

Josep Martines (coord.)
Josep M. Escolano
Jaume Fornés
Glòria Gómez
Josep Martines
Vicent Martines
Caterina Martínez
Sandra Montserrat
Carles Segura
Marisa Tomàs

**RECURSOS I
ORIENTACIONS DIDÀCTIQUES**

**PARAULES
I LLETRES-1**
Valencià: llengua i literatura
1r batxillerat

Coordinador de l'edició: Josep Martines

Disseny coberta: Equip Marfil

Disseny gràfic i maquetació: Equip Marfil

© Editorial Marfil, S.A.

© Josep Martines (coord.)

Josep M. Escolano

Jaume Fornés

Glòria Gómez

Josep Martines

Vicent Martines

Caterina Martínez

Sandra Montserrat

Carles Segura

Marisa Tomàs

Fotomecànica, fotocomposició i impressió:
Artes Gráficas Alcoy, S.A.U. • Sant Eloi, 17 • 03804 ALCOI

Edita:

Editorial Marfil, SA

C/ Sant Eloi, 17

Tel.: 96 552 33 11 • Fax: 96 552 34 96

www.editorialmarfil.com

03804 ALCOI (Alacant)

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra sols es pot realitzar amb l'autorització dels seus titulars, llevat de les excepcions previstes per la llei. Si necessita fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra s'ha d'adreçar a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos. www.cedro.org).

Paper

Producte
Ecològic

ÍNDEX

PRESENTACIÓ I METODOLOGIA.....	5
OBJECTIUS GENERALS DE BATXILLERAT I DE PRIMER DE BATXILLERAT	7
OBJECTIUS PER UNITATS DE PARAULES I LLETRES-1r Batxillerat.....	11
CRITERIS D'AVALUACIÓ	19
UNITAT 1	
ENS ENTENEM?	21
UNITAT 2	
TEXTOS DIVERSOS	45
UNITAT 3	
LLENGUA I DIALECTES	69
UNITAT 4	
MANERES DE DIR.....	91
UNITAT 5	
ETS COHERENT?.....	109
UNITAT 6	
COHESIÓ TEXTUAL: CONSTRUCCIÓ ORDENADA.....	129
UNITAT 7	
COMUNICA COMUNICANT	147

PRESENTACIÓ I METODOLOGIA

Paraules i lletres-1 obri els estudis del Batxillerat, que es completen amb *Paraules i lletres-2*. Reflexionar sobre el **llenguatge** i desplegar la teua **competència comunicativa i literària** són els dos grans objectius de *Paraules i lletres-1*.

Aquests materials conviden l'alumnat a analitzar què és això del llenguatge, quin paper fa en la construcció de l'ésser humà, què és això de les llengües i quina funció els correspon en la vertebració de les societats. L'iniciem en els secrets que governen el fet, quotidià i extraordinari, de la comunicació oral i escrita. Descobrirà la diversitat lingüística i cultural com a característica indelible de la mateixa naturalesa humana; descobrirà que la diversitat lingüística és un fet, real, saludable i universal, a casa nostra, a Europa i al món sencer. Veurà com actuen la variació i el canvi en la configuració constant de la llengua al llarg del temps, de l'espai i dels diversos estrats socials i les diverses funcions comunicatives. Assistirà al procés que segueix la codificació de les llengües i com poden arribar aquestes a ser instruments de comunicació i de cohesió social. Finalment, s'acostarà a la nostra realitat sociolingüística: al present i al futur de l'ús social de la llengua.

Aquests temes ja es van iniciar en l'ESO. Ara ha arribat el moment de tractar-los amb una certa profunditat i segons una **metodologia** que vol orientar l'aprenent a la **recerca**, a la investigació, a l'**anàlisi** reflexiva i crítica. És per això que *Paraules i lletres-1* planteja l'exposició teòrica d'una manera **activa**: sovint serà el mateix alumnat qui elaborarà els continguts a partir de les activitats, de les interrogacions que li plantejaran aquests materials. Sovint també haurà de fer petites tasques d'introducció a la **recerca**: haurà de consultar bibliografia específica, enciclopèdies, diccionaris i l'oceà d'Internet; haurà de donar forma a les seues pròpies opinions bé per escrit bé oralment; haurà de discutir-les i de defensar-les davant els companys i les companyes, i, finalment, haurà d'arribar a conclusions sotmeses a crítica.

Tot açò ocupa habitualment el primer i segon bloc de cada unitat de *Paraules i lletres-1*; concretament, l'apartat **CONTACTE (i)** i, sobretot, l'apartat **COMPRENSIÓ I EXPRESSIÓ (ii)**. El **CONTACTE (i)** pretén acostar la temàtica de cada unitat als **coneixements previs de l'aprenent**, als seus interessos, a qüestions d'actualitat...; no es tracta sols de començar cada unitat "amb bon peu": el **CONTACTE (i)** parteix de la idea que només aprenem, només fem veritablement nostre allò que de debò ens interessa, allò que ens resulta significatiu i que connecta amb nosaltres, amb les nostres opinions, al capdavant, amb la nostra **experiència**. Vet ací un principi rector d'aquest llibre: no hi ha aprenentatge durador i creatiu sense experiència.

L'altre gran punt d'atenció de *Paraules i lletres-1*, vinculat estretament amb l'objectiu de millorar la competència comunicativa, és el **treball dels textos**, que impregna tot el llibre i, d'una manera especial l'apartat de **COMPRENSIÓ I EXPRESSIÓ (ii)** i, més avant, el de **LITERATURA (iii)**. Llegir i escriure són habilitats importants en la vida quotidiana de bona part dels ciutadans i de les ciutadanes d'aquesta societat. La lletra escrita ha pres actualment un valor que potser no havia tingut mai; emmirallats pels mitjans audiovisuals, arribem a oblidar que al darrere hi ha la paraula, i, molt sovint, la paraula escrita, com a mitjà bàsic, com a fonament. Una cançó de moda, un telenotícies, una telesèrie, un anunci o una pel·lícula són impossibles sense l'elaboració de discursos vinculats a la lletra escrita.

Ser un bon comunicador implica, entre altres moltes condicions que *Paraules i lletres-1* vol mostrar, ser un bon productor o productora de textos (orals i escrits). Construir un text és una destresa certament complexa, però ben assolible amb un treball metòdic, pausat i reflexiu. No podem perdre de vista que un estudiant és un gran elaborador i un gran devorador de textos de mena diversa. La paraula ha de ser per a ell o per a ella el mitjà fonamental per a l'adquisició, l'emmagatzematge i l'expressió del coneixement. I més encara: ha d'arribar a ser un instrument per a entendre críticament la societat i a si mateix.

L'apartat de **COMPRENSIÓ I EXPRESSIÓ (ii)** de cada unitat de *Paraules i lletres-1* va adreçat a mostrar com s'estructura el **text** com a unitat comunicativa bàsica i a practicar l'**anàlisi del text** com a introducció a la lectura crítica. No hem d'oblidar, a més, que hi ha una motivació utilitària molt concreta que demana insistir sobre aquest vessant de la formació del nostre alumnat: molts hauran de superar una **prova** que els permetrà accedir als **estudis universitaris**: la Prova d'Accés a la Universitat (o PAU); aqueixa prova dóna importància a la comprensió i a la producció de textos. Cada unitat planteja un aspecte introductori a la comprensió i a la producció de textos. La iniciació en l'anàlisi de textos que es proposa en Com-

PRENSIÓ I EXPRESSIÓ de *Paraules i lletres-1* està coordinada amb el treball sistemàtic que es fa d'aquesta habilitat en el curs següent, ja molt lligat al model de la PAU. Tot i així, l'objectiu bàsic és la millora la competència com a lector i com a productor de textos: dir el tema d'un text, aïllar-ne les parts, resumir-lo, advertir-hi els recursos comunicatius i les marques textuais bàsiques (registre, modalització, etc.) i, finalment, expressar un judici crític i propi sobre el contingut del text són, a més dels aspectes bàsics de l'actual model de la PAU, habilitats fonamentals per a tot futur universitari.

Uns textos que mereixen una atenció especial són els **literaris**. La **literatura** també és comunicació: per una banda, **comunica** una manera de veure el món, individual i col·lectiva, i, per una altra banda, és també un **text**, un missatge, amb totes les característiques que aquest presenta. Per això, el tercer bloc de cada unitat (LITERATURA) està dedicat al discurs literari, des dels primers textos fins al Modernisme. Aquesta presentació cronològica permet situar els fets literaris en el context històric i social en què s'han produït, sense oblidar l'evolució de cada gènere en cada etapa històrica. Els continguts d'història de la literatura es tracten de dues maneres: d'una banda, s'ofereix de manera explícita, sintètica i clara la informació essencial sobre els autors, les obres i, cosa fonamental, el context cultural, polític i sociolingüístic en què se situen; de l'altra banda, com hem avançat adés, *Paraules i lletres-1* convida a recercar més informació sobre els aspectes més interessants de cada etapa i de cada gran escriptor: són freqüents les activitats que pretenen estimular l'alumne a traure les seues pròpies conclusions sobre el contingut d'un text, sobre les causes o les conseqüències d'un fet històric, sobre les relacions d'un determinat moviment literari amb la ideologia o amb l'art de cada període de la història... Arribar a tenir informació sobre la nostra literatura i valorar-la adequadament és fonamental per a aprendre a estimar la llengua, els escriptors i el país que l'han produïda: per a descobrir-nos a nosaltres mateixos. A més, són constants les activitats que demanen que es faci d'aprenent d'escriptor: que escriga textos literaris (poemes, relats...).

L'apartat de LES PERSONES I LES LLENGÜES (IV) se centra en l'estudi de **la llengua com a fet social**: la diversitat lingüística, la construcció de la norma lingüística i de l'estàndard, la variació, la planificació i el futur de la nostra llengua... són atesos ací amb una metodologia centrada en la **informació** i en la **reflexió**.

Cada unitat inclou també un cinquè apartat dedicat a l'estudi dels diversos components de la gramàtica (**la fonètica, el lèxic, la sintaxi i la morfologia**): l'apartat PARAULES. En aquest apartat, revisem qüestions de la normativa lingüística que ja deuen ser més o menys familiars a l'aprenent i altres aspectes de la descripció de la gramàtica que poden resultar útils per a entendre com funciona la llengua. PARAULES fa molta atenció a la pronúncia, un component de la llengua sovint oblidat i d'una importància radical, sobretot, en un context de contacte de llengües. PARAULES fa atenció a l'adquisició de criteris correcció: que l'alumne sàpiga què és i què no és correcte i que ho sàpiga d'una manera reflexiva i fonamentada. La sintaxi té ací un espai important: sobretot, tots aquells aspectes que tenen a veure en el coneixement (una volta més) reflexiu del funcionament d'aquest component tan important de la llengua. El lèxic i la fraseologia són tractats de manera implícita al llarg de tot el llibre per mitjà de l'explotació de textos; tot i així, cal una atenció explícita com la que es planteja al final de l'apartat de PARAULES.

En el **CD** que acompanya el llibre, s'hi inclouen materials per a practicar la comprensió i l'expressió oral, un vessant que és present en tot *Paraules i lletres-1*. A més, hi ha publicat material complementari d'aprofundiment en la gramàtica, la fonètica i el lèxic en forma de **quaderns autocorrectius**.

Paraules i lletres-1 s'ha concebut com a instrument per a avançar cap als estudis superiors i per a encomanar el plaer, fins i tot, el desfici per interrogar-se, per dubtar, per recercar, per reflexionar. Ací trobareu pàgines purament expositives i moltes d'altres que inciten a l'aprenent a dir-hi la seua, a elaborar una resposta o, almenys, a buscar-la en les opinions dels altres, en els llibres o en el món.

Paraules i lletres-1 pretén ser útil en un curs tan important del Batxillerat, dens en assignatures i, potser, escàs en temps. Per això podreu fer-lo servir com a llibre per a estudiar i, alhora, com a llibre per a investigar. Convé mesurar els esforços i **triar** aquelles propostes de *Paraules i lletres-1* que puguin anar més bé, segons les necessitats i les possibilitats de temps i de funcionament de la classe.

OBJECTIUS GENERALS DE BATXILLERAT I DE PRIMER DE BATXILLERAT

Els objectius generals del batxillerat i els propis del primer curs d'aquest nivell educatiu van ser fixats pel decret 102/2008, d'11 de juliol del 2008, del Consell de la Generalitat Valenciana (DOCV) (núm. 5806, 15-07-2008), tal com els reproduïm literalment tot seguit.

I. Introducció

Llengua i Literatura II requereix els coneixements de Llengua i Literatura I.

L'ensenyança de la Llengua i Literatura té com a objectius primordials l'ampliació de la competència comunicativa dels estudiants de Batxillerat en les dos llengües oficials de la Comunitat, especialment en els discursos científic, tècnic, humanístic, cultural i artístic; i el desenvolupament de la capacitat de comprensió dels textos literaris per mitjà del coneixement dels aspectes més rellevants de la literatura de les dos llengües.

Aquestes dos matèries [castellà i valencià] comunes per a totes les modalitats del Batxillerat, en concurrència amb altres matèries i d'acord amb les finalitats educatives establertes per a l'etapa, incideixen en el desenvolupament del raonament lògic, en l'adquisició de nous sabers per mitjà de l'accés a la documentació i al tractament de la informació, en l'educació de la sensibilitat artística i en l'anàlisi i la valoració crítica de la realitat. L'educació lingüística específica del Batxillerat es referirà a l'ús actiu de la llengua en aquells àmbits que resulten especialment significatius per a la formació dels estudiants d'aquesta etapa: discursos de l'àmbit acadèmic (científics, tècnics i humanístics), discursos formals de la vida social, discursos dels mitjans de comunicació i discurs literari.

S'atendrà, per tant, l'aprenentatge de la producció oral i escrita de les formes convencionals del discurs acadèmic (memòries, informes, monografies, exposicions orals, etc.) i dels esquemes textuais predominants en aquests gèneres discursius, a través de l'anàlisi i la interpretació de textos de divulgació científica, estudis de crítica literària, assajos, etc.; així com la utilització d'estratègies per a seleccionar la informació i per a reelaborar-la per mitjà d'esquemes, resums, fitxes, quadres sinòptics, bases de dades, etc., i tots aquells elements que la tecnologia posa al nostre abast.

És important, a més, que l'alumnat es familiaritze amb l'anàlisi i la posada en pràctica dels esquemes argumentatius i les estratègies orientades a la persuasió, així com amb el desenvolupament d'actituds crítiques i, en general, dels discursos que regulen la vida social. Els discursos d'expressió de l'opinió, atesa l'especial rellevància dels mitjans de comunicació social a través dels quals els ciutadans amplien els seus coneixements del món alhora que reben valoracions i aportacions ideològiques que es manifesten en diversos àmbits (polític, periodístic, religiós, publicitari, etc.) i que es transmeten a través de canals i suports diversos diaris, cartells, ràdio, pamflets, etc. Quant als discursos reguladors de la vida social, es localitzen fonamentalment en l'àmbit de les institucions, tant públiques com privades, i en la relació interpersonal formal.

L'aprenentatge se centrarà, per tant, en el desenvolupament d'habilitats i destreses discursives, és a dir, el treball sobre els procediments ha d'articular l'eix de tot el procés d'ensenyança i aprenentatge. Així, l'estudi del discurs literari ha de contribuir, de manera molt especial, a l'ampliació de la competència comunicativa, ja que l'objectiu bàsic d'aquesta etapa consisteix en l'ampliació de la competència literària entesa com la capacitat per a llegir, analitzar i interpretar textos produïts amb intencionalitat artística o considerats actualment com a literaris.

Aquest objectiu implica consolidar l'hàbit de la lectura, aprofundir en el coneixement de les convencions de la tradició literària, ampliar els coneixements relatius al context cultural, ideològic i lingüístic en què s'han produït els textos literaris. Considerem la literatura com a memòria universal de la humanitat, arxiu d'emocions, idees i fantasies, raó per la qual col·labora en la maduració intel·lectual i humana dels lectors. Un aprenentatge de la literatura ben dirigit contribueix a l'autoconeixement, a la comprensió del comportament humà i a l'enriquiment cultural en una diversitat de direccions; objectius formatius d'aquesta etapa. La progressió en l'aprenentatge,

respecte a etapes anteriors, radicarà en l'aprofundiment del coneixement sobre les transformacions històriques dels gèneres encunyats per la tradició i els seus contextos culturals sobre l'ús crític de fonts bibliogràfiques i documentals amb finalitat interpretativa, i, en general, sobre la modalitat especial de comunicació que representa el discurs literari.

La reflexió sobre les unitats lingüístiques en els diferents àmbits d'ús serà objecte d'aprenentatge en les dos llengües, la variació lingüística i els factors que l'expliquen, l'adequació dels registres i usos socials, les exigències dels discursos científics en l'ús de terminologies, les formes lingüístiques que indiquen la presència dels factors del context, els procediments que contribueixen a cohesionar el text, les diverses possibilitats lèxiques i sintàctiques que són utilitzables per a expressar un mateix contingut, els procediments gramaticals per a integrar diferents proposicions en un enunciat cohesionat, els mecanismes per a la formació de paraules, el coneixement de les relacions entre sons i grafies en relació amb la varietat i amb les normes socials en usos orals i escrits.

L'activitat gramatical és un component dels processos de comprensió i producció de textos i contribueix a assolir aquestes capacitats. La reflexió gramatical haurà de contribuir, a més, a sistematitzar i consolidar els aprenentatges sobre l'estructura de la llengua assolits en etapes anteriors, així com a ampliar aquests coneixements en la mesura que la reflexió sobre la llengua s'aborda en relació amb pràctiques discursives més complexes. L'educació lingüística de l'alumnat de Batxillerat ha de referir-se també al coneixement de la varietat lingüística, que dependrà de factors geogràfics o històrics, així com de les variacions relacionades amb l'ús. Això inclou la comprensió del caràcter plurilingüe d'Espanya, del bilingüisme i de la situació actual del valencià i del castellà, continguts que són rellevants per a eradicar prejudicis i estereotips responsables d'actituds negatives cap a les llengües i cap als que les utilitzen, i, amb això, per a promoure canvis afectius i de conducta que afavorisquen una convivència democràtica.

D'acord amb tot l'anterior, el currículum s'organitza en quatre nuclis de continguts: estudi del discurs, estudi de la llengua, tractament de la informació i el discurs literari.

II. Objectius generals

El desenvolupament d'aquesta matèria ha de contribuir a fer que les alumnes i els alumnes adquirisquen les capacitats següents:

1. Comprendre diferents tipus de textos, orals i escrits, i les seues distintes estructures formals, i, especialment en l'àmbit acadèmic i en el dels mitjans de comunicació, posar atenció en els elements del context que en condicionen una adequada interpretació.
2. Expressar-se oralment i per escrit, especialment en l'àmbit acadèmic, per mitjà de discursos adequats, coherents, cohesionats i correctes, sabent utilitzar i valorar la llengua oral i la llengua escrita com a mitjans eficaços per a la comunicació interpersonal, l'adquisició de coneixements nous, la comprensió i anàlisi de la realitat i l'organització racional de l'acció.
3. Conèixer la realitat plurilingüe i pluricultural del món actual, prestant una atenció especial a la Comunitat Valenciana, a l'Estat Espanyol, a Europa i als estats americans castellanoparlants, valorant la diversitat lingüística com a manifestació de la naturalesa social de les llengües, afavorint una actitud respectuosa cap a totes les llengües i els seus parlants, coneixent els distints orígens i històries, i valorant, especialment, la importància de la normalització del valencià per a aconseguir la seua plena incorporació en tots els àmbits d'ús.
4. Adquirir uns coneixements gramaticals, sociolingüístics i discursius per a ser utilitzats en la comprensió, l'anàlisi i el comentari de textos i en la planificació, la composició i la correcció de les pròpies produccions.
5. Analitzar críticament els discursos orientadors de l'opinió i els discursos reguladors de la vida social, i valorar la importància de l'acostament a aquests discursos per al coneixement de la realitat.
6. Utilitzar adequadament la llengua com a instrument per a l'adquisició de coneixements nous i per a produir i interpretar textos propis de l'àmbit acadèmic, obtenint, interpretant i valorant informacions de diferents tipus i procedències, sent capaç d'emprar tècniques de busca, elaboració i presentació de la informació, utilitzant, amb autonomia i esperit crític, mitjans tradicionals i les noves tecnologies.

7. Interpretar i valorar críticament les obres literàries a partir del coneixement de les formes convencionals específiques (gèneres, procediments retòrics, etc.), de la informació pertinent sobre el context historicocultural de producció, així com sobre les condicions actuals de recepció, i dels trets identificadors dels grans períodes en valencià i en castellà, així com d'obres i autors significatius, utilitzant de manera crítica les fonts bibliogràfiques i documentals adequades per al seu estudi.
8. Llegir i valorar les obres literàries com a manera d'enriquiment personal i de trobar plaer, com a manifestacions de la sensibilitat artística del ser humà i com a expressió de la identitat cultural dels pobles, apreciament el que el text literari té de representació i interpretació del món.
9. Analitzar críticament els usos socials de les llengües i evitar, en les produccions pròpies, aquells que manifesten actituds discriminatòries o d'abús de poder, evitant estereotips lingüístics que suposen judicis de valor o prejudicis.

III. Nuclis de continguts

D'acord amb els objectius fixats per a l'ensenyança i l'aprenentatge de la llengua i literatura en el batxillerat, s'estableixen tres tipus de continguts:

- a) Procediments que es refereixen a destreses per a la producció i interpretació del discurs, així com per a la reflexió sobre el funcionament de la llengua i per a la sistematització i aplicació dels coneixements gramaticals i literaris.
- b) Conceptes o coneixements explícits i organitzats sobre les unitats lingüístiques i el seu funcionament en el discurs, sobre la variació en la llengua i en els usos, i sobre les convencions del discurs literari i els seus contextos de producció i recepció.
- c) Actituds afavoridores de la normalització de l'ús del valencià, d'un comportament lingüístic no discriminador i, en general, de la interacció comunicativa satisfactòria. Aquests tres tipus de continguts recorren els quatre nuclis següents:
  1. ESTUDI DEL DISCURS
  2. ESTUDI DE LA LLENGUA
  3. TRACTAMENT DE LA INFORMACIÓ
  4. EL DISCURS LITERARI

La interrelació dels continguts és un factor que s'haurà de tindre en compte en la seua seqüenciació al llarg d'aquesta etapa educativa, en l'elaboració de materials didàctics, en la planificació de les activitats i tasques per a l'aula i en l'avaluació dels processos d'ensenyança i aprenentatge.

VALENCIÀ: LLENGUA I LITERATURA I

1. Estudi del discurs

Els continguts que corresponen a aquest nucli són:

Coneixement del paper que exercixen els factors de la situació comunicativa en la determinació de la varietat dels discursos.

Classificació i caracterització dels diferents gèneres de textos, orals i escrits, d'acord amb els factors de la situació, i anàlisi del seu registre i la seua adequació al context de comunicació.

2. Estudi de la Llengua

Els continguts que corresponen a aquest nucli són:

Reconeixement de la relació entre la modalitat de l'oració i els actes de parla i interpretació del significat contextual de les modalitats de l'oració.

Reconeixement i ús de les formes lingüístiques d'expressió de la subjectivitat i de l'objectivitat i de les seues formes d'expressió en els textos.

Reconeixement i anàlisi de les relacions lèxiques de caràcter formal (composició i derivació) com a formes de creació de paraules.

Distinció entre l'ús objectiu (denotació) i subjectiu (connotació) de les paraules.

Sistematització de conceptes relatius a l'estructura semàntica (significats verbals i arguments) i sintàctica (subjecte, predicat i complements) de l'oració i a la unió d'oracions en enunciats complexos, a fi de reconèixer i utilitzar distintes possibilitats de realització en diferents contextos lingüístics i de comunicació.

Reconeixement dels trets configuradors del sistema fonològic del valencià en relació amb el contacte entre llengües, amb les varietats sincròniques i amb les convencions ortogràfiques.

Coneixement del fenomen de l'existència de distints registres i usos socials i valoració de la necessitat d'una norma.

Coneixement dels trets més característics i de l'origen del valencià.

Coneixement de la pluralitat lingüística d'Espanya, de les seues causes històriques, de les situacions de bilingüisme i diglòssia, i desenvolupament d'una actitud positiva davant de la diversitat i convivència de llengües i cultures.

3. Tractament de la informació

Els continguts que corresponen a aquest nucli són:

Utilització de procediments per a l'obtenció, el tractament i l'avaluació de la informació, a partir de documents procedents de fonts impreses i digitals, per a la comprensió i producció de textos.

4. El discurs literari

Els continguts que corresponen a aquest nucli són:

Comprensió del discurs literari com a fenomen comunicatiu estètic, via de creació i transmissió cultural i expressió de la realitat històrica i social.

Consolidació de l'autonomia lectora i estima per la literatura com a font de plaer, de coneixement d'altres mons, temps i cultures.

Lectura, estudi, comentari i valoració crítica d'obres breus i de fragments representatius de les distintes èpoques, gèneres i moviments, de manera que es reconeguen les formes literàries característiques, es prenga consciència de la constància de certs temes i de l'evolució en la manera de tractar-los.

Composició de textos literaris o d'intenció literària a partir dels models llegits i comentats.

Utilització autònoma de la biblioteca del centre, de les de l'entorn i de biblioteques virtuals.

Les formes narratives al llarg de la història, des de la prosa medieval al Modernisme. Les Cròniques medievals, Jaume Roig, Isabel de Villena, Roís de Corella, *Curial e Güelfa* i *Tirant lo Blanch*.

La poesia, culta i popular, des dels trobadors al Modernisme.

Ausiàs Marc i Teodor Llorente.

El teatre, culte i popular, des dels orígens fins al s. XIX. El Misteri d'Elx. Francesc Mulet, Eduard Escalante, Bernat i Baldoví.

OBJECTIUS PER UNITATS DE PARAULES I LLETRES-Ir batxillerat

UNITAT 1	(pàg. 10)	Ens entenem
UNITAT 2	(pàg. 58)	Textos diversos
UNITAT 3	(pàg. 106)	Llengua i dialectes
UNITAT 4	(pàg. 158)	Maneres de dir
UNITAT 5	(pàg. 196)	Ets coherent?
UNITAT 6	(pàg. 240)	Cohesió textual: construcció ordenada
UNITAT 7	(pàg. 278)	Comunica comunicant

OBJECTIUS DE CADA UNITAT DE PARAULES I LLETRES, 1r DE BATXILLERAT

1
UNITAT

ENS ENTENEM?

Pàgs. 10-57

OBJECTIUS GENERALS

En acabar aquesta unitat els aprenents han de ser capaços de:

1. Entendre el llenguatge com a capacitat humana de comunicació mitjançant la paraula, com a instrument per a la integració de l'individu en el grup social i com a mitjà per a la comprensió del món.
2. Identificar les funcions comunicatives del llenguatge.
3. Caracteritzar les llengües com a sistemes de signes que a) serveixen per a la comunicació, i b) reflecteixen les representacions conceptuals que cada cultura ha elaborat del món.
4. Explicar el paper que fan en l'acte comunicatiu les màximes conversacionals i les implicatures.
5. Entendre l'amor com un dels tòpics literaris més universals.
6. Caracteritzar la literatura de l'amor cortés com la manifestació literària més important del tòpic de l'amor a la literatura medieval europea, i conèixer-ne l'evolució en la nostra literatura medieval.
7. Reconèixer l'amor cortés com un ritual de cortejar.
8. Conèixer el context històric en què es desenvolupa la literatura de l'amor cortés i aquesta com la manifestació literària de l'organització social i econòmica del feudalisme.
9. Conèixer algunes de les manifestacions literàries més significatives de l'amor cortés.
10. Descriure els trets que caracteritzen la literatura de l'amor cortés: fases del galanteig, condicionaments socials dels amants, aspectes de rima i estrofes...
11. Explicar la vida i característiques singulars de l'obra del poeta més important de la nostra literatura medieval: Ausiàs Marc.
12. Diferenciar allò que té d'innovador respecte a la tradició poètica anterior l'obra d'Ausiàs Marc.
13. Identificar en un poema d'Ausiàs Marc les principals característiques estudiades de la seua obra poètica.
14. Conèixer la tradició i la modernitat en l'obra de l'últim gran poeta del Segle d'Or valencià: Roís de Corella.
15. Entendre el llenguatge com a instrument per al coneixement del món.
16. Desenvolupar la capacitat d'observar i interpretar obres d'art (pintura, escultura, text, etc.) tenint en compte la influència de l'experiència cultural sobre la representació que cada societat construeix del món i com aqueixa experiència es reflecteix en la llengua.
17. Explicar quins són els objectius de la Lingüística i les disciplines que la conformen: fonètica, fonologia, lexicologia i sintaxi.
18. Comprendre els conceptes de so, fonema, monema, morfema i lexema.
19. Analitzar les diferències articulatòries entre els sons vocàlics i els sons consonàntics.
20. Discriminar i pronunciar correctament la *e* oberta i la *o* oberta.
21. Analitzar els contextos d'obertura de la *e* i la *o*.
22. Identificar les diferències vocàliques i ortogràfiques entre català i castellà.
23. Aplicar les normes ortogràfiques de la *h*.
24. Conèixer i aplicar els procediments bàsics de formació de mots: la derivació, la composició, la conversió, la siglació i la truncació.
25. Conèixer i identificar els tipus de sintagmes i els constituents que els formen.
26. Fer servir correctament el lèxic i la fraseologia vinculats amb les malalties.

2

UNITAT

TEXTOS DIVERSOS

Pàgs. 58-105

OBJECTIUS GENERALS

En acabar aquesta unitat els aprenents han de ser capaços de:

1. Caracteritzar el text com a unitat comunicativa bàsica.
2. Explicar les diferències entre la comunicació oral i l'escrita.
3. Identificar i caracteritzar els diversos tipus de textos.
4. Conèixer els criteris que es poden utilitzar per a ordenar i classificar la diversitat discursiva que caracteritza la comunicació humana.
5. Identificar les propietats textuais bàsiques: adequació, coherència i cohesió.
6. Entendre la narrativa cavalleresca com a gènere clau per al naixement de la novel·la. Conèixer l'origen, l'evolució i les característiques de la narrativa de cavallers.
7. Conèixer els grans autors i les grans obres de la narrativa cavalleresca universal i, sobretot, de l'escrita en la nostra llengua.
8. Llegir i conèixer les característiques de *Tirant lo Blanch*. Valorar-ne la seua significació no sols respecte a les novel·les de cavallers, sinó també respecte al gènere narratiu en general.
9. Conèixer la historiografia en la nostra literatura i veure la relació que manté amb la literatura cavalleresca.
10. Conèixer les característiques de Quatre Grans Cròniques de la nostra historiografia medieval.
11. Reconèixer la narrativa cavalleresca com una manifestació literària paral·lela a la lírica trobadoresca.
12. Conèixer el context historicosocial en què es va desenvolupar la narrativa cavalleresca a l'Edat Mitjana i com els canvis que es produeixen en aquest influeixen en l'evolució del gènere narratiu.
13. Manifestar una actitud d'acceptació i de comprensió de la diversitat lingüística com a mostra de la diversitat humana: com a producte de les respostes adaptatives que cada cultura ha produït.
14. Conèixer les propostes de classificació de les diverses famílies lingüístiques i situar-hi la llengua catalana.
15. Conèixer les relacions de parentiu que lliguen les llengües indoeuropees i, dins aquestes, les romàniques.
16. Fer servir correctament els conceptes de síl·laba, síl·laba tònica i àtona, diftong creixent i decreixent i hiat en la pronúncia i en l'expressió escrita.
17. Fer servir correctament les normes d'accentuació i de la dièresi.
18. Identificar les diferències en l'accent del català i castellà.
19. Conèixer els procediments de formació del gènere i del nombre tant de noms com d'adjectius.
20. Corregir les interferències del castellà que afecten el gènere i el nombre.
21. Conèixer i identificar l'estructura d'oració.
22. Conèixer el concepte de funció sintàctica i funció semàntica.
23. Identificar les funcions semàntiques dels arguments verbals.
24. Distingir entre els conceptes de barbarisme i manlleu.
25. Aplicar criteris de correcció lingüística en la distinció de barbarismes lèxics.
26. Aplicar els conceptes de sinonímia i antonímia.
27. Aprendre i fer servir una part del lèxic i la fraseologia relacionada amb els camps semàntics de la roba i el cos.
28. Aplicar els conceptes d'hipònim, hiperònim i geosinònim en els camps semàntics relacionats amb la roba i el cos.

3 UNITAT

LLENGUA I DIALECTES

Pàgs. 106-157

OBJECTIUS GENERALS

En acabar aquesta unitat els aprenents han de ser capaços de:

1. Entendre la capacitat comunicativa dels parlants com a tria constant entre el repertori de possibilitats expressives que forneix el sistema lingüístic.
2. Adequar la competència com a parlant a les necessitats i al context comunicatiu.
3. Distingir els conceptes de correcció i d'adequació.
4. Classificar les manifestacions de la variació lingüística segons les coordenades geogràfica, diacrònica, social i individual.
5. Caracteritzar l'estàndard com a varietat comuna compartida i com a model de referència d'ús.
6. Identificar els factors que condicionen la variació diafàsica o per registres.
7. Reconèixer el paper de la literatura religiosa de l'Edat Mitjana com a transmissora de valors i divulgadora d'idees.
8. Estudiar i analitzar els escriptors i els predicadors més influents de la literatura religiosa dels s. XIII i XIV en l'àmbit de la nostra literatura (Ramon Llull, Francesc Eiximenis i Sant Vicent Ferrer); conèixer els escriptors coetanis de reacció escèptica (Bernat Metge).
9. Conèixer el context històric i les circumstàncies sociopolítiques, econòmiques i culturals que marcaren la vida dels s. XIII i XIV en el marc de l'antiga Corona d'Aragó.
10. Conèixer el treball de creació lèxica dut a terme per Ramon Llull als s. XIII i XIV.
11. Conèixer les llengües romàniques i la relació del català amb el grup gal·loromànic.
12. Conèixer la diversitat lingüística europea.
13. Conèixer les característiques articulatòries de les oclusives i escriure correctament les consonants oclusives en posició final.
14. Identificar les diferències articulatòries entre els sons [b] i [v] i articular-los correctament.
15. Aplicar les normes ortogràfiques de la *b* i la *v*.
16. Identificar les diferències ortogràfiques entre català i castellà en relació amb la *b* i la *v*.
17. Conèixer les característiques i els tipus d'especificadors nominals, amb especial atenció als articles.
18. Conèixer i identificar l'estructura del sintagma nominal.
19. Conèixer els procediments d'expressió de l'abstracció i usar-los adequadament.
20. Identificar i corregir els barbarismes, especialment els castellanismes, del camp semàntic dels aliments.
21. Conèixer i utilitzar el lèxic i la fraseologia corresponent al camp semàntic dels aliments.

4 UNITAT

MANERES DE DIR

Pàgs. 158-195

OBJECTIUS GENERALS

En acabar aquesta unitat els aprenents han de ser capaços de:

1. Identificar els factors que condicionen la variació diafàsica o per registres.
2. Conèixer les característiques dels diferents registres i fer-los servir adequadament.
3. Distingir entre registres i varietat estàndard.
4. Ser conscients de la variació lingüística en el propi ús.
5. Conèixer i comprendre el ressorgiment i auge de la vida urbana en l'Edat Mitjana com la causa del canvi de mentalitat que es produeix en la societat medieval.
6. Conèixer les característiques generals de la literatura urbana medieval.
7. Conèixer l'ambient d'esplendor cultural i econòmic de la ciutat i Regne de València al s. xv.
8. Conèixer la literatura de saló i de certamen de la societat valenciana de l'època.
9. Descriure les característiques de la poesia satírica valenciana del xv, els principals autors i obres.
10. Explicar i valorar el *Vita Christi* d'Isabel de Villena dins del seu context social, religiós i literari.
11. Conèixer i valorar *l'Espill* com un inestimable document de la València del xv, també per la mestria de la versificació i per ser la millor mostra de la tradició misògina medieval.
12. Explicar el procés de construcció de les llengües en el context europeu medieval i la relació entre llengua, poder polític i vertebració de les societats.
13. Conèixer les característiques articulatòries de les consonants nasals: [m], [n], [ɲ].
14. Aplicar les normes ortogràfiques de les nasals en els grups: *mm*, *mp*, *mf*, *bm*, *pm*, *tm*, *tn*, *nn*, etc.
15. Pronunciar correctament les nasals [m] i [ɲ] a final de mot.
16. Pronunciar correctament els grups geminats: *bm*, *pm*, *tm*, *tn* i *nn*.
17. Conèixer les característiques articulatòries de les consonants vibrants o ròtiques: [r] i [r̄].
18. Aplicar les normes ortogràfiques de les consonants ròtiques o vibrants.
19. Conèixer les característiques i els tipus dels demostratius i possessius.
20. Conèixer i identificar la funció de subjecte d'una oració.
21. Conèixer i fer ús dels principals mots dels camps semàntics del carrer i dels viatges.
22. Conèixer fraseologia relacionada amb els camps semàntics dels viatges i del carrer.
23. Fer servir un vocabulari més específic en contextos formals.
24. Distingir entre *trànsit*, *tràfec* i *tràfic*.

5 UNITAT

ETS COHERENT?

Pàgs. 196-239

OBJECTIUS GENERALS

En acabar aquesta unitat els aprenents han de ser capaços de:

1. Aplicar la relació que hi ha entre la coherència i les fases de selecció, jerarquitització i estructuració de la informació en els textos de l'àmbit acadèmic.
2. Aplicar la propietat discursiva de la coherència, de forma general a tots els discursos de l'àmbit acadèmic.
3. Entendre la progressió de la informació com un dels aspectes bàsics per a la coherència d'un text.
4. Identificar el tema d'un text i la intencionalitat de l'emissor.
5. Discriminar les idees principals de les idees secundàries en un text.
6. Identificar les característiques dels diferents tipus de paràgraf.
7. Conèixer les característiques i el procés d'elaboració d'un resum.
8. Conèixer els tres moviments artístics que se succeeixen durant l'Edat Moderna: el Renaixement, el Barroc i el Neoclassicisme.
9. Conèixer els principals autors i obres d'aquests períodes de la literatura escrita en la nostra llengua.
10. Conèixer les característiques principals de la literatura popular o tradicional d'aquesta època.
11. Conèixer el context històric en què s'insereix la literatura del Renaixement, del Barroc i del Neoclassicisme.
12. Explicar el caràcter diglòssic, populista i satíric de la literatura cortesana del s. XVI a l'antic Regne de València.
13. Valorar adequadament el concepte de Decadència per a aquest període de la cultura del nostre país i saber les causes externes (polítiques, socials i econòmiques) que provocaren aquesta decadència literària culta.
14. Conèixer l'evolució del gènere teatral en la nostra literatura des de l'Edat Mitjana i la pervivència d'algunes manifestacions teatrals, com ara el *Misteri d'Elx*.
15. Descriure el paper de construcció de la nostra llengua, des de les primeres manifestacions escrites fins al s. XV.
16. Identificar els factors que van influir en el capgirament del procés de construcció del model de llengua de referència (s. XVI) i en l'arrancada del conflicte a casa nostra.
17. Explicar el procés de construcció de la llengua des dels orígens fins al s. XV.
18. Conèixer i utilitzar les característiques articulatòries de les consonants alveolars fricatives: [s] i [z] i les correspondències gràfiques.
19. Conèixer les característiques articulatòries de les consonants alveolars africades: [ts] i [dʒ].
20. Discriminar i pronunciar correctament les consonants alveolars africades [ts] i [dʒ].
21. Conèixer les característiques de les preposicions en general i el funcionament d'algunes preposicions àtones.
22. Conèixer i identificar el sintagma preposicional.
23. Conèixer i identificar les funcions de complement directe i complement indirecte i els pronoms febles que s'hi relacionen.
24. Identificar les onomatopeies característiques de diferents situacions, objectes i animals.
25. Fer servir les onomatopeies i el lèxic que se'n deriva.

6 UNITAT

COHESIÓ TEXTUAL: CONSTRUCCIÓ ORDENADA

Pàgs. 240-277

OBJECTIUS GENERALS

En acabar aquesta unitat els aprenents han de ser capaços de:

1. Comprendre la importància de la propietat de la cohesió en la significació dels textos.
2. Analitzar i fer servir en contextos comunicatius elements que conformen la cohesió textual, com són els mecanismes de referència, la connexió, la modalització i la impersonalització.
3. Conèixer i utilitzar els procediments de condensació de la informació, especialment la nominalització.
4. Descriure el moviment artístic del Romanticisme literari i els postulats ideològics sobre els quals es va desenvolupar.
5. Conèixer les circumstàncies històriques i sociològiques que van permetre el desenvolupament del moviment romàntic.
6. Entendre el naixement dels nacionalismes i de la poesia patriòtica i nacionalista com a resultat de la cojuntura romàntica.
7. Entendre les característiques de la Renaixença com a plasmació concreta del Romanticisme a les nostres terres.
8. Entendre la Renaixença com un moviment de recuperació de la consciència, la història i la cultura del nostre poble.
9. Substituir falsos tòpics sobre el concepte romanticisme per l'autèntica significació de l'esperit romàntic, com a expressió de la recerca de la individualitat i llibertat personal.
10. Reconèixer la importància del tractament del paisatge en la literatura romàntica i en la Renaixença.
11. Comparar el desenvolupament i l'evolució de la Renaixença a Catalunya, al País Valencià i a les Balears.
12. Conèixer la tasca realitzada pel Romanticisme en la recuperació i en l'estudi de la cultura popular i tradicional.
13. Explicar els factors que van condicionar l'inici del procés de minorització lingüística al llarg dels s. XVI-XVIII.
14. Conèixer les característiques articulatòries de les consonants laterals o líquides: [l], [l:] i [λ].
15. Discriminar i pronunciar correctament el so lateral [λ].
16. Identificar la pronúncia velar de la [l] fosca.
17. Identificar les diferències de pronúncia entre el so lateral [λ] i altres sons, com ara [dʒ] o [j].
18. Pronunciar el so geminat [l:] en contextos formals.
19. Aplicar les normes ortogràfiques de la /l/ geminada.
20. Analitzar morfològicament una forma verbal.
21. Conèixer i identificar l'adverbi i el sintagma adverbial.
22. Conèixer i identificar les funcions de complement de règim, complement circumstancial (o adjunt verbal) i complement predicatiu.
23. Fer servir el vocabulari relacionat amb la imatge personal.

7

UNITAT

COMUNICA COMUNICANT

Pàgs. 278-325

OBJECTIUS GENERALS

En acabar aquesta unitat els aprenents han de ser capaços de:

1. Distingir entre el llenguatge lingüístic i altres sistemes de comunicació.
2. Identificar els elements i les funcions vinculades a la comunicació lingüística.
3. Identificar i caracteritzar els diversos tipus de textos i explicar les diferències entre la comunicació oral i l'escrita.
4. Identificar les propietats textuais bàsiques: adequació, coherència i cohesió.
5. Entendre la capacitat comunicativa dels parlants com a tria constant entre el repertori de possibilitats expressives que forneix el sistema lingüístic.
6. Adequar la competència a les necessitats i al context comunicatiu.
7. Identificar els factors que condicionen la variació diafàsica o per registres.
8. Analitzar i fer servir en contextos comunicatius elements que conformen la cohesió textual com són els mecanismes de referència (sintacticosemàntics i lèxics), la connexió, la modalització i la impersonalització.
9. Estudiar el context històric en què es va desenvolupar la literatura de la segona meitat del s. XIX a les nostres terres.
10. Conèixer alguns dels novel·listes i obres més significatius del panorama literari europeu en la segona meitat del s. XIX.
11. Descriure l'evolució de la narrativa i el teatre en la nostra literatura en el camí cap al realisme literari.
12. Explicar els fonaments ideològics i artístics de l'estètica realista-naturalista.
13. Conèixer l'obra i les característiques del novel·lista Narcís Oller i del dramaturg Àngel Guimerà.
14. Conèixer la situació del teatre a terres valencianes: el domini del sàinet.
15. Fer servir amb propietat termes bàsics per a l'anàlisi de la realitat sociolingüística com ara: llengües en contacte, canvi lingüístic, minorització, substitució lingüística, bilingüisme, diglòssia, interferència lingüística, planificació lingüística.
16. Explicar el concepte de planificació lingüística i aplicar-lo al disseny d'estratègies de redreçament de l'ús social de llengües minoritzades.
17. Conèixer les característiques articulatòries de consonants fricatives [ʃ] i [ʒ] i africades [tʃ] i [dʒ].
18. Discriminar i pronunciar correctament els sons fricatius [ʃ] i [ʒ] i africats [tʃ] i [dʒ] i fer servir correctament les grafies que els corresponen (*x, ix, tx, ig, j i gj*).
19. Discriminar i pronunciar el so [ʒ] en els contextos de fonètica sintàctica.
20. Discriminar i pronunciar correctament les consonants alveolars africades [tʃ] i [dʒ].
21. Conèixer la morfologia de la flexió verbal regular.
22. Conèixer i identificar el sintagma adjectival, la funció d'atribut i les oracions passives i les impersonals.
23. Analitzar el vocabulari relacionat amb la música.

CRITERIS D' AVALUACIÓ

Els criteris d'avaluació d'aquest nivell educatiu van ser fixats pel Decret 102/2008, d'11 de juliol del 2008, del Consell de la Generalitat Valenciana (DOCV) (núm. 5806, 15-07-2008), tal com els reproduïm tot seguit.

1. Analitzar oralment i per escrit textos (orals, escrits i iconicoverbals) pertanyents a diferents situacions de comunicació, tenint en compte la funció social que exerceixen, la tradició cultural en què s'inscriuen i els valors que transmeten, assenyalant les idees principals i les secundàries, i aportant una opinió personal.

Aquest criteri pretén valorar la capacitat de l'alumnat per a interpretar el sentit d'un text a partir de l'anàlisi de la seua estructura semàntica, del coneixement dels esquemes textuais i de les dades rellevants sobre la situació de comunicació.

2. Realitzar, de forma oral, una exposició acadèmica sobre un tema, planificant-la prèviament i adoptant l'estratègia comunicativa adequada.

El criteri centra la seua atenció en el desenvolupament de la capacitat per a planificar, organitzar i realitzar una breu exposició oral, pròpia de l'àmbit acadèmic.

3. Elaborar breus treballs crítics a partir de la consulta de fonts de divers tipus i integrar la seua informació en textos de síntesi, que presenten les dades principals i els distints punts de vista, les seues relacions i la perspectiva pròpia, utilitzant els procediments de documentació i tractament de la informació propis de l'àmbit acadèmic.

Aquest criteri orienta la valoració de la capacitat per a accedir de forma autònoma a les fonts d'informació, seleccionar aquella pertinent i reutilitzar-la en l'elaboració de produccions pròpies de l'àmbit acadèmic.

4. Compondre textos escrits expositius i argumentatius sobre temes literaris o lingüístics.

El criteri atén a la capacitat de l'alumne per a elaborar textos d'acord amb la situació comunicativa i amb els esquemes textuais bàsics del text i també per a situar-se com a emissor per a utilitzar procediments que garantisquen la cohesió i per a emprar correctament la varietat estàndard de la llengua.

5. Reconéixer i utilitzar, en la interpretació de textos i en la regulació de les pròpies produccions, els coneixements sobre les diferents unitats de la llengua, les seues combinacions i, si és el cas, la relació entre elles i els seus significats.

Aquest criteri pretén orientar la valoració de la capacitat per a utilitzar la reflexió lingüística en la millora de la comprensió dels textos i en la millora de la composició i revisió de les pròpies produccions.

6. Discernir els components bàsics i l'estructura del lèxic del castellà i del valencià i analitzar críticament els mecanismes d'incorporació d'elements fònics, morfosintàctics i lèxics com a conseqüència de les relacions entre les llengües.

Amb aquest criteri es pretén valorar la capacitat per a reconéixer i explicar els procediments de formació del lèxic. Així mateix, caldrà ajustar-se al reconeixement i valoració crítica dels factors lingüístics i socials (com ara mancances lèxiques per a designar realitats noves, substitució de paraules considerades tabús, major difusió o prestigi d'una llengua sobre una altra...) que intervenen en la incorporació per part d'una llengua d'elements procedents d'una altra.

7. Distingir les diferents llengües constitucionals d'Espanya, especialment de la Comunitat Valenciana.

El criteri se centra en el coneixement i valoració de la diversitat lingüística d'Espanya.

8. Conéixer, identificar i analitzar en activitats discursives diverses les actituds sociolingüístiques que es manifesten, així com les diferents causes que pot tindre, en una situació de contacte de llengües.

El criteri se centra en la capacitat per a utilitzar en l'anàlisi de l'activitat comunicativa la informació que determinades marques lingüístiques proporcionen sobre les actituds dels parlants i sobre els diferents comportaments que es produeixen en els contactes entre llengües.

9. Interpretar el contingut d'obres literàries breus i fragments significatius de la història literària del castellà (des dels seus inicis al s. XVII) i en valencià (des dels seus inicis al s. XIX) utilitzant els coneixements sobre les formes literàries i els distints períodes, moviments i autors.

El criteri pretén valorar la capacitat per a interpretar obres literàries en relació amb la tradició literària i els codis estètics.

10. Manejar els recursos informàtics bàsics i aplicar-los a la recerca i elaboració de la informació.

Aquest criteri pretén que l'alumnat siga capaç de fer servir les tecnologies de la informació i que les incorpore al seu treball acadèmic.

La capacitat de comunicar-nos i de comprendre el món amb la paraula ens fa humans. El descobriment del llenguatge ha estat el nostre punt d'arrancada com a éssers diferents de la resta dels animals: com a éssers capaços de construir societats complexes sobre la base de la comunicació lingüística i com a éssers capaços de crear una representació conceptual de les coses i de nosaltres mateixos.

Ser un **bons comunicadors** ens assegura la nostra integració en el grup. Què ens fa ser bons comunicadors o comunicadores? o, si ho voleu d'una altra manera, què és la comunicació? Intentarem de respondre aquestes preguntes de manera experiencial i també reflexiva al llarg d'aquesta unitat.

En l'apartat de **COMPRENSIÓ I EXPRESSIÓ** veurem les **funcions comunicatives** i analitzarem el valor de la llengua com a instrument de comunicació i com a sistema de signes. Estudiarem les **màximes conversacionals** i les **implicatures** com a normes que regeixen la concepció de la comunicació com a activitat cooperativa.

En **LITERATURA** ens plantegem fer un recorregut per un dels temes literaris més universals, l'**amor**. Analitzem com ha evolucionat en l'Edat Mitjana i concretament a partir d'una de les concepcions més importants al llarg de la literatura europea de l'època: l'amor cortès.

En l'apartat de **LES PERSONES I LES LLENGÜES**, parem atenció sobre la capacitat de comunicar-nos i de comprendre el món amb la paraula.

En **PARAULES**, comencem amb una **introducció a la lingüística**; seguim amb la pronúncia dels **sons vocàlics**, els **mecanismes de formació de mots**, els conceptes de **sintagma** i, acabem, amb una sistematització del lèxic i de la **fraseologia** vinculats amb les **malalties**.

CONTACTE

(pàgs. 10-11)

JO COMUNIQUE. TU COMUNIQUES. NOSÀLTRES, TAMBÉ

Amb aquest apartat pretenem que l'alumne, de manera experiencial i reflexiva, analitzi els seus hàbits comunicatius i identifiqui els factors que condicionen la comunicació.

1. (pàgs. 10-11)

Aquest qüestionari els permetrà avaluar la seua pròpia eficàcia comunicativa, i reflexionar sobre diferents aspectes de la comunicació tals com el paper de l'emissor i del receptor, la contextualització del missatge, els aspectes paralingüístics (to de la veu, mirada del qui parla, actitud...), etc.

2. (pàg. 11)

Resposta oberta. Convé conduir l'activitat cap a la caracterització de les propietats del discurs i afavorir que els alumnes mateixos les dedueixen. A tall d'exemple un bon comunicador ha de:

- utilitzar un registre adequat que tinga en compte la competència lingüística de l'interlocutor o del públic;
- parlar amb claredat, construint frases amb una bona sintaxi i amb un lèxic precís que eviti les ambigüïtats;
- tenir en compte que el missatge exposat tinga força expressiva, és a dir, que capte l'interés de l'interlocutor;
- parlar amb una veu adequada tenint en compte el lloc i l'auditori;
- etc.

LA COMUNICACIÓ I L'ÉSSER HUMÀ

2.1 L'ÉSSER HUMÀ: ÉSSER COMUNICADOR I CONEIXEDOR. EL LLENGUATGE I LES FUNCIONS COMUNICATIVES (pàg. 12)

En aquest apartat analitzem el llenguatge des del punt de vista interactiu, és a dir, tenint en compte que la nostra competència comunicativa la descobrim i l'enriquim amb la relació que establim amb els altres.

Hi ha també la necessitat de qüestionar-nos per a què serveix el llenguatge: per a transmetre informació, expressar els sentiments, cridar l'atenció, aclarir conceptes, jugar amb les paraules... i ajudar a millorar les nostres relacions amb l'entorn i amb la gent que ens envolta. Proposem el procediment següent:

1r pas: Exposició teòrica i subratllat de les idees principals.

2n pas: Esquema o resum de la informació.

3r pas: Activitats de l'apartat 2.1 (pàg. 13).

1. (pàg. 13) Es tracta de fer reflexionar l'alumnat sobre les funcions del llenguatge que utilitza en cada situació comunicativa. L'activitat admet solucions com ara les següents.

SITUACIÓ	FUNCIO PREDOMINANT
Avui de matí he exposat un tema d'història a classe	Funció referencial
A mitjan matí, li he dit a Carme: «Ja n'hi ha prou! Para d'empenyar-me»	Funció conativa (i expressiva)
En arribar a casa el telèfon ha sonat i quan l'he agafat he dit: «Sí, diga'm?»	Funció fàtica
En el taller d'escriptura he fet un poema que deia així: «No hi havia a València dos amants com nosaltres»	Funció poètica
El professor de llengua diu que el pronom <i>hi</i> pot substituir un complement circumstancial de manera	Funció metalingüística
Avui en la nit Roc m'ha telefonat i li he dit: «Rooc! Bandarra, quina alegria! Què contes?»	Funció identificativa

2. (pàg. 13) Inventari d'expressions.

a) Per exemple:

- ✓ Ei, alerta!
- ✓ Xe, vés i fila!
- ✓ Adéu, fins dissabte!
- ✓ Au!
- ✓ Ja n'hi ha prou!
- ✓ T'he dit que pares taula d'una vegada!
- ✓ Uf! quin dia!
- ✓ Que bé! Tant de bo que no ploga!
- ✓ Dic el que dic!
- ✓ Ja t'ho deia jo!

b) Activitat de resposta oberta.

3. (pàg. 13) Activitat de resposta oberta a partir dels exemples trobats.

2.2 LA LLENGUA: VEHICLE DE COMUNICACIÓ (pàg. 13)

En aquest apartat l'alumnat ha de reflexionar sobre el paper de la llengua com a eina de comunicació i de representació del món on viu. També volem que s'adone que la llengua és un sistema de signes lingüístics organitzat en diversos nivells: foneticofonològic, morfosintàctic i textual.

2.3 «FER I REFER: LA FAENA DEL MATALAFER»: LES MÀXIMES CONVERSACIONALS I LES IMPLICATURES (pàgs. 14-15)

Presentem ací la comunicació com a procés dinàmic en constant construcció i reajustament. L'acte comunicatiu està governat per les màximes conversacionals i condicionat per les implicatures. El bon comunicador ha de dominar l'art de la negociació a què, al capdavant, es redueix a l'ús de la paraula. Suggerim el procediment següent:

1r pas: Llegir la informació i verbalitzar-la amb preguntes del tipus:

- Per què es diu que la comunicació és una activitat cooperativa?
- Què és una màxima conversacional? En coneixes alguna que funcione a la classe? Quan aquestes no funcionen hi ha comunicació entre el professor i els alumnes?
- Quines màximes es compleixen o es transgredeixen en els dibuixos de les pàgs. 14-15?
- ...

2n pas: Activitat de l'apartat 2.3 (pàg. 15):

4. (pàg. 15) Solucions:

- a) El pallissa, pesat o plom: màxima de quantitat, de relació o pertinència i de manera.
- b) El fantasma: màxima de qualitat o de veritat.
- c) El pedant o docte: màxima de la relació o de pertinència, de quantitat i de manera.
- d) L'ensabonador o pilota: màxima de veritat, màxima de quantitat i de manera.
- e) El reservat: màxima de quantitat.
- f) L'inoportú: màxima de relació o pertinència.

ARS AMANDI: LA LÍRICA AMOROSA MEDIEVAL

En aquest apartat de la unitat ens plantegem fer un recorregut per un dels temes literaris més universals, l'**amor**. Analitzem com ha evolucionat en l'Edat Mitjana i concretament a partir d'una de les concepcions més importants al llarg de la literatura europea de l'època: l'amor cortés.

S'encarreguen d'escampar aquest tema els **trobadors**, que encarnen **el poder de la paraula**. Tenir la formació necessària pot permetre superar les pràcticament infranquejables fronteres entre els diversos estaments de la societat. Professionals de la ploma, del vers, de la narració, de la música i de les relacions públiques, els trobadors són les persones més cultes de l'època. N'hi ha que són grans senyors i molt rics, però n'hi ha que gràcies al que componen poden escapolar-se d'una vida que, sens dubte, els hauria resultat molt dura i molt pobra. Fins i tot les dones tindran possibilitat de tenir la immensa cultura que s'exigia per a ser trobador: elles seran les **trobairitz**. I això malgrat les pèssimes condicions socials, jurídiques i polítiques en què vivien llavors.

Tot això va sorgir en el segle XII a Occitània i s'estendrà arreu d'Europa al llarg d'aqueix mateix segle, fins que arribe el Renaixement, és a dir, la fi del segle XV. Les lletres valencianes també es fan ressò d'aquest tema i arriben,

en el segle XV, a tenir grans poetes i escriptors com **Jordi de Sant Jordi** o, sobretot, **Ausiàs Marc** i **Joan Roís de Corella**. La grandesa d'aquests dos últims autors es troba, precisament, en la força i en la mestria amb què van desenvolupar les pautes dels trobadors fins a l'extrem de contribuir a l'elaboració d'unes formes i d'uns conceptes innovadors i moderns.

3.1 CORTEJAR, GALANTEJAR, FESTEJAR, RONDAR, ENAMORAR... (pàgs. 16-17)

1. (pàg. 17)

Aquesta informació i activitat introductòries pretenen fer reflexionar sobre les diverses concepcions i funcions que assumeixen els amants a l'hora de viure una relació, d'iniciar-la i de posar-hi fi. En el fons, es tracta de convencions socials (i culturals), una cosa que és relativa, diferent a Occident i a Orient, diferent al llarg dels segles.

La prova de triar un cofre (a partir del que fa Pòrcia en *El mercader de Venècia*, de Shakespeare), a més de ser un exemple d'un comportament del ritual amorós, té l'objectiu de fer veure com cadascú es pot deixar emportar pels seus propis interessos o sentiments. Trobareu les solucions en el llibre de l'alumne.

3.2 L'ÈPOCA: FETS I GENT DE LA BAIXA EDAT MITJANA (pàgs. 17-18)

3.2.1 L'època (pàg. 18)

Per treballar la informació sobre el context històric en què apareix la lírica de l'amor cortés, podem demanar als alumnes que busquen altres exemples d'art romànic i gòtic i que porten a classe il·lustracions d'aqueixes mostres artístiques per poder veure les diferències entre els dos tipus de manifestacions artístiques. També resultarà interessant que identifiquen el lloc de procedència dels monuments i que relacionen aquesta dada amb les rutes de peregrinació o la situació històrica de cada territori: per exemple, a València quasi tots els monuments medievals són gòtics, ja que fins al XIII no es produeix l'entrada del regne en l'òrbita cristiana.

2. (pàg. 18)

- a) L'alta Edat Mitjana ocupa des del segle V al XII.
- b) Resposta oberta.
- c) Les corts feudals del segle XII es van desenvolupar al sud de França, a l'antiga Occitània, a més de la del rei d'Aragó i comte de Barcelona, Alfons II. Aquestes corts van esdevenir veritables centres de cultura, que van ser propiciats, evidentment, pels mateixos reis i senyors feudals.
- d) En aquestes corts es va desenvolupar la cultura cortesana, resultat d'un model humà nou, culte i refinat, que aprecia l'art i la música. Les manifestacions literàries més importants d'aquesta cultura van ser la lírica de l'amor cortés i la narrativa de cavallers, amb nous temes i nous gèneres. El més important d'aquesta literatura és el fet que s'escriu en llengua romànica i no en llatí.
- e) Fins llavors l'únic focus de cultura havia estat l'església, els monestirs cristians.
- f) **Alfons el Cast**, II d'Aragó i I de Barcelona, conegut també com *el Trobador* (la data de naixement es discuteix entre el 1152, el 1154 o el 1157 (entre l'1 i el 25 de març en el cas de 1157), i el lloc entre Vilamajor del Vallès i Osca; va morir a Perpinyà el 1196). Rei d'Aragó, comte de Barcelona, Girona, Osona, Besalú i de Cerdanya. Més endavant esdevindria comte del Rosselló (des del 1172) i de Ribagorça (des del 1192). Fou també comte de Provença (entre 1167-1173).

3.3 L'AMOR CORTÉS: UN RITUAL GALAN (pàgs. 19-24)

3.3.1 Característiques generals (pàgs. 19-20)

3. (pàg. 20)

- a) El poeta escrivia en llatí, el trobador va ser el primer creador a usar una llengua romànica i el joglar, d'extracció social humil, cantava i difonia les composicions dels trobadors.
- b) Convertir-se en llengua de gènere significa que els trobadors, independentment del seu origen i de la llengua que parlaren, usaven l'occità per compondre lírica d'acord amb els cànons de l'amor cortés.
- c) El feudalisme va ser el sistema social, polític i econòmic propi de l'Edat Mitjana a **Europa**. Els regnes es dividien en territoris governats per **nobles** o membres de l'església que mantenien una relació de dependència o **vassallatge** amb el rei. Els **serfs** treballaven les terres, propietat del **senyor feudal** i, a canvi, havien de pagar-los per aquest ús i formar part del seu l'exèrcit en cas de guerra.
- d) Hi ha un clar paral·lelisme en la relació entre els protagonistes de l'amor cortés (el trobador i la dama) i els del món feudal (el vassall i el senyor), pel que fa a les relacions que mantenen: l'amor que sent el trobador per la dama significa "servei", renúncia a un mateix; estimar un ésser superior purifica i ennobleix. Aquesta dimensió de l'amor com a servei s'assembla a la relació dels vassalls amb el seu senyor.
- e) La dama és anomenada "midons" (el meu senyor) perquè assumeix en la relació amb el seu amant la posició del senyor feudal, a qui els vassalls serveixen i juren fidelitat.
- f) La dama és una dama casada i amb poder per la seua posició social: pertany a la noblesa i es caracteritza per la bellesa i el seny. És anomenada "midons" pel poeta ("el meu senyor") i no es mostra accessible. El trobador es posiciona al servei de la dama com un humil vassall.
- g) El trobador galanteja la dama amb l'objectiu d'aconseguir favors, amor o protecció.
- h) – L'amant és sols FENHEDOR o 'tímid', no gosa ni mirar ni parlar a l'estimada.
 – Després passa a ser PREGADOR, és a dir, prega a la dama que l'estime, que accepti que ell siga el seu servidor i vassall.
 – Si ella l'accepta, ell passa a ser ENTENEDOR, és a dir, 'enamorat tolerat', ella tolera i accepta que ell l'estime.
 – Finalment, pot ser DRUTZ, és a dir, pot arribar a consumir físicament l'amor amb l'estimada.
- i) Els personatges que podem trobar-hi són: el trobador, la dama o Midons, el marit o gelós, els xafarders o llausengiers.
- j) a. de temàtica moralitzadora o d'atac: **sirventés**
 b. trobada d'un cavaller amb un pastora: **pastorel·la**
 c. lamentació per la mort d'algú: **plany**
 d. lamentació dels amants que s'han de separar: **alba**
 e. debat entre trobadors: **tençó**

3.3.2 Textos (pàgs. 21-24)

4. (pàg. 21) Lectura en veu alta i comentada de la *razó*.

Comprensió i anàlisi (pàg. 22)

5. (pàg. 22)

- a) Ell, Guillem de Cabestany, és un cavaller, del Rosselló, i està molt preparat en armes i en cortesia. Ella, na Seremonda, és jove, molt bella i plaent. Ella és casada amb en Raimon de Castell Rosselló, el tercer en discòrdia, que era molt ric, però molt dolent, brau, ferotge i orgullós, a més de molt gelós i irós. Les descripcions són impressionistes perquè no ens descriu completament i perfecta cadascun d'aquests personatges, sinó que només ens en diu alguns detalls, els que millor els defineixen des del punt de vista de la cortesia. Són només unes pinzellades per fer-nos la impressió del que caracteritza cadascun.

- b) En Raimon s'assabenta de tot perquè algú li ho ha contat. Aqueix algú ha fet les funcions del “tercer enemic”, l'espia, el xafarder, el gelós o l'envejós, o tot això junt, que denuncia els amants.

[Convé tenir en compte que en l'amor cortés els “tercers” eren molt importants, tant els “enemics” com també els “tercers amics”, és a dir, els que ajuden, els que permeten que els enamorats es troben malgrat els marits, les muralles, les reixes i els enemics. Una tercera amiga típica (encara que molt tardana en el temps, s. XV) serà Plaerdemavida en el *Tirant lo Blanch* o també la Celestina (s. XV), encara que aquesta ho fa professionalment.]

- c) El marit reacciona de la manera pitjor: assassina Guillem de Cabestany, li arranca el cor i el fa cuinar i adobar i, a més a més, li'l dóna a menjar a na Seremonda. De fet, també intenta assassinar-la quan ella es llança al buit des del balcó de la torre.
- d) La reacció del marit és la pitjor possible i demostra el tractament que llavors rebien les dones. Eren objectes o propietats dels marits (i abans del matrimoni, dels pares). No tenien llibertat de moviment, ni veu, ni vot, ni cap dret per elles mateixes. Només importaven en la mesura que eren filles o esposes d'algú.

6. (pàg. 22)

Hem reproduït la informació sobre el gran trobador Guillem de Berguedà que apareix als cançoners, perquè els alumnes s'adonen de la vida tan atzarosa d'aquest personatge, les aventures que va viure i com de contradictòria és aquesta informació en relació a la sensibilitat i art del poema que hem triat.

7. (pàg. 23)

Hem reproduït tres cobles de la composició original de Guillem de Berguedà “Quan vei lo temps camjar e refrezir” escrita en occità i una versió adaptada a la nostra llengua per facilitar-ne la comprensió als alumnes. Hem considerat apropiat que aparegués la versió original per qüestions de mètrica i perquè els alumnes vegem algun text en occità, que, al cap i a la fi, era la llengua original en què s'escriuien aquestes composicions.

Comprensió i anàlisi (pàg. 24)

8. (pàg. 24)

- a) • El poeta desitja que la dama pugui oir la seua cançó; insisteix en la categoria i bellesa d'aquesta i en la sinceritat i fidelitat dels seus sentiments, que són tan intensos que el poeta mateix s'estranya que la dama no se n'adone: COBLA VI
- El poeta demana a la dama, de qui destaca la noblesa del seu llinatge que, ja que se n'ha enamorat, li ofereixca a canvi alguna cosa per mantenir viu el ritual: proximitat, algun favor o oportunitat: COBLA IV
- A pesar de l'alegria que sent el poeta perquè ella li ha mostrat el seu interès, aquest es mostrarà prudent i no ho contarà d'una altra manera que no siga mitjançant la poesia, però, fins i tot així, haurà de mantenir la mesura i el seny: COBLA III
- b) COBLA III: es dirigeix a ell mateix
COBLA IV: es dirigeix a la dama
COBLA VI: es dirigeix al poema o cançoneta

c)

Característiques	Versos
Seny i prudència	Cobla III- versos 1, 3,4
Mesura	Cobla III- vers 5: “sinó cantant i que en això no m'excedesca”
Secret	Cobla III- versos 7 i 8
Pacte i vassallatge	Cobla IV- versos 1 i 2
Alegria	Cobla III- versos 1 i 2
Noblesa de la dama	Cobla IV- vers 2
Fidelitat i sinceritat del poeta	Cobla VI- vers 5
Poder de la dama	Cobla IV- versos 1 i 2
Inaccessibilitat de la dama	Cobla VI- vers 6

9. (pàg. 24)

Mesura dels versos	Decasíl·labs
Tipus d'estrofa	Cobla o octava
Estructura de la rima	ABABBCBC
Estil	Trobar lleu

3.4 AUSIÀS MARC, POETA DE L'AMOR I DE LA MORT (pàgs. 25-32)

3.4.1 L'època (pàg. 25)

10. (pàg. 25)

Per a buscar informació sobre Dante Alighieri, Francesco Petrarca i el *dolce stil nuovo*, es pot recórrer a qual-sevol enciclopèdia, però recomanem que es faci en històries de la literatura universal, europea o italiana. Actualment es fàcil trobar-ne informació en nombroses pàgines web, p. ex. en la de literatura universal en català www.pencatala.cat/ctdl/autors_traduits/francesco_petrarca o la UAB en xarxa.

3.4.2 L'escriptor (pàg. 26)

11. (pàg. 26)

a)

3.4.3 Característiques generals (pàg. 27)

12. (pàg. 27)

Característiques medievals: 1, 4, 6, 7, 8 i 10.

Característiques originals: 2, 3, 5, 9, 11 i 12.

13. (pàg. 28)

1a cobla

CARACTERÍSTICA 7: La mort és l'alliberament, tant del turment amorós com del desencís de viure.

2a cobla

CARACTERÍSTICA 3: S'allunya de la tradició trobadoresca per la sinceritat amb què analitza els seus propis sentiments.

3a cobla

CARACTERÍSTICA 6: El poeta enyora el passat feliç i rebutja el present, que és dolorós.

4a cobla

CARACTERÍSTICA 5: La dona és un ésser real, amb qualitats i defectes; atrau el poeta no per la seua bellesa física o per la posició social, sinó per l'enteniment i el **gest** (la seua interioritat).

5a cobla:

CARACTERÍSTICA 2: El poeta descriu el seu "jo" a través de la seua poesia: les experiències i els pensaments que el turmenten.

6a cobla

CARACTERÍSTICA 4: Arreplega de la tradició literària la divisió de l'amor en tres tipus diferents. Els dos primers, el de la relació carnal i el sensible (en el qual sols es desitja passionalment l'estimada, però sense consumir aqueix desig), són els que Marc practica. L'altre, l'espiritual (que no implica el cos o el deixa indiferent), és el tipus d'amor que el poeta voldria assolir.

7a cobla

CARACTERÍSTICA 8: Usa lèxic propi de la cavalleria i del feudalisme i mostra orgull de pertànyer a l'estament noble.

8a cobla

CARACTERÍSTICA 1: El poeta es considera "mestre d'amor"

3.4.4 Textos (pàgs. 29-32)

D'entrada, aquest poema d'Ausiàs Marc pot semblar difícil de llegir. No ho és tant si tenim en compte que tota la poesia de Marc resulta dura per a un estudiant actual. L'hem seleccionat perquè mostra molt bé el que la poesia de Marc significa: per una banda, segueix el tòpic trobadoresc de la concepció pessimista i dolorosa de l'amor i el fet que la mort represente la solució que acaba amb aquest patiment; per una altra banda, és una poesia moderna i original per la presència aclaparadora del "jo poètic", ja que parla del seu món interior, i el fet poètic li serveix per a reflexionar.

14. (pàgs. 29-30)

I SOJORNS

FALAGUERA

IV AMADOR!

PLAER

II GOIG

RIGOR

V LLONYANT

ARDIDA

III UDULAMENTS

APARELLAT

Comprensió i anàlisi (pàgs. 30-31)**15. (pàgs. 30-31)****a)**

- III** La vida del poeta és tan desgraciada que aquest la representa tràgicament [...]
  - V** El poeta, en primera persona, es queixa que, al seu parer, no hi ha ningú més desgraciat que ell a causa de l'amor. Per aquesta raó, tothom se n'hauria de compadir [...]
  - I** El poeta es dirigeix al seu propi cor, cansat de viure. Li pregunta com podrà suportar tantes desgràcies [...]
  - II** La mort ix a l'encontre del poeta amb els braços oberts i plorant d'alegria. Aquesta, amb veu melo-diosa [...]
  - IV** El poeta, en primera persona, es meravella que els amadors, orgullosos per estimar, no demanen al poeta qui és l'amor [...]
- TORNADA** El poeta invoca la dama que amaga sota el senyal *Llir entre cards* [...]

b)

- b.1) En els versos 9, 10 i 11.
- b.2) Parla la mort i es dirigeix al poeta.
- b.3) Amb aquesta aparent contradicció Ausiàs Marc afirma que la mort arriba a aquelles persones que no desitgen morir i, en canvi, no es moren aquelles persones que els agradaria que passés. Així, "la Senyora Mort" del poema de Marc atorgarà al poeta el seu bàlsam per solucionar els sofriments causats per l'amor. Açò és una concessió que la mort fa al poeta en exclusiva, ja que no ho fa amb ningú més.

c) "Amb ulls plorant e cara de terror" (v. 17)

"cabells rompent amb grans udolaments" (v.18)

"la vida·m vol donar heretaments" (v.19) (aquest vers s'ha d'entendre en sentit negatiu: el poeta rebutja les riqueses o bens que li ofereix la vida, per molt temptadors que siguin)

"cridant amb veu horrible i dolorosa" (v.21)

d) Una al·legoria és una expressió paral·lela d'una sèrie d'idees reals i d'unes altres de figurades, de manera que unes i altres es corresponguen una a una, i que, desenrotllades plenament, facen referència a una mateixa cosa.

Les estrofes II i III sí que contenen una al·legoria perquè la idea real que es desenvolupa en les dues estrofes és la mort com a alliberament al desencís de viure patint a causa de l'amor i, per tant, el rebuig a continuar vivint en aquestes condicions. En l'estrofa 2 desenvolupa una sèrie d'idees figurades sobre la personificació de la mort com a estat desitjable (ix a rebre el poeta, amb gran alegria, la seua veu també resulta agradable, la mateixa mort convenç el poeta sobre la inutilitat de seguir vivint, etc.). En la 3a estrofa, insistent en la mateixa idea, encadena les atribucions negatives de la vida, les quals es relacionen una a una antitèticament amb les qualitats de la mort presentades anteriorment.

e) No és original de Marc; igual que feien els trobadors, Marc poetitza el desig de morir com una solució a l'experiència real, sublim i dolorosa, de la passió amorosa. Però, com explica en l'enunciat de la pregunta **f)**, a més, com que ell és un poeta que sap de teologia, a aquesta faceta d'enamorat a la trobadoresca, suma la faceta de la capacitat de meditar sobre el que suposa aquesta passió amorosa.

El tret amb què es relaciona l'omnipresència del "jo líric és la característica 2 (el poeta descriu el seu "jo" a través de la seua poesia: les experiències i els pensaments que el turmenten). També hem de suposar que tota aquesta anàlisi tan minuciosa del seu estat emocional deu ser sincera; per tant, a més, també es trobaria present en el poema la característica general 3. Així mateix, l'autointerpel·lació que Marc realitza en la primera estrofa al seu cor té a veure amb aquesta característica, perquè "parlar al cor" és una metàfora dels pensaments íntims de la persona. La introspecció sincera de Marc en el seu poema, amb la confessió dels seus dubtes i contradiccions, de la seua lluita interior, és un signe totalment innovador: ja ho deia el mateix Marc en un altre poema, que abandonava la forma d'escriptura dels trobadors perquè no deien la veritat (la poesia trobadoresca havia esdevingut una convenció literària).

f)

f.1) Els dos versos que indiquen una pèrdua greu de la salut són el 36 i el 38. La metàfora del vers 36 i la metàfora del vers 38 “seca's tot jorn l'humit qui-m sosté vida” són exponents de les nombroses metàfores relacionades amb la medicina i les malalties que podem trobar en els poemes de Marc. El nostre poeta transmet el concepte medieval de la medicina sobre l'amor: els metges medievals consideren que l'amor passional és una malaltia mental (en concret, és una de les formes de la melancolia). Els malalts d'amor (com els melancòlics) han perdut la raó, la seua capacitat de decidir, i sols pensen obsessivament en l'estimada; deixen de menjar i de dormir, i se senten profundament tristos i, per obtenir l'estimada (que ells pensen que és el bé sublim que els ha de fer feliços), ho abandonen tot i es converteixen en esclaus d'aquest desig.

f.2) Les dues metàfores que transmeten la ideologia feudal, pròpia de cavallers que combaten en batalles, són els dos últims versos d'aquesta estrofa, els versos 39 i 40 (“ardida” i “armada”). Aquestes metàfores tenen relació amb la característica general núm. 8.

g) Rep el nom de “senyal”; era el pseudònim que els trobadors utilitzaven per a amagar el nom de l'estimada.

g.1) Tradicionalment la blancor simbolitza la puresa. El significat de la metàfora pot fer al·lusió a la característica general estudiada núm. 5. En aquest poema, la dama, que simplement actua de confident de l'exposició, segons la metàfora del senyal, representaria el model de dona per als trobadors (un ésser ideal per pertànyer a l'estament noble) i també coincidiria amb la dona *angelicata* de Petrarca i dels *stilnovistes* (que destaca per la seua espiritualitat). Però, en altres poemes de Marc, aquest es distancia tant dels trobadors com dels italians, ja que la dona marquiana té virtuts i defectes, i pot fer pecar el poeta.

h) Es tracta d'un poema de cinc cobles de vuit versos i una tornada de quatre versos, tots decasíl·labs clàssics amb cesura després de la quarta síl·laba. Els versos presenten una rima consonant creucreuada ABBACDDC CEECFGGF FHHFIJJI, etc. Com es pot comprovar, les estrofes s'enllacen entre elles mitjançant la tècnica del capcaudament o repetició de la rima final de l'estrofa anterior al vers inicial de l'estrofa següent. La tornada repeteix exactament les mateixes dues rimes de la segona part de la cobla cinquena. Va alternant al llarg del cant el vers agut o masculí amb el vers pla o femení. Els versos 33 i 36 presenten la mateixa rima que el 29 i el 32 perquè, en la variant diatòpica de Marc, la /t/ final no es pronuncia en els finals consonàntics /nt/.

Enllaçant amb la resposta de la pregunta següent, aquest poema de Marc presenta una distribució binària dels elements: formals i d'elocució (versos de 2 hemistiquis i cobles dividides en dues parts) i lexicosemàntics (2 nuclis temàtics i 2 figures estilístiques dominants: la hipèrbole narcisista i l'antítesi vida/mort).

i) Com es pot comprovar, Ausiàs Marc escriu els seus poemes totalment en valencià (són excepcionals els occitanismes, p. ex. *arma*, v. 44). En el *corpus* de Marc, hi ha molts versos que poden resultar poc musicals a l'oïda (a diferència de Petrarca, que pensava que la retòrica formava part indissoluble de la poetització de l'experiència amorosa). En canvi, malgrat que aquest cant conté rimes fàcils entre mots derivats (“jorns” i “sojorns”) i entre verbs en el mateix temps (“sagramentejaran”, “maldiran”), la col·locació molt pròxima de mots repetits o dels seus derivats determina que en concret aquest poema presente un poderós ritme intern (“amic” i “desamic”, “los mals”, “tos mals”, “és mals”, etc.).

Pel que fa a las figures estilístiques, ja n'hem analitzades al llarg d'aquest comentari dirigit moltes d'elles: les imprecacions al cor (que alhora és una metonímia) o al propi poeta, les interrogacions de la primera estrofa, les antítesis i paradoxes de les al·legories de l'estrofa II i III, les hipèrboles, les metàfores militars o feudals, les metàfores sobre la malaltia de l'amor, etc. També ja hem vist que totes aquestes figures estan al servei de l'anàlisi introspectiva que fa Marc del seu estat anímic i dels seus pensaments; és a dir, són instruments per a poder expressar la complexitat del seu pensament, que és resultat del pensament o filosofia de l'època: l'escolàstica.

Activitats suggerides

Només ens resta comentar el sentit últim de les seues reflexions (molt difícil d'explicar als joves actuals) i que es troba esbossat en l'enunciat de l'activitat *f*). És fàcil imaginar que Ausiàs Marc se sent pecador quan no segueix els preceptes de l'església medieval, que sols admetia el sexe dins del matrimoni i en la seua funció reproductiva. Però les tribulacions de Marc van més enllà. Són resultat del que opinava la medicina medieval i l'escolàstica. A Ausiàs Marc, que no és capaç de renunciar a les experiències amoroses passionals i alhora sap de teologia i coneix els fonaments ideològics de la medicina escolàstica, les seues debilitats passionals, carnals o simplement de desig li causen greus problemes de consciència. Una bona mostra de la seua capacitat de meditar i traslladar en un poema els fruits de la seua reflexió sobre la idolatria que suposa l'amor passió i les conseqüències és, sobretot, la tornada d'aquest cant: ja que ha perdut tota esperança, la seua vida és socialment morta, però la seua ànima queda condemnada en aquest món; és a dir, l'ànima en pena del poeta resta en aquest món terrenal i sense possibilitat de fruir de l'altre.

En resum, aquest és un bon exemple dels poemes més tètrics, desoladors i obscurs de Marc.

* Podríem ampliar les activitats i demanar als nostres alumnes l'opinió sobre els sentiments de Marc o sobre la creença que l'amor pot arribar a ser una malaltia que faci perdre la raó a la persona enamorada. Es deixa de dormir o de menjar quan ens enamorem "bojament"? Es pot arribar a morir a causa de l'amor? Etc.

Literatura comparada**16. (pàg. 32)**

- a) L'humor flegmàtic: personalitat passiva o peresosa [...] / l'humor colèric o la bilis groga: personalitat violenta, orgullosa i venjativa [...] / la sang: personalitat pletòrica o expansiva [...] / Bilis negra: personalitat melancòlica i trista [...]
- b) Resposta oberta.

3.5 JOAN ROÍS DE CORELLA, MODERN ESCRIPTOR MEDIEVAL (pàgs. 32-35)**3.5.1 L'època i l'escriptor (pàg. 32)****17. (pàg. 32)**

Lectura i comentari de la informació.

3.5.2 Característiques generals (pàg. 33)

És important llegir atentament la informació perquè és on es troben les solucions a les activitats que es plantegen en l'apartat següent.

3.5.3 Textos (pàgs. 33-35)**18. (pàg. 35)**

- a) El poeta afirma que, ja que no ha pogut salvar de la mort la seua estimada, a ell no li importarà morir, ja que això és la manera de ser a prop de l'esperit de l'estimada: estrofa III.
- b) Dedica aquesta part a descriure la figura escultòrica que representarà el poeta en la tomba dels dos enamorats: el posat del poeta indicarà a uns possibles espectadors que la seua mort haurà estat una victòria de l'honestetat de la dama; per aquest motiu, això figurarà en la tomba d'aquesta ben remarcat com a un triomf de la dama: estrofa I.

- c) El poeta descriu la figura escultòrica de la dama amb un seguit de símbols que ens indiquen el tipus de relació entre ambdós amants: l'estimada no ha correspost l'amor del poeta per no perdre la seua honestetat, per no correspondre a l'amor total que ell demana: estrofa II.

19. (pàg. 35)

- a) "E io, esculpit als vostres peus," (v.5); "en marbre" (v.5) (el marbre és un material inferior a l'alabastre); "agenollat" (v.6); "mostraré gest tan simple" (v.6); "gest tan humil" (v.9).
- b) "Estareu vós d'alabau en figura" (v.11); imatge d'Helena (v.12); "en lo quart dit tenint un esmaragde" (v.13).
- c) Moltes de les composicions de Corella contenen parlaments, lletres o planys, o tenen un estil molt declamatori. A més de la veu del narrador-poeta són presents les veus: el que dirà la resta de la gent quan contemple el grup escultòric (v.8-10); el que cantarà la tortra, que seran les paraules del poeta (v.17-20); i el que llegirà també la gent, que són mots del poeta (v.28). Aquest estil directe ve introduït per gran nombre de verbs o expressions de dicció: "diran", "llegiran". I, amb el fi d'insistir en aquest aspecte, els parlaments del poema es trobaran gravats en pedra, en marbre, que respon a una de les característiques de Corella: el decorativisme renaixentista. Amb tot, el fet que aquest poema continga un possible epitafi del poeta no deixa d'arreglar un tret comú medieval.

20. (pàg. 35)

Els símbols i les figures mitològiques són: la referència a l'au Fènix (v.9), símbol de resurrecció, i Helena (v.12).

21. (pàg. 35)

- a) 1-g; 2-d; 3-b; 4-e; 5-a; 6-c; 7-f
- b) Perífrasi: "Amb ulls corrent aigua"// Personificació de tortra, ja que serà capaç de cantar la sentència del poeta// Són hipèrbole el fet que la mort del poeta siga un triomf per a la dama o que no li dolga morir perquè així es trobarà amb l'estimada // Neologismes: "triumfo", "agnus castus", "esmaragde", "fènix".

22. (pàg. 35)

Els dos poemes tracten els temes de la mort per amor i de l'amor no correspost, a més del lliurament incondicional del poeta a l'amor. Però Corella no pretén crear una filosofia de l'amor com Marc, sinó que està tractat més externament: suggereix un estat d'ànim més que no el viu, ja que el narrador-poeta parla d'un fet que no ha ocorregut. Com hem vist, en el poema de Corella és important l'escenografia, producte de l'ambient artístic renaixentista en què viu. També els dos poemes estan escrits en versos decasíl·labs amb cesura després de la quarta síl·laba. Però el poema de Corella ja no presenta un ritme tan monòton com el de Marc, perquè accentua el vers també en la sisena síl·laba. A més a més es tracta de versos estramps i d'una estrofa de deu versos.

IV

LES PERSONES I LES LLENGÜES

(pàgs. 36-40)

EL SISÉ SENTIT

4.1 LA LLENGUA I LA VISIÓ OBJECTIVA DE LES COSES (pàg. 36)

Aquesta activitat de creació d'expectativa (pàg. 36) presenta exemples que pretenen iniciar la reflexió sobre el paper del llenguatge com a constructor de la percepció que tenim els humans de les coses. En els punts següents, despleguem els conceptes teòrics en què es fonamenta la interpretació d'aqueixos exemples.

Comentem breument els exemples de l'activitat.

- Segons la construcció de l'espai de la nostra cultura, l'arbre és davant la muntanya; això respon a una construcció conceptual de l'espai que no comparteixen totes les cultures i que, per tant, no s'expressa de la mateixa manera en totes les llengües. Us remetem a la pàg. 37 del llibre de l'aprenent on ho expliquem amb detall.
- Recordem que, en molts parlars valencians, aquestes són varietats de la mateixa fruita: el meló. La primera és meló de tot l'any o d'olor, i la segona, meló d'aigua o d'Alger o de moro; en anglés ocorre semblantment: *melon* i *watermelon*. En altres llengües o fins i tot en altres dialectes, això no ocorre així; p. ex., *melón* i *sandía*, en castellà general, o *meló* i *síndria*, en català central.
- Les dues imatges reproduïen dues coses que han estat vistes com a semblants: la carena d'un vaixell i la carena d'una muntanya.
- Les dues imatges reproduïen dues coses que han estat vistes com a semblants: el caragol metàl·lic i el caragol animal.

Aquests són exemples de variació cultural i lingüística en la categorització de les coses. La qüestió que subjau en el títol de l'epígraf ("La llengua i la visió objectiva de les coses") i en aquests exemples podria sintetitzar-se en una pregunta com aquesta: "¿Realment tenim a través de la llengua una visió de les coses tal com aquestes són?". Us suggerim que plantegeu aquesta pregunta en acabar l'activitat de contacte i que convideu els alumnes a respondre-la una vegada estudiada tota la unitat.

Els trets sobre els quals recolzen els quatre exemples de categorització vists ací seran estudiats en l'activitat 7 (pàg. 40).

4.2. EL LLENGUATGE: MITJÀ PER A COMPRENDRE EL MÓN (pàg. 37)

Mitjançant un exemple de la llengua haussa, volem fer evident que cada llengua, cada cultura, fa una determinada construcció del seu món a través del llenguatge. Recordem que aquest epígraf està vinculat amb l'activitat anterior (pàg. 36). Us recomanem que representeu a classe les escenes dels dibuixos 1 i 2 de la pàg. 37.

La construcció d'una determinada representació del món és possible mitjançant la projecció constant de la nostra experiència, de l'enciclopèdia cultural emmagatzemada en la llengua. En aquest epígraf proposem exemples de projecció de l'experiència molt quotidians i fàcils de copsar.

4.3 LA LLENGUA: UN MAGATZEM (pàgs. 38-40)

4.3.1 Conèixer o reconèixer? (pàgs. 38-39)

La llengua funciona com un magatzem que arreplega i organitza les experiències individuals i col·lectives de les persones. Al capdavant, el coneixement humà, de base lingüística, és una constant projecció dels conceptes ja adquirits sobre les coses noves: més que coneixement de novetats hi ha un reconeixement. Això ho exemplifica molt bé Umberto Eco en el text que va a continuació; aquest text reporta les experiències de Marco Polo i el primers colons australians amb el rinoceront i l'ornitorinc, respectivament. Convé adonar-nos que, en el fons, tots i totes actuem cada dia com ho van fer Marco Polo o aquells colons: la vida quotidiana ens demana integrar conceptualment, entendre i, doncs, donar nom a coses noves, parcialment noves. La nostra estratègia és la d'aproximar aqueixes novetats al sistema de conceptes de què ja disposem i que podem recuperar gràcies a la paraula.

1. (pàg. 38)

Marco Polo. Venècia (1254-1324). Durant vint-i-cinc anys viatjà per zones d'Àsia abans desconegudes pels europeus. Des de l'Armènia, Pèrsia i el desert del Gobi, fins a Mongòlia i la Xina, on, protegit pel gran Khan, li foren confiades missions importants al Tibet i a la Cotxinxina. Amb l'encàrrec d'acompanyar una princesa

xinesa a Pèrsia, mamprenué el retorn per Indonèsia, l'Índia i Constantinoble. Empresonat més tard a Gènova, hi dictà els seus viatges. Aquesta obra fou traduïda a nombroses llengües. Al català fou traduïda amb el títol *Els viatges de Marco Polo* en el s. XIV. Donà a conèixer a l'Europa del seu temps importants avanços de les cultures que conegué, especialment de la xinesa, com ara el funcionament del calendari, l'ús del petroli i del carbó, o el paper moneda.

2. (pàg. 38)

Lectura del text en grup.

3. (pàg. 38)

Resposta oberta; potser cal suggerir-los-en algun que faci referència al tema de la unitat, del tipus “Marco Polo i la comprensió del món”.

4. (pàg. 38)

Activitat de comprensió lectora i de síntesi.

5. (pàg. 39)

– Va veure un animal, desconegut pels europeus d'aleshores; era gros, tenia quatre potes i una banya al musell.
– Li va posar el nom d'unicorn. – Va observar que se semblava a la imatge que ell tenia de l'unicorn, sobretot, per la banya al musell. – “Aquests unicorns són bastant estranys, ja que no són blancs i lleugers, sinó que tenen ‘pèls de búfals i peus com d'elefant’, a més, la banya és negra i lletja, la llengua espinosa, i té el cap semblant al d'un senglar” (ratlles 10-12). És útil l'observació de les il·lustracions que hi ha del rinoceront i de l'unicorn.

6. (pàg. 39)

Segurament, la forma i la grandària, la llargària de les potes, els ulls petits, la forma semblant del cos, tots dos estan proveïts d'urpes, una certa semblança del morro...

4.3.2 Les paraules: l'enciclopèdia i les metàfores (pàgs. 39-40)

Les paraules permeten organitzar i emmagatzemar l'experiència cultural que constitueix l'enciclopèdia; les paraules estan lligades a categories conceptuals, estructurades a l'entorn de prototips, bàsics per a teixir una imatge comprensible del món. La comprensió i l'expressió lingüística de les coses es fonamenta en els principis de flexibilitat i gradualitat i en mecanismes com la metàfora. Ho exemplifiquem per mitjà de l'exemple del [RATOLÍ]. En aquest epígraf demanem que els alumnes participen en l'elaboració de la teoria; en la pàg. 40 hi ha l'activitat vinculada amb la metàfora del [RATOLÍ] inserida dins l'exposició teòrica. Observem que hi ha una sèrie de trets bàsics compartits pel ratolí (peça de l'ordinador) i ratolí (mamífer): grandària, cua i mobilitat, forma.

Aquest epígraf serveix per a ardonir la primera activitat d'aquest apartat i la pregunta de base que hi plantejarem sobre la percepció del món. La llengua és un instrument de comunicació i de comprensió de les coses. El coneixement humà és fonamentalment lingüístic: està organitzat i dipositat en les paraules; recolza sobre mecanismes allunyats de la lògica clàssica i de l'objectivisme.

7. (pàg. 40)

- b) meló de tot l'any o d'olor i meló d'aigua, d'Alger o de moro. Comparteixen trets bàsics com la forma arrodonida, la pell dura, la grandària generosa, són fruits d'una planta rèptil...
- c) Carena d'un vaixell i carena d'una muntanya. Tret compartit: la carena en tots els dos casos és una línia que divideix dues vessants; cal observar que també es diu carena a la línia divisòria d'una teulada, del marge d'un bancal, etc.
- d) Caragol animal i caragol metàl·lic. Trets compartits: la grandària i, sobretot, l'espiral que conforma el seu cos.

8. (pàg. 40)

- (a) L'AMOR ÉS UNA BATALLA.
- (b) LA VIDA ÉS UN VIATGE.
- (c) EL TEMPS ÉS UN OBJECTE ESCÀS I VALUÓS.
- (d) EL TEMPS ÉS UN OBJECTE ESCÀS I VALUÓS.
- (e) EL TEMPS ÉS UN OBJECTE QUE VIATJA CAP A NOSALTRES.
- (f) EL TEMPS ÉS UN OBJECTE QUE VIATJA CAP A NOSALTRES.
- (g) L'AMOR ÉS UNA MALALTIA MENTAL.

9. (pàg. 40)

Activitat de resposta oberta. Seguiu les indicacions del llibre de l'aprenent.

LA LINGÜÍSTICA: UNA PRESENTACIÓ (pàg. 41)

En PARAULES hi ha sempre un primer apartat dedicat a la fonètica. S'hi apleguen activitats de discriminació, de pronúncia correcta i, finalment, activitats de producció o articulació. L'objectiu és doble: millorar la pronúncia dels sons distintius de la nostra llengua i vincular l'estudi de la fonètica a l'ortografia. Tindrem en compte, però, el caràcter arbitrari de l'ortografia –malgrat les regles–, i, en conseqüència, que la correspondència entre so i grafia no és unívoca (a un so pot correspondre més d'una grafia i una mateixa grafia podem representar-la per mitjà de més d'un so). En el segon apartat, repassem els diversos aspectes de morfologia. En el tercer apartat, revisem els conceptes fonamentals de la sintaxi amb una perspectiva actual i flexible, des de les funcions sintàctiques fins al concepte i tipus d'oració. Finalment, reservem el darrer apartat a l'estudi del lèxic. El treball del lèxic té com a objectiu l'enriquiment del vocabulari de l'alumnat. Per això, plantejem les activitats de lèxic com a mètode per a treballar els camps semàntics i l'adquisició de cabal lèxic. L'alumnat podria elaborar un quadern organitzat i classificat per camps semàntics. Caldria que cada alumne confegís el seu diccionari individual que li servirà d'ampliació de la competència lèxica.

FONÈTICA

5.1 PRONÚNCIA. ELS SONS VOCÀLICS (pàgs. 42-47)

1. (pàg. 42)

Els sons marcats són la o [ɔ] i la e [ɛ] obertes. Cal que l'alumne escolte aquest text i se centre en la característica de l'obertura.

2. (pàg. 43)

Hi ha set sons vocàlics: [a] (com en *Aquest*), [e] (com en *sentit*), [ɛ] (com en *enèsima*), [i] (com en *matí*), [o] (com en *normal*), [ɔ] (com en *dona*) i [u] (com en *esternudar*)

3. (pàg. 44)

[ten, play, day, red, aid, head, they, said, any, ate, great]

Sona [ɛ] oberta: ten, red, head, said, any

Sona [e] tancada: play, day, aid, they, ate, great

4. (pàg. 44)

[osso, onze, forte, só, ovo, porto, avó]

Sona [ɔ] oberta: avó, forte, só

Sona [o] tancada: osso, porto, onze, ovo

5. (pàg. 44)

Aquesta activitat es repetirà al llarg de totes les unitats. És una activitat de discriminació, en què l'alumnat sent paraules i ha d'escriure-les en la columna corresponent.

[ambulatori, bé, poc, sol, jove, poble, sort, desaparèixer, zona, vella, roba, recorde, calfreds, Pirineu, trobaré, cosa, hivern, rètol, ois, focus, fort, açò, home, epidèmia, rubèola, pallola, anècdotes, tos (constipat), enèsima, al·lèrgia, èczema, crec, després, fer, cera]

- *e* oberta ([ɛ]): Pirineu, hivern, rètol, epidèmia, rubèola, anècdotes, enèsima, al·lèrgia, èczema
- *e* tancada ([e]): bé, desaparèixer, vella, calfreds, trobaré, crec, després, fer, cera
- *o* oberta ([ɔ]): ambulatori, poc, sol, poble, sort, roba, recorde, cosa, ois, focus, fort, açò, home, pallola
- *o* tancada ([o]): jove, zona, tos (constipat)

6. (pàg. 44)

Activitat de pronúncia de la [ɛ] oberta

7. (pàg. 45)

a) Activitat de pronúncia de la [ɛ] oberta

b) Mi-quel, te-la, ve-la, ar-rel, mo-del, cli-en-te-la, no-vel-la, fer-ro, ger-ro, go-vern, Ro-bert, Al-bert, his-tè-ric, mè-rit, pre-mi, per-pe-tu, fè-mur, cèl-lu-la, res-pec-te. La vocal [ɛ] oberta apareix sempre en síl·laba tònica.

c) *arreleta*, *novel·leta*, *gerret*, *premiet*. La vocal [ɛ] s'ha convertit en [e] tancada, quan ha passat a posició àtona.

8. (pàg. 45)

a) Activitat de pronúncia de la [ɔ] oberta

b) Activitat de pronúncia de la [ɔ] oberta

c) *ambulatoriet*, *poblet*, *coseta*, *homenet*, *recordet*, *doneta*, *sorteta*, *fortet*. La vocal [ɔ] s'ha convertit en [o] tancada, quan ha passat a posició àtona.

9. (pàg. 46)

a) evaluation > avaluació, sergeant > sergent, sovereignty > sobirania, assembly > assemblea, hungarian > hongarés

b) Hi ha canvis en algunes paraules (evaluation > avaluació; sovereignty > sobirania; hungarian > hongarés) i d'altres que coincideixen (sergeant > sergent; assembly > assemblea). Cal aprofitar la comparació amb l'espanyol: *evaluación*, *sargento*, *soberania*, *asamblea*, *húngaro*.

10. (pàg. 46)

- S'escriuen amb A: afaitar (cast. *afeit*), avaular (cast. *evaluar*), Sardenya (cast. *Cerdeña*),
- S'escriuen amb E: refredat (cast. *resfriado*), Empar (cast. *Amparo*), enyorar (cast. *añorar*), esternudar (cast. *estornudar*), meravella (cast. *maravilla*), sergent (cast. *sargento*), Empordà (cast. *Ampordán*), rètol (cast. *rótulo*)
- S'escriuen amb I: infermeria (cast. *enfermería*), Tunis (cast. *Túnez*),
- S'escriuen amb O: calorós (cast. *caluroso*), Hongria (cast. *Hungría*), títol (cast. *título*)
- S'escriuen amb U: focus (cast. *foco*), muntanya (cast. *montaña*), Pirineus (cast. *Pirineos*), tramuntana (cast. *tramontana*)

11. (pàg. 47)

he, ahir, hospitals, aprehensió, ho, hi, herbes, hivern, home, havia, ha, Hongria, tothora, humor, hagut, harmonia, eh!

12. (pàg. 47)

1a cobla

«Ja mos desigs no saben elegir
vida ni mort, qual és la millor tria.
Natura en mi usa de maestria
i pren la mort per major dany fugir».

2a cobla

«Lleixant a part l'estil dels trobadors,
qui, per escalf, traspassen veritat,
i sustraent mon voler afectat
perque no em torbe, diré el que trobe en vós».

3a cobla

«Del temps present no em trobe amador,
sinó del passat, que és no res i finit.
D'aquest pensar em sojorne i em delit,
sinó, quan el perd, s'esforça ma dolor».

4a cobla

«L'ull de l'hom pec no ha tan fosca vista
que vostre cos no jutge per gentil...»
... vostra color i el tall pot bé saber
però ja del gest no podrà bé parlar».

MORFOLOGIA

5.2 FORMAR NOVES PARAULES (pàgs. 47-50)

5.2.1 La derivació (pàgs. 47-48)

13. (pàg. 48) irrompre, il·legítim, impotent, irreal, immillorar, il·lògic, impensat, invalidar.

14. (pàg. 48)

a) seguretat	d) igualtat	g) castedat
b) bondat	e) reversibilitat	h) brevetat
c) santedat	f) absurditat	i) lleialtat

15. (pàg. 48)

- a) 'barba menuda'; 'prominència formada per la projecció anterior de la mandíbula'
- b) 'blau clar'; 'substància blava que s'afegeix al midó o a l'aigua en emmidonar o rentar la roba blanca per treure-li la grogor i emblanquir-la'

- c) 'full menut'; 'obra impresa d'un nombre de pàgines generalment no superior a una cinquantena'
- d) 'bomba menuda'; 'làmpada elèctrica formada per una ampolla de vidre a l'interior de la qual s'ha fet el buit i hi ha un filament metàl·lic, generalment de tungstè, que produeix llum'
- e) 'patí menut'; 'joguet consistent en una plataforma allargada muntada sobre rodes, la del davant governada per un eix vertical unit a un manillar, que es fa córrer pujant-hi amb un peu i recolzant l'altre en terra per a prendre embranzida'
- f) 'flor menuda'; 'paraula afalagadora que hom endreça a algú, tradicionalment a una dona, lloant els seus atractius'.

16. (pàg. 48)

- a) *des-nacio(n)-al-itza(ar)* 'fer (-itza-) que no es posseïska (*des-*) el caràcter o els drets com a nació (-al)'
- b) *contra-revolucio(n)-ari* 'partidari (-ari) de la contrarevolució, és a dir, del moviment polític destinat a obstaculitzar (*contra-*) o a destruir els efectes d'una revolució anterior'.
- c) *inter-activ-itat* 'en informàtica, qualitat (-itat) d'allò que està concebut a la manera d'un diàleg actiu entre (*inter-*) màquina i usuari'.
- d) *rect-ific(ar)* 'fer (-ific-) recta o correcta (alguna cosa)'
- e) *anti-terror-ista* 'partidari (-ista) de combatre (*anti-*) el terrorisme, això és, el moviment polític que utilitza el terror basat en la violència com a eina de pressió'.
- f) *ma(n)-ot-eja(ar)* 'agitar (-eja-) les mans parlant, sobretot de manera exagerada (-ot-)'

17. (pàg. 48)

- verbs / esperança, romanalla, penediment, rebedor, explicació, llaurador (noms).
- noms / angoixós, valencià, banyut, crevillentí, profitós (adjectius).
- adjectius / facilitar, castellanitzar, capacitar, mobilitzar, actualitzar, debilitar (verbs).
- adjectius / coentor, tristesa, seguretat, vellesa, netedat, finor, igualtat (noms).

5.2.2 La composició (pàg. 49)

18. (pàg. 49)

- a) guarda-roba, esclata-sangs, cara-redó, busca-raons, escura-ximeneres, furgadents, roda-soques, para-xocs, mata-rates / rodamón, escurabutxaques, passaport, aeroport, caravista, físicoquímic, salvavides, furgadents
- b) vocal / s, x o r.

19. (pàg. 49)

- a) vint-i-dos, tres-cents
- b) nord-americà, sud-africà, sud-est
- c) xano-xano, bup-bup, zig-zag, xino-xano
- d) cor-robot, pit-roig, Bell-lloc
- e) pèl-blanc, despús-ahir, adéu-siau
- f) no-violència, no-res
- g) ex-libris, agnus-dei, dalai-lama.

20. (pàg. 49)

a) vistiplau	e) angloamericana
b) floricol	f) vicerector
c) Noucentisme	g) capicua
d) allioli	h) usdefruit

5.2.3 La conversió (pàgs. 49-50)

21. (pàg. 50)

- a) escrit (participi → nom); carabassa (nom → adjectiu)
- b) berenar (infinitiu → nom); dònut (nom propi → nom comú)
- c) tornada (participi → nom);
- d) havà (adjectiu → nom); texà (adjectiu → nom)
- e) rostit (participi → nom); sopar (infinitiu → nom)

5.2.4 Altres procediments de formació de mots (siglació, truncació) (pàg. 50)

22. (pàg. 50)

PAS personal d'administració i serveis / NIF número d'identificació fiscal / UA Universitat d'Alacant / ONG organització no governamental / PC *Personal computer* / IVA impost sobre el valor afegit / CCOO Comissions obreres / PPCC Països Catalans / TV3 Televisió Tres (te ve tres) / OMS Organització Mundial de la Salut / C9 Canal Nou / RENFE Red Nacional de Ferrocarriles españoles / UNICEF *United Nations Children's Fund* / CD-ROM *compact disc read-only memory*.

23. (pàg. 50)

Miquel, Montserrat, Rafel, cinema, Joaquim, Margarida, Nicolau.

SINTAXI

5.3 L'ESTRUCTURA SINTÀCTICA: LES PARAULES I ELS SINTAGMES (pàgs. 51-53)

24. (pàg. 51)

- a) no, perquè no es pot prescindir de l'element que seguiria la preposició *de*
- b) sí, el significat és complet
- c) sí, el significat és complet
- d) no, perquè no es pot prescindir de l'element que seguiria la preposició *per a*
- e) no, perquè no és compatible el gènere masculí de *el* amb el femení de *distància*
- f) sí, el significat és complet i la concordança correcta
- g) sí, el significat és complet
- h) sí, el significat és complet
- i) sí, el significat és complet i la concordança correcta.

25. (pàg. 51)

- a) En el sintagma [*Aquelles estructures defectuoses*] la vinculació dels mots es manifesta, sobretot, en la concordança en nombre i gènere de tots els constituents.
- b) En el sintagma [*Anaves a casa*] la vinculació dels mots que formen aquest sintagma verbal es manifesta a través de la relació semàntica. En concret, el verb *anar* necessita l'element que el segueix per a tenir sentit complet.
- c) En el sintagma [*Disposat a tot*] la vinculació dels mots que formen aquest sintagma verbal es manifesta a través de la relació semàntica. En concret, el participi *disposat* necessita l'element que el segueix per a tenir sentit complet.
- d) En el sintagma [*Dissenyaven una aeronau militar*] la vinculació dels mots que formen aquest sintagma verbal es manifesta a través de la relació semàntica. En concret, el verb *dissenyar* necessita l'element que el segueix per a tenir sentit complet.

- e) En el sintagma [*Dissenyaven aeronaus militars*] la vinculació dels mots que formen aquest sintagma verbal es manifesta a través de la relació semàntica. En concret, el verb *dissenyar* necessita l'element que el segueix per a tenir sentit complet. La concordança en nombre s'hi dona per casualitat.
- f) En el sintagma [*La caiguda de les fulles*] la vinculació dels mots que formen aquest sintagma verbal es manifesta a través de la relació semàntica. En concret, el nom *caiguda* necessita l'element que el segueix per a tenir sentit complet. A més a més, també hi ha concordança entre *la* i el nom que fa de nucli.
- g) En el sintagma [*Uns bons ordinadors portàtils*] la vinculació dels mots es manifesta, sobretot, en la concordança de tots els constituents.
- h) En el sintagma [*Contra tu*] la vinculació dels mots que formen aquest sintagma verbal es manifesta a través de la relació semàntica. En concret, la preposició *contra* necessita l'element que el segueix per a tenir sentit complet.

5.4 L'ESTRUCTURA DEL SINTAGMA (pàg. 52)

26. (pàg. 52)

- a) [Contenta_{nucli} del resultat_{compl}]
- b) [Ploreu_{nucli} d'alegria_{compl}]
- c) [No_{esp} ploureu_{nucli} d'alegria_{compl}]
- d) [Totes_{esp} les_{esp} receptes_{nucli} de cuina_{compl} adequades_{compl}]
- e) [Massa_{esp} alegrement_{nucli}]
- f) [Potser_{esp} tornarà_{nucli} de la reunió_{compl} en autobús_{compl} a les set_{compl}]
- g) [Moltes_{esp} hores_{nucli} sense electricitat_{compl}]
- h) [Donava_{nucli} instruccions_{compl} als obrers_{compl}]

27. (pàg. 52)

- a) complement regit
- b) complement adjunt
- c) complement adjunt
- d) el primer és un complement regit i el segon és adjunt
- e) no hi ha complements
- f) el primer és un complement regit i els altres dos són adjunts
- g) complement adjunt
- h) els dos són complements exigits

5.5 LES CATEGORIES GRAMATICALS I LES CATEGORIES SINTÀCTIQUES (pàgs. 52-53)

28. (pàg. 53)

a) sintagma adjectival	e) sintagma adverbial
b) sintagma verbal	f) sintagma verbal
c) sintagma verbal	g) sintagma nominal
d) sintagma nominal	h) sintagma verbal

29. (pàg. 53)

Entre altres possibilitats:

- a) somiava, persones, blau, malament, sense (en frases com ara «Ella somiava», «Hi ha persones», «És blau», «Parla malament», «El vols amb sucre o sense», etc)
- b) no somiava; les persones; molt blau (en frases com ara «Ell no somiava», «Ajuda les persones», «És molt blau»)
- c) menjava croquetes; casa blanca (en frases com ara «Eva menjava croquetes», «Han venut la casa blanca»)
- d) no cantava cap cançó; els rius amples; especialment sense instruments (en frases com ara «Vicent no cantava cap cançó», «Els rius amples són navegables», «Li agrada cantar especialment sense instruments»)
- e) regalava coses als vianants; llibres de text grossos
- f) no dona bolígrafs als companys; els enginyers aeronàutics alemanys, etc.

LÈXIC, SEMÀNTICA I FRASEOLOGIA**5.6 LES MALALTIES (pàgs. 53-55)****30. (pàg. 53)**

- Malalties: pallola, rubeòl·la, al·lèrgia, acne, èczema, vertigen
- Síntomes: gra, tos, esternut, calfreds, mal de ventre, fer-se blanc
- Estris per a curar: xeringa, injecció
- Remeis o medicines: herbes

31. (pàg. 53)

Resposta oberta

32. (pàg. 53)

b) miopia	g) varicel·la
c) sangnar	h) fer repòs
d) càries	i) infecció
e) rotura o trencament	j) previndre
f) angines	k) agonia

33. (pàgs. 53-54)

a) bony; blaüra	l) retorçons; agonia
b) nafres; qualls; arrapades	m) pigota
c) acalorada; borradura; coentor	n) restrenyiment
d) agror	o) mussol
e) bambolles; girada; esquing	p) panteix
f) galindó; fongs	q) trau
g) calentura; calfreds; xarop	r) desmai
h) enfit	s) aliacrà
i) pallola	t) singlot
j) goll	u) passa
k) prunyons	

34. (pàg. 54)

Són paraules esdrúixoles. En castellà són paraules planes.

35. (pàg. 54)

Resposta oberta.

36. (pàg. 54)

En castellà: el eczema; el temblor; el síndrome; el aborto.

37. (pàg. 54)

Resposta oberta.

38. (pàg. 55)

Els refranys transmeten un punt de vista assenyat sobre la salut, l'alimentació i els hàbits de vida. Alguns coincideixen amb l'estil de vida propi de les nostres terres, com és lògic, i s'ajusten a la dieta mediterrània: consum de vi, fruita, sopars lleugers, esperit de vida positiu.

39. (pàg. 55)

Síntomes de malaltia o malestar	Defectes físics	Conseqüències físiques de traumatismes	Conseqüències físiques d'estats d'ànim
<i>Pegar o fer voltes el cap</i> traure el/la fel patir un atac de feridura estar rebentat/ estar baldat estar unflat com una xinxa estar groc com l'aliacrà estar marejat com un poll quedar-se en pell i ossos patir un atac de feridura	fer tresull	semblar un eccehomo fer-se morat estar escanyat	traure els cabells verds quedar-se més gelat que un ou que sua estar roig com una toma-ca/titot estar blanc com la paret rebentar com una cigala

VI COMPROVACIÓ**(pàgs. 56-57)****1. (pàg. 56) Identificació de la funció comunicativa.**

- Funció expressiva o emotiva (també la funció referencial).
- Funció apel·lativa o conativa.
- Funció poètica.
- Funció identificativa.
- Funció metalingüística.

2. (pàg. 56)

Activitat de resposta oberta. Cal comprovar la capacitat de l'alumne d'elaborar un text coherent, cohesionat, adequat i correcte al voltant d'un tema que aplega part dels continguts treballats al tema.

3. (pàg. 56)

La literatura trobadoresca es va estendre arreu d'Europa occidental. La literatura trobadoresca tracta tots els temes, però especialment l'amor. Podem definir aquest com a difícil, adúlter i aristocràtic, ja que generalment

era entre un trobador i una dama casada. Les lleis feudals de l'època serviren per a donar contingut a aquesta relació. Un dels dos estils principals de la lírica trobadoresca és el "lleu" i es caracteritza per un estil i un lèxic senzills. L'altre estil és el "ric" i es caracteritza per una sintaxi i un lèxic ben complicats, que sovint enfosquien el contingut. Les estructures compositives (rima) més freqüents eren la cançó i el sirventés. S'escrivien en occità.

4. (pàg. 56)

Escriu la seua obra en català i abandona totalment l'occità com a llengua artística. Ell es considera el màxim amador (com els trobadors), però no creu en els "excessos" formals dels trobadors. Per això la seua poesia és significativament més senzilla quant a la forma que no la dels trobadors. Tanmateix, és força complexa quant a la càrrega conceptual: és una poesia introspectiva, que expressa amb sinceritat els sentiments i contradiccions del poeta i que tracta la dona com un ésser real.

5. (pàg. 56)

- Escriptor polifacètic: *va escriure tant poesia com prosa, i tracta temes profans, però també religiosos; és un escriptor exquisit en el domini de l'estil i un traductor molt culte; a més, va ser un dinamitzador cultural que va promoure l'organització de tertúlies i rotles d'intel·lectuals, alhora que va incentivar la publicació d'obres de clàssics valencians anteriors.*
- Introducció dels models renaixentistes: *plasticisme; les noves característiques renaixentistes que introdueix són tant d'influència clàssica (Ovidi) com d'italiana (Boccaccio): símbols i figures mitològiques, tant en les seues obres en prosa de tema completament mitològic, com en els seus poemes o proses de tema amorós; estructura clàssica en els textos en prosa i ritme clàssic en els poemes.*
- Ús de recursos teatrals: *insereix diversos plans o perspectives o punts de vista en la seua obra i en l'observació de l'acció per part de cada personatge; ús del discurs directe; descripcions detallades dels ambients.*
- Concepció terapèutica de la literatura: *la literatura és una manera de curar els seus mals d'amor ("acceptant la ploma, que sovint greus mals descansa")*
- Estil llatinitzant: *féu ús d'una llengua artificiosa però elegant i harmònica, amb ús freqüent de neologismes, perífrasis, hipèrbats abundants, incisos, verb al final del període...*

6. (pàg. 56)

Sí; el significat que evoquen els mots reflecteix el procés de categorització del món que ha fet cada cultura. En aquesta unitat se n'han aplegat diversos exemples; recordem els casos vistos a l'apartat de LES PERSONES I LES LLENGÜES.

7. (pàg. 56)

- a) poca vergonya, bon lloc, molts nebots, tot broma
- b) cel obert, res fet, perd diners, verb correcte

8. (pàg. 56)

Entre altres: *ambula-tori, em-malalt-ir, sana-dor-a, des-aparéixer, calor-ós*, etc.

9. (pàg. 57)

a) derivat	f) compost
b) compost	g) derivat
c) derivat	h) derivat
d) compost	i) derivat
e) derivat	j) primitiu

El mot *vicepresident* és derivat per sufixació i per composició.

10. (pàg. 57)

a) parasíntesi	e) habilitació
b) truncació	f) habilitació
c) siglació	g) derivació
d) siglació	h) composició

11. (pàg. 57)

- a) tranquil·lament: SAdv
- b) amics: SN
- c) fàcil: SAdj
- d) fique: SV
- e) amable: SAdj
- f) contra: SPrep
- g) plou: SV

12. (pàg. 57)

- a) [molt]_{esp}
- b) [tots]_{esp}, [els]_{esp}, [de mon fill]_{compl}
- c) [extremadament]_{esp} [de fer]_{compl}
- d) [el llibre]_{compl}, [en el calaix]_{compl}
- e) [molt]_{esp}
- f) [tot tipus d'opinió]_{compl}
- g) [no]_{esp} [gens]_{esp} quantificador

13. (pàg. 57)

- a) adjunt
- b) adjunt
- c) regit
- d) adjunt
- e) regit
- f) regit, regit i adjunt
- g) regit, adjunt i adjunt

14. (pàg. 57)

Resposta oberta

15. (pàg. 57)

- a) Galindó: Deformatat a la base del dit gros del peu formada pel desplaçament lateral cap a fora de l'extremitat distal del primer metatarsià.
- b) Enfit: empatx.
- c) Blaüra: coloració que pren la pell després d'un traumatisme.
- d) Prunyó: inflamació de les extremitats (dits de peus i mans) a causa del fred.
- e) Goll: tumefacció de la glàndula tiroides que provoca una protuberència al coll.

L'apartat **COMPRENSIÓ I EXPRESSIÓ** d'aquesta unitat pretén acostar l'alumne a la diversitat textual, per tal de millorar la seua comprensió i expressió lingüística en general. Hi analitzem el text, oral o escrit, com a **unitat comunicativa**, d'acord amb les orientacions de la lingüística que estudien la llengua des del punt de mira de l'ús que se'n fa. També hi fem una aproximació a la **diversitat textual**.

En **LITERATURA** analitzem la **narrativa cavalleresca** i la **historiografia** (les **cròniques**). Aquests són dos gèneres que tenen una importància cabdal no només en la nostra literatura sinó també en el conjunt general de la literatura europea.

La narrativa cavalleresca, originària de les corts de la Bretanya francesa, tindrà un conreu molt intens arreu d'Europa i trobem obres d'aquesta temàtica en pràcticament totes les llengües romàniques més enllà del final de l'Edat Mitjana. La narrativa cavalleresca és la clau per a la conformació de la **novel·la** com a gènere i veurem l'evolució cap a la novel·la moderna. Al costat de les novel·les en què els cavallers protagonitzen aventures basades en la fantasia, més tard en tenim altres que presenten una cavalleria versemblant i ajustada a les necessitats de la societat i de l'estament cavalleresc del segle xv. Obres com ara el *Tirant lo Blanch* o, en segon terme, *Curial e Güelfa*, se situen en aquesta línia.

Per una altra banda, les **cròniques** tenen molta relació amb la literatura de cavallers. A més, en les nostres lletres tenim **Quatre Grans Cròniques** que constitueixen unes grans aportacions a la història de la literatura europea. Analitzarem les característiques d'aquestes cròniques.

En **LES PERSONES I LES LLENGÜES** ens ocupem de la **diversitat lingüística** com a fet universal. Hi ha qui ha considerat aqueixa diversitat com a fet negatiu (gairebé una maledicció divina): hi han vist un entrebanc per a la comunicació. Cal recordar, però, que la gran **diversitat de llengües** que ací il·lustrarem és essencialment una manifestació de les **diverses cultures** que els éssers humans han bastit com a **resposta adaptativa** davant el medi.

En l'apartat **PARAULES** estudiem els tipus de **síl·labes**, l'**accent**, la **dièresi**, els **diftongs** i el **hiat**. En morfosintaxi ens ocupem del **gènere** i el **nombre** i dels constituents de l'oració. Ampliem el treball de vocabulari amb els camps semàntics de la **roba** i el **cos**.

CONTACTE

(pàgs. 58-59)

TEXT O NO TEXT?

1. (pàgs. 58-59)

Activitat de resposta oberta. Es tracta d'una activitat de verbalització dels coneixements previs dels alumnes. Han d'elaborar una definició de text de forma deductiva, a partir dels exemples que s'hi proposen. Per parelles, poden triar un dels exemples i explicar quines característiques té.

2. (pàg. 59)

Activitat de resposta oberta que demana l'intercanvi d'opinions entre l'alumnat. Hi apareixen conceptes que els alumnes poden explicar de forma intuïtiva, tot i que es treballen de forma aprofundida més avant.

3. (pàg. 59)

Activitat de producció escrita que demana la transformació d'un còmic mut en un còmic que continga text. Convé que treballen per parelles. Els resultats de les produccions es poden revisar i valorar d'acord a una gràfica d'avaluació que tinga en compte aspectes com ara la creativitat, la correcció lingüística, que siga divertit, la capacitat comunicativa global, la capacitat interpretativa, que siga divertit, etc.

EL TEXT: UNITAT SIGNIFICATIVA

2.1 EL TEXT I LA COMUNICACIÓ (pàg. 60)

Exposició teòrica al voltant de la noció de comunicació i l'evolució de la ciència lingüística. Ens centrem, sobretot, a mostrar el text com a unitat comunicativa que caracteritza l'activitat verbal humana.

1. (pàg. 60)

L'objectiu de l'activitat és mostrar que no hi ha relació entre l'extensió d'un text i la seua capacitat comunicativa. Igualment, pot servir-nos per a explicar la importància de la informació el·líptica en la comunicació habitual i, també, dóna possibilitats de creació als alumnes.

L'activitat admet solucions múltiples. A tall d'exemple proposem les següents.

- a) Jo vull que em dones la raqueta per tornar-la a la meua cosina, que és la seua propietària.
- b) Rosanna, ara hauràs de posar un exemple de pretèrit plusquamperfet.
- c) Pere i Raquel s'han oposat radicalment a canviar els seus plans de cap de setmana.

2.2 ORALITAT I ESCRIPTURA (pàgs. 60-61)

Distinció entre l'ús oral i escrit de la llengua. Es pretén d'incidir en les situacions a priori poc clares i mostrar la influència major del context en les situacions orals.

2 i 3. (pàg. 61)

Activitats de resposta oberta. Aquestes dues activitats orienten l'alumne a copsar els diferents elements del context, partint d'una situació que coneix perquè n'ha viscut de semblants. Es tracta de relativitzar o de matissar els conceptes de text oral i text escrit i d'introduir el concepte de text oralitzat o text escrit per a ser llegit.

2.3 TIPUS DE TEXTOS I DE DISCURSOS (pàgs. 62-65)

4. (pàg. 63) Àmbits d'ús.

- l'Estatut d'Autonomia: *àmbit de la política*
- una declaració amorosa: *àmbit de les relacions personals*
- un anunci de detergent: *àmbit de la publicitat*
- una oració religiosa: *àmbit de la religió*
- *Tirant lo Blanch*: *àmbit literari*
- la roda de premsa d'un futbolista: *àmbit periodístic*
- una matrícula escolar: *àmbit de l'administració*
- l'acta d'una reunió: *àmbit de l'administració (pública i privada)*
- el compte d'un restaurant: *àmbit de l'empresa*
- una recepta mèdica: *àmbit de la medicina o de la sanitat*
- la crònica d'un partit de futbol: *àmbit periodístic*
- l'informe hospitalari d'un pacient: *àmbit de la sanitat*
- el fullet d'instruccions d'una rentadora: *àmbit de l'empresa*
- un comentari literari: *àmbit acadèmic*
- *Blancaneu i els set nanets*: *àmbit literari*

- una felicitació nadalenca: *àmbit de les relacions personals*
- un diccionari enciclopèdic: *àmbit acadèmic*
- l'horari d'una piscina: *àmbit de l'administració i de l'empresa*
- el reglament intern d'un club de karate: *àmbit de l'administració i de l'empresa*
- la sentència d'un jutge: *àmbit de l'administració (àmbit judicial)*

5. (pàg. 63) Relació entre àmbits d'ús textual i finalitat comunicativa.

- a) textos de l'àmbit literari → finalitat artística
- b) textos de l'àmbit periodístic → finalitat informativa / finalitat orientadora de l'opinió
- c) textos de l'àmbit acadèmic → finalitat informativa / finalitat orientadora de l'opinió
- d) textos de l'àmbit administratiu → finalitat reguladora de la vida social
- e) textos de l'àmbit personal → finalitat artística / finalitat orientadora de l'opinió / finalitat informativa
- f) textos de l'àmbit polític → finalitat orientadora de l'opinió
- g) Altres exemples:
  - Textos de l'àmbit de l'empresa → finalitat reguladora de la vida social / finalitat informativa
  - Textos de l'àmbit de la sanitat → finalitat reguladora de la vida social / finalitat informativa
  - Textos de l'àmbit de la religió → finalitat orientadora de l'opinió

6. (pàg. 63) Identificació de les estructures textuais.

- a) narrativa → 1. Es relaten fets o esdeveniments que han succeït...
- b) expositiva → 2. Comunica al receptor la forma...
- c) argumentativa → 3. S'usa per a donar a conèixer el punt de vista de l'emissor sobre un tema o subjecte...
- d) instructiva → 4. Transmet coneixements tant teòrics com pràctics...
- e) descriptiva → 5. Sol aparèixer dins altres estructures i s'usa per situar en l'espai...

7. (pàgs. 63-65) Anàlisi de les característiques textuais.

	àmbit d'ús	gènere	finalitat	estructura	relació emissor-receptor	canal
text 1	literari	assaig	estètica i orientadora de l'opinió	argumentativa	modalitzada, presència emissor, formal	escrit
text 2	periodístic	article	informativa, expositiva i orientadora de l'opinió	expositiva, argumentativa	modalitzada, formal	escrit
text 3	periodístic	recepta de cuina	reguladora de la vida social	instructiva	no modalitzada, presència del receptor, formal	escrit
text 4	literari	llibret d'òpera	estètica, informativa	dialogada, argumentativa	modalitzada, presència de l'emissor i del receptor, formal	escrit

2.4 ELS TEXTOS I ELS DISCURSOS COMUNICATIUS (pàg. 66)

Amb aquest apartat es pretén que l'alumne s'acoste a la vessant social dels textos, copsant tots els elements que hi conflueixen. Es farà una petita introducció a les nocions d'adequació, coherència i cohesió, que s'aniran desenvolupant al llarg del llibre.

8. (pàg. 66) L'activitat introdueix el concepte d'adequació, que s'explicarà de manera extensa en els temes següents (v. UNITAT III). S'ha triat un exercici de vocabulari perquè el considerem més pròxim a l'alumne i més senzill per a reconèixer aquesta qualitat textual.

A tall d'exemple:

- en la funerària: «On col·locaran les restes mortals del difunt?».
- parlant amb el metge: «El finat era ja cadàver quan va ingressar aquí».
- comunicant el fet a la parella del mort: «La seua muller/marit ha estat víctima d'un homicidi».
- davant un jutge: «La baixa s'ha produït per homicidi. L'interfecte era un home...».
- en una cerimònia religiosa: «Només ens queden les despulles, del que ahir era un home».
- en una conversa entre els assassins: «Hem fet bé de liquidar esta carronya. Ja tenim carnús per a la pasma».

9. (pàg. 66) La coherència o qualitat semàntica dels textos s'introdueix amb una activitat pensada per a mostrar als alumnes el significat del terme.

La tercera frase «Per això, has d'utilitzar un biberó...» és una informació que no té res a veure amb l'anterior i per tant no pot aparèixer mai com a conseqüència (*per això*).

10. (pàg. 66) La cohesió, que ací introduïm, s'estudia amb profunditat en la UNITAT VI.

- Els punts i seguit serveixen per a separar unitats informatives dins un mateix paràgraf. El punt i final serveix per a tancar el paràgraf i el text en aquest cas.
- La conjunció *i*: uneix dos sintagmes (enllaça dues oracions coordinades copulatives).
- L'ús de sinònims: *progenitor* i *pare* són dos elements que estableixen una relació de cohesió lèxica o semàntica i que evita la repetició.
- L'ús del pronom *això*: es tracta d'un díctic, d'un element de cohesió gramatical perquè estableix una referència entre el text i el context.

L I T E R A T U R A

(pàgs. 67-80)

LA CREU, L'ESPASA I ELS CAVALLERS LITERARIS

(pàg. 67)

1. (pàg. 67)

Aquesta activitat de caràcter introductori pot realitzar-se de forma oral. Fonamentalment pretén fer surar els coneixements que sobre el tema dels cavallers i del seu estil de vida comparteixen els alumnes. Hem de partir del que ja saben del tema i que han adquirit al llarg de la seua experiència com a alumnes en altres anys, de la seua experiència com a lectors o com a espectadors de cinema i de la seua experiència com a jugadors de vídeo-jocs, on la temàtica protagonitzada per cavallers medievals és freqüent.

3.1 L'ÈPOCA (pàgs. 67-68)

2. (pàg. 68)

- des del punt de vista polític:
  - expansió territorial de les corones
  - consolidació de les rutes comercials (rutes de la seda, de les espècies, de l'ivori, dels metalls i pedres precioses, dels esclaus...)
  - establiment a Orient d'estats governats per europeus

- des del punt de vista social:
  - una certa mobilitat o flexibilitat en els estaments socials
  - introducció de nous aliments (les espècies, encens, mirra, pólvora, etc.)
- des del punt de vista cultural:
  - combinació d'elements arquitectònics orientals amb els europeus
  - combinació d'elements i d'estils literaris
  - introducció de noves tecnologies (l'astrolabi, el compàs, el paper, el vidre ocular, la pólvora, etc.)
  - introducció de nous corrents de pensament

3.2 ELS LLIBRES I ELS CAVALLERS

3.2.1 Origen i característiques generals de la narrativa de cavallers (pàgs. 68-69)

3. (pàg. 69)

L'activitat pretén que l'alumnat faci una lectura més atenta, d'una manera pràctica, de la informació sobre la narrativa de cavallers. Alhora serveix perquè aprengui a identificar les idees bàsiques d'un text d'una forma organitzada.

- **Lloc d'origen:** les corts franceses del nord de França, a la Bretanya, al segle XII.
- **Finalitat general d'aquest tipus de literatura:** difondre i defensar els ideals dels cavallers (defensar els febles i les dames, servir a la justícia, ser fidel al seu senyor, defensar la religió, no tenir por a la mort en combat, recerca de l'honor i la glòria...).
- **Temàtica principal:** la denominada *Matèria de Bretanya*, que gira al voltant de la figura llegendària del rei Artús i de les aventures dels seus cavallers.
- **Personatges:** a més del rei Artús, model d'honor, intel·ligència i lleialtat, destaquen la seua muller, la reina Ginebra, la germana del rei, Morgana, i el màgic Merlín. Hi sobreixen principalment els cavallers de la Taula Redona: Lancelot del Lac, Galvany, Ivany, Perceval... Tots viuen al regne de Camelot, un lloc idíl·lic d'igualtat, justícia i pau; aquests cavallers, de tant en tant, abandonen Camelot per protagonitzar alguna missió. En les seues aventures es troben amb altres personatges secundaris: realistes i també fantàstics (cavallers ferotges, animals que parlen, fades bones, bruixes terribles, dracs o bèsties salvatges, donzelles encisades...). Aquests últims personatges poden ser bons i poden ajudar el protagonista amb tot tipus d'encanteris, o poden ser roïns i obstaculitzar-ne la missió.
- **Finalitats de les accions cavalleresques:** solucionar un conflicte, poder provar el seu valor i l'amor que sent per la seua dama, o trobar un objecte meravellós o rescatar un personatge segrestat; per això els cavallers ixen de la cort i, al llarg del camí fins al seu destí, van protagonitzant aventures i trobant-se amb personatges de tota mena.
- **Amor:** en un nivell secundari, al costat de les aventures cavalleresques també es tracta la concepció amorosa de l'època, l'amor cortès.
- **Versemlança:** són novel·les poc realistes, perquè apareixen personatges fantàstics i perquè els protagonistes resulten poc humans i ixen victoriosos de les seues aventures gràcies a la seua fortalesa extraordinària o a ajudes màgiques.
- **Autor destacat de la temàtica principal:** aquest cicle novel·lístic va ser iniciat per Chrétien de Troyes (pels anys 1180-1190). Encara que la Matèria de Bretanya es va desenvolupar com una història basada en les antigues tradicions celtes, Chrétien va cristianitzar-les (no hem d'oblidar que l'època en què va escriure era la de les croades). Entre aquests motius cristians, es troba la recerca del sant Grasal. Des d'aleshores la recerca del sant Grasal es va considerar zenit dels mites cristians de l'Edat Mitjana.
- **Extensió del gènere:** les obres de Chrétien van tenir molt d'èxit arreu d'Europa i, ja en prosa, se'n van fer traduccions i versions, i es van escriure obres amb arguments originals, però de característiques semblants. Per exemple, cap al segle XV i XVI, hi hagué a Castella els anomenats *llibres de cavalleria*, on hi ha molta

màgia i fantasia (bruixots, bruixes, màgics, monstres udoladors, etc.), que són els que critica Miguel de Cervantes en *Don Quijote de la Mancha*.

- **Evolució del gènere:** fruit del canvi de mentalitat que es produeix en la societat del segle XIV i del segle XV, el gènere d'aventures cavalleresques evoluciona i es fa més realista. Les novel·les d'aquest gènere que s'escriuen en la Corona d'Aragó durant aqueixos segles mostren de forma més palesa que en altres llocs l'evolució natural del gènere.
- **Obres més importants d'aquesta evolució:** les més importants són el *Tirant lo Blanch*, l'obra mestra de la literatura cavalleresca (l'estudiarem en l'apartat següent), i el *Curial e Güelfa* (obra anònima de mitjan segle XV).

3.2.2 *Tirant lo Blanch*: “el mejor libro del mundo” (pàgs. 70-73)

A) L'escriptor: Joanot Martorell (pàg. 70) i B) Argument (pàg. 71)

4. (pàg. 71)

a)

- 1a part: “Tirant a Anglaterra”.

La novel·la comença amb les aventures cavalleresques de l'ermità Guillem de Varoic, el qual alliçona Tirant sobre la cavalleria [...] i Diafebus conta a Guillem de Varoic les proeses de Tirant al torneig.

- 2a part: “Tirant a Sicília i a l'illa de Rodes”

Després de França, Tirant i els seus acompanyants van a Sicília i salven l'illa de Rodes del Soldà del Caire i dels seus aliats, els genovesos.

- 3a part: “Tirant a l'Imperi Grec”.

A continuació, el protagonista es dirigeix a Constantinoble [...] les aventures amoroses de Tirant amb la princesa Carmesina, filla de l'emperador.

- 4a part: “Tirant al nord d'Àfrica”

A conseqüència d'un naufragi, Tirant arriba a les costes africanes i acaba conquerint i cristianitzant el nord d'Àfrica.

- 5a part: “Tirant torna a l'Imperi Grec”

Torna de nou a Constantinoble [...]. Hipòlit, un cavaller de Tirant i personatge molt secundari, es converteix en emperador, després de casar-se amb l'emperadriu.

- b) Potser haurem d'ajudar els nostres alumnes a realitzar aquesta activitat. Amb tot, l'alumnat pot ser capaç de trobar, sense ajuda, algunes dades; i el professorat pot aprofitar l'oportunitat per ampliar la informació que l'alumne trobe esbossada al llibre de text, tant de la biografia de Martorell, atraient i novel·lesca, com la de l'argument. Com tot bon novel·lista, Martorell aprofita el que ha viscut, el que han viscut altres i li ho han contat i el que ha llegit. Aleshores, basteix la seua novel·la amb la fusió del material procedent de diverses fonts i de la seua imaginació.

Podem deduir que Martorell devia ser un home coneixedor dels usos i costums de la cavalleria i habituat al tracte cortesà (ja que era noble, i segons sembla, degué conèixer la cort de Londres, la de Portugal i la de Nàpols, a més de la de València). Sens dubte, aquestes experiències i coneixements li serviren per a ambientar la seua novel·la.

Així doncs, sabem que era un home bregós, que solucionava els seus afers recorrent als fets d'armes, per als quals escrivia lletres de batalla. A la novel·la apareixen algunes lletres de batalla. A causa de l'afer de la seua germana amb Monpalau, hagué d'anar a Anglaterra. Per tant, el que visqué a Anglaterra li pogué servir de font d'inspiració per a la redacció de la primera part de *Tirant*. Així, podem pensar que són resultat de l'observació de la realitat molts dels episodis novel·lats: la cerimònia en què Tirant és fet cavaller, les festes de casament del rei d'Anglaterra, les justes i tornejos i combats a ultrança, amb les seues lletres de batalla, l'explicació de l'Orde de la Garrotera, la fastuositat, els vestits...

El motiu que du Martorell a Anglaterra respon a un costum ben real del segle xv, que també serà inclòs en la novel·la, el casament en secret o bodes sordes. Tot i que a la novel·la Diafebus i Tirant, que es casen en secret amb Estefania i Carmesina respectivament, respecten els compromisos amb honor, no és el que va passar en la vida real: el cosí de Martorell, Joan de Monpalau, incomplí la promesa donada a la germana de Martorell.

Sembla que Martorell va participar en expedicions militars per la Mediterrània, al costat del rei Alfons el Magnànim. Tirant realitza campanyes militars per la mar Mediterrània i per terra, i Martorell descriu la preparació de l'exèrcit, els estratagemes, les armes, etc. Tirant participa en l'alliberament de l'illa de Rodès, fet del qual Martorell podia haver-se informat de primera mà a través del seu amic Jaume Vilaragut, el qual hi va participar de debò.

- c) L'objectiu de l'activitat és recapitular la informació biogràfica sobre Martorell, manipular-la i reelaborar-la, donar-li forma de nou mitjançant un exercici creatiu que combina imatges i poesia. Amb aquesta activitat desenvolupem no sols la competència comunicativa sinó també la competència artística. Aquest tipus d'activitats reforcen el procés d'aprenentatge i el fan més efectiu: no sols saber, sinó saber fer.

C) Característiques (pàg. 72)

5. (pàg. 73)

a-4; b-11; c-6; d-8; e-3; f-10; g-2; h-5; i-7; j-9; k-12

3.2.3 Textos (pàgs. 74-75)

6. (pàg. 74)

Lectura del text de *Tirant lo Blanch* pertanyent a la 3a part (Tirant a Constantinoble).

Comprensió i anàlisi sobre el fragment del *Tirant lo Blanch*. (pàg. 75)

- a) Tirant guanya la batalla perquè la prepara i utilitza un estratagema: entrar per sorpresa en el campament moro mentre l'exèrcit enemic dorm; separar l'exèrcit cristià en dues parts; i, sobretot, soltar moltes egües perquè els cavalls moros se solten dels dogals i hi vagen darrere, es cree molta confusió en el campament i això provoqe que l'exèrcit turc perda les muntures dels cavalls.
- b) El detallisme ajuda a augmentar el realisme de la novel·la. Exemples d'aquest detallisme: “que tothom sospés enjorn, que ensellassen els cavalls i que estiguessen armats i a punt de partir”; “Ja nit obscura, Tirant féu eixir tota la gent de la ciutat: en primer lloc la gent de peu i després tres mil hòmens amb les egües.”; “Ja prop del camp, féu apartar la gent d'armes perquè poguessen passar les egües sense que les sentissen els rossins. Amb les egües dins del camp, els hòmens de peu es dividiren en dues parts: una es dirigí envers el soldà i l'altra cap al Gran Turc.”; “Tan bon punt els cavalls sentiren les egües, uns se soltaren, uns altres romperen els dogals, i uns altres arrancaren les estaques.”
- c) En un lloc concret, Pelidas (encara que actualment no existeix aquest topònim). Martorell situa els fets en una geografia concreta que, la majoria de les vegades, correspon a llocs reals de l'època, per tal de donar versemblança a allò que conta.
- d) “En arribar, Diafebus donà a l'emperador, de part de Tirant, els quatre mil tres-cents presoners. Després d'açò, Diafebus pujà i presentà els seus respectes a l'emperador, a l'emperadriu, a l'excelsa princesa i a les altres dames. L'emperador el féu desarmar i li donà, perquè es vestís, una roba d'estat brodada d'or i de perles, llarga fins a terra perquè no es refredàs. El va fer seure davant d'ell”.
- e) En aquest breu fragment només podem trobar una mostra de vestimenta: “L'emperador el féu desarmar i li donà, perquè es vestís, una roba d'estat brodada d'or i de perles, llarga fins a terra perquè no es refredàs”.
- f) És un exemple d'amor cortés perquè, segons Diafebus, Tirant és “pur amor”. Per altra banda, “quan entra en fets d'armes no invoca cap sant, sinó el de Carmesina”, la qual cosa vol dir que sublima la seua estimada, li dóna el mateix tractament que el d'un personatge celestial. A més a més, indirectament diu que “només serveix la seua dama”, és a dir, empra vocabulari pròpiament de l'amor cortés i alhora feudal.

g) Addueix raons cavalleresques (“En tot lo món no trobareu cavaller que se li puga igualar”), militars i polítics (“valentíssim en les armes”, “destre” “sàpia guardar de tot mal, a vós i a l’Imperi, i que el sàpia defendre i augmentar”), qualitats personals (“lliberal, animós, savi”) i, també, de satisfacció sexual (“que és qui us farà cercar, ara nua, ara en camisa, per tots els racons de la cambra.”)

h) Exemples d’interrogacions: “Qui mereix ser el vostre marit sinó ell”; “Per què Déu no em va fer filla de l’emperador de manera que vós fósseu Estefania i jo Carmesina?”.

Exemples d’expressions col·loquials, sobretot les picardioses referides al sexe: “ara em toca a mi la tanda”; “si ell alçava la falda del meu brial, jo li alçaria la meua camisa i l’acontentaria en gran part”; “tal com fa Tirant, que és qui us farà cercar, ara nua, ara en camisa, per tots els racons de la cambra.”

i) És un estil molt retòric, molt solemne, d’acord a l’estament que representa i a la moda de l’època.

j) Podem saber que Tirant és jove, savi, lliberal, animós, valentíssim en fet d’armes, que pot protegir, defensar i augmentar l’imperi, que de fet ha guanyat una batalla contra els turcs gràcies a les seues habilitats militars, que està molt enamorat de Carmesina i que, a més d’aquestes virtuts, pot fer feliç sexualment a Carmesina.

De Carmesina podem saber ben poc a partir del fragment; sols que li plauen les paraules que Diafebus li diu sobre l’alt grau d’enamorament de Tirant. També deduïm que encara no s’ha decidit a correspondre totalment a Tirant, perquè la seua donzella pretén convèncer-la que així ho faça.

Diafebus és lleial al seu capità i amic, coneix el rituals cortesans i es comporta d’acord al seu estament.

Estefania és lleial a la princesa, servicial i de caràcter viu i procaç; busca un marit que reunisca les qualitats que atribueix a Tirant.

k) Ja hem comentat més amunt aquests fragments: “si ell alçava la falda del meu brial, jo li alçaria la meua camisa i l’acontentaria en gran part”; “tal com fa Tirant, que és qui us farà cercar, ara nua, ara en camisa, per tots els racons de la cambra.”

l) Seguiu les instruccions del llibre de l’alumne. És una activitat que resulta molt motivadora per a l’alumnat, perquè cada alumne ignora l’emissor de la seua carta i a tots els fa il·lusió rebre una carta i esbrinar-ne el remitent (per tant, el professor és qui ha d’assignar a cada alumne el seu corresponent receptor i comunicar-li’l sense que la resta se n’assabente, de manera que tots tinguen una persona a qui escriure i una persona que els escriu). A més, és un excel·lent exercici de creació, d’enginy i de redacció, i encara més si s’imita l’estil grandiloqüent de les lletres de batalla de la novel·la.

3.3 CRÒNIQUES I CAVALLERS (pàgs. 76-80)

3.3.1 Característiques generals (pàgs. 76-78)

7. (pàgs. 77-78)

Llibre dels fets:

- glorificació dels reis
- estil àgil, oralitat
- providencialisme, és a dir, els fets de la Corona d’Aragó responen a dissenys divins, de la Providència; també la redacció de la crònica
- l’autor de les cròniques figura que és protagonista o que és testimoni directe dels fets
- atenció detallada a coses quotidianes

Crònica del rei en Pere:

- glorificació dels reis
- justificació de la política que aquests posen en pràctica
- didacticisme
- estratègia militar
- explicacions d’estratègies de geopolítica

<i>Crònica</i> de Ramon Muntaner:	<ul style="list-style-type: none"> – glorificació dels reis – justificació de la política que aquests posen en pràctica – didactisme – heroisme – estratègia militar – l'autor de les cròniques figura que és protagonista o que és testimoni directe dels fets
<i>Crònica</i> del rei Pere el Cerimoniós:	<ul style="list-style-type: none"> – atenció detallada a coses quotidianes – figura que l'autor de les cròniques és protagonista o és testimoni directe dels fets

3.3.2 Textos (pàgs. 78-80)

8. (pàgs. 78-80)

Seguiu les instruccions del llibre de l'alumne.

9. (pàg. 80)

- a)
  - 1) el rei Pere el Gran marxa cap a Bordeus
  - 2) confonen el rei amb el seu missatger
  - 3) Carles d'Anjou no s'hi presenta
  - 4) el senescal reconeix el rei Pere
  - 5) empresonen el senescal
- b) Perquè l'altra part, Carles d'Anjou, no hi compareix.
El rei Pere corre per tot el camp, és a dir, per tot el lloc on s'havia de fer el torneig, a fi de demostrar que ell sí que hi ha anat.
És fonamental que el senescal i el notari facen una carta testimonial de tot això perquè donen fe que el rei Pere sí que hi ha anat i que el francès, Carles d'Anjou, no hi ha comparegut, perquè això vol dir que el conflicte militar de Sicília (i del sud d'Itàlia) entre ells es resol a favor del rei Pere i de la Corona Catalanoaragonesa.
- c) El francesos, Carles d'Anjou, i el rei de França, cosí seu, volien guanyar temps. El rei Pere ja havia derrotat del tot Carles d'Anjou a Sicília i amenaçava seriosament de tornar-ho a fer en el sud de la península Itàlica i, fins i tot, podia arribar fins a conquerir tot el regne de Nàpols. Això hauria estat un desastre encara molt més gran del que ja significava per als interessos francesos la pèrdua de Sicília, ja consumada i irrecuperable per a ells. Per això, provocant el torneig i apel·lant a l'esperit cavalleresc del rei Pere, els francesos volien guanyar temps: que aturessen les operacions militars mentre no se celebrava el torneig i, mentrestant, reorganitzar el seu exèrcit –molt destrossat per les forces catalanes–, fer noves aliances internacionals i aconseguir reforços.
- d) – Que el rei Pere, tan poderós, viatge d'incògnit i només amb uns pocs acompanyants.
– Que el rei Pere, tan poderós, aparega com a criat o servent dels seus acompanyants.
– Que el rei Pere accepti internar-se ben profundament en territori enemic, França, i pràcticament sol, sense escorta i que, tanmateix, el francès Carles d'Anjou, cosí del rei de França, no comparega al camp del torneig.
– La valentia i coratge del rei Pere i la covardia del rei Carles.
– La justícia i valentia del senescal que sap mantenir-se ferm en el compliment de les lleis cavalleresques, encara que això signifiqui que l'empresonen.
- e) • **estil indirecte:**
  - *el rei va fer cridar el seu procurador...*
  - *En Guillem va dir al que ell creia que sols era un missatger que digués al rei que..., que ja li ho..., que no vingués... A més, el rei d'Anglaterra...*
  - *[El senescal el va reconèixer... el rei Pere hagués anat a Bordeus]*

- *En això, el senescal li va dir que se n'ha anés, que...*
- *[El notari redactava la carta testimonial, el senescal la va llegir en veu alta]*
- *En això, el senescal li va dir que se n'anés,*
- *El rei,..., va acceptar*
- *[Quan el rei de França ho va saber... i de seguida li ho va fer contar al rei Carles]*
- *[Quan aquest va saber que el rei Pere...]*
- *va parlar amb el senescal...*
- *van ordenar que capturessen el rei Pere*
- *Lavors, el rei Carles va dir al rei Felip que...*
- *En saber-ho, el rei de França va ordenar que deslliuressen...*

• **estil directe:**

- *Sabeu on se celebrarà...*
- *Tornem-nos-en que...*
- *Senescal, vós coneixeríeu...*
- *És clar que sí*
- *Mireu si em deveu conèixer...*
- *No tingueu por...*
- *És clar que sí que ho faré.*

f) • Digueu què sabem de cada personatge **descriu directament**.

- el rei Pere: vestit pobrament, amb un caperó al cap i una ascona en la mà.
- els tres cavallers que acompanyaven el rei: anaven descalços, a peu, amb els cavalls del ramal.
- el mercader aragonés que acompanyava el rei Pere: comerciava amb cavalls i es coneixia molt bé les muntanyes i els boscos que havien de travessar fins a Bordeus; vestia amb luxe; anava a cavall i ostentament; tractava malament el rei i els cavallers.

• personatges **descriu indirectament**:

- el rei Pere: al servei dels seus acompanyants, figurava que era criat d'ells; intel·ligent en l'engany de la disfressa; valent i coratjós per anar pràcticament sol a una ciutat enemiga i deixar en evidència els reis francesos.
- Gilabert de Cruïlles: devia ser un home de mitjana edat, molt recte i just.
- el rei de França i Carles d'Anjou: traïdors, intrigants, falsos, covards (Carles no va al torneig, Felip de França té vuit mil cavallers per a capturar només un sol home, el rei Pere i els seus acompanyants –que són en total cinc).
- la gent de Bordeus: justa i contrària a les traïdories dels reis Felip i Carles.

g) Els “mediadors” en els processos de pau. Sovint han d'arriscar la vida en negociacions molt difícils que s'han de fer en territoris en guerra a fi d'aconseguir la pau o el respecte dels drets humans o les dues coses alhora.

Els membres de les ONG que han d'operar en zones en guerra per atendre els refugiats, els desplaçats, els ferits, etc. Sovint, també han de “lluitar” amb la força de la raó i de la humanitat per aconseguir aqueixos objectius en zones que no estan en guerra, però on els drets fonamentals de la persona pràcticament no són respectats mai.

Els periodistes corresponsals de guerra també arriben a perdre la seva vida (de fet, alguns l'han perduda) en dinsant-se en els punts bèl·lics més conflictius perquè el món estiga informat del que passa en un país en guerra, i els governs poderosos puguin actuar en conseqüència

UNA MÉS ENTRE LES LLENGÜES DEL MÓN (I)

4.1 BABEL: UNITAT I DIVERSITAT (pàgs. 81-82)

1. (pàg. 81) Activitat de recerca d'informació. Suggerim formar parelles de treball i portar a classe diverses enciclopèdies perquè els alumnes puguin buscar informació. Establirem un temps límit (20 min. aproximadament) i sol·licitarem que oralment exposen la informació que han trobat. Ací en teniu una mostra:

- **Babel:** és el nom bíblic de la ciutat de Babilònia. Segons el Gènesi (XI, 9), la torre de Babel, fou construïda pels descendents de Noé que, després del diluvi, van emigrar cap a l'Orient. Aquesta torre havia de tocar el cel i simbolitza l'orgull de l'home: hi havia el desig d'aconseguir una gran unitat política. Però el castic bíblic d'aquesta obra impia (dispersió de la humanitat) és una explicació popular de la diversitat de nacions i de llengües. Des d'aleshores que Babel significa una gran confusió lingüística pel gran nombre de llengües parlades a la ciutat de Babilònia. S'ha fet popular l'expressió babel per a descriure una situació on tothom parla sense poder-se entendre: la reunió acabà en una babel indescriptible.
- **Babilònia:** antiga ciutat de Mesopotàmia (més o menys l'actual Iraq), situada a la riba oriental del riu Eufrates on es poden visitar un munt de ruïnes excavades.
- **Mesopotàmia:** literalment significa país entre dos rius; i de fet, és una regió de l'oest d'Àsia compresa entre el Tigris i l'Eufrates, entre els actuals Iraq i Iran. Els seus habitants eren els sumeris i per conèixer-la a fons cal estudiar la història antiga documentada del 10000 aC al 637 dC. Fou el bressol de tres civilitzacions: la sumèrica, la babilònica i l'assíria.

Suggerim la possibilitat de portar a classe mapes i fotografies d'algun mural, pintura o figura d'aquesta regió.

2. (pàg. 81)

- a) Pretenem reforçar l'ús del diccionari com a font d'accés a la informació i que l'alumnat sàpiga identificar les accepcions correctes del terme.

Proposem la definició que arreplega el DIEC2 (<http://dlc.iec.cat/results.asp>):

mite

1 1 m. [LC] [AN] [FS] Relat fabulós tradicional sobre els déus, els herois, els orígens d'un poble, etc., que expressa, d'una manera simbòlica, un concepte religiós, filosòfic o social. El mite de Ròmul i Rem.

1 2 m. [FS] [LC] Relat poètic i fabulós que serveix per a explicar una doctrina, una creença. El mite de la caverna de Plató.

2 m. [FS] [LC] Persona, fet, cosa que ha estat magnificat i s'ha convertit en model o prototip. Greta Garbo és un mite del cinema.

- b) Els alumnes faran una explicació que considere les tres accepcions. Aquesta definició ha de respectar les propietats textuais: adequació, coherència i cohesió. A tall d'exemple:

Narració que expressa una convicció religiosa i que ha esdevingut una imatge literària plena de símbols que expliquen fets relacionats amb una determinada manera d'entendre el món i l'origen de les llengües.

3. (pàg. 82) L'objectiu és que l'alumnat conega l'origen d'aquest mite com a símbol de la diversitat lingüística. Farem una explotació de la lectura amb preguntes del tipus:
  - a) Com t'imagines la plana de Xinar?
  - b) Què van decidir fer els descendents de Noé?
  - c) En què va consistir el castic bíblic?
  - d) Trobes just el que va fer el Senyor?
  - e) Com seria la nostra cultura sense aquest mite bíblic?

4. (pàg. 82) L'objectiu és desenvolupar l'actitud crítica de l'alumnat entorn de la realitat plurilingüe i cultural del planeta. A través del debat podem arribar a les conclusions següents:
  - a) No, la diversitat lingüística no és cap maledicció sinó una manifestació de la riquesa humana i de les cultures que hi ha arreu del món. La diversitat és resultat de les múltiples respostes adaptatives que l'ésser humà ha hagut de donar a medis naturals i socials també diversos.
  - b) En l'acceptació de la diversitat que ens enriqueix i ens permet ser més tolerants i flexibles amb els altres i amb nosaltres mateixos. Sovint hem vist la diversitat o, més en concret, la presència de cultures diverses dins un mateix territori com a amenaça: la realitat actual condueix a plantejar la convivència com a alternativa a la globalització (entesa com a uniformització).
  - c) Hi ha una estreta relació, sobretot en un context planetari de mundialització i de moviments migratoris. D'una banda, el dret a la preservació de la diversitat, de la diferència, ens fa iguals a tots els éssers humans; de l'altra banda, els humans formem una família essencialment homogènia, amb unes necessitats culturals essencialment semblants, tot i que resoltes amb un ventall de respostes divers i variat.
  - d) Sí, el concepte d'ecosistema és ben aplicable a la relació entre llengua i societat humana. A més, recordem que cada llengua és, al capdavant, una resposta adaptativa d'una comunitat humana concreta a les necessitats específiques.
  - e) Sí i cal treballar perquè això siga possible allà on les circumstàncies socials o polítiques ho fan difícil. En un context de mundialització no hi ha cap altra alternativa que la convivència de llengües i cultures diverses.
  - f) La imposició d'una sola llengua significaria l'anorreament de la diversitat cultural humana. Cal fer compatible la intercomunicació amb la pervivència de llengües i cultures.

4.2 UN MÓN DE LLENGÜES (pàgs. 83-84)

L'objectiu de l'apartat és que l'alumnat reflexione entorn de la diversitat lingüística arreu del planeta i les semblances i diferències que hi ha entre les llengües.

- 1r pas: Exposició teòrica i observació del mapa sobre les llengües del món i del quadre de les famílies lingüístiques.
- 2n pas: Verbalització de la informació amb preguntes com ara:
  - Com es diuen les llengües que es parlen a Turquia, Corea i Japó?
  - El francès, el català, l'italià, el castellà i el romanès, a quina família pertanyen?
  - Com es diu la llengua que es parla a l'est dels Estats Units?
  - Quina és la llengua més parlada del món?
  - La llengua més important és la que té més parlants?
  - Les fronteres polítiques d'un país coincideixen amb els límits lingüístics?
  - Quan un país influeix políticament o econòmicament sobre uns altres, sol influir-los també culturalment i lingüísticament?
  - Coneixes algun exemple d'uniformització cultural i lingüística?
- 3r pas: Activitats de **“Recerca i expressió”** (pàg. 84)

5. (pàg. 84) Seguiu les orientacions del llibre de l'alumne. Es tracta de preparar adequadament un debat.
6. (pàg. 84) Reflexió sobre els temes de fons de l'apartat; es tracta de produir un text de conclusió en què descobrisquen que la diversitat no "és" un problema: és una realitat amb la qual cal conviure, comprendre i acceptar. La traducció entre llengües diferents és la via de convivència i preservació de la diferència.

V PARAULES

(pàgs. 85-103)

FONÈTICA

5.1 LA SÍL·LABA: TIPUS, ACCENT, DIFTONGS, DIÈRESI, HIAT (pàgs. 85-91)

1. (pàg. 85)
Els sons marcats són la o [ɔ] i la e [ɛ] obertes. Cal que l'alumne escolte aquest text i se centre en la característica de l'obertura.
2. (pàg. 85)
però, Karèlia, note, bo, alhora, coll, nostre, periòdic, boig, por, llavors, note, d'afecte, dona, peus, telèfon, mòbil, sona, roba, manyoples, eufòrica, Josep, pop, poc, cel.

5.1.1 Nombre de síl·labes (pàg. 86)

3. (pàg. 86)
  - a) Monosíl·labes: uns, un, gris, i, que, molt, vaig, que, poc, el, cel
 Bisíl·labes: te-xans, ne-gres, ca-pell, no-tar
 Trisíl·labes: por-ta-va, ju-pe-tí, es-ta-va, ner-vi-ós, mi-ra-va
 Amb més síl·labes (polisíl·labes): a-fa-vo-ri-a
  - b)

uns:	(vocal+consonant+consonant)
te-xans [tek 'sans]:	[tek] (consonant+vocal+consonant) [sans] (consonant+vocal+consonant+consonant)
ne-gres:	ne (consonant+vocal) gres (consonant+consonant+vocal+consonant)
un:	un (vocal+consonant)
ju-pe-tí:	ju (consonant+vocal) pe (consonant+vocal) tí (consonant+vocal)
gris:	(consonant+consonant+vocal+consonant)
i:	(vocal)
un:	un (vocal+consonant)
ca-pell:	ca (consonant+vocal) pell (consonant+vocal+consonant)
que:	que (consonant+vocal)

a-fa-vo-ri-a:	a (vocal) fa (consonant+vocal) vo (consonant+vocal) ri (consonant+vocal) a (vocal)
molt:	(consonant+vocal+consonant+consonant)
vaig:	(consonant+vocal+semivocal+consonant)
no-tar:	no (consonant+vocal) tar (consonant+vocal+consonant)
que:	(consonant+vocal)
es-ta-va:	es (vocal+consonant) ta (consonant+vocal) va (consonant+vocal)
un:	(vocal+consonant)
poc:	(consonant+vocal+consonant)
ner-vi-ós:	ner (consonant+vocal+consonant) vi (consonant+vocal) ós (vocal+consonant)
mi-ra-va:	mi (consonant+vocal) ra (consonant+vocal) va (consonant+vocal)
el:	(vocal+consonant)
cel:	(consonant+vocal+consonant)

4. (pàg. 86)

por-ta-va, uns, te-xans, ne-gres, un, ju-pe-tí, gris, i, un, ca-pell, que, a-fa-vo-ri-a, molt, vaig, no-tar, que, es-ta-va, un, poc, ner-vi-ós, mi-ra-va, el, cel

5.1.3 Sí·l·laba tònica i sí·l·laba àtona: l'accentuació (pàgs. 86-87)

5. (pàg. 87)

Activitat de pronúncia de la [ɛ] i [ɔ] obertes.

5.1.3 L'accent diacrític (pàgs. 88-89)

6. (pàg. 89)

a) és, dóna, té, fóra, mà

b) 1) No em dóna diners per al cap de setmana

Ha trobat la dona perfecta, però no sap com pot acostar-s'hi

2) Ho fas bé, però has de practicar

L'escut del meu poble du un be blanc i una bandera verda

3) Hi ha molta gent que creu en Déu

Tinc deu euros per a passar aquests dos dies

- 4) Vaig sentir el mèu del gat i em vaig adonar que el gos li venia al darrere
Aquest llibre és meu!
- 5) Són a classe, no trigaran a eixir-ne
És cap al tard que em ve la son i he de gitar-me
- c) Activitat de pronúncia

5.1.4 Distribució contrastiva d'accents (pàg. 89)

7. (pàg. 89)

- a) francès, espill, país, silenciós, prim, demà, cosí, aeròdrom, físic, paquet, telèfon, personatge, viatge, animal, Karèlia, érem, il·lusió, primitius, pèrdua, resistència, Pequín, compren, vingués, cauràs, algú, Ferran, tramús, beuran, òptica, cantar, tardor, Ramon, boirós, futbol, oceà, cantàvem, dèbil, cantàveu, gramàtica, pàl·lid, sintètica, biòleg, tancarem, sarcòfag, dibuixareu, tèxtil, míssil, medul·la, rèptil, xofer, biòloga, histèria, antropòloga, història, fàbrica, victòria, acne, cal·ligràfica, indústria, còpia, metàl·lica, presència, òptima, absència, constància, aurèola, rèptil, Etiòpia, radar, sandvitx
- b) Activitat de comprensió de les regles d'accentuació.

5.1.5 Els diftongs (pàg. 90)

8. (pàg. 90)

- a) **quan**-ti-tat> creixent, me-**ua**> creixent, se-**ua**> creixent, **viu**-re> decreixent, **au**-to-bús> decreixent, ca-**uen**> creixent, con-du-**eix**> decreixent, **qües**-ti-ó> creixent, **hau**-rà > decreixent
- b) quan-ti-tat> esdrúixola, me-ua> plana, se-ua> plana, viu-re> plana, au-to-bús> aguda, ca-uen> plana, con-du-eix> aguda, qües-ti-ó> aguda, hau-rà > aguda

9. (pàg. 91)

se-pa-ra-ci-ó, pa-ci-èn-ci-a, ac-ci-o-nar, dic-ci-o-na-ri, set-ci-èn-ci-es, cai-xa, mis-si-ó, gui-neu, re-tau-le, reina, veig, de-uen

5.1.6 El hiat i la dièresi (pàg. 91)

10. (pàg. 91)

- a) països (ha trencat el diftong), raïm (ha trencat el diftong), espai, diürn (ha trencat el diftong), remei, Suïssa (ha trencat el diftong), ciutat, traïdor (ha trencat el diftong), taüt (ha trencat el diftong), aneu, autoritat, seduïda (ha trencat el diftong)
- b) No hi ha hiat perquè *ia* no formen mai diftong en català. El hiat és el trencament d'un diftong.

11. (pàg. 91)

- a) examen, rodamón, barnús, església, comprem, aigua, còpia, dia, raïm, tragèdia, origen, misògins, empu-deint, Júlia, Biscaia, fluïdesa, obeiria, lingüístic, arruïnar, antiguitat, aïllar, traïdor, Saül, ànec, Ucraïna, obeiú, veí, egoista, suïcidi, ruïna, créiem (passat), proïsme, ensaïmada, obeix, proteïna, beneir, usuària, Sònia, reinstal·lar
- b) Repàs de les regles de la dièresi.

MORFOLOGIA

5.2 EL GÈNERE I EL NOMBRE (pàgs. 92-94)

5.2.1 El gènere (pàgs. 92-93)

12. (pàg. 92)

- a) la fi del món / el fi que justifica els mitjans
- b) el llum de posició del vehicle / la llum natural
- c) el pols dèbil / la pols dels mobles
- d) el terra d'una habitació / la terra de ningú
- e) la Vall de Gallinera / el vall de la fortificació

13. (pàg. 92)

advocada, ambaixador, detectiva, jutge, metgessa, presidenta, pediatre, obrera.

14. (pàg. 92)

Entre altres possibilitats:

- a) El bacteri va afectar la dent corcada del pacient.
- b) El corrent elèctric es produeix per una diferència de potencial entre dos punts.
- c) La síndrome d'immunodeficiència adquirida és una malaltia moderna.
- d) Agafa les alicates noves i talla el filferro.
- e) Per a un bon diagnòstic, cal fer una anàlisi clínica en profunditat.
- f) Si no vols perdre el costum de caminar, esforça't a fer-ho cada dia.
- g) El senyal de trànsit et prohibeix passar.
- h) Es va notar una suor freda, com si li haguessen posat gel al cap, i es va desmaiar.

15. (pàg. 93)

- a) orenga
- b) espinacs
- c) olor
- d) escalopa
- e) llegums
- f) postres
- g) merenga
- h) xocolata (o xocolata)
- i) avantatge
- j) afores
- k) compte

16. (pàg. 93)

He tastat el menjar i l'he trobat amarg com la fel. Ara necessite prendre una bona xocolata calenta. En acabant, seuré allà dalt, a la vessant més assolellada del tossalet a observar tranquil·lament el paisatge: la mar profunda al fons, els garrofers verds i els olivers grisos dels meus bancals...

17. (pàg. 93)

En tots tres casos hi ha noms de gènere divers (masculí i femení) coordinats. En canvi, els adjectius que s'hi refereixen presenten gènere masculí.

18. (pàg. 93)

No, perquè els noms tenen gènere masculí o femení independentment de la terminació.

19. (pàg. 93)

- a) anciana pobra
- b) planta borda
- c) guerrera covarda
- d) xic cortés
- e) cos inert
- f) moments feliços
- g) camisa verda
- h) idea comuna
- i) zona blava

5.2.2 El nombre (pàg. 94)

20. (pàg. 94)

- a) –Rares vegades / els sostenidors → rara vez / el sujetador
- b) les estovalles / entesos / les farinetes / les postres / en paus → el mantel / entendido / la papilla / el postre / en paz
- c) les muntanyes russes / perdre els sentits. → la montaña rusa / el sentido
- d) les darreres voluntats / papers mullats / els diners → la última voluntat / papel mojado / el dinero

21. (pàg. 94)

Estuvo una semana en la unidad de cuidados intensivos del hospital de Valencia. Se salvó. Pero creo que el infarto i el marcapasos que le pusieron fue por culpa del sufrimiento que le ocasionaban los celos. ¡Incluso le producía dolor de muelas! Metía las narices en todo. Observaba a escondidas lo que hacía. No podía soportar que le dieran calabazas.

Ahora vive de espaldas al mundo: en el último piso del rascacielos más alto. No coge el coche: viaja en el tren de cercanías. Si llueve, no coge el paraguas. La vida le ha pedido cuentas de lo que ha hecho. Un día, subirá a su barco, llevará anclas i se irá para siempre.

SINTAXI

5.3 FORMAR ORACIONES (pàgs. 95-97)

5.3.1 L'oració i els constituents (pàg. 95)

22. (pàg. 95)

- a) El banc_{subj} no va concedir el préstec a l'empresari_{pred}
- b) Cauen_{pred} moltes fulles_{subj}
- c) El germà del gendre de la meua veïna_{subj} no ve a la festa_{pred}
- d) S'han trencat violentament_{pred} tots els vidres de l'edifici_{subj}
- e) Jo_{subj} ho faré_{pred}
- f) Ho faré_{pred} jo_{subj}
- g) No tot el món_{subj} et respondrà aquesta pregunta_{pred}

23. (pàg. 95)

Resposta oberta. A tall d'exemple:

- a) Ell_{subj} prescindeix dels diners_{argument} amb freqüència_{adjunt} al llarg d'un mes_{adjunt}

5.3.2 Les funcions (pàg. 96)

24. (pàg. 96)

- a) locatiu
- b) pacient / origen
- c) meta / pacient / locatiu
- d) pacient
- e) meta / pacient
- f) agent
- g) experimentador
- h) agent
- i) meta

25. (pàg. 96)

- a) pacient
- b) agent
- c) pacient
- d) agent
- e) experimentador
- f) agent
- g) pacient

5.3.3 L'oració predicativa (pàg. 97)

26. (pàg. 97)

Entre altres possibilitats:

- a) Jo sempre prenc un licor irlandés / El meu ajudant és irlandés
- b) Un animal pot aconseguir aquell objectiu / Aquest ser microscòpic és un animal
- c) Vinc d'Alzira / Ella sembla d'Alzira
- d) Els meus veïns m'han contat una notícia indignant / La notícia és indignant
- e) L'alumna tenia dos germans / Joan i Pere són dos germans de Borriana

27. (pàg. 97)

- Els verbs de a), b), c), e) i f) tenen complements. En canvi, els verbs de d) i g) no en tenen.
- Els complements de a), b), c) i f) són prescindibles perquè els verbs contenen en gran part la informació que aporten els seus complements (és el cas de *Viu la vida* equivalent a *Viu*), o bé no s'explicita el complement perquè és obvi o innecessari (*Li agrada comprar moltes coses sempre* és semblant a *Li agrada comprar sempre*; *Condueix el cotxe amb elegància* coincideix amb *Condueix amb elegància*; *Canta les cançons amb molta gràcia* és el mateix que *Canta amb molta gràcia*).
- En canvi, els verbs de e) no permeten prescindir dels complements (no és gramatical dir **Té. Hi porta*). Observa que els verbs no contenen prou informació per a funcionar sense complements.
- Finalment, els verbs de d) i g) han prescindit dels complements (*tallen; cus*) perquè és irrellevant la informació que aportarien, ja que és òbvia o innecessària.

LÈXIC, SEMÀNTICA I FRASEOLOGIA

5.4 CRITERIS DE DEPURACIÓ LÈXICA (pàgs. 98-99)

1. Definicions dels termes barbarisme i préstec (o manlleu).

- **Barbarisme** 'Forma lèxica d'origen estranger que no es considera assimilada a la llengua pròpia' (*Diccionari de la llengua catalana*, IEC)
- **Manlleu** 'Element lingüístic que passa d'una llengua a una altra i s'hi integra. Els manlleus són generalment lèxics i poden ser adoptats en la forma primitiva o adaptar-se ortogràficament i fonèticament. Al primer grup pertanyen, per exemple, els mots *hobby* i *holding*; al segon, els mots *handbol* i *màster*, procedents tots ells de l'anglès. Molt menys freqüents són els manlleus sintàctics, morfològics i fonològics. En general, els manlleus poden obeir a raons de necessitats lingüístiques (manca en una llengua d'una expressió adequada per a designar un determinat concepte), però fonamentalment es justifiquen per raons socials i de prestigi lingüístic. També s'anomena préstec. 2. Element lèxic del llenguatge d'especialitat que s'integra en el llenguatge comú'.

(Manuel Pérez Saldanya, *Diccionari de lingüística*, València, Colomar editors, 1998)

28. (pàgs. 98-99)

Classificació i esmena dels castellanismes a partir dels criteris que s'hi proposen. Podem classificar els següents castellanismes lèxics:

- Amb [X]: *zanjar* (resoldre), *al qjillo* (amb all), *hojaldre* (pasta fullada), *ejercito* (exèrcit)
- Amb terminacions pròpies del castellà:
  - -e àtona: *parque* (parc), *tabique* (barandat, envà), *sorbete* (xarrup);
  - -o àtona: *roído* (soroll), *robo* (robatori), *chorro* (raig, doll), *charco* (toll, bassal), *cigarro* (cigarret), *meche-ro* (encenedor, mistera), *cubito* (glaçó, terrosset de gel);
  - -illa o -illo: *bordillo* (rastell, vorada), *pepino* (cogombre), *membrillo* (codony);
  - -ón o -ín: *chamusquina* (socarrim);
  - -ez, -oz: *coz* (guitza);
  - -ura.
- Amb presència dels diftongs UE i IE: *zuecos* (socs), *Teruel* (Terol), *Cuenca* (Conca), *Huesca* (Osca), *Orihuela* (Oriola)
- Per coherència interna: *veranear* (estiuemar- estiu)
- Frases fetes i modismes calcats del castellà: *a lo loco* (a la babalà), *en lo profund* (al fons), *en vez de* (en comptes de, en lloc de)

Les frases correctamet esmenades de barbarismes (lèxics i morfosintàctics) poden quedar de la manera següent, si fa no fa:

- Cal *resoldre* com més aviat millor aquest assumpte, perquè ja comença a fer-me olor de *socarrim*.
- Li ho digué *a la babalà*, com una *guitza* de cavall, però li va fer mal *al fons del* cor.
- El *soroll* d'uns *socs* sobre el *rastell* o atravesant *tolls* sobre la *vorera* malmesa semblava com si aixafaren *ferralla*.
- S'ha *encés* un *cigarret* amb l'*encenedor* que s'ha trobat al *parc* aquest matí, mentre oïa, atentament, la missa per la ràdio a través del *barandat* de l'apartament.
- Sembla que l'incendi es va produir a causa d'una *guspira* que va botar del foc que van encendre aquells *estiuajants*.
- Devien ser* al voltant de les deu de la nit quan vam sentir el *soroll* de les rodes d'un cotxe. Cosa que no ens va agradar *gens*.

- g) Va *ordir* un pla que podia resultar, fins i tot, *versemblant*.
- h) A la plaça, hi havia un *habitatge* que tenia una font, de la qual *rajava* un gran *doll* d'aigua.
- i) *Diverses* persones van veure el *robatori*, els altres no es van *assabentar* de res. Els *lladres* van robar les figuretes del *betlem* i fins i tot el caganer... i fins i tot el *verdet*!
- j) *En comptes* de posar-te un *xarrup* de *maduïxes* sense *glaçons* et *faré* demà unes *gambes a l'all* sobre llit de *pasta fillada* i *cogombres* amb guarnició de *codony*.
- k) Vaig passar la meua infantesa a *Osca*, *Terol* i *Oriola* perquè mon pare era *caporal* de l'*exèrcit*.

5.5 SINONÍMIA I ANTONÍMIA (pàgs. 99-103)

29. (pàg. 99)

- a) **Cos:** ventre, polsos, coll, cap, berruga, barbeta, cama, genoll, aixelles, tou de la cama, el dit del mig, peus, galtes, llavis.
Roba: butxaca, manyoples, guants, camisetes, dessuadora, caputxa, calcetins, katusques, texans, jupetí, capell.
- b) Per referir-nos a cadascun dels dits els mots més usuals són: *polze* o *gros*; *índex*, mestre, saludador o assenyador; *del cor*, llarg, llépol o del mig; *anular* o de l'anell; i *petit* o *menut*, xic, menovell, menuell, gorrí o auricular.

Del joc de dits (*Aquest és el pare*) hi ha moltes versions al llarg del territori lingüístic. És un joc recitat amb cantarella semitonada. El nen ha de tenir la mà ben oberta i presentar-la a l'adult, el qual li l'agafa dit per dit, començant pel polze, i va recitant per a cada un la part del vers que li correspon. Tot amb la cantarella adequada, més aguda i més forta com més s'apropa al dit minut. Una versió bastant usual al País Valencià és:

*Aquest és el pare,
aquest és la mare,
aquest demana pa,
aquest diu que no n'hi ha,
i aquest diu:
xinxet, marranxet, dins de l'armari n'hi ha un trosset!*

5.5.1 Hiponímia i hiperonímia (pàg. 99)

30. (pàg. 99)

Activitat de resposta oberta.

31. (pàg. 100)

Activitat de resposta oberta. La posada en comú ha de permetre la reflexió sobre el grau de precisió i concreció de la sinonímia.

32. (pàg. 100)

anus-fogó; gluti-anca; articulació-juntura; lòbul-peçó de l'orella; pit-mamella; pubis-parrús; pupil·la-nineta dels ulls; pòmul-galta; testicles-collons; vagina-figa, poma...; penis-verga, piu...; cartílag-tendrum.

Solen tenir la consideració de vulgars els mots: *mamella*, *parrús*, *verga*, *fogó*, *figa*, *collons*.

5.5.2 Els geosinònims (pàgs. 101-103)

33. (pàg. 101)

Relació de geosinònims:

jupetí-armilla; falda-faldilla; bragues-calces; calces-mitges; calcetins-mitjons; corbatí-corbata de llaç; jaqueta-
(no té geosinònim); calçonets-calçotets; cuir-cuiro; cinturó-corretja;

34. (pàg. 101)

Relació de sinònims i antònims.

indecís-cagadubtes-decidit

despullat-nu-vestit

tancar-cloure-obrir

parar-aturar-arrancar

buscar-cercar-perdre

pobra-miserable-ric

lligar-cordar-descordar

aplegar-arribar-marxar

embrutar-sullar-netejar

acatxar-se-ajupir-alçar-se

acaçar-encalçar-escapar-se

castigar-punir-premiar

surar-flotar-afonar

35. (pàg. 102)

Solució de les endevinalles:

a) els cabells; b) la camisa; c) els ulls; d) el nas; e) les sabates; f) la llengua; g) els queixals i les dents; h) els pantalons; i) les mans; j) els dits

36. (pàg. 103)

Activitat de resposta oberta.

37. (pàg. 103)

Activitat de resposta oberta.

38. (pàg. 103)

Activitat de resposta oberta.

VI COMPROVACIÓ

(pàgs. 104-105)

1. (pàg. 104) Activitat de resposta oberta elaborada a partir de la informació teòrica i de les pràctiques realitzades en aquesta unitat, especialment de les pàgines 58-66.

2. (pàg. 104) Anàlisi de les característiques dels textos.

	àmbit d'ús	gènere	finalitat	estructura	relació emissor-receptor	canal
Una cançó	literari	poema	estètica	qualsevol	modalitzada	escrit; oral (oralitzat quan es canta)
Un testament	administratiu	testament	reguladora de la vida social; informativa	expositiva; argumentativa	modalitzada, presència de l'emissor i del receptor; molt formal	escrit
Un llibre de text	acadèmic	llibre de text	informativa	expositiva	no modalitzada, presència del receptor; formal	escrit
Una conversa informal	interpersonal	conversa	informativa, orientadora de l'opinió	dialogada	modalitzada, presència de l'emissor i del receptor, informal	oral

3. (pàg. 104) Vegeu la informació de les pàgs. 70-73.

4. (pàg. 104)

- d) justificació de la política que aquests posen en pràctica
- e) didactisme
- f) heroisme
- g) estratègia militar
- h) explicacions d'estratègies de geopolítica
- j) atenció detallada a coses quotidianes

5. (pàg. 104) Resposta oberta

6. (pàg. 104)

Un dia van vindre una colla de ciclistes de Benissa. Havien pujat de bon matí al Coll de Rates i venien desmaiats de fam. Mon pare es va sufocar un poc de veure's aquell centenar d'aficionats a la bicicleta que demanaven plats sense parar: «Pep, no se n'aniran sense dinar o no tornaran més mai», digué la mare. Mon pare va tornar a entrar, nerviós, i li va dir ràpidament: «Trini, són jóvens i forts i volen fetge i xoriç també... No n'hi ha?». I ma mare va respondre: «Ara no, però n'hi haurà». Llavors ma mare va fer entrar el meu iaio i li va demanar que anés corrent a la carnisseria de Sònia i que portés la comanda i que, si això, ho demanés fiat i que ella a l'endemà passaria a aclarir-ho.

7. (pàg. 104) pèr-du-a, can-tà-veu, boi-rós, bi-ò-leg, pa-ci-èn-ci-a, veu-ran, por-tà-vem, cau-ràs, e-tí-op, hu-mit, sar-cò-fag, fór-mu-la, il-lu-si-ó

8. (pàg. 104)

- a) *rude*: una terminació (*rude* / *rudes*)
- b) *triple*: dues terminacions en singular quan significa 'que és com tres vegades un altre' (*triple* / *tripla* / *triples*); en canvi, és d'una terminació quan significa 'format per tres' (*triple* / *triples*)

- c) *lluents*: una terminació (*lluents* / *lluents*) però, col·loquialment, també pot ser de dues (*lluents* / *lluents* / *lluents* / *lluents*)
- d) *agre*: una terminació (*agre* / *agres*)
- e) *ferotge*: una terminació (*ferotge* / *ferotges*)
- f) *cortés*: dues terminacions (*cortés* / *cortesa* / *cortesos* / *cortesos*)
- g) *comú*: dues terminacions (*comú* / *comuna* / *comuns* / *comunes*)
- h) *coent*: una terminació (*coent* / *coents*) però, col·loquialment, també pot ser de dues (*coent* / *coenta* / *coents* / *coentes*)
- i) *veraç*: una terminació en singular i duen en plural (*veraç* / *veraç* / *veraços* / *veraces*)
- j) *brillant*: una terminació (*brillant* / *brillants*)

9. (pàg. 105)

Entre altres possibilitats:

- a) La marató va ser molt emotiva
- b) Torqueu pols, fins i tot la més enganxada
- c) Els estruços són molt ràpids
- d) Té un costum molt dolent
- e) Fa una calor tremenda
- f) El dot va ser molt quantiós
- g) Fes un senyal ben gros perquè el puguem veure
- h) El delta de l'Ebre és grandió
- i) Li cauen gotes de suor bruta per la cara

10. (pàg. 105)

- a) les dones audaces
- b) els mateixos marcapassos
- c) els dilluns i els dijous
- d) uns hòmens (o homes) loquaços
- e) uns boscos foscos (o uns boscs foscs)
- f) uns paraigües rojos (o roigs)
- g) les dents blanques

11. (pàg. 105)

- a) [Els teus familiars]_{Subjete} [confien en la teua experiència completament]_{Predicat}
- b) [Les gerres]_{Subjete} [s'han badat durant la nit]_{Predicat}
- c) [El capità del vaixell]_{Subjete} [anirà a seua cabina de nit]_{Predicat}
- d) [Els lladres]_{Subjete} [ficaren el botí en el sac veloçment]_{Predicat}
- e) [Jo]_{Subjete} [tallo sempre el pa amb ganivet]_{Predicat}
- f) [Per ponent s'apropen]_{Predicat} [diverses tempestes]_{Subjete}

12. (pàg. 105)

- a) Els teus familiars confien en la teua experiència_{Argument} completament_{Adjunt}
- b) Les gerres s'han badat durant la nit_{Adjunt}
- c) El capità del vaixell anirà a seua cabina_{Argument} de nit_{Adjunt}
- d) Els lladres ficaren el botí_{Argument} en el sac_{Argument} veloçment_{Adjunt}
- e) Jo tallo sempre_{Adjunt} el pa_{Argument} amb ganivet_{Argument}
- f) Per ponent_{Adjunt} s'apropen diverses tempestes

13. (pàg. 105)

- a) Els teus familiars_{experimentador} confien en la teua experiència_{pacient} completament
- b) Les gerres_{pacient} s'han badat durant la nit
- c) El capità del vaixell_{agent} anirà a seua cabina_{meta} de nit
- d) Els lladres_{agent} ficaren el botí_{pacient} en el sac_{locatiu} veloçment
- e) Jo_{agent} tallo sempre el pa_{pacient} amb ganivet_{instrument}
- f) Per ponent s'apropen diverses tempestes_{pacient}

14. (pàg. 105)

bo, doncs, cendrer, a la babalà, en comptes de

Hem mostrat, en la unitat anterior, que la llengua és un instrument fonamental per a la comprensió del món: reflecteix i emmagatzema el concepte, la representació de les coses que ha elaborat cada cultura. Hem vist també en la UNITAT II l'altre gran paper de la llengua: ser mitjà per a la comunicació.

Ara ens ocuparem, en l'apartat de **COMPENSIÓ I EXPRESSIÓ** d'aquesta UNITAT III, de la **variació**, característica vinculada a aqueix segon paper bàsic de tota llengua. Veurem ací que la llengua és un repertori de possibilitats expressives, amb una certa estabilitat i, alhora, força flexible i obert a innovacions. La **competència comunicativa** permet al parlant triar les solucions lingüístiques més adequades per a les necessitats d'expressió que li genera la vida quotidiana; aquestes mateixes necessitats poden actuar com a motors del canvi, de les transformacions a què estan sotmeses les llengües. Mostrem ací la varietat que caracteritza l'ús de la llengua, des de la perspectiva dels usuaris (**varietats dialectals** –diatòpiques, diacròniques i diastràtiques, i varietats idiolectals).

En l'apartat de **LITERATURA** tractem la **literatura religiosa dels segles XIII i XIV** (Ramon Llull, sant Vicent Ferrer, Francesc Eiximenis i Bernat Metge).

En **LES PERSONES I LES LLENGÜES** ens ocupem de la segona part de la **diversitat lingüística al món**; parem atenció especial a les llengües romàniques i a la filiació del català dins aquesta família.

PARAULES tracta els continguts següents: les grafies de les **oclusives finals**, les **grafies de [v] i [b]**, els **especificadors del nom**, el **sintagma nominal**, els **complements del nom**, l'**expressió de l'abstracció**, els **barbarismes** i el camp semàntic dels **aliments**.

CONTACTE

(pàgs. 106-107)

HUMOR, ENGINY I MANERES DE DIR

1. (pàg. 107) Activitat de resposta oral oberta.
2. (pàg. 107) Activitat de resposta oberta. Els alumnes han de fer una recerca d'informació sobre un monòloguista, per exemple a Youtube, i anotaran els recursos expressius que empra en els textos que interpreta.
3. (pàg. 107) Activitat de resposta oberta. Es tracta d'una activitat de recitació, de lectura preparada en veu alta d'un monòleg. Poden preparar l'activitat per parelles.

COMPENSIÓ I EXPRESSIÓ

(pàgs. 108-118)

LA LLENGUA:
UN ORGANISME EN ADAPTACIÓ CONSTANT (I)2.1 COMUNICACIÓ I ADEQUACIÓ (pàg. 108)

Volem fer veure com els parlants adaptem l'ús de la llengua a les distintes necessitats comunicatives i a cada context. Aquesta adequació afecta la competència lingüística i la competència comunicativa. En les activitats tractem d'exemplificar pràcticament i personalment el concepte d'adequació i contraposar-lo al de correcció/incorrecció.

1. (pàg. 108) Resposta oral oberta. Anirà bé treballar individualment i després en parelles o en petit grup; finalment convé fer un buidatge de totes les respostes en gran grup. Altres exemples: clapar, no en pipes ni una, careto...
2. (pàg. 108) Resposta oral oberta. Equivalents: *dormir, no n'encertes cap, cara...*; molt formal: *reposar, errar, faç*, etc.

2.2 LES MANIFESTACIONS DE LA VARIACIÓ LINGÜÍSTICA (pàg. 109)

Presentem ací un quadre classificatori de la diversitat lingüística. A l'apartat següent s'expliquen els diferents tipus de varietats que s'hi poden trobar.

2.2.1 Les varietats geogràfiques o diatòpiques (pàg. 109)

Activitats d'acostament a la variació dialectal, de reconeixement a la diversitat i a la unitat de la llengua.

3. (pàg. 110) Activitat d'observació. Per orientar l'observació els podem demanar que identifiquen el mapa, els estats i les comunitats autònomes que representa.
4. (pàg. 110) Seguiu les indicacions del llibre de l'alumne.

(a) La variació dialectal: els dos grans blocs (oriental i occidental) (pàg. 111)

5. (pàg. 111) L'objectiu és visualitzar els dos blocs dialectals bàsics.
6. (pàg. 111)
  - a) No coincideixen.
  - b) Com expliquem en l'apartat II de la UNITAT III, els límits territorials són resultat de divisions polítiques que no sempre respecten els àmbits lingüístics i culturals.

(b) Altres característiques dels nostres parlars (pàgs. 112-113)

El quadre de les pàgs. 112-113 del llibre de l'aprenent sintetitza els trets més remarcables dels grans dialectes catalans. És la font per a la realització de les activitats següents.

7. (pàg. 114)
  - a) S'ha de completar el quadre amb la informació que extraguen de les pàgs. 112-113.
  - b) L'objectiu és familiaritzar-se amb la geografia del País Valencià, situar les comarques al mapa i adscriure-les a les subvarietats dialectals corresponents.
8. (pàg. 116) Seguiu la instrucció del llibre de l'aprenent.
9. (pàg. 116)
  - a) [ku'lo] (*color*): Dialecte oriental central i septentrional: Barcelona, Tarragona, Girona, el Rosselló, Menorca i Eivissa.
  - b) ['parlo] (*parlo*): Nord-occidental (Lleida, Andorra, nord de Castelló).
  - c) [mir] (*jo mir*, present d'indicatiu del verb mirar): Balear (Illes Balears)
  - d) [sent] (*jo sent*, present d'indicatiu del verb sentir): Balear (Illes Balears)

- e) [əs'koltu] (*jo escolto*, present d'indicatiu del verb *escoltar*): Dialecte oriental (Barcelona, Tarragona, Girona, Rosselló)
- f) *sa taula*: Balear (Illes Balears)
- g) *xiqueta*: Dialecte occidental (Franja de Ponent, Andorra, Lleida, sud de Tarragona, València, Castelló, Alacant)
- h) *los llibres*: Nord-occidental (Franja de Ponent, Andorra, Lleida, sud de Tarragona). En certs contextos, en el valencià
- i) *ella patix*: Occidental (Franja de Ponent, Andorra, Lleida, sud de Tarragona, València, Castelló, Alacant)
- j) *cantara* (imperfet de subjuntiu de cantar): Valencià (llevat de les comarques del nord de Castelló)
- k) ['səbə]: Dialecte oriental (Barcelona, Tarragona, Girona, Rosselló, l'Alguer)
- l) *parlés* (imperfet de subjuntiu de parlar): Nord-occidental (Franja de Ponent, Andorra, Lleida, sud de Tarragona, nord de Castelló) i Dialecte oriental (Barcelona, Tarragona, Girona, Rosselló, Illes Balears, l'Alguer)
- m) *sortir*: Dialecte oriental (llevat del septentrional) i Dialecte occidental (en valencià és més freqüent eixir)

2.2.2 Les varietats històriques o diacròniques (pàg. 116)

Reflexió sobre els canvis que es donen en la llengua al llarg del temps.

10. (pàg. 116)

- a) El Pep i la Cati han dut les filles a casa de llurs avis. Els seus o sos
- b) Estic cansat i, àdhuc, rebentat. Fins i tot
- c) ¿Sabeu què ha escrit Carles al cartell que ha penjat al balcó de sa casa?: «Hom ven llibres». Es venen

11. (pàg. 116) Activitat de resposta oberta, p. ex.: *Mola, flipa, al·lucina, enrotllar-se, guai, quin morro!, els meus vells...*

2.2.3 Les varietats socials o diastràtiques (pàg. 117)

En aquest punt s'analitza la variació deguda a l'estratificació social; s'hi introdueix també el concepte de conflicte lingüístic.

12. (pàg. 117) Activitat de resposta oberta.

13. (pàg. 117) Activitat de resposta oberta.

2.2.4 La varietat individual o idiolecte (pàg. 118)

2.2.5 La varietat estàndard (pàg. 118)

14. (pàg. 118)

- a) Diatòpica. Variant andalusa del castellà
- b) Diatòpica. Variant del català central
- c) Diatòpica. Variant andalusa del castellà
- d) Diastràtica. Argot de la delinqüència
- e) Diacrònica. Variant del castellà antic
- f) Diatòpica. Variant de l'anglès nord-americà
- g) Diafàsica. Llenguatge especialitzat de l'economia
- h) Diatòpica. Variant del castellà sud-americà
- i) Diatòpica. Variant valenciana.

LA FORÇA DE LA PARAULA **(RELIGIÓ I ESCEPTICISME EN LA LITERATURA** **DELS SEGLES XIII I XIV)**

Hem volgut, en aquesta unitat, presentar la literatura religiosa dels segles XIII i XIV des del punt de vista de la capacitat de transformar i d'incidir sobre la societat que aquesta literatura va arribar a tenir. Per això l'hem titulada «La força de la paraula». La idea que impregna l'estructura i el contingut de la unitat és que el treball de predicació, de cristianització o de proselitisme religiós que va dur a terme l'estament religiós d'aquesta època sols és comparable amb la capacitat de suggestió i de manipulació que té avui en dia la publicitat o els mitjans de comunicació audiovisuals. En tots els dos casos, parlem del poder de la paraula i dels efectes que té sobre el poble. Qui la controla i la domina exerceix una influència notable sobre la ideologia, els valors i el comportament d'una societat. D'altra banda, i contraposant-la a la literatura religiosa, hem volgut que hi estigués present la literatura de to escèptic i, fins i tot antireligiós, que en la mateixa època es va produir. És clar que la literatura antireligiosa és una reacció crítica i intel·ligent al poder exercit per l'Església i els mitjans de difusió d'aquesta (literatura religiosa i predicació), comparable igualment a les veus crítiques que en l'actualitat es qüestionen la influència dels mitjans de comunicació de masses sobre la societat.

3.I RAMON LLULL I LA PREDICACIÓ (pàgs. 119-124)

3.1.I L'època: la paraula és poder (pàg. 119)

Les il·lustracions remeten de forma directa a la informació teòrica i són, per tant, un element didàctic fonamental.

1. (pàg. 120)

A finals del segle XIII o principis del segle XIV, no hi havia encara diferències dialectals acusades entre les manifestacions de teatre popular, les corrandes d'amor o de treball, una cançó de bressol, una nadala o la narració d'una llegenda procedents de Girona o de València. Feia pocs anys que s'havia produït la conquesta de les terres valencianes i el parlar dels valencians era semblant al dels catalans que van repoblar el territori acompanyant Jaume I.

3.1.2 L'escriptor: qui era Ramon Llull? (pàg. 120)

2. (pàg. 120) Biografia de Ramon Llull.

- (1) Ramon Llull era senescal del rei Jaume II de Mallorca: feia una vida cortesana...
- (3) Una experiència mística va canviar el rumb de la seua existència: va abandonar...
- (2) Va dedicar tota la resta de la seua vida a servir Déu: predicant la veritat de la fe cristiana...
- (5) El seu afany per conèixer i aprendre el va portar a estudiar àrab, a fundar escoles de llengües...
- (6) Ramon Llull va escriure el conjunt de la seua obra entre 1272 i 1315, període aquest que correspon...
- (4) Va escriure més de dues-centes obres, entre les quals destaquen les nombroses versions de la seua ART...
- (7) Va lluitar obsessivament per obtenir el reconeixement i l'aprovació oficial de la seua ART per part de papes...
- (8) Segons una llegenda, va morir lapidat pels enemics de la fe cristiana, mentre predicava al nord d'Àfrica.

3.1.3 Característiques generals de l'obra lul·liana (pàgs. 121-122)

3. (pàg. 121)

1- <i>Libre de contemplació en Déu</i>	d) base de la teologia mística lul·liana
2- <i>Libre de l'orde de cavalleria</i>	e) tractat sobre l'estament cavalleresc
3- <i>Arbre de Sciència</i>	c) classificació de les diverses ciències i les disciplines del saber
4- <i>Doctrina pueril</i>	a) programa d'educació cristiana per a infants
5- <i>Ars Abreujada d'Atrobar Veritats</i>	b) última gran síntesi filosòfica...
6- <i>Libre de Meravelles o Fèlix</i>	i) novel·la d'aprenentatge on Fèlix ...
7- <i>Blanquerna</i>	h) novel·la on s'exposa un pla de reforma del món...
8- <i>Lo Desconhort</i>	g) lamentació lírica per alguns dels fracassos que...
9- <i>El Cant de Ramon</i>	f) poema líric on fa balanç de sa vida
10- <i>Libre del Gentil e los Tres Savis</i>	j) exemple de literatura apologeticopolèmica...

4. (pàg. 122) Gèneres que va conrear:

- Obra filosòfica i científica: *Arbre de Sciència, Ars Abreujada d'Atrobar Veritats, Libre del gentil e los tres savis*
- Obra pedagògica: *Libre de l'orde de cavalleria, Doctrina pueril*
- Obra narrativa: *Libre de Meravelles o Fèlix, Blanquerna*
- Obra mística: *Libre de contemplació en Déu*
- Obra lírica: *Lo desconhort, El cant de Ramon*

5. (pàg. 122)

- Va escriure poesia en **occità** perquè era la llengua de la poesia trobadoresca.
- Va escriure obres en **llatí** perquè a l'Europa cristiana d'aleshores...
- Va escriure en **català** perquè aquesta era la llengua del poble...
- Va escriure en **àrab** perquè aquesta era la llengua dels infidels...

6. (pàg. 122)

El fet d'escriure en quatre llengües és un cas d'adequació perquè és una manera d'adaptar la llengua (en aquest cas, l'ús d'una llengua per una altra) a les necessitats comunicatives: al coneixement de cada llengua per part del receptor.

3.1.4 Textos (pàgs. 122-124)

Llull pren com a font d'inspiració per a *Blanquerna* la literatura de cavalleries, perquè aquesta va tenir un gran èxit entre el públic de l'època. Aquest èxit afavoria la difusió d'obres que presentessin una estructura i unes característiques semblants, a pesar que la temàtica no fos la mateixa. Per exemple, la literatura cavalleresca de l'època es caracteritza per anomenar de forma exòtica els protagonistes. També és equiparable el protagonisme d'un heroi cavalleresc i les aventures que viu Blanquerna: aquest, com els cavallers que persegueixen el Sant Grasal, té una missió a complir (la de renovar les estructures de l'Església i posar en marxa un pla de reforma del món) i viu per a l'aconseguit del seu ideal o missió, però la seua extracció social és burgesa, no pertany a la noblesa. Aconsegueix triomfar gràcies als seus propis mèrits, no al seu origen. D'altra banda, l'estructura narrativa en capítols o episodis argumentals recorda també la dels llibres de cavalleria.

El llibre de l'orde de cavalleria presenta també les aspiracions i les regles de comportament i vida dels cavallers medievals.

7. (pàg. 123)

	BLANQUERNA
TIPUS DE TRAMA	Conjunt d'ensenyaments i d'experiències morals i místiques dins una trama narrativa
MODEL LITERARI QUE SEGUEIX	Narrativa cavalleresca francesa
FINALITAT DE L'OBRA	Difondre els ideals de reforma de la cristiandat
PROTAGONISTA	Blanquerna, un jove de família benestant
TIPUS D'ESPIRITUALITAT	De base franciscana
ESPAI, TEMPS	No identificables: utòpics

8. (pàgs. 123-124)

L'episodi que hem triat és bastant representatiu de l'estructura de capítols i la successió d'aventures que viu el protagonista. El caràcter al·legòric del contingut ens remet a la dimensió espiritual de les aventures de Blanquerna: una mena de cavaller "a la divina".

- Els personatges, a excepció de Blanquerna, són conceptes abstractes personificats: Enteniment, Fe i Veritat.
- Enteniment és un home vell, molt noblement vestit amb un samit vermell, assegut en una alta cadira adornada i esculpida. És un mestre que coneix les disciplines medievals.
- Podem definir una al·legoria com una metàfora continuada que desenvolupa una imatge complexa o una successió d'imatges per mitjà de les quals s'expressen dos sentits: un de directe o literal, i un altre de figurat, tots dos complets (Joan A. Oriol Dauder i Joan Oriol i Giralt, *Diccionari de figures retòriques*, Barcelona, Llibres de l'Índex, 1995). **Significat literal**: les dues dames, Fe i Veritat, han fracassat en la missió d'evangelitzar en terra de sarraïns i busquen l'ajuda del seu germà Enteniment. **Significat figurat**: la fe i la veritat no són qualitats suficients per a un predicador que vulga convèncer els infidels...
- Per a demostrar la veritat de la fe cristiana tenien l'*Art Abreujada d'Atrobar Veritats*.
- Ramon Llull és l'autor de l'*Art Abreujada d'Atrobar Veritats*. Pertany al grup d'obres filosòfiques i científiques.
- Llull (com a rerefons del personatge al·legòric Enteniment) confia plenament en la utilitat i l'eficàcia de l'*Art* perquè les paraules són el vehicle de transmissió del pensament i, per tant, de la raó. La forma de convèncer, doncs, els qui no creuen en la fe cristiana és el raonament a través de les paraules de la seua *Art*, el mètode de pensament i de reflexió creat per ell per a demostrar l'autenticitat de la fe cristiana. Llull atorga un gran poder a les paraules i, per extensió, als seus llibres: el de poder demostrar la veritat de les seues creences religioses.
- i h) En aquests espais es repeteixen elements de caràcter natural com ara: el prat, la font amb aigua fresca i bells arbres. L'entorn és un espai natural agradable, amb una vegetació abundant però ordenada, amb aigua i aliment per als animals i ombra i refugi per a poder descansar.
- Llull recorre al tòpic clàssic del *locus amoenus* perquè els seus ideals religiosos el fan aspirar a un tipus de relació harmònica entre l'ésser humà i la natura com a manifestació del poder de Déu. Respon a la idea del Paradís cristià. A més a més, un espai d'aquestes característiques contribueix a donar a l'obra un valor d'exemple universal i permanent (no hi ha característiques concretes que personalitzen l'espai i permeten identificar-lo).

3.2 PARAULA ESCRITA I PARAULA DITA: FRANCESC EIXIMENIS I SANT VICENT FERRER (pàgs. 125-130)

3.2.2 Els escriptors (pàgs. 125-126)

9. (pàg. 126)

	Francesc Eiximenis	Sant Vicent Ferrer
Semblances	Els dos van estar vinculats a la ciutat de València. Van viure de prop esdeveniments històrics com el Cisma d'Occident o la crisi de les institucions polítiques pròpies. En el Cisma van prendre partit pel papa Benet XIII. Els dos van exercir una influència notable en la vida política de la Corona d'Aragó. Els dos pertanyien a ordes religiosos que es dedicaven a la predicació i divulgació de la fe cristiana. Els dos van dedicar part de la seua vida com a religiosos a la predicació (escrita o oral). Els dos tenien la mateixa formació (mestres en Teologia) i van viatjar.	
Diferències	Eiximenis era franciscà. Eiximenis va escriure molts llibres.	Sant Vicent Ferrer era dominic. Sant Vicent Ferrer no va escriure cap llibre.

10. (pàg. 126) El Cisma d'Occident va durar des del 1378 al 1417. Es va originar perquè en el 1378 es van elegir dos Papes: Urbà VI (que comptava amb el suport dels cardenals italians) i Climent VII (que tenia el suport dels cardenals no italians). Aquest va establir la cort papal a la ciutat francesa d'Avinyó. Es van veure implicats els dos papes elegits en el 1378, els seus respectius successors, entre ells Benet XIII i els papes elegits anys més tard en el Concili de Pisa, Alexandre V (1409) i Joan XXIII. El Cisma es va solucionar quan, en el Concili de Constança (1414-1418), van elegir Martí V com a papa únic i van desposseir de la condició de papa els tres que s'hi consideraven (el de Roma, el d'Avinyó i el del Concili de Pisa). Sant Vicent i Eiximenis van donar suport al papa d'Avinyó, Benet XIII. Sant Vicent va deixar d'oferir-li el seu suport el 1416, mentre se celebrava el Concili de Constança. Ja aleshores, era considerat antipapa per la cristiandat.

11. (pàg. 126) Quan en el 1410 el rei Martí I l'Humà va morir sense descendència, els compromissaris o representants dels regnes d'Aragó van haver de decidir qui en seria el successor. Reunits a la ciutat aragonesa de Casp el 1412, van considerar que Ferran d'Antequera, de la família castellana dels Trastàmara i candidat dels aragonesos i valencians, era el candidat idoni, davant Frederic, Comte de Luna (nét bord del rei Martí l'Humà) i candidat dels catalans. Sant Vicent va tenir un paper preponderant en l'elecció. L'entronització d'una dinastia d'origen castellà va suposar a la llarga la castellanització de la cort reial i una major vinculació del regne d'Aragó al de Castella.

3.2.3 Textos (pàgs. 126-130)

12. (pàgs. 127-128)

Lectura expressiva dels dos textos.

Comprensió i anàlisi

13. (pàgs. 129-130)

A) Sobre el text de sant Vicent Ferrer.

- a) La predicació anava dirigida al poble, per açò utilitza recursos que podem anomenar com a “popularitzants”. Aquests recursos pretenien acostar les sagrades escriptures a la comprensió d'un públic majoritàriament sense estudis i analfabet: adaptació i actualització de textos bíblics o de llegendes i històries piadoses.
- b) Els recursos dramàtics i teatrals que introdueix en la predicació són de caràcter sonor, com ara les onomatopeies i les al·literacions, les interjeccions, les interrogacions retòriques, les exclamacions i les interrogacions, les frases fetes, els canvis en el to de la veu, la intervenció d'altres personatges a qui ell mateix posa veu, com ara Jesucrist, les imprecacions a l'auditori. També feia gestos que acompanyaven el sentit de les paraules.
- c) Possiblement faria parlar Jesucrist amb un to de veu greu, sentenciós, inapel·lable, com de jutge dictant una sentència. També trobem en discurs directe les paraules de David, que devia dir amb to de temor i devoció.
- d) La presència de recursos com ara les interrogacions retòriques i les oracions exclamatives fa que el sermó transmeta un to exaltat, crispat i vehement. Exemples: “Per què dius feixos?”, “Quines collites?”, “Oh, quin feix tan gran n'hi haurà a l'infern!”...
- e) Amb l'al·literació de la /f/, el predicador vol suggerir-nos el so de les flames cremant a l'infern. Amb l'al·literació de la /s/, vol suggerir-nos el so de la sega. Destaca l'onomatopeia *xof*, que ens suggereix el so dels cossos caient a les calderes de l'infern i l'al·literació o, més aïna, repetició de sons en l'expressió *xam, xam so d'aram* que ens suggereix confusió i deixadesa.
- f) La gent que no era de la Corona d'Aragó devia entendre el català de sant Vicent precisament pels recursos teatrals que feia servir; també ell adequava el català a l'auditori i introduïa mots i expressions de la llengua pròpia de les persones que l'escoltaven.
- g) Resposta oberta, però hauríem d'insistir que la representació siga el més teatral possible i que es dramatitzessen de forma exagerada els recursos usats pel predicador. No hauríem d'oblidar tampoc acompanyar la predicació de gestos amb les mans i el rostre.

B) Sobre el text d'Eiximenis.

- a) La idea o tema general en què s'emmarca el tema del text és l'ensenyament de qüestions relacionades amb el menjar i s'exposa explícitament en el primer paràgraf, que té una funció introductòria, ja que presenta aquest tema general i els quatre aspectes en què es concreta i que després desenvoluparà. En aquest fragment, i en tot el capítol, Eiximenis explica el primer aspecte concret, és a dir, la manera de disposar-se o comportar-se a l'hora de menjar. Aquesta idea principal i concreta del capítol s'exposa explícitament en la primera frase del segon paràgraf. Ja el títol anticipa la idea principal del capítol, ja que la majoria dels títols dels textos expositius-argumentatius solen ser una presentació condensada del tema principal que desenvolupen.
- b) Eiximenis tracta aquest tema amb una finalitat didàctica i moralitzant i amb un to tranquil i mesurat.
- c) Aquest tema, la manera de comportar-se a taula, està tractat detalladament i amb abundant argumentació, de manera que va introduint cada aspecte o subtema seguint un ordre cronològic, marcat amb els connectors corresponents. Dins d'aquestes seqüències, tracta les diverses qüestions segons un ordre temàtic i empra els connectors lògics adients, especialment els consecutius. Així, els aspectes tractats són els següents i en aquest ordre:
  - accions a fer abans de seure a taula: netejar l'esperit i el cos (resar i llavar-se);
  - lloc on seure a taula (on l'amo de la casa dispose, però cal evitar seure davant de cap dona);

- de la boca cap a fora: boca tancada, menjar sense fer sorolls i amb silenci (amb excepcions), prohibició de fer res que provoques ois en els altres (netejar-se dents o ungles, converses inapropiades...)
  - de fora a dins de la boca: introduir bocí petit en la boca, manera educada de dur el menjar i la beguda a la boca.
- d) En el tercer paràgraf, unes mostres dels exemples amb què Eiximenis contraresta la proximitat de la seua prosa o l'excés d'argumentació són els exemples del quart paràgraf sobre les paraules de lloança dedicades al menjar que ofereix l'amfitrió ("Valga'm Déu...") o el tipus de conversa que cal evitar per no provocar ois en els altres ("així com de fems ni lavatives...").
- e) La font de la qual ha extret la informació del text és d'origen culte: el tractat *De rudimento puerorum* d'un filòsof moral de qui ha parlat en els capítols anteriors.
- f) L'estil de la seua prosa és senzill i clar. En general, els períodes són relativament curts sense massa incisos de proposicions subordinades. Fa servir recursos d'ampliació informativa.
- g) Una mostra del seu estil fresc, sorneguer i irònic és la nota humorística de les últimes línies, en les quals explica el càstig que es mereix qui beu de forma poc educada, ja que el seu comportament és propi d'un porc.
- h) Podem saber el que la gent benestant del segle XIV considerava que responia als modals i comportaments educats de seure a menjar. També podem saber que el menjar era en aquella època una convenció social, igual que ocorre actualment. Així mateix, coneixem la mentalitat que l'Església medieval transmetia sobre el perill de "condemnaió eterna" que podien suposar les dones.
- i) La urbanitat és la qualitat de la persona que posseeix bones maneres o cortesia, que conviu en societat respectant les normes de convivència i de tracte social, que donen l'habitud de la societat en les ciutats. Per tant, el text anava dirigit a la gent que vivia a les ciutats i podia conviure d'acord amb unes convencions socials (artesans i mercaders rics, religiosos, advocats, magistrats, etc.). Ara bé, amb la paraula "gent" només hem d'incloure els hòmens, el sexe masculí (si no, no diria que eviten seure davant les dones). També hem de tenir present que "urbanitat" en aquella època s'oposava a "rural", a la gent que vivia al camp, als camperols que treballaven els camps dels senyors o els seus propis camps, i que eren considerats rudes i amb manca de cortesia o refinament.
- j) Resposta oberta. L'activitat pot servir per a comentar i debatre si els alumnes creuen convenient rebre una educació sobre les bones maneres en societat; sobre si pensen que manca urbanitat actualment; la seua opinió sobre el que es diu de la falta d'educació dels joves actuals; poden opinar sobre la necessitat o no de convencions socials, etc.

Fes literatura comparada

14. (pàg. 130)

La visió idealitzada de les dones que ofereix la poesia trobadoresca es caracteritza per presentar una dona que pertany a un estament social superior a la del trobador i que sol estar casada. Per aquests dos motius, l'amor o veneració que sent el poeta per la dama sol ésser un objectiu inabastable. Aquesta impossibilitat d'aconseguir els favors de la dama provoca que esdevinga una mena d'objecte de culte, lluny de qualsevol expectativa real.

15. (pàg. 130)

- a) En el sermó analitzat, sant Vicent dedica paraules amenaçadores a les dones culpables del pecat de la supèrbia i de la vanitat. Els retrau especialment que dediquen temps i diners a productes de bellesa. També a les dones que deshonren els llocs de culte perquè hi entren ballant i rient.
- b) Resposta oberta. Eiximenis deu aconsellar als hòmens burgesos que no s'asseguen davant cap dona perquè eviten la temptació, ja que, segons la mentalitat medieval, les dones poden seduir, torbar, comprometre i "perdre" un home amb la seua mirada, el seu somriure i la insinuació dels seus pits. No oblidem que, per a la mentalitat misògina, les dones són aliades del dimoni.

3.3 L'ALTRA CARA DE LA CRISI: BERNAT METGE (pàgs. 131-132)

3.3.1 L'escriptor (pàg. 131)

Suggeriment: pot resultar interessant que, en primer lloc, l'alumnat llegisca el text i faci les activitats. Després, proposem que s'imagini com devia ser Metge, a què es devia dedicar... Per últim, comparem els resultats amb la lectura de la biografia.

3.3.2 Textos (pàgs. 131-132)

16. (pàgs. 131-132)

Comprensió i anàlisi

- a) Principis de la moral cristiana parodiats:
  - ser generós i solidari: *jamés almoïna no fareu*
  - respectar el sagrament de la confessió: *no us confesseu, si dir devieu les veritats*
  - oir missa en dejú: *en dejú missa no oïu*
  - no robar: *haver no podreu valor granda, si no robeu*
  - tenir compassió dels altres: *consciència no tingueu*
  - ser bondados: *si el cor haveu ple de falsia, sereu del temps*
  - ser honrat: *gireu a tothom el dós qui lleial siga*
  - actuar amb sinceritat: *llagotegeu; si el cor haveu ple de falsia, sereu del temps*
  - envoltar-se de bones companyies: *no vulgueu haver paria de pobra gent; i gireu a tothom el dós qui lleial siga*
  - viure amb pobresa i amb humilitat: *haver no podreu valor granda...*
- b) Característiques del contingut del *Sermó*: irreverent, pragmàtic, burlesc, cínic.
- c) "Siguen de natura d'anguila en quant fareu": acomoda't a qualsevol situació o circumstància que t'interessa, sense un altre punt de referència que el teu benefici.
- d) La codolada és una tirallonga de versos llargs i curts, de distinta mesura, en aquest cas **octosíl·labs** i **tetrasíl·labs** que rimen de dos en dos, és a dir, **apariats**.

IV

LES PERSONES I LES LLENGÜES

(pàgs. 133-138)

UNA MÉS ENTRE LES LLENGÜES DEL MÓN (i II)

4.1 LES LLENGÜES ROMÀNIQUES (pàgs. 133-138)

4.1.1 El llatí, llengua indoeuropea (pàg. 133)

Pretenem conèixer la localització i l'extensió de la família indoeuropea, els grups lingüístics que la constitueixen, i l'origen i el parentiu que hi ha entre les llengües romàniques. Suggerim el procediment següent.

- 1r pas: Llegir la informació i verbalitzar-la amb preguntes com ara:
- De quin color es representa al mapa la família indoeuropea?
  - Sabries dir el nom dels països pels quals s'estén?
  - De quina llengua deriven les llengües romàniques?
  - A quin grup indoeuropeu pertany el llatí?

- On es parla el sànscrit? I el persa?
- Hi ha llengües fàcils i llengües difícils? ¿De què depèn en realitat la facilitat o la dificultat d'una llengua: de les seues pròpies característiques o del grau de semblança amb la que parlem nosaltres?

2n pas: Activitats de l'apartat 4.1.1 (pàg. 133):

1. (pàg. 133) Activitat de debat on suggerim incidir en el fet que quan un país influeix políticament o econòmicament sobre uns altres, sol influir-los també culturalment i lingüísticament. A tall d'exemple proposem el raonament següent:

El poder polític i econòmic és fonamental en l'avanç o en el retrocés d'una llengua. Per exemple, ara els mitjans de comunicació internacionals i la tecnologia es troben en mans sobretot dels Estats Units. El cinema, la música, la publicitat, el llenguatge dels ordinadors, la investigació... tenen com a llengua predominant l'anglès, la del país que controla aquests mitjans; per tant, no és una casualitat que aquesta siga la llengua estudiada com a idioma estranger en gran part d'Europa. A més a més, com que aqueixos mitjans donen una imatge d'una manera de viure, de menjar, de pensar, de parlar... es transformen en instruments per a la difusió de la cultura d'aqueix país predominant. En altres èpoques, quan era França el país més influent, el francès era la llengua més estudiada i més ben considerada. Casos semblants els tenim amb el descobriment d'Amèrica al segle XV i l'arribada dels colonitzadors espanyols a les terres d'Amèrica del Sud, en el pes decisiu que la corona catalanoaragonesa va tenir per tota la Mediterrània al llarg de l'Edat Mitjana...

2. (pàg. 133) Activitat que pretén la recerca i l'elaboració d'informació sobre la situació sociolingüística de les llengües del món.

Anirà bé formar grups de treball que recerquen les dades de la fitxa i exposen oralment la informació trobada. Es pot consultar el llistat de llengües europees de la pàg. 136.

4.1.2 Les varietats del llatí: Les llengües romàniques (pàgs. 134-137)

(a) El territori

L'objectiu és conèixer l'extensió territorial de les llengües romàniques i situar-hi la llengua catalana.

3. (pàg. 134) Els estats actuals que van pertànyer totalment o parcialment a l'Imperi Romà van ser: Espanya, Portugal, Andorra, França, Bèlgica, sud d'Holanda, part de la Gran Bretanya, Luxemburg, Alemanya, Suïssa, Liechtenstein, Àustria, part d'Hongria, Itàlia, el Vaticà, San Marino, Mònaco, Malta, Eslovènia, Croàcia, Bòsnia, Kosovo, Macedònia, Sèrbia, Montenegro, Albània, Grècia, Turquia, Bulgària, Romania, part d'Eslovàquia i Txèquia, el Marroc, Algèria, Tunísia, Líbia, Egipte, Israel, el Líban i Síria.
4. (pàg. 134) L'àmbit territorial que ocupa la nostra llengua comprenia les províncies de la Tarraconense i una petita part del sud de la Narbonesa.

(b) La difusió del llatí

L'objectiu és conèixer l'origen i la difusió del llatí com a punt de partida de les llengües romàniques o neollatines.

5. (pàgs. 135-136) En a) i b) volem que l'alumne conega el nom dels diferents estats europeus actuals i els límits lingüístics i territorials de les diferents llengües europees. L'objectiu, que es materialitza en l'activitat següent, és comprovar de primera mà que les fronteres lingüístiques no sempre coincideixen amb les polítiques.
- c) (pàg. 137) No, no sempre coincideixen les fronteres polítiques i els límits lingüístics; per exemple, el català es parla a l'Estat espanyol, a França, a Andorra, a Itàlia (a l'Alguer, a l'illa de Sardenya); el francès es parla a França, a Bèlgica, a Suïssa...

- d) (pàg. 137) Activitat resum que permet sistematitzar les idees exposades en les activitats anteriors. A tall d'exemple:
- En tot el món és habitual que hi haja més d'una llengua en un mateix estat, compartint un territori; és a dir, que hi haja llengües en contacte.
  - Una llengua és el mitjà de comunicació d'una comunitat humana, tant si té molts parlants com si en té pocs.
  - Una llengua no es parla de la mateixa manera en tots els llocs. Per exemple, en el cas del castellà, notem fàcilment si algú parla el dialecte de l'Argentina, el de Mèxic, el de les Canàries, el de Madrid o el de Sevilla.
  - Quan un país influeix políticament o econòmicament sobre uns altres, sol influir-los també culturalment i lingüísticament.
- e) (pàg. 137) Activitat de recerca i d'elaboració d'informació sobre les llengües que hi ha a l'Estat espanyol. Us remetem a la bibliografia citada al final del llibre de l'alumne. Fóra convenient formar petits grups de treball que s'ocupessin de cada llengua: gallegoportugués, asturleonés, basc, aragonés, aranés, català i espanyol. Les dades arreplegades podrien presentar-se en forma de murals o de *power point* i exposar-se a classe.

4.1.3 Relacions de parentiu dins la família romànica (pàgs. 137-138)

L'objectiu és conèixer els trets més característics de les llengües romàniques, els grups que aquestes formen i el lloc que hi correspon a la llengua catalana (grup de la romània occidental i gal-loromànic). També que els alumnes compreguen quins van ser els factors que van determinar el naixement de les llengües romàniques a partir del llatí vulgar. Aquell va ser un procés de canvi condicionat per factors semblants als que desencadenen la variació en les llengües a les hores d'ara.

6. (pàg. 138)

- a) El català pertany al grup de la romània occidental.
- b) Parlar, bullir, voler, pregar, menjar, trobar, taula, llit, por, raïm, formatge, cama, malalt.

7. (pàg. 138)

- a) Sí, ja que la nostra llengua és, en el fons, una variant territorial de la llengua llatina que ha evolucionat al llarg del temps (observem el QUADRE 3).
- b) És certa. Recordem que aquestes llengües són dialectes històrics del llatí i són el resultat de l'evolució que ha patit el llatí al llarg del temps en uns territoris concrets.
- c) No, ja que el canvi s'ha d'entendre com un procés d'adaptació a les necessitats comunicatives dels parlants; aquestes necessitats estan en evolució constant i, en conseqüència, desencadenen canvis constants en la llengua.
- d) Sí; per exemple:
- l'anglès és la llengua que domina políticament i econòmicament gran part del món,
  - l'anglès és l'instrument de difusió d'una cultura poderosa,
  - l'anglès té un gran prestigi social,
  - hi ha préstecs de l'anglès en altres llengües,
  - l'anglès ha desplaçat moltes llengües en llocs on aquestes eren tradicionals,
  - etc.
- Observem fenòmens semblants en la història del llatí.
- e) La resposta a aquesta qüestió es fa evident i constitueix la idea principal de tot el tema: quan un país influeix políticament o econòmicament sobre uns altres, sol influir-los també culturalment i lingüísticament.

8. RECERCA I EXPRESSIÓ (pàg. 138)

Seguiu les recomanacions del llibre de l'aprenent.

V PARAULES

(pàgs. 139-155)

FONÈTICA

(pàgs. 139-146)

**5.1 PRONÚNCIA. GRAFIES DE LES CONSONANTS OCLUSIVES [P], [T], [K]
EN POSICIÓ FINAL. LES GRAFIES PER A LA [V] I LA [B]** (pàgs. 139-146)

1. (pàg. 139) Els sons marcats són la [p], [t], [k] i [b], [d], [g]. Cal que l'alumne escolte aquest text i se centre en les característiques de les oclusives sordes i sonores.

5.1.1 Les oclusives finals

2. (pàg. 140)
  - a) petita; [p] oclusiva bilabial sorda, [t] oclusiva dental sorda.
  - b) Benidorm; [b] oclusiva bilabial sonora, [d] oclusiva dental sonora.
  - c) corral; [k] oclusiva velar sorda.
  - d) regalíssia; [g] oclusiva velar sonora.
3. (pàg. 141) ['kap] (cap), [tua'rek] (tuareg), ['mak] (mag), ['lop] (llop), [es'parek] (espàrrec), ['kup] (cub), ['pré-sek] (préssec), [pe'lut] (pelut), [pre'sent] (present)
4. (pàg. 141)
  - a) Tens un drap per a torcar la pols?
  - b) Quin embolic! M'ho pots tornar a repetir?
  - c) Saps què ha volgut dir?
  - d) Ho haurem d'arreglar amb el pic i la pala.
  - e) Plou: haurem de buscar aixopluc.
  - f) Aquest poma té un cuc.
  - g) Me'n vull anar de vacances al Carib.
  - h) Alfred no té mai bones idees.
  - i) Sent una immensa gratitud cap als mestres.
  - j) Ell és mag o il·lusionista?
  - k) Què és un pedagog?
5. (pàg. 142)
  - a) a) filòleg> filòloga; b) pròfug> pròfuga; c) rígid> rígida; e) verd> verda; f) ràpid> ràpida; g) invàlid> invàlida; h) diàleg> dialogar; i) fàstic> fastigós; j) comprenc> comprega; k) encàrrec> encarregar; l) tinc> tingués
  - b) Responen a la regla les paraules de la a) a la h). La resta no responen a la regla.
6. (pàg. 143) Cal que inventen dues frases amb *tant/tan* i amb *quant/quan*.
7. (pàg. 143)
  - a) L'advocat de l'escriptor dubtava que l'accident fos casual.
  - b) Han augmentat els atemptats contra interessos occoccidentals.
  - c) És subsjectiu que el resultat siga òptim per a tothom.
  - d) Si superes els obostacles hauràs aconseguit una fita cabodal per a tu.
  - e) Estava tan capoficat que l'obosessió no el deixava pensar en cap opoció.

- f) Va acceptar una maragda com a pagament del tracte.
- g) Té addicció a llegir les capçaleres de tots els periòdics.
- h) Els atletes coneixen bé les lleis de l'aritmètica.
- i) El volcà ha tingut una erupció de sobte.
- j) És un delicta admetre regals?

8. (pàg. 143)

- a) Formes verbals de gerundi: *rosegant, fent, traient, menjant, xarrant, corrent*.
- b) Paraules que mantenen la mateixa consonant oclusiva en els derivats: *suc > sucra, destorb > destorbar, part > partir, banc > banquet, vist > vista, calent > calor, ...*
- c) Paraules que canvien l'oclusiva final sorda per una de sonora en els derivats: *crit > cridar, cap > cabut, grapat > grapada...*

9. (pàg. 143) Es dictarà aquest fragment del text principal:

Mon pare, pobret, no donava l'abast traient plats. Els ciclistes anaven menjant i xarrant i ma mare quasi no respirava. Mon pare va tornar a entrar, malcorat, i li va dir: «Trini, que volen fetge, xoriç i cansalada fumada també... No n'hi ha, veritat?». I ma mare va respondre: «Ara no, però n'hi haurà». Sense dubtar-ho, ma mare va fer entrar el meu avi i li va demanar que anés corrent a la carnisseria i que portés la comanda i que, si això, ho demanés fiat i que ella l'endemà passaria a aclarir-ho. El iaio va remugar primer però, després, hi va accedir. No hi havia cap més opció. Llavors, em va tancar a mi l'ullet i jo el vaig acompanyar perquè sabia que, si hi anava, encara em tocava a mi alguna llepolia. En tornar de la plaça, ma mare s'havia fet roja com un titot pel tràfec que portava i mon pare es va fer blanc de veure que jo portava, escampadet per tota la cara, el cucurutxo de maduixa que el meu avi m'havia comprat.

10. (pàg. 144) L'alumnat sentirà les paraules següents pronunciades una a una. Ha d'indicar amb una creu si reproduïen un so o l'altre.

- a) [venir, havien, bon, veure's, bicicleta, demanaven, neveres, rebost, botifarres, ceba, besanca, anxoves, volen, veritat, portava, tovet, Benidorm, bar, veritable, beure, abadejo, banc, sabia, bona]
Sona [b]: bon, bicicleta, rebost, botifarres, ceba, besanca, Benidorm, bar, beure, abadejo, banc, sabia, bona
Sona [v]: venir, havien, veure's, demanaven, neveres, anxoves, volen, veritat, portava, tovet, veritable
- b) Després, han de repetir l'activitat i escriure les paraules.

11. (pàg. 145)

- a) beu > 2. bevedor; b) blau > 4. blava; c) cap > 6. cabut; d) jueu > 8. jueva; e) llop > 9. lloba; f) mou > 11. moviment; g) neu > 10. nevada; h) nou > 7. novetat; i) rep > 5. rebuda; j) sap > 3. sabut; k) viu > 1. vividor

12. (pàg. 145) marcava, enfilava, contava, donava, agafava, mirava, tallava, pelava, engrunava, furtava

13. (pàg. 145)

- a) baca 'plataforma que s'acobla damunt del cotxe' /vaca 'animal'; b) бага 'nus corredís' /vaga 'cessació voluntària del treball'; c) bena 'tira de fil per a les ferides' /vena 'vas sanguini'; d) ban 'crida, pregó' /van 'verb anar'; e) bell 'que és bonic' /vell 'que és major'; f) bellesa 'allò que és bonic' /vellesa 'últim període de la vida'; g) veure 'amb els ulls' /beure 'ingerir líquids'; h) vens 'verb vendre' /béns ' propietats'

14. (pàg. 145)

- a) baró; b) vernís; c) berruga; d) avorrir; e) avortar; f) calb; g) civada; h) covard; i) conviure; j) corb; k) fava; l) govern; m) moble; n) oblidar; o) poble; p) pobre; q) rave; r) rebentar; s) savi; t) taverna

15. (pàg. 146) Grup A: vaixell, bena, arrova, cavall. Grup B: llavi, advocat, pavelló, cabell

16. (pàg. 146)

- **Nosaltres les escrivim amb *b* i en castellà amb *v*:** berruga (cast. *verru*ga), calb (cast. *cal*vo), corb (cast. *cu*ervo), rebentar (cast. *re*ventar)
- **Nosaltres les escrivim amb *v* i en castellà amb *b*:** vernís (cast. *barn*iz), avorrir (cast. *abu*rrir), avortar (cast. *abu*rtar), civada (cast. *ce*bada), covard (cast. *co*barde), fava (cast. *ha*ba), govern (cast. *go*bierno), oblidar (cast. *ol*vidar), rave (cast. *rá*ban), savi (cast. *sa*bio), taverna (cast. *ta*berna)
- **S'escriuen igual:** baró (cast. *barón*), conviure (cast. *con*vivir), moble (cast. *mue*ble), poble (cast. *pue*blo), pobre (cast. *po*bre)

17. (pàg. 146)

Mots patrimonials	Derivats	Pseudoderivats
ceryell	cervellets	cerebral
corb	corbera	còrvids
corba	encorbar	curvatura
deure	deyem	dèbit
lliure	lliurement	llibertat, liberal
moure	moyiment	mòbil, mobilitat
núvol	nuyolositat, ennuyolat	nebulós
prova	proyar	probable, probabilitat
savi	saviesa	saber

MORFOLOGIA

(pàgs. 147-148)

5.2 ELS ESPECIFICADORS DEL NOM (pàgs. 147-148)

18. (pàg. 148)

- es parla del restaurant per primera vegada al text
- es tracta d'una avinguda coneguda pels interlocutors
- la "Nacional 332" és única
- aquest restaurant ja havia aparegut anteriorment en el text
- som davant d'un nom propi
- es refereix a un dissabte qualsevol, aparegut per primera vegada al text. Igualment es pot afirmar de la colla de ciclistes

19. (pàg. 148)

s'apostrofa	no s'apostrofa				
l'insensat, l' <i>Avui</i> , l'ONU, l'element, l'es- tona, l'àncora, l'ungla, l'una i l'altra, l'1 de setembre, l'amic.	el hardware (o maquinari), el holding.	el ioga, la hiena, el iaio	la infermera, la història, la UNESCO, la humanitat.	la hac, la eme, la una en punt, la o	la ira, la host del rei Jaume I, la asimetria

20. (pàg. 148)

- a) de l'interés
- b) de la israeliana
- c) per l'hidrat
- d) a l'honorable
- e) de la ena i la essa (o de la ene i la esse)
- f) per la investigació

SINTAXI

(pàgs. 149-151)

5.3 EL SINTAGMA NOMINAL (pàgs. 149-151)

21. (pàg. 149)

- comuns: *diners, ullal, tela, pel·lícula, bot, encontre, delegació, política, bolígraf, vellesa, carn, llibre, ametla, desenllaç, pagament, cadiram.*
- propis: *Rússia, Martí.*
- abstractes: *vellesa, encontre, delegació, política, desenllaç, pagament.*
- concrets: *diners, ullal, tela, pel·lícula, bot, bolígraf, carn, llibre, ametla, cadiram.*
- individuals: *diners, ullal, tela, pel·lícula, bot, encontre, delegació, política, bolígraf, vellesa, carn, llibre, ametla, desenllaç, pagament.*
- col·lectius: *cadiram.*
- comptables: *ullal, pel·lícula, bot, encontre, delegació, bolígraf, carn, llibre, ametla, desenllaç, pagament.*
- incomptables: *diners, tela, política, vellesa, carn, cadiram.*
- deverbals: *encontre, delegació, desenllaç, pagament.*
- no deverbals: *diners, ullal, tela, pel·lícula, bot, política, bolígraf, vellesa, carn, llibre, ametla, cadiram.*

22. (pàg. 149) comuns: *restaurant, ombra, carretera...*; propis: *Benidorm, l'Avinguda, Trini...*; abstractes: *goig, por, comanda...*; concrets: *edifici, cuina, paraula...*; individuals: *restaurant, carretera, edifici...*; col·lectius: *cen-tenar, colla...*; comptables: *paella, tros, fartó...*; incomptables: *oli, polpa, suc...*; deverbals: *crit, abast, tràfec...*; no deverbals: *restaurant, ombra, carretera...*

5.3.1 Els pronoms (pàg. 149)

5.3.2 Els complements del nom (pàg. 150)

23. (pàg. 150)

- a) El trasllat del moble. El trasllat tranquil. El trasllat, ben complicat. El trasllat, sempre difícil
- b) La inclinació a fer-ho. La inclinació notable. La inclinació, impossible de corregir. La inclinació, forçada i necessària
- c) La geografia d'Europa. La geografia física. La geografia, una disciplina fascinant. La geografia, abrupta i salvatge
- d) La desembocadura del riu. La perillosa desembocadura. La desembocadura, amplíssima i espectacular. La desembocadura, una zona oberta al mar
- e) Una professora d'anglès. Una professora entusiàstica. Una professora, plena d'il·lusió. Una professora, espantada

5.3.3 L'expressió de l'abstracció (pàgs. 150-151)

24. (pàg. 151)

- a) El més divertit. Les coses divertides.
- b) L'antigor. L'antic.
- c) El mateix. La mateixa.
- d) El cert del fals. Les coses certes de les falses.
- e) La cosa més trista. Allò que és més trist.
- f) En les coses japoneses.
- g) El que va succeir. Les coses que van succeir.

LÈXIC, SEMÀNTICA I FRASEOLOGIA

(pàgs. 151-155)

5.4 BARBARISMES. CAMP SEMÀNTIC DELS ALIMENTS

25. (pàgs. 151-152) Correcció de barbarismes (en aquest cas castellanismes). Escrivim en negreta la paraula o expressió corregida.

- a) M'he demanat per a esmorzar un **entrepà** de **pernil dolç** (o **cuixot dolç**).
- b) He anat a la **fruiteria** i he comprat **plàtans** i un **meló d'Alger** (o un **meló d'aigua** o una **síndria**).
- c) De postres hem demanat **pastissets** de **gerds** i **bresquilla** (o **préssec**) en **almívar**.
- d) El cambrer s'ha **confós** i ha **estés les estovalles** (o les **tovalles**) damunt la taula **abans** de deixar-hi **les forquetes** (o **les forquilles**) i **les torcaboques** (o **els tovallons**).
- e) **El millor** de la carta són els **mossets** de pa de **motle** (o de **motlle**), **el llucet** (o **el lluç**) a la planxa i **les clòtxines** (o **els musclos**) al vapor.
- f) Per a **desdejunar** he preparat una **safata** de **brull** (o **mató** o **brossat**) amb **codonyat** i un pitxer de **suc** de taronja.
- g) **El forn de pa** (o **la fleca**) de davant de ma casa fa **pastissets de tonyina** i **d'espinacs** boníssims.
- h) Només passar al **menjador**, vam veure la taula ben **parada**: un plat de carn, **rellomello** potser, de **porc** o de **vedella**, amb una bona tallada de **cansalada fumada**, una ensalada al **centre** i una botella de vi **negre**.
- i) Els xiquets van comprar una **bossa** plena de **llepolies**, **regalíssia** i **caramels**.
- j) Ha **escalfat** la llet en el **microones**, ha **connectat** (o **endollat**) la **torradora** i s'ha preparat una **torrada** amb **mantega**.
- k) M'agrada tota mena de peix, especialment els **aladroc**s (o **seitons**), **el lluç** i **el llobarro**.
- l) En la carnisseria he encomanat un **pit de titot** (o de **gall d'indi** o d'**indià**) i **dues cuixes** de pollastre.

26. (pàg. 152) Correcció d'anglicismes. Escrivim en negreta la paraula o expressió corregida.

- a) M'han enviat un **correu electrònic** que promociona el **disc compacte** nou d'un cantant desconegut.
- b) S'ha comprat una **bicicleta tot terreny** o **bicicleta de muntanya** perquè vol canviar d'**imatge personal**.
- c) A Internet ixen molts **anuncis** amb ofertes de cursos **d'aprenentatge a distància** o **virtual** de tota mena.
- d) Els **mitjans de comunicació de massa** han informat que dos avions no han pogut enlairar-se perquè tenien **sobreocupació**.
- e) Tinc la safata plena de **correu no sol·licitat**.
- f) Estic **en espera**. Tenia una faena de mitja jornada els caps de setmana com a monitor de **surf de neu**, però m'han acomiadat.
- g) Es poden fer compres **en línia** en molts **enllaços en un text digital** de les pàgines web de videojocs.

- h) Mentre feia **canvi de canal de televisió** vaig veure una escena que transcorria en **una sala de festes o discoteca**.
- i) Els automòbils tenen **coixins de seguretat** de sèrie repartits per tot arreu.

27. (pàg. 152) Fruits o fruites que tinguen pinyol. Activitats de resposta oberta. Alguns exemples: els albercocs, les bresquilles o préssecs, les cireres, els dàtils, els gínjols, el meló de tot l'any, el meló d'Alger, els nispros, les prunes, el raïm, la xirimoia, etc.

28. (pàg. 152) Activitat de recerca sobre els barbarismes dels menjars (bàsicament castellanismes) més comuns a la comarca de residència dels alumnes. Convé que el treball es faci per parelles. Poden fer un recull en una fitxa de recaptació de dades, fer-ne el buidatge a casa i elaborar-ne un petit informe que hauran d'exposar breument a classe. Aquest informe haurà d'incloure, a més a més de les formes correctes corresponents, els geosinònims (si n'hi ha), els noms científics en el cas de fruits i fruites i els termes equivalents en espanyol, francès i anglès. Aniria bé que cada paraula o expressió anés acompanyada d'una fotografia i d'alguna informació escrita, com ara una frase feta o una dita («tindre bona barra» o «menjar més que una revolta de riu»), un refrany («el que guisa dolç guisa per a molts i el que guisa salat guisa per al gat») o una història de la cultura popular. Es pot accedir a informació addicional en adreces com <http://www.angeldaban.com/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=23> o <http://www.polseguera.com/cgi-bin/phrases/catala/frasesca.cgi?Assumpte=Menjar>. Amb els informes de tota la classe es pot fer un treball més extens que es podria publicar a la revista del centre, al bloc del departament o al web de l'institut.

29. (pàg. 153) Sopa de lletres. Podem demanar que facen un concurs sopes de lletres amb aliments diversos.

A	E	L	L	E	P	O	L	I	A
B	N	O	C	R	E	I	L	L	A
A	C	F	A	A	R	P	A	E	B
D	I	S	F	T	N	I	I	M	E
E	S	C	O	P	I	N	Y	E	S
J	A	V	T	C	L	Y	O	J	A
O	M	I	R	E	B	O	S	T	N
X	E	T	U	S	Z	L	N	A	C
I	R	O	L	L	A	U	N	A	

30. (pàg. 153) Paraules de la sopa de lletres corresponents a les definicions que apareixen en l'activitat.

- Abadejo.
- Encisam.
- Creïlla.
- Besanca.
- Escopinyes.
- Rebost.
- Pinyol.
- Llauna.
- Llepolia.
- Pernil.

31. (pàg. 153) Identificació de lèxic del text inicial relacionat amb els menjars i els aliments.

- Productes alimentaris que es poden trobar en una carnisseria o xarcuteria: *botifarres de ceba*, pernil serrà, fetge, xoriç, cansalada fumada, besanca, cuixa de pollastre.

- b) Fruita, hortalissa i aliments d'origen vegetal: *regalíssia*, maduixa, creïlles, magranes, meló d'Alger, encisam.
- c) Peix, mol·luscos i productes de la mar: *abadejo*, anxoves, escopinyes de gallet.
- d) Productes de rebosteria: *ensaïmada*, fartó.

32. (pàg. 153) Identificació d'expressions relacionades amb la forma de cuinar els menjars.

- 1. Trini, la xiqueta algun dia la sofregirem com un abadejo.
- 2. Tallava encisams.
- 3. Pelava creïlles.
- 4. Batia la polpa del meló d'Alger.

33. (pàg. 154) Llista de la compra organitzada per apartats.

- a) Verdura, hortalissa i llegum: albergínies, bajoquetes, carabassetes, carlotes, carxofes, cebes, cogombre, creïlles, encisams, espàrrecs, espinacs, fesols, julivert, pésols, pimentó, rovellons, tomaques.
- b) Fruita: bresquilles, cireres, meló d'Alger, pomes, prunes, raïm, taronges.
- c) Carn i companatge: besanca de pollastre, botifarres de ceba, cansalada viada, conill, fetge de porc, formatge, llomello, llonganisses, pernil dolç, pit de titot, rellomello, xoriç.
- d) Peix i marisc: aladroc, anxoves, cloïsses, clòtxines, llamàntol, llobarro, lluç, molls.
- e) Lactis: batuts, iogurts, llet.
- f) Pa i rebosteria: bescuit, ensaïmada, fartons, pastís de poma, pastissos d'espinacs, tortell.

34. (pàg. 154) Identificació de geosinònims relacionats amb els menjars.

Geosinònim	Paraula de la llista de l'activitat anterior
seitó	aladroc
mongeta tendra	bajoqueta
préssec	bresquilla
carabassó	carabasseta
pastanaga	carlota
musclo	clòtxina
patata	creïlla
enciam o lletuga	encisam
mongeta	fesol
síndria o meló d'aigua	meló d'Alger
cuixot	pernil
gall d'indi	titot
esclata-sangs	rovellons
blat de moro o panís	dacsa

35. (pàg. 155) Equivalències de frases fetes. Activitat de recerca al diccionari o a Internet. Una frase feta equivalent a «venien desmaiats de fam» és «estaven blaus» o «estaven morts de fam». La frase feta que apareix al segon paràgraf del text és «ma mare estava roja com un titot» i una d'equivalent és «estava més roja que una tomaca». Es pot consultar <http://www.elrefranyer.com/index.php> com a font digital per a l'ampliació d'informació

36. (pàg. 155) Explicació de les frases fetes.

- a) A taula i al llit al primer crit: a menjar i a dormir cal anar sense pensar-hi dues vegades.
- b) Fer cara de pomes o magranetes agres: fer cara de persona malhumorada.

- c) Estar més content que un gínjol: estar molt feliç.
- d) Ser un tros de pa: ser molt bona persona.
- e) Menjar com un porc: menjar una quantitat desmesurada; menjar de forma descurada i bruta.
- f) Ser un tastaolletes: ser una persona a qui agrada fer moltes coses diferents.
- g) Ser figues d'un altre paner: ser coses molt diferents.
- h) Tenir la paella pel mànec: manar.
- i) Ser el rovell de l'ou: ser el més important.
- j) No ésser ni carn ni peix: no ser una persona clara; no identificar-se amb una idea definida.
- k) No dir-ne ni pruna: no parlar gens ni mica; callar; no respondre davant una interpel·lació.
- l) Com més sucre més dolç: com més informació, idees, persones, etc. s'afigen a un conjunt ja establert el resultat serà millor.
- m) Si tens fam, pegues un bram: cal avisar quan es tinga fam.
- n) Suar la cansalada: cansar-se molt; fatigar-se molt quan es realitza alguna activitat.

VI COMPROVACIÓ

(pàgs. 156-157)

1. (pàg. 156)

És una pregunta d'anàlisi i de síntesi de la major part dels conceptes que hem estudiat en aquesta unitat, especialment en l'apartat II (pàgs. 108-118). Cal valorar ací, sobretot, la capacitat de reelaboració de la informació derivada de la teoria i de les activitats pràctiques, i la comprensió dels conceptes teòrics.

2. (pàg. 156)

No. La lingüística aplica el terme dialecte per a referir-se a una varietat geogràfica o diatòpica d'una llengua, sense incloure-hi cap connotació vinculada al grau de correcció o incorrecció, al prestigi social, etc. d'aqueixa modalitat.

3. (pàg. 156)

- a) nord-occidental (inclòs el valencià septentrional)
- b) baleàric i, dins el valencià meridional, a Tàrbena (la Marina Baixa)
- c) valencià (llevat del valencià septentrional)
- d) oriental (recordem que també és conegut a les comarques valencianes aplicat a la varietat silvestre de la *safanòria*; *pastanaga* era la forma habitual ací en l'Edat Mitjana)
- e) tots els parlars, llevat del valencià (recordem que les comarques valencianes més septentrionals també fan servir aquest subjuntiu)

4. (pàg. 156) Ramon Llull: la idea global de reforma cristiana. Francesc Eiximenis: l'ensenyament com a instrument per reformar la societat. Sant Vicent Ferrer: la predicació com a forma de combatre el pecat. Metge: el pragmatisme.

5. (pàg. 156) Llull: idealista. Eiximenis: educador. Sant Vicent: apocalíptic. Metge: escèptic.

6. (pàg. 156)

- a) Reformar l'Església de l'època amb l'afany que retrobe el cristianisme més autèntic i convèncer els infidels que abracen la fe cristiana.
- b) Que Llull va usar diverses llengües per a escriure les seues obres, d'acord amb el destinatari a qui anaven dirigides: llatí, àrab, català i occità.

- c) El consideren creador de la llengua literària perquè va ser el primer escriptor a usar el català, és a dir, una llengua romanç, per a escriure obres de divulgació científiques i filosòfiques, quan fins aleshores s'havien escrit en llatí. Aquesta circumstància va provocar que Lluïl trobés solucions a problemes lingüístics que fins llavors no havien estat plantejats.

7. (pàg. 156)

Resposta de síntesi de tot el que s'ha estudiat en aquesta unitat sobre les llengües romàniques.

8. (pàg. 156)

A la llum del quadre 3 (pàg. 138), el català se sembla més a l'occità i al francès.

9. (pàg. 156)

- a) Demà, encara que faça fred, jugarem un partit al camp de futbol que hi ha al sud de la ciutat.
- b) S'ha pres un xarop de color blanc perquè està constipat.
- c) El mag sempre rep aplaudiments en acabar l'actuació al circ.
- d) He vingut tan ràpid com he pogut quan he sentit l'esclat que ha produït l'escapament de gas.
- e) Alfred és un pedagog magnífic. David en canvi és astròleg. Els dos han decidit fer un viatge a Bagdad.
- f) Aquell camp que està ple de fang necessita més adob.
- g) He fet una sol·licitud perquè vull estudiar art dramàtic.
- h) Ara comprenc perquè els ànecs són de color groc.

10. (pàg. 157)

- a) absurd > absurditat; b) àrab > aràbiga; c) sang > sanguini; d) llamp > llampegar; e) ràpid > rapidesa; f) profund > aprofundir; g) sòlid > solidesa; h) fred > fredolíc

11. (pàg. 157)

- a) La nevada ha deixat un paisatge blanquinós inolídable.
- b) Sembla que el botiguer ha envernissat el moble de l'entrada.
- c) Ha caigut un bac i s'ha fet un blau al braç.
- d) Vaig embolicar els regals dels meus nebots.
- e) Li agradava nadar a la piscina coberta.

12. (pàg. 157)

L'infant; l'ajuntament; la porta; un home; la mà; l'infant; un iogurt; un tros; L'infant; el iogurt; del pa; la ira; l'infant; un desesperat; la asimetria; l'oposició; la Història; un exemple.

13. (pàg. 157) Activitat de resposta oberta.

14. (pàg. 157)

- a) [un espill enmig de la vall]: aposició
- b) [a la dreta]: complement
- c) [inerta]: complement
- d) [millor]: complement; [naval]: complement; [de guerra]: complement

15. (pàg. 157)

- a) El mal...
- b) tot el que...
- c) El més agradable...
- d) tot el contrari

En aquesta UNITAT IV ens ocuparem de les manifestacions de la **variació lingüística segons les funcions**. En l'apartat de **CONTACTE** hi ha la lectura d'una notícia curiosa i un tant absurda, però amb un toc d'humor que ens permetrà posar en pràctica diferents maneres de narrar un fet. Tot seguit, en l'apartat de **COMPRENSIÓ I EXPRESSIÓ**, ens ocuparem de la variació funcional, característica vinculada a la funció comunicativa de tota llengua. Veurem ací que la llengua és un repertori de possibilitats expressives, amb una certa estabilitat i, alhora, força flexible i obert a innovacions. La competència comunicativa permet al parlant triar les solucions lingüístiques més adequades per a les necessitats d'expressió que li genera la vida quotidiana. Mostrem ací la varietat que caracteritza l'ús de la llengua, des de la perspectiva de les funcions o registres propis de cada situació comunicativa (col·loquial, literari, científic...); pararem atenció també sobre la **varietat estàndard** o comuna.

En l'apartat de **LITERATURA** estudiarem la **literatura urbana**: l'escripta des del segle XIV per les capes benestants de les ciutats i que va dirigida al mateix estament. Aquesta literatura criticarà els continguts ideològics que la literatura del poder eclesiàstic i feudal transmet. A més de les característiques generals d'aquesta literatura, analitzarem dues obres significatives que són el resultat de l'ambient d'esplendor cultural i econòmica de la **València del segle xv**, l'*Espill*, i l'altra cara de la moneda, la *Vita Christi*.

Pel que fa a **LES PERSONES I LES LLENGÜES**, reflexionarem sobre el paper de les llengües com a mitjans en la construcció de les societats humanes, com a instruments vinculats als poders polítics, econòmics, socials... que cohesionen i vertebraren els grups. Farem un viatge pel temps i per l'espai per comprovar els paral·lelismes entre la creació de les estructures polítiques dels països europeus occidentals i la funció que hi van fer les llengües.

Per últim, en la part de **PARAULES** treballarem, en fonètica, la pronúncia i l'**ortografia de les nasals** i de les **vibrants** o **ròtiques**. Després, dedicarem la secció de morfologia als **demonstratius** reforçats i simples i als **possessius** tòpics i àtons. En aquesta unitat la sintaxi es dedica a la definició i localització del subjecte, prototípic o no, postverbal i elidit, i al **vocatiu**. Clou l'apartat el treball sobre el **lèxic dels viatges** i del **carrer**, la fraseologia d'aquest camp lèxic i la substitució de **mots jòquer** pel mot específic adequat al context.

CONTACTE

(pàgs. 158-159)

I TU, COM HO DIUS?

Es tracta de fer avinent als alumnes la variació lingüística de manera directa a través de textos en ús. Partim d'una notícia divertida on intervien diversos punts de vista, personatges de distintes edats i de distintes nivells socioculturals. Intentem combatre el prejudici de correcte/incorrecte i substituir-lo pel d'adequació al context comunicatiu.

1. (pàgs. 158-159)

Resposta oberta. L'alumnat ha d'assumir les situacions comunicatives que planteja l'activitat i produir textos adequats a cada cas. Suggerim treballar en petits grups cada punt de vista. Tot seguit es posarà en comú a la resta de la classe.

LA LLENGUA: UN ORGANISME EN ADAPTACIÓ CONSTANT (i II)

En aquest apartat continuem mostrant la varietat que caracteritza l'ús de la llengua, però ho fem des de la perspectiva de les funcions o registres propis de cada situació comunicativa (col·loquial, literari, científic...). Pararem també atenció sobre la varietat estàndard o comuna.

2.1 LES MANIFESTACIONS DE LA VARIACIÓ LINGÜÍSTICA SEGONS LES FUNCIONS

(pàgs. 160-161)

2.1.1 Els registres o varietats diafàsiques (pàgs. 160-162)

1. (pàg. 161)

Lectura expressiva del text per part del professor tot imitant les veus dels interlocutors que participen en la situació que s'hi exposa. Tot seguit podem repartir les qüestions entre l'alumnat. Cada parella es pot encarregar de respondre una qüestió, ja que d'aquesta manera la classe es fa més participativa i dinàmica.

Les solucions són les següents:

- a) Una consulta mèdica sobre una patologia de l'ull: un mussol o una glàndula sebàcia que ix a la vora d'una parpella.
- b) *Mussol*, ja que és un mot polisèmic; segons el context pot significar ocell nocturn o glàndula sebàcia.
- c) *Parpella inflamada, mussol a l'ull, tractament, furóncol extern, la vora palpebral, lentigen, galta, efèlide lentiforme*.
- d) *Furóncol, palpebral, lentigen, efèlide lentiforme, parpella inflamada, mussol*.
- e) És una relació formal, els interlocutors no es coneixen i es respecten tot seguint les convencions socials de cortesia, ja que el doctor parla al pacient de vosté.
- f) Per a donar a entendre la seua formació científica. L'entendrà sempre si coneix el significat dels mots científics que el doctor fa servir; si no és així es quedarà perplex i haurà d'exigir que utilitze un registre menys formal i científic.
- g) D'un informe mèdic.
- h) La varietat estàndard comuna que tot parlant aprén a l'escola. Si utilitza algun terme científic caldrà precisar el seu significat recorrent a sinònims més precisos i col·loquials, fàcils d'entendre per un interlocutor que no té la mateixa formació acadèmica. Si el metge vol ser eficaç en la comunicació haurà de fer el possible per fer-se entendre. Es tracta d'una situació d'adequació, de saber triar el registre eficaç dins un repertori de possibilitats d'expressió: un registre mitjà.

2. (pàg. 161)

Seguiu les instruccions de l'activitat; caldrà vigilar que l'alumnat parle amb correcció (tot evitant barbarismes lingüístics), claredat, amb una veu adequada tenint en compte el lloc i l'espai i amb una gran força expressiva, és a dir, captant l'interés de l'auditori (la resta del grup).

3. (pàg. 162)

A tall d'exemple proposem:

- a) *"Quin tema més interessant!", "Com m'agrada aquest tema!"*
- b) *"Ho he oblidat!", "Ni me'n recordava!"*
- c) *"Per favor, no vages tant de pressa!", "Si us plau, més a poc a poc!"*

- d) “*Ha faltat a classe*”
- e) “*Açò està molt bé!*”, “*Com m'agrada!*”
- f) “*No puc deixar de pensar!*”

4. (pàg. 162)

- a) El jutge va cloure la sessió: (registre formal)
El jutge *va tancar* la sessió.
- b) Ara mateix em fotria un entrepà: (registre col·loquial)
Ara mateix *em menjaria* un entrepà.
- c) Ja tinc enllestida la faena (registre formal)
Ja tinc *acabada* la faena.
- d) Al carrer hi ha molta canalla: (registre formal).
Al carrer hi ha molts *xiquets*.
- e) A la meua cambrà hi ha molta llum: (registre mitjà)
A la meua *habitació* hi ha molta llum.
- f) Es va fer de nit i tot romangué en silenci: (registre formal).
Es va fer de nit i tot *quedà* en silenci.
- g) No ho faran mai al seu gust, car és massa refinat: (registre formal)
No ho faran mai al seu gust, *ja que* és massa refinat.

5. (pàg. 162)

- a) Un correu electrònic per a un amic o amiga
Registre col·loquial.
- b) Un poema de Jacint Verdaguer
Registre literari, formal.
- c) Una nota, passada d'amagat, a classe
Registre col·loquial.
- d) Un monòleg humorístic
Registre col·loquial.
- e) L'entrada d'un article de diccionari.
Registre formal.
- f) Una convocatòria a un judici
Registre formal.

Els textos a), c) es relacionen directament amb situacions de comunicació de caràcter més informal, col·loquial i íntim. El text d) (el monòleg) es realitza sempre en situacions de comunicació pública i també informal, ja que conté un toc humorístic; els textos b) i e) s'adiuen amb un registre formal de caire filològic –de l'àmbit lingüístic i filològic–; per últim, el text f) es correspon amb un registre més formal i especialitzat de l'àmbit jurídic i administratiu.

2.1.2 L'estàndard i els registres (pàgs. 163-164)

6. (pàg. 164) Lectura del text.

- a)
  - 1) El títol és temàtic: Com es fa una besada?
  - 2) *Petó, llavis, boca, llengua.*
  - 3) Com que es tracta d'un monòleg escrit, per a ser representat de viva veu, conté tots els recursos de l'oralitat propis d'un registre col·loquial (espontaneïtat, expressivitat...), però també hi ha paraules

que formen part d'un registre mitjà característic de la varietat estàndard que es fa servir generalment als mitjans de comunicació de masses orals, com ara la televisió, la ràdio, la xarxa...

- 4) Als mitjans de comunicació de masses orals i escrits (programes d'humor i de comèdia de la ràdio, la televisió, els vídeos de la xarxa, els llibres que recullen monòlegs escrits...).
- 5) Al gran públic en general, però sobretot a un sector de població juvenil. Amb la intenció de provocar la rialla i de desmitificar tot el romanticisme que caracteritza aquesta demostració d'afectivitat.
- 6) Divertit i irònic.
- 7) *Llavis, llengua, caramel, saliva...*
- 8) Besada, fer una besada; la paraula *petó* apareix 4 vegades; després hi ha *prepetó* i *petonegen*.
- 9) En primer lloc, la temàtica (es tracta d'un tema relacionat amb les demostracions afectives en les relacions amoroses); en segon lloc, el tipus de públic –els lectors– a qui va dirigit (probablement un sector juvenil i adolescent amb les hormones ben revolucionades); i en tercer lloc, el cotext o context discursiu, és a dir, les paraules i/o expressions que formen part del text i que imprimeixen un toc d'espontaneïtat que desperta la rialla constant (p. e.: “*ens hem de treure els objectes estranys de la boca, com ara les pipes, els cigarrets, [...] i les barbes*”, “*fer petons és una tècnica especialitzada que no cal confondre amb [...] bufar, escopir, rosegat...*” “*el que vol sentir la nostra parella és que la petonegen apassionadament, no que li fan una revisió bucodental*”).

- b) Activitat de resposta oberta. Es tracta d'una activitat ben engrescadora que permet reflexionar l'alumnat entorn les característiques del registre col·loquial.
- c) Podem aprofitar els monòlegs per a representar-los a la classe recordant així els recursos que ha de tenir un bon monòleg, vegeu activitat 2 pàg. 107 de la Unitat III.

2.2 VARIACIÓ LINGÜÍSTICA I PRÀCTICA DE L'ADEQUACIÓ (pàgs. 165-166)

7. (pàg. 165)

REGISTRES FORMALS O CULTES	REGISTRES INFORMALS
literaris, objectivitat, científics, tècnics, denotatiu, àmbit acadèmic, solemnitat, mitjans de comunicació	expressivitat, oralitat, polisèmia, col·loquial, confiança, situacions familiars, connotatiu, espontaneïtat

8. (pàg. 165)

Aquesta activitat ens permet comprovar si l'alumnat ha assimilat els conceptes treballats fins ara. Convé remetre a les explicacions dels diferents apartats.

- a) V   e) V
- b) V   f) F
- c) F   g) V
- d) V

9. (pàg. 166)

Es tracta d'una escena d'un còmic en la qual es produeix un accident. Un cotxe envesteix un vianant; les reaccions per part d'aquest –ben adolorit– són plenes de ràbia expressada mitjançant insults, proverbis i sentències: “Bandit!...” “Antropòfag!...” “Piconadora!...”, que escrites dins la bafarada denuncien el mal i l'agressió del conductor. Aquestes expressions són pròpies d'un registre col·loquial.

10. (pàg. 166)

Activitat de resposta oberta que permetrà posar en pràctica l'ús d'un registre determinat, tot tenint en compte l'adequació al context.

11. (pàg. 166)

Es tracta d'analitzar en els diàlegs inventats per l'alumnat els factors que condicionen les diferents maneres d'expressar-se.

- a) En la situació A. Hi ha una relació d'amistat entre els interlocutors i escriure a la xarxa suposa fer servir un llenguatge críptic amb missatges confidents.
- b) En la situació A i en la C.
- c) En la situació B, en la D i en la E.
- d) En la situació D i en la E.
- e) En la situació A.
- f) En la situació E.

L I T E R A T U R A**(pàgs. 167-178)**

LA CULTURA DEL BENESTAR: LA LITERATURA URBANA MEDIEVAL

En contra de la visió idealitzada i moralitzadora del món que la literatura dels dos estaments privilegiats (el noble i l'eclesiàstic) transmet, la literatura urbana reflectirà una concepció més realista i pragmàtica. Les capes benestants urbanes que, a poc a poc, aconsegueixen més cotes de poder social gràcies als diners són els nous emissors i destinataris d'aquesta literatura. El segle *xv* és un període de crisi davant la qual aquesta gent que viu en les ciutats reaccionarà de dues formes molt diferents: per una banda, pensa que és millor gaudir dels béns terrenals i riure's de tota transcendència, sobretot de la que els altres estaments rivals i poderosos volen imposar; però, per altra banda, demostrarà una actitud espiritual (la mort, la fugacitat de la vida i la salvació eterna són temes molt rellevants, tant en la vida real com en la literatura). La ciutat de València del segle *xv* és un exemple de centre urbà amb prosperitat econòmica i cultural que reflectirà a la perfecció, tant en la realitat com en la literatura, els dos vessants: un sentit lúdic de l'existència i una devoció piadosa. I és la impremta, instal·lada a València perquè era una de les ciutats europees més dinàmica i important, l'instrument de difusió de les dues concepcions literàries.

3.1 L'ÈPOCA (pàgs. 167-169)

3.1.1 El ressorgiment de la vida urbana i del comerç (pàg. 167)

Lectura i assimilació de la informació del llibre de l'estudiant.

3.1.2 Organització del municipi: el consell, les confraries i els gremis (pàg. 167)

Podem aprofitar de la pàgina 167, el quadre de l'*Al·legoria del bon govern a ciutat*, per demanar als alumnes que hi localitzen les muralles, algun habitatge burgès, algun palau senyorial, botigues, paletes o obrers de vila, burgesos benestants, persones de classes subordinades, altres oficis a més dels esmentats, places amb cases amb porxos, materials amb què estan construïdes les cases, barris amb carrers estrets i costeruts, horts, etc. També podem demanar-los el possible motiu del títol del quadre.

3.1.3 La ciutat medieval de l'àrea cristiana: València en el s. xv (pàgs. 168-169)

A. València, capital europea

1. (pàg. 168)

El més interessant seria poder fer una excursió al centre històric de la ciutat de València: visitar els monuments més emblemàtics del gòtic valencià i fer un recorregut pels carrers del clos antic, amb parades en els llocs que van tenir alguna vinculació amb la impremta. En el seu defecte, podem fer servir un plànol i diapositives de la ciutat.

a) les Torres de Quart	d) la Llotja
b) el Micalet	e) el Palau de la Generalitat
c) el Palau de l'Almirall	f) les Torres de Serrans
g) i la Seu o Catedral	

B. València, centre cultural

2. (pàg. 169)

a) Tot i que els precedents de la impremta se situen a Xina, alguns segles aC, va ser l'alemany Johann Gutenberg (1397-1468) qui, durant els anys 1440-1450 i establert a Estrasburg, construí la primera impremta de lletres mòbils. Després, a Magúncia, perfeccionà l'invent, imprimí grans obres bibliogràfiques i va ensenyar-ne la tècnica als deixebles. L'incendi i el saqueig de Magúncia, l'any 1462, van dispersar els alumnes, que van començar a estendre l'art de Gutenberg per les ciutats europees.

b) Un manuscrit és una obra no impresa (escrita a mà); també vol dir text original. Un còdex és un manuscrit antic i especial: el format per fulls plegats en dos i reunits en quaderns cosits i protegits per unes tapes (dit especialment dels llibres anteriors al segle XVI). En canvi, un incunable és un llibre imprès abans de l'any 1500. És a dir, són incunables els primers llibres impresos en el mateix segle que es va inventar la impremta.

Suggeriment: podem visitar la Biblioteca Valenciana, on es troba la primera impremta de València.

c) Alfons de Borja (1378-1458), que va ser papa amb el nom de Calixt III (1455-1458), i el seu nebot Roderic (1431-1503), que va prendre el nom d'Alexandre VI (1492-1503).

d) La llegenda negra descriu els Borja com una família demoníaca d'enverinadors, d'obsessos sexuals i de monstres d'astúcia i crueltat. Els acusen de corrupció, nepotisme, ambició, incest i assassinat. Encara que algunes de les acusacions poden ser certes, l'actuació dels Borja ha d'explicar-se en funció de la situació de l'Església a començaments del segle XVI, de les tensions polítiques que actuaven sobre Itàlia i de la profunda decadència moral de la societat romana. No van ser ni millors ni pitjors que les altres famílies que es disputaven el poder en guerra a mort. El cert és que ha sigut la família valenciana més universal, que ha donat dos papes, nombrosos cardenals, un estrateg militar i polític que fascinà Maquiavel, un sant (Francesc de Borja); també és veritat que es va rodejar de les persones més influents de la cultura del Renaixement italià i que, així i tot, no abandonà la llengua, els usos i els costums valencians i els exportà a Roma. Per això podem dir que els Borja són un referent inqüestionable del trànsit del segle XV al XVI, és a dir, de l'entrada de la història en l'època moderna.

Calixt III és el primer papa Borja i el primer papa hispànic. Va beneficiar els seus nebots Pere Lluís (el nomenà capità general dels exèrcits pontificis) i Roderic (el va fer cardenal).

Roderic, amb el nom de papa d'Alexandre VI, és qui consolidà el poder de la família. Aquest va dur una vida llicenciosa, no massa diferent de la conducta dels senyors laics i eclesiàstics del seu temps. Va tenir quatre fills amb Vanozza Catanei abans i després del pontificat: Pere Lluís (heretà el ducat de Gandia), Cèsar, Joan (que heretà esposa i ducat del germà Pere Lluís i després va morir assassinat) i

Lucrècia. Va ser una figura clau en els problemes polítics del seu temps: legalitzà el matrimoni fraudulent de Ferran II d'Aragó i d'Isabel I de Castella, als quals donà el nom de Reis Catòlics més tard, en el 1496; en tot moment procurà d'estendre els dominis territorials de l'Església, per la qual cosa va haver d'enfrontar-se a les famílies aristocràtiques italianes (els Orsini, Colonna, Esforza...). D'entre els seus actes de caràcter diplomàtic, el més notori és la butlla *Inter Caetera* (1493), que decidí la partició de les terres del *Nou Món* entre Espanya i Portugal. En l'aspecte religiós, va ser un defensor sever de l'ortodòxia i de la disciplina i estimulà l'evangelització d'Amèrica. També desenvolupà una àmplia activitat com a mecenes.

El fill d'Alexandre VI, Cèsar Borja, ben prompte va acumular càrrecs i beneficis a una velocitat vertiginosa. Alguns comentaristes de l'època acusen Cèsar d'haver assassinat el seu germà Joan, i així va convertir-se en l'hereu dels projectes polítics de la família. Participà en moltes campanyes militars al front de l'exèrcit del Vaticà i, a poc a poc, va anar apoderant-se de territoris italians, amb la força de les armes i amb l'astúcia (de tot tipus). El talent d'aquest home capaç de realitzar tan hàbilment un disseny tan ambiciós va despertar l'admiració de Maquiavel, qui es va inspirar en la seua figura per a les reflexions polítiques que exposaria en l'obra *El príncep*. L'esperit de conquesta i el domini de les tècniques militars no impediren Cèsar Borja mantenir una estreta relació amb els artistes i humanistes més destacats. Miquel Àngel i Leonardo da Vinci li construïren fortaleeses i màquines de guerra.

Lucrècia Borja és el personatge que més ha nodrit la morbositat de la llegenda. En el tercer matrimoni, com a duquesa de Ferrara, va fer de la seua cort un dels centres més brillants del Renaixement italià. Allà propicià que autors com ara Bandello i Ariosto es fessen ressò d'obres valencianes com, per exemple, el *Tirant lo Blanch*, i que mitjançant aquests autors es difongués aquesta obra a tot el món.

[Informació extreta d'*El Punt*, 28-XI-1999 i *Gran Enciclopèdia Larousse*]

Suggeriment: podem veure i comentar alguna pel·lícula sobre la família Borja o visitar el palau ducal de Gandia.

3.2 CARACTERÍSTIQUES GENERALS DE LA LITERATURA URBANA MEDIEVAL (pàgs. 169-170)

3. (pàg. 170)

- a) La literatura urbana contradiu i critica els valors que la literatura cavalleresca, trobadoresca i religiosa transmeten. Les institucions socials del feudalisme perjudicaven la puixança i la llibertat que les capes benestants demanaven i, a poc a poc, ja no responien als interessos dels nous temps. Per altra banda, el motiu de la crítica als ordes monàstics és el descrèdit de l'Església de l'època, per la vida de molts eclesiàstics poc d'acord als principis cristians i als vots religiosos. Un altra raó és el desprestigi que suposava per a l'Església tenir dos papes durant el Cisma d'Occident.
- b) La literatura religiosa transmetia una concepció de la vida teocèntrica, d'acatament de l'orde feudal establert i d'acceptació dels patiments al món terrenal per a poder gaudir de la vida eterna, que és la considerada realment important. Per això, l'Església adoctrinava, moralitzava i atemoria la gent amb la idea de la condemnaió eterna i visions apocalíptiques del món. La literatura de cavallers mostrava una visió idealitzada de la vida, en la qual els protagonistes eixien victoriosos de les seues aventures plantejades sense una necessitat imperiosa i real i amb una execució també allunyada de la vida real i quotidiana. Sens dubte, la literatura urbana transmet la importància de l'esforç personal, de l'enginy humà, de la vàlua de les coses pràctiques i profitoses i se situa en el plànol de la realitat.
- c) Els protagonistes són els valents cavallers i les belles i idealitzades dames. En canvi, els protagonistes de la literatura sorgida a les ciutats són ciutadans pocavergonyes i amorals.
- d) Transmetia una visió idealitzada de la dona, les virtuts de la qual responien a la noblesa de sang.
- e) Tenen en comú que totes estan escrites en el seu origen en vers.

3.3 LITERATURA DE SALÓ I DE CERTAMEN (pàgs. 170-171)

3.3.1 Característiques generals (pàgs. 170-171)

4. (pàg. 171)

- a) Joan Roís de Corella va ser un dinamitzador cultural i va participar en una tertúlia literària de nobles de la València del segle XV, perquè ell era aristòcrata.
- b) Els certàmens poètics religiosos deriven dels certàmens trobadorescos que se celebraven en els segles anteriors. Es feien com a demostració col·lectiva de devoció a algun sant local o el protector d'algun gremi, confraria, etc. Tenien tot un vessant espectacular i solemne, amb els actes públics de lectura i d'atorgament de premis. Per tant, generalment eren les confraries les que convocaven els certàmens poètics religiosos.
- c) Actualment també tot tipus d'institucions i entitats públiques (universitats, instituts, ajuntaments, la Conselleria d'Educació...) i privades (entitats financeres, llibreries i editorials, etc.) convoquen certàmens o concursos literaris.

Suggeriment: podem demanar als alumnes que opinen sobre els concursos literaris com a manera d'aconseguir fama i possibilitats de publicar els llibres els escriptors actuals. Aleshores els podríem fer reflexionar sobre la professionalitat de l'escriptura –o de l'art en general–, és a dir, si creuen que els escriptors poden viure amb el que guanyen del seu treball com a escriptors i que adduïsquen raons.

3.3.2 La tertúlia de les capes urbanes benestants. La poesia satírica (pàg. 171)

En aquest punt s'expliquen els dos tipus de literatura que aquest grup d'escriptors practica, com a reflex de les dues actituds contradictòries davant la vida d'aleshores: la religiositat i la sàtira sense finalitat moralitzadora. El grup de Fenollar participa en els certàmens religiosos com a forma d'exaltar les claus d'identitat i per afirmar la seua religiositat.

Aquest cercle d'escriptors entén la literatura com una evasió i, si ha passat a la història, ha sigut per l'eufòria de la impremta, la moda d'aleshores: publiquen –i ho paguen– per veure *impresos* els seus poemes.

3.4 L'ESPILL: SÀTIRA DE LA SOCIETAT URBANA (pàgs. 172-175)

3.4.1 L'escriptor i l'obra (pàg. 172)

Es pot aprofitar per a fer una posada en comú en la qual es repasse l'estructura de l'obra (un prefaci, més quatre llibres de quatre parts) i se'n detalle un poc més l'argument. També, com que en aquest apartat citem que és una narració en vers, hem de fer evident que és una narració, no és una poesia, perquè es conta una història; però aquest relat està escrit en un vers especial, en noves rimades comediades, és a dir, partides per la meitat (han de comprovar-ho en els textos que hi ha en l'apartat següent). L'alumnat ha de ser conscient de la dificultat que això suposa, i que precisament aquesta circumstància és un mèrit a favor de Jaume Roig. La narració en vers formava part de la tradició. Pot ser que Jaume Roig, en escriure l'obra en vers, volgués mantenir-se fidel a aquesta tradició, però també pot ser a causa del caràcter burlesc i satíric del llibre. Destinat a hòmens amants del joc literari i de conversa audaç i crua, Roig l'escriu en vers per demostrar el seu enginy i perquè avivés l'enginy del destinatari: en vers, les bromes fan riure més i es perdonen millor les brutalitats.

5. (pàg. 172)

- a) No, no coincideix en res (Roig és un metge de prestigi, que es va casar una vegada i que va tenir sis fills de la seua esposa). Com diem més avant, la forma autobiogràfica és una forma de donar versemblança al relat (és freqüent en la narrativa fer servir aquest recurs).

- b) No, no s'ha de confondre la figura del narrador, que és el mateix protagonista, amb la de l'autor que escriu un llibre sobre un home que conta la seua vida dissortada amb les dones.

Alguns crítics han pensat que, com que és el mateix protagonista qui narra les seues aventures i desventures fins a aconseguir una posició benestant, és un antecedent de la novel·la picaresca posterior. Però, com Vicent Escrivà diu, *l'Espill* es diferencia notablement de la picaresca castellana: *l'Espill* és la narració novel·lesca del *reclament* d'un xiquet que retroba l'estatus social perdut (la mare el deshereta: la família en principi tenia diners) en tornar a València després d'haver-se fet ric, i aquest protagonista es mou sempre en ambients urbans; en canvi, el *pícaro* castellà pretén i lluita pel canvi de classe social i ho fa dins una societat feudal (nobles, frares, bisbes, cardenals...), però fracassa. Els elements que l'obra comparteix amb la picaresca (autobiografia novel·lada, estructura episòdica, caràcter iniciàtic...) són trets comuns a moltes obres narratives occidentals i orientals al segle xv.

3.4.2 Textos (pàgs. 172-175)

6. (pàgs. 173-174)

Comprensió i anàlisi

- a) El que es narra en la Gènesi: al Paradís Eva desobeeix Déu i menja de la fruita prohibida, la de l'Arbre del Bé i del Mal (la saviesa i la consciència). Per això, pel *pecat original*, segons aquest passatge bíblic, Déu expulsa del Paradís la humanitat i la condemna al treball, al dolor i a la mortalitat.
- b) No, segons el protagonista de *l'Espill*, només les dones naixen amb aquest pecat.
- c) Segons el primer text, les dones són aliades de l'infernàl drac Lucífer, és a dir, del dimoni.
- d) En el segon text el marit castiga la muller perquè aquesta cometia adulteri al celler de sa casa.
- e) Per a la mentalitat actual, és un càstig desproporcionat i cruel. L'adulteri femení ha estat castigat quasi sempre: en l'Edat Mitjana, si un cavaller no podia demostrar la innocència d'una dona acusada d'adulteri, aquesta moria cremada públicament. En l'època de la dictadura franquista, per exemple, també la llei castigava les dones adúlteres.

7. (pàg. 175)

Resposta oberta.

3.5 VITA CHRISTI: UNA MIRADA DE DONA PER A UNS ULLS FEMENINS (pàgs. 175-178)

3.5.1 Característiques generals (pàgs. 175-176)

8. (pàg. 175)

Formen part del quintet d'escriptors del segle d'or: Ausiàs Marc, Joanot Martorell, Roís de Corella, Jaume Roig i sor Isabel de Villena.

9. (pàg. 176)

- Gènere: tractat en prosa escrit per a ajudar els lectors a reflexionar sobre qüestions espirituals.
- Finalitat: Sor Isabel de Villena escriu el llibre amb la intenció d'instruir, moure a devoció i exemplificar les monges del seu convent.
- Contingut: pretén ser una biografia de Jesús, però en realitat és de Maria, sa mare, ja que el llibre comença amb el naixement de Maria i acaba amb l'assumpció al Cel d'ella, la Mare de Déu. De la biografia de Jesús se centra més en la part humana i n'elimina molts miracles; inclou especialment els dirigits a les dones o a petició d'elles.
- Fonts: especialment llegendes populars provinents dels evangelis apòcrifs (els que no són canònics o "oficials") i es basa molt poc en els evangelis canònics.

- Recursos per a captar el lector: Sor Isabel, per adequar la seua obra al destinatari femení, insisteix en els detalls domèstics, íntims i tendres, i en els patiments físics dels personatges de condició divina. No és difícil d'imaginar l'emoció que aquests passatges devien produir en les monges del convent. Per això usa deliberadament un llenguatge senzill i recursos lèxics adients, com ara l'abundància de diminutius. Al costat d'aquest vessant terrenal i simple, l'abadessa descriu la vida del cel i dels llimbs com si fos una cort sumptuosa i solemne (devien causar un efecte semblant al que provoquen ara les fotografies en les revistes del cor de les cases sumptuoses dels actors de Hollywood i grans magnats). Sor Isabel uneix els dos plans, el terrenal i el celestial, gràcies a personatges al·legòrics que integra amb destresa en el món terrenal.
- Punt de vista femení: està escrit per una dona en una societat molt misògina; encara que és impensable que una dona, que a més és religiosa i, per tant, fa vot d'obediència, es rebel·le contra l'opinió generalitzada i oficial de l'Església, el que sí que fa sor Isabel, almenys, és defensar la dignitat de la dona en el plànol religiós: per la Mare de Déu es perdona a les dones el pecat original. Ho fa en la selecció dels miracles, amb la deferència amb què tracta Jesús a les dones, amb el comportament i la importància atorgada a Maria i, quan inclou passatges bíblics, sobretot si cita en llatí, que els amplia amb comentaris propis amb un punt de vista femení.
- Destinatari original: les monges del convent del qual era abadessa sor Isabel. Aquest fet és el que condiciona tots els aspectes de l'estil del tractat i li atorga singularitat i rellevància.

Activitat suggerida: Podem demanar als alumnes que reflexionen sobre el motiu per què, fins a la literatura actual, tenim notícia de poques escriptores i les que coneixem són quasi totes religioses o algunes han amagat la seua identitat amb un pseudònim masculí. Poden dir, a més, els noms d'escriptores de la literatura occidental que corroboren l'afirmació anterior.

3.5.2 Textos (pàgs. 177-178)

10. (pàg. 177)

Comprensió i anàlisi

- a) Segons sor Isabel de Villena, Maria és bona mestressa de casa perquè és bona administradora: ven la somera amb què han viatjat fins a Egipte per pagar el lloguer de la casa i, amb els diners que li sobren, condiciona dos llits de palla, per a ella i per a sant Josep. Jesús dorm en els braços de sa mare perquè no hi ha més palla i, a més, és un bon lloc de repòs per a un xiquet.
- b) El personatge protagonista és Maria, la Mare de Déu. Li atribueix dues virtuts femenines: la de ser bona mestressa de casa –és bona administradora– i la relació maternal amb el fill.
- c) Sí, els vots de pobresa i d'humilitat que fan les religioses poden tenir relació amb el contingut del fragment. Segons la Bíblia, la *Sagrada Família* hagué de viure de forma pobre i hagué de passar necessitats i, davant aquestes adversitats, reaccionà amb humilitat i conformitat. És un exemple de comportament que, segons sor Isabel, les monges haurien de seguir.
- d) Quan comenta que el millor llit per a Jesús eren els braços de sa mare. Així, ressalta la relació maternofilial i, per tant humana, més que no la celestial, entre la Verge i Jesús.
- e) Segons el segon text, els miracles més importants que va fer Jesús són els que va fer en benefici de les dones o a petició d'elles. Ho feia així per respecte i per estima cap a sa mare, la Verge Maria.
- f) Per la Mare de Déu, es perdona el *pecat original* a les dones. Llavors, sor Isabel defensa la dignitat de la dona davant *els ulls de Déu*. Amb altres paraules, creu que home i dona són *criatures* iguals i que mereixen el mateix respecte en l'aspecte religiós –només en aquest sentit, mai des del punt de vista social o polític, tesi impensable per a una dona del segle XV i, a més a més, religiosa.
- g) Explica, comenta i amplia els versicles en llatí per fer-los més entenedors per a les monges, per introduir-hi detalls que poguessen agradar aquestes dones i commoure-les.

- h) • Sí, la sintaxi és senzilla. Per exemple, en el primer fragment només fa servir els connectors *i* i *car*. Són, doncs, la major part oracions coordinades copulatives. La sintaxi del segon fragment és una mica més complicada.
  - els connectors són repetitius: en el primer fragment repeteix set voltes *i* i dues vegades *car*. La sintaxi del segon fragment és més complexa, amb més incisos, però també repeteix molt el mateix connector copulatiu i el mateix connector causal.
  - Hi ha diminutius en el primer fragment (*raconet*, *llitet*) com a exemples de lèxic afectiu (al costat d'aquest lèxic que accentua la senzillesa, n'apareix un altre de més solemne, amb termes relacionats amb una cort reial: *Senyora*, *prohom*, *Majestat*, *Sa Clemència*, *reverència*. Aquest estil també té a veure amb el destinatari de l'obra: les monges eren de famílies nobles, majoritàriament).
- i) Sí. La sintaxi senzilla, amb diminutius, accentua el vessant íntim, humil i tendre dels protagonistes perquè en remarca la senzillesa i l'afectivitat. Alhora, desperta també l'empatia del destinatari cap als personatges, perquè els podrien veure com a personatges pròxims a la seua realitat.

IV

LES PERSONES I LES LLENGÜES

(pàgs. 179-182)

CONSTRUCCIÓ I DECLIVI DE LA LLENGUA (I)

1. (pàg. 179) Aquesta activitat treballa els coneixements previs de l'alumne i servirà, alhora, com a autoavaluació. Pretén de focalitzar l'atenció de l'alumne sobre els aspectes essencials d'aquesta unitat. D'aquesta manera l'alumne llegirà la informació de l'apartat II sabent què n'ha de traure per corroborar les respostes i sabrà què n'ha d'aprendre de nou. Cal recordar-los que no es tracta d'encertar de bon principi totes les preguntes; serà més avant, en haver acabat tot l'apartat II, quan hauran de tornar a les qüestions i resoldre-les adequadament.

Les solucions són:

1) F; 2) F; 3) F; 4) V; 5) V; 6) V; 7) F; 8) V; 9) F; 10) F; 11) V

4.1 LES LLENGÜES I L'ORGANITZACIÓ DE LES SOCIETATS: LA PARAULA I EL PODER (pàgs. 180-182)

4.1.1 Les llengües, més que instruments de comunicació (pàg. 180)

En aquests apartats s'incideix en l'estret lligam que hi ha entre llengua, poder i gènesi de les identitats col·lectives. Hi veurem el paper que fa la llengua com a instrument de comunicació i, més enllà d'això, de mitjà per a la cohesió social. Reflexionem en aquestes pàgines sobre l'elaboració del model de referència i de les normes de "bon ús" dels idiomes. Pretenem que els aprenents s'adonen del caràcter gradual i dinàmic del procés de construcció de les llengües, de la consciència lingüística dels parlants. Ho fem mostrant què ha ocorregut en àmbits immediats al nostre (el castellà, el francès i l'italià); a la unitat següent, abocarem aqueixa anàlisi a la realitat de casa nostra.

Les llengües són molt més que simples instruments de comunicació. Convé remarcar-ho quan, certs plantejaments pretesament objectius volen obviar l'ús que sovint s'ha fet dels idiomes com a mecanismes de domini d'unes societats sobre unes altres.

4.1.2 La construcció de les llengües i de les societats: una ullada cap a Europa (pàgs. 180-182)

2. a) (pàg. 182)

- (I) Recordem que el text de Nebrija se situa dins un context històric concret: la creació de la monarquia autoritària i de la unitat dinàstica de Castella i Aragó. Aquest text recorda el paper dels idiomes en la construcció dels imperis, per tant, en la cohesió (cohesionador) de les societats i, també, en la difusió i en la imposició de certs models culturals (transmissió de la tradició cultural).
- (II) Hi ha el paper estratificador associat a un determinat grup social que actua com a model de prestigi davant de la societat i el de transmissor cultural, també, el de les classes altes.
- (III) És un text semblant a I. Hi ha el paper cohesionador: afavoreix l'adhesió a un estat i, alhora, ajuda a subratllar la identitat col·lectiva ("de la Nación Española") davant altres grups humans; hi ha, a més, el paper de transmissió de la tradició cultural pròpia.

- b) Aquesta és una activitat de síntesi que demana aplicar els conceptes teòrics de les pàgines 180-182 a la comprensió dels tres textos.

PARAULES

(pàgs. 183-193)

FONÈTICA

5.1 PRONÚNCIA. LES CONSONANTS NASALS [m], [n], [ɲ] I LES VIBRANTS O RÒTIQUES [r], [r̄] (pàgs. 183-186)

- 1. (pàg. 183) Els sons marcats són [m], [n] i [ɲ]. Cal que l'alumne escolte aquest text i se centre en les característiques de les nasals.

5.1.1 Les nasals (pàgs. 184-185)

- 2. (pàg. 184) Els tres sons són nasals perquè, com es pot observar en el dibuix, el vel del paladar és obert per deixar entrar l'aire en la cavitat nasal. Aquest aire ix pel nas. El primer dibuix es correspon amb el so [n], perquè la llengua està situada als alvèols. El segon dibuix representa el so [m], atès que són els llavis els que tanquen l'eixida de l'aire. El tercer dibuix correspon al so [ɲ], ja que la llengua toca el paladar.
- 3. (pàg. 185) a) *mm*: Emma, immadur; b) *mp*: prompte, temptació; c) *mn*: somni; d) *mf*: triomf; e) altres mots amb *m*: premsa, somriure; f) *nn*: Anna, ennuvolat
- 4. (pàg. 185) immens, ètnia, sotmetre, setmana, pneumàtic, Anna, immadur, premsa, triomf, submergir, Immaculada

5.1.2 Les ròtiques (pàg. 186)

- 5. (pàg. 186) careta / carreta
- 6. (pàg. 186)
  - a) soterrar, restauració
  - b) és bategant simple

- 7. (pàg. 186) Es dicta un fragment del text principal, de la línia 18 a la 30.

MORFOLOGIA**5.2 ELS DEMOSTRATIUS I ELS POSSESSIUS (pàgs. 187-188)****5.2.1 Els demostratius (pàgs. 187-188)****8. (pàg. 188)**

- a) –Jo portaré açò d'ací. Tu agafes allò d'allà.
- b) Heus ací un tema poc treballat.
- c) –Xe, xiquet, que este llibre que tens a les mans no val res!
- d) Nosaltres no pertanyem a aqueix món que tu ens descrius.
- e) –Mira, Pere, ahí darrere tens la ferramenta que necessites. Vés-hi i te l'endús.
- f) Vine cap ací que t'agafe al braç, bonica!
- g) Es va portar bé en aqueixos dies tan nefastos en què ocorregué la desgràcia.

5.2.2 Els possessius (pàg. 188)**9. (pàg. 188)**

- a) Frueix del cotxe!
- b) L'associació té vint anys i ella en va ser la primera presidenta.
- c) T'has mirat les butxaques?
- d) Els pandes són animals delicats. És difícil que es reproduïsquen en captivitat.
- e) Espolsa't un poc la roba!
- f) Evoluciona favorablement sempre dins la gravetat.
- g) Els flamencs estan protegits amb aquesta anella, que s'utilitza per a catalogar-los.
- h) Vam anar a Biar i no vam veure el castell.
- i) No consta que hi haja reducció de jornada, a pesar que està previst regular-la.

SINTAXI**5.3 EL SUBJECTE (pàgs. 189-191)****10. (pàg. 189)**

- a) La relíquia. No prototípic perquè és inanimat i pacient.
- b) El president de la comunitat. No prototípic perquè va darrere del verb.
- c) El gel. No prototípic perquè és inanimat i pacient.
- d) Els teus veïns odien la música. No prototípic perquè és experimentador.
- e) Tu. No prototípic perquè va darrere del verb i, a més, no pot concordar-hi perquè és una forma no personal (un infinitiu).
- f) Les teues pensades. No prototípic perquè és inanimat i va darrere del verb.
- g) El lladre. No prototípic perquè és experimentador.
- h) Tu mateix. No prototípic perquè va darrere del verb.
- i) El riu. No prototípic perquè és inanimat i pacient.

11. (pàg. 190)

- a) Emma es va morir als meus braços. Experimentador
- b) Jo t'acompanye al centre de desintoxicació. Agent
- c) (Jo) Me'n vaig venir a Dublín a treballar. Agent
- d) (Jo) Necessite una persona de confiança. Experimentador
- e) Així no se solucionen les coses. Pacient
- f) Plovia. Impersonal, no necessita la presència de subjecte
- g) Em van parar dues xiques de Marsella. Agent
- h) Ara (jo) comprenc per què no hi havia trànsit. Experimentador
- i) (Nosaltres) Romanguérem deu minuts en la vorera. Agent
- j) Des de la nostra habitació es veien els gratacels horribles de la part nova del poble. Pacient

12. (pàg. 190)

N'hi ha tres (Així no se solucionen les coses / Em van parar dues xiques de Marsella / Des de la nostra habitació es veien els gratacels horribles de la part nova del poble). Només el segon és indefinit perquè el nucli està especificat per un quantificador. No es pot fer la substitució (**Me'n van parar dues de Marsella*). P. ex.: *Vénen moltes persones* → *En vénen moltes*; *Pel riu baixa poca aigua* → *Pel riu en baixa poca*, etc.

13. (pàg. 191) «per favor, germaneta, oblida't d'eixa merda». El parlant l'ha utilitzat per fer un toc d'atenció.

LÈXIC, SEMÀNTICA I FRASEOLOGIA

5.4 LÈXIC DELS VIATGES I DEL CARRER (pàgs. 191-192)

14. (pàg. 191) Els mots del camp semàntic dels viatges que es poden trobar al text són: passaport, aeroport, platja, expenedor de bitllets, turistes, excursió, equipatge, autoestop, hostessa, vol xàrter, pernoctar, DNI, seient. Els mots del camp semàntic del carrer són: carrer de vianants, habitatge, cruïlla, carreró, llamborda, zona blava, trànsit, rastell, vorera, tramvia, atzucac, xamfrà, convent, gratacels. Es tracta de mots d'ús corrent el significat dels quals es pot trobar en qualsevol diccionari.

15. (pàg. 191) D'esquerra a dreta i de dalt a baix, les fotografies corresponen a un aparador, una andana, un fanal, una canonada, un creuer i una bastida.

16. (pàg. 192)

- a) atzucac
- b) cruïlla
- c) gratacels
- d) habitatge
- e) hostesses/seients
- f) llambordes
- g) vianants/voreres
- h) rastell/ xamfrà

17. (pàg. 192)

- 1-b; 2-e; 3-j; 4-f; 5-h; 6-k; 7-d; 8-g; 9-i; 10-c; 11-a.

5.5 ELS MOTS JÒQUER (pàgs. 192-193)

18. (pàg. 193)

- a) L'estudiant va executar el que li...
- b) Les glàndules que segreguen saliva...
- c) Cal efectuar més d'una operació...
- d) L'opositor va incórrer en un error molt greu.
- e) Amb açò últim podem deixar el treball enllestit.
- f) El seu estil va crear una...
- g) Ha cursat...
- h) L'objectiu del curs és que aprengueu a construir oracions.

19. (pàg. 193)

- Diuen: afirmen, mantenen, asseguren, estableixen, asseveren, comparteixen, expliquen, exposen...
- el tema: el cas, la qüestió, la matèria, la situació, l'ocasió, l'assumpte...
- té: presenta, ofereix, inclou, mostra, exhibeix, comporta...
- problemes: inconvenients, incoherències, incongruències, inexactituds, fils solts, entrebancs, desavantatges...

5.6 TRÀNSIT, TRÀFIC I TRÀFEC (pàg. 193)

20. (pàg. 193)

Trànsit és el moviment o circulació de persones, vehicles, ferrocarrils, etc. per les vies públiques / **Tràfic** es refereix a la circulació i intercanvi només de mercaderies / **Tràfec** és l'enrenou que es produeix en el moviment o circulació de qualsevol cosa o persona o el moviment o treball actiu.

5.7 FRASEOLOGIA DELS VIATGES (pàg. 193)

21. (pàg. 193)

- a) Es pot arribar a un lloc per diferents vies.
- b) Es diu quan gent adventícia adquireix més drets sobre una cosa que els propietaris legítims.
- c) El que es diu de llocs llunyans i poc conegut és fals.
- d) Les persones han de quedar-se poc de temps on han sigut convidats.
- e) És bo anar on coneixes gent o anar en companyia de gent coneguda que et donarà suport.
- f) Es coneix la gent amb el tracte.
- g) És millor mantenir el que ja tenim i no arriscar-nos en coses que desconeixem.
- h) Es tracta d'un refrany típic en què uns pobles malparlen dels altres; en aquest cas, diu que els madrilenys abusen de la confiança si són convidats.
- i) Es tracta d'un refrany en què els alacantins es consideren senyorets de ciutat, i es diferencien de la ruralia, i donats a la festa.
- j) Es tracta d'un refrany típic en què uns pobles malparlen dels altres; en aquest cas, aprofitant la rima, es diu de molts pobles el gentilici dels quals acaba en "ent".
- k) Es tracta d'un refrany típic en què uns pobles malparlen dels altres, sobretot de la gent que els habiten.
- l) És el mateix cas que l'anterior.

22. (pàg. 193) Resposta oberta.

VI COMPROVACIÓ

(pàgs. 194-195)

1. (pàg. 194)

- a) Un registre formal propi dels textos científics.
- b) La varietat estàndard en un registre mitjà (o registre formal neutre).
- c) Un registre mitjà (o formal neutre).
- d) Un registre col·loquial.
- e) Un registre mitjà (o formal neutre).
- f) Un registre col·loquial.

2. (pàg. 194)

L'estàndard és la varietat lingüística **supradialectal** i **comuna** que serveix com a vehicle de comunicació entre persones que parlen varietats distintes (diatòpiques, diacròniques o diastràtiques). És la varietat que tot parlant entén i que tot parlant reconeix com a pròpia.

La varietat estàndard es caracteritza, a més a més, per seguir més de prop la **normativa** que fixa el model de llengua de referència: la pronúncia, la morfologia, la sintaxi, el lèxic, l'ortografia i la fraseologia correctes. Tots els usuaris d'una mateixa llengua "aprenen" a fer servir aquesta varietat estàndard regional d'ençà que van a l'escola i els serveix de model de referència per a comunicar-se entre si.

Actualment, la varietat estàndard es fa servir generalment als mitjans de comunicació de masses orals i escrits (ràdio, cinema, televisió, Internet) i també en els diferents àmbits socials (acadèmics, científics, tecnològics, econòmics, polítics...) que necessiten de formes d'expressió precises per a divulgar els seus coneixements i fer-se entendre així davant d'un públic més nombrós. Un parlant pot fer servir la varietat estàndard en qualsevol dels registres (col·loquial, mitjà o formal) ja que aquesta varietat és apta per a tot tipus de comunicació **tant formal com pública**.

3. (pàg. 194)

- a) És el registre característic del canal escrit i de situacions molt formals.
- b) El trobem en textos literaris (poesia, novel·la, teatre i assaig) i en textos científics, jurídics i tècnics que fan servir llenguatges molt especialitzats.
- c) El grau de formalitat és molt elevat; de vegades, depenent de la jerarquia social o professional entre els interlocutors sol arribar a la màxima solemnitat.

4. (pàg. 194)

- **Feudalisme, cavalleria i església:** visió crítica i escèptica.
- **Amor:** n'intensifica el caràcter eròtic.
- **Dona:** misogínia.
- **Visió del món i concepte de la vida:** concepció materialista i pragmàtica.
- **Personatges prototípics:** ciutadans pocavergonyes i amorals.
- **Arguments de les obres:** històries humorístiques i irrellevants de la vida quotidiana de les ciutats. Aquests arguments transmeten els temes: afany pels diners, astúcia dels mercaders, vida immoral dels religiosos...
- **Llenguatge i estil:** lèxic col·loquial, amb jocs de paraules, to irònic i satíric.
- **Gèneres:** sàtira i paròdia, en noves rimades i en codolada.

5. (pàg. 194)

Els autors valencians del segle XV viuen en un ambient d'esplendor en tots els vessants: demogràfic (València és una de les ciutats amb major població d'Europa); econòmic (València és una ciutat rica gràcies, sobretot, al comerç marítim mediterrani); social (és una ciutat dinàmica, oberta, de costums relaxats, amb moltes manifestacions públiques de tot tipus); artística i cultural (a València s'edifiquen els grans monuments gòtics, cívics i

religiosos, s'introdueix el Renaixement pictòric, s'instal·la la impremta i s'editen molts llibres, es convoquen certàmens literaris, hi ha tertúlies literàries, s'escriu i es lligen bastants llibres, hi ha representacions teatrals, hi ha contactes amb escriptors forasters i alguns d'aquests s'instal·len a València, etc.).

6. (pàg. 194)

Les poesies satíriques del grup de Fenollar són obres escrites, majoritàriament, en col·laboració. Els autors d'aquests poemes només tenen la pretensió de divertir-se, de passar el temps i de demostrar el seu enginy component versos. Per tant, no s'hi fa una sàtira moralitzant, sinó que la crítica que contenen és sols formal. Aquestes poesies retraten la forma de vida urbana i la majoria transmeten una actitud misògina (es burlen dels comportaments femenins) i insisteixen en els aspectes eròtics de l'amor.

7. (pàg. 194)

L'autor de l'*Espill* és el prestigiós metge valencià Jaume Roig (segona meitat del segle XV). Aquesta obra, no sols té la misogínia com a característica comuna amb la majoria de les obres de la literatura urbana medieval, sinó que va més enllà: sobrepassa tots els tòpics antifeministes de la tradició literària i religiosa. Critica totes les dones de qualsevol estament i condició (a excepció de la Mare de Déu i la muller de l'autor), i el seu atac és més virulent que el de cap obra anterior. En aquest episodi censura un comportament femení, el d'una fornera que és l'alcajota del seu fill. En canvi, lloa el fill pel seu vigor sexual. Així i tot, per a un lector actual, l'obra destaca perquè és un inestimable retrat de comportaments socials d'aleshores. En aquest cas mostra com la societat condemna la dona i la castiga amb la mort per un fet com aquest i, en canvi, lloa l'home lasciu.

El mateix protagonista de la història (que no s'ha de confondre amb l'autor) conta la narració quan, ja vell, recorda el que ha estat la seua vida desgraciada amb les dones, perquè el seu nebot i els hòmens en general s'aparten d'elles, ja que són l'encarnació del dimoni. En aquest fragment, el narrador protagonista conta el que ha presenciado, des del seu punt de vista. Trobem un verb en primera persona (*víu*) que corrobora aquesta afirmació. La narració, per tant, és una biografia d'un personatge de ficció, on es fa una sàtira de comportaments (femenins o de les persones en general, segons quin crític n'opine), amb to moralitzant o lúdic (també depèn de la interpretació crítica) i, seguint la tradició, escrita en vers (noves rimades comediades).

8. (pàg. 194)

La *Vita Christi* de sor Isabel de Villena, tractat religiós publicat en el 1490 per l'abadessa successora de sor Isabel al convent de la Trinitat de València, va dirigit a les monges d'aquest convent quan n'era abadessa sor Isabel. La finalitat del llibre és moure a devoció, instruir i exemplificar les monges. En funció d'aquest destinatari i d'aquesta finalitat, sor Isabel planteja el llibre i, per tant, les característiques que presenta.

Aquest fragment ens mostra una anècdota, basada en les llegendes i en els evangelis apòcrifs, de la infantesa de la Mare de Déu: com Maria, quan encara és molt xicoteta, ja demostra la seua humilitat perquè no vol que sa mare, santa Anna, s'agenolle davant d'ella. Trobem, doncs, les característiques següents: el protagonisme de Maria; anècdota basada en llegendes i evangelis apòcrifs; mostra un detall domèstic, íntim i tendre; destaca la relació maternofilial (humana) d'un personatge celestial, és a dir, subratlla la maternitat; principalment pretén exemplificar, és a dir, ensenyar a les monges la condició humil, ja des del bressol, de la Mare de Déu, destinada a ser la «gran Senyora» de la Història de la Redempció.

Sor Isabel reforça tots aquests aspectes amb recursos formals: estil senzill (lèxic col·loquial-estàndard i emotiu, sintaxi simple amb algunes subordinades); ús abundant de diminutius; reforç de la idea principal amb l'adjectiu en grau superlatiu de «humilíssima».

9. (pàg. 195)

Qüestió d'aplicació i de síntesi dels aspectes tractats a les pàgs. 179-182.

10. (pàg. 195) any (365 dies), enginyeria, terreny, amfiteatre, camp, alumne, conte (narració), exempció, símptoma, circumstància, enveja, invent, amfibi, cànnabis

11. (pàg. 195) Després d'alguns prefixos, com ara *a-*, *anti-*, *auto-*, *bi-*, *co-*, etc., i també *e-*, com en *eradicar*, cal escriure *r*, tot i que sone [r] vibrant múltiple. Així mateix, hi ha [r] vibrant múltiple en els compostos amb guionet, com *mata-rates*.
12. (pàg. 195)
- a) Un té dos graus de proximitat i llunyania; l'altre en té tres. El primer fa servir formes reforçades per un constituent inicial *aqu-*. El primer és més formal que el segon.
  - b) Un és tònic i l'altre àton. El segon s'usa en pocs contextos i més o menys fixos.
13. (pàg. 195)
- a) oració impersonal
  - b) oració impersonal
  - c) nosaltres (està elidit)
  - d) els avions
  - e) jo
  - f) oració impersonal
  - g) ell o ella (està elidit)
14. (pàg. 195)
Resposta oberta
15. (pàg. 195) Perquè té una morfologia verbal molt simple que no explicita en general la persona (llevat de la tercera): *I get, you get, he/she/it gets, we get, you get, they get*. Si s'elidís el subjecte no es podria identificar.
16. (pàg. 195)
- a) Donar mitja volta per tornar-se'n, recular, desdir-se'n.
  - b) Anar massa lentament.
  - c) Caminar a poc a poc.
  - d) Anar-se'n, marxar.
17. (pàg. 195)
- a) Màquina que expén o emet els bitllets d'algun mitjà de transport.
  - b) Ferrocarril instal·lat en una via pública per on poden circular al mateix temps tota mena de vehicles.
  - c) Persona allotjada gratuïtament en la casa d'un altre/ Persona encarregada de l'acolliment en un congrés, en una fira, etc./Persona empleada en una companyia de línia aèria encarregada d'atendre les necessitats i la seguretat dels passatgers en vol i les tasques administratives en terra.
  - d) Lloc on s'encreuen dos camins o més.

En aquesta unitat volem parar atenció en una de les propietats textuais: **la coherència**. En les activitats de **CONTACTE** s'explica l'expressió "Quin poc trellat!" i amb el significat d'aquest mot –trellat– obrim l'apartat de **COMUNICACIÓ I EXPRESSIÓ**. Ací hi ha la intenció de conèixer el significat intern d'un text i dels elements que intervenen en la construcció d'un missatge oral o escrit: el **tema**, la **selecció de la informació**, la jerarquitització de la informació en **paràgrafs** i el **contingut argumental** de què tracta un text. També repassem els passos pertinents que cal tenir en compte per a fer un **resum**.

En **LITERATURA** ens acostem a les tendències literàries del **Renaixement**, del **Barroc** i del **Neoclassicisme** i coneixem de prop les característiques d'una de les manifestacions teatrals de la nostra tradició literària popular –el Misteri d'Elx–.

En l'apartat de **LES PERSONES I LES LLENGÜES** analitzem el **procés de construcció de la nostra llengua** (des de les primeres manifestacions escrites fins al s. xv).

Finalment, en **PARAULES** treballem la discriminació auditiva i ortogràfica dels **sons alveolars sords i sonors** així com la dels **africats**; en morfologia repassem l'ús de les **preposicions**; en sintaxi coneixem les **funcions del CD i del CI** i els **pronoms** que els substitueixen. En lèxic juguem amb la sonoritat i amb la funció representativa de les **onomatopeies**.

CONTACTE

(pàgs. 196-197)

ORGANITZACIÓ I CONTINGUT

1. (pàg. 196)

Es tracta d'aclarir el significat de la paraula *trellat* i fer-la servir en converses quotidianes com les que s'il·lustren a les fotografies. Així no obstant podem proposar als alumnes que facen un llistat de pel·lícules, programes televisius o vídeos de la xarxa que creguen que tenen *trellat* i són recomanables per a tenir-les en compte com quelcom interessant i enriquidor.

2. (pàgs. 196-197)

Activitat força engrescadora. Convé seguir les instruccions de l'activitat. El professor revisarà els diàlegs que els alumnes faran per escrit i els demanarà que els representen a classe, bé llegint-los de viva veu o bé representant-los una vegada els han memoritzat. Hi podem suggerir situacions anecdòtiques, com ara: la comprensió d'una fórmula matemàtica, una nota en un xat amb un missatge críptic...

COMPRENSIÓ I EXPRESSIÓ

(pàgs. 198-204)

EL SENTIT DEL TEXT O TEXTOS AMB SENTIT?

2.1 LA COHERÈNCIA (pàg. 198)

1. (pàg. 198)

Coherent, íntegra, clara, ferma, previsible, intuïtiva, ordenada.

Suggerim proposar a l'alumnat que diguen el nom de companys i de companyes que tenen aquestes virtuts o qualitats.

2. (pàg. 198)

Ordenat, clar, intel·ligible, precís i entenedor.

2.2 EL TEMA (pàgs. 198-199)

3. (pàg. 199)

Entre les imatges relacionades amb el Renaixement hi ha: 1, 2, 5, 7 i 9; totes fan referència a les característiques d'aquest moviment artístic: hi ha el retrat d'un músic de l'època, Antonio Vivaldi (1), la valoració de les idees terrenals per damunt de les sobrenaturals amb el lema del *carpe diem* (2), l'exaltació pel paisatge pastoril i bucòlic (5), la valoració del cos humà amb el Michelangelo (7) i el desig de viatjar i conèixer món (9). Entre les imatges de l'esperit Barroc trobem un exemple de vida ascètica amb el retrat de santa Teresa de Jesús (6) i una mostra pictòrica que representa la pobresa relacionada amb la visió amarga de la realitat en dos protagonistes infantils –Rinconete i Cortadillo– (8); per últim, entre les imatges neoclàssiques hi ha un retrat de Gaspar Melchor de Jovellanos, tot un erudit del saber, (3) i una mostra arquitectònica basada en l'orde, la mesura i el classicisme: la *Madelaine* (4).

4. (pàg. 199)

Activitat de resposta oberta basada en les explicacions de l'activitat anterior.

2.3 SELECCIÓ DE LA INFORMACIÓ (pàgs. 199-200)

5. (pàg. 200)

Descripció d'un lloc turístic (poble, ciutat...): lloc d'ubicació, orografia, allotjament, carrers, monuments, gastronomia, espectacles i altres activitats.

Vida i obra d'un escriptor: vida, formació acadèmica, obra, estil i importància històrica i literària.

6. (pàg. 200)

Activitat d'expressió escrita que permet arreplegar les idees que els alumnes tenen al voltant d'aquest tema. Suggerim realitzar a la classe un **debat** on hi haja dos grups: un a favor i un altre en contra; en cada grup hi haurà un moderador i un secretari que es poden encarregar respectivament d'organitzar els torns de paraula i de prendre anotacions de les idees que s'hi proposen.

7. (pàg. 200)

Activitat d'expressió oral que permeti l'alumnat identificar i triar ben bé les idees més apropiades, oportunes i coherents relacionades amb un tema.

2.4 EL PARÀGRAF (pàgs. 200-201)

8. (pàg. 201)

- **Paràgraf d'introducció:** Apareix al començament del text i serveix per a situar el lector en un context sense entrar a fons en el contingut de l'escrit.
- **Paràgraf d'exposició (o d'argumentació):** S'hi poden trobar dos o més paràgrafs que exposen, expliquen i desenvolupen idees relacionades amb el paràgraf d'introducció. Van separats per punt i a part i el fil conductor entre uns i altres es fa palès per mitjà de connectors.
- **Paràgraf de conclusió:** Es tracta d'un paràgraf o grups de paràgrafs que resumeixen generalment el text i intenten concloure'l, encara que de vegades hi ha textos on no s'arriba a una conclusió i queden oberts (amb una pregunta retòrica, exclamacions...).

9. (pàg. 201)

- **Paràgraf d'introducció:** *la meua intenció en aquest comentari és, l'objectiu principal d'aquest escrit és..., aquestes ratlles són primerament.*
- **Paràgraf d'exposició (o d'argumentació):** *a més a més, quant a..., a continuació em referiré..., d'una banda.../de l'altra..., i encara podem afegir, tot seguit.*
- **Paràgraf de conclusió:** *per acabar, per tant, en resum, sense res més a dir, per concloure, en un mot, finalment.*

2.5 EL CONTINGUT ARGUMENTAL I EL RESUM (pàg. 201)

2.6 EL RESUM (pàgs. 201-204)

10. (pàgs. 202-203) Lectura comprensiva del text.

11. (pàg. 203)

- a) aconseguir: assolir
- b) alçar: aixecar
- c) coratge, iniciativa: virtut
- d) que es produeix per causes que actuen des de dins. endògenes
- e) posar obstacles: que no posin pals a les rodes
- f) falta: manca
- g) senyal, conjectura: pronòstic
- h) esquivar, eludir: defugen (del verb defugir)
- i) objectiu difícil: repte
- j) cessar en un negoci: plegar veles
- k) matèria de què és feta una cosa: estofa
- l) que es produeix per causes que actuen des de fora: exògenes

12. (pàg. 203)

Tots els enunciats són pertinents, encara que el més ajustat de tots és el b) Els valors ètics que cal inculcar als joves.

Suggerim obrir un torn de paraula a la classe mitjançant preguntes del tipus:

- a) *Quins valors apareixen assenyalats en el títol d'aquest article?*
- b) *Què significa ser audaç?*
- c) *Qui de vosaltres és constant en els estudis, en l'entrenament d'un esport, en aprendre a tocar un instrument...?*
- d) *La humilitat s'associa amb la submissió o amb la modèstia?*
- e) *Etc.*

13. (pàg. 203)

- a) Sí, ja que conté els termes o mots precisos de les idees que s'hi exposen als paràgrafs. És per això que poden dir que és un títol temàtic.
- b) Entre els mots relacionats amb el tema hi ha: *emprenedor, audàcia, constància, humilitat, aspiracions professionals, arriscar, exercitar el talent i la creativitat, projectes, reptes, prudència, confiança, equip, èxit...*

14. (pàg. 204)

- a) En cinc paràgrafs.

- b) Al primer paràgraf: *els valors que cal potenciar [...] és el de l'emprenedoria a les escoles i a les famílies*. Al segon paràgraf: *L'audàcia, la constància i la humilitat són els tres pilars bàsics de l'emprenedoria*. Al tercer paràgraf: *la constel·lació de valors lligats a la constància: perseverança, sacrifici, esforç...* Al quart paràgraf: *les dificultats endògenes i exògenes que pot trobar qualsevol projecte cultural, empresarial, social i educatiu*.
- c) El tercer, el que intenta explicar què significa ser constant.
- d) Sí, des del primer moment intenta explicar el significat de la paraula *emprenedoria*.
- e) En el primer.
- f) En l'últim.
- g) El perfil d'un jove emprenedor i l'explicitació de totes les virtuts que aquest ha de tenir: audàcia, constància, perseverança, esforç, sacrifici, tenacitat...
- h) Hi ha la intenció d'informar i d'orientar entorn els valors ètics que cal inculcar als jòvens.
- i) Sí; fa servir un llenguatge clar i precís, i a més a més en cada paràgraf hi ha paraules essencials que fan visible i ben entenedora la idea que hi exposa.
- j) Explicar als jòvens quins són els valors que cal posar en pràctica per a assolir les seues fites i orientar-los en la seua formació professional.
- k) Sí. I, a més a més, es mostra en el to directe amb què es dirigeix als lectors en l'últim paràgraf: consells i suggerències per a eixir de la crisi ("Per sortir d'aquesta crisi econòmica que estem patint, necessitem joves emprenedors amb voluntat de fer coses [...]").
- l) Sí. L'últim paràgraf clou amb la idea exacta del que ha de tenir un jove emprenedor: voluntat de fer coses, iniciativa per a superar els obstacles, ajuda, treball en equip i esperit autocrític. Així mateix s'insisteix en la idea del treball ben fet i de qualitat.

15. (pàg. 204)

Seguiu les instruccions de l'activitat repassant l'estructura textual dels textos narratius.

16. (pàg. 204)

Activitat de síntesi que permet repassar una vegada més els elements constitutius d'una narració, en aquest cas una notícia.

LA PERVIVÈNCIA DE LA TRADICIÓ: LA LITERATURA DE L'EDAT MODERNA: SEGLES XVI, XVII I XVIII

En cap moment hem fet servir el terme *Decadència* per a referir-nos a la literatura dels segles XVI, XVII i XVIII. Pensem que no hi ha cap moment en la història de la nostra cultura que puga ser titllat de decadent, malgrat que els poders polítics i econòmics hagen fet ben poc, o no res, per fomentar-la, o l'hagen atacada obertament. Sempre hi ha hagut literatura, o altres tipus de manifestacions culturals, en la nostra llengua. No és, doncs, un període de decadència perquè no hi haja hagut grans *figures*. La cultura valenciana i en valencià segueix *viva*: la d'origen culte segueix les modes europees del moment (renaixentistes, barroques i neoclàssiques) i la d'origen popular manté les formes tradicionals.

3.1 L'ÈPOCA (pàg. 205)

1. (pàg. 205)

Aquesta activitat pot dur-se a terme de forma oral, amb les aportacions col·lectives del grup classe. Pretén activar els coneixements sobre aquest període que ja tenen els alumnes i ens serveix de referència als professors per avaluar els coneixements dels alumnes.

3.2 EL RENAIXEMENT (pàgs. 205-209)

3.2.1 L'època: les transformacions socials, polítiques i culturals a l'Europa renaixentista i a la Corona d'Aragó (pàgs. 205-206)

2. (pàg. 206)

- Causes que afecten especialment a la noblesa: a), b), c), d), f)
- Causes que afecten especialment a la burgesia: c), d), e), f)

3.2.2 Característiques generals del Renaixement i de l'Humanisme (pàgs. 206-207)

3. (pàg. 207)

Edat Mitjana	Renaixement
• a	12
• b	3
• c	9
• d	11
• e	10
• f	2
• g	6
• h	5
• i	7
• j	8
• k	4
• l	1

3.2.3 La literatura cortesana del XVI: diglòssica, populista i satírica (pàgs. 207-209)

Si voleu incidir sobre la figura de Germana de Foix i del que va representar en la València del segle XVI, podeu treballar la visió que en dona el primer capítol, «El banquet» de *Crim de Germania*, de Josep Lozano. Igualment, l'obra dramàtica de Manuel Molins, *Quatre històries d'amor per a la reina Germana*, també ens ofereix una interpretació de la figura de la segona esposa del rei Ferran el Catòlic i dels personatges de la cort que l'envoltaren, com ara Joan Ferrandis i Lluís Milà.

Com que la informació del primer paràgraf diu que la cort valenciana del segle XVI tendeix a la diglòssia, però no n'explica el concepte, fóra convenient que explicàrem la diferència entre els dos fenòmens lligats als processos de substitució lingüística: el **bilingüisme** i la **diglòssia**. També, segons la situació de l'alumnat, seria convenient que els alumnes comparessen la situació lingüística del segle XVI amb l'actual.

Igualment és convenient assenyalar a l'alumnat que la imitació de la **cançó tradicional** per part de poetes cultes no és sols un fenomen de la literatura catalana, també passa a la literatura castellana: per exemple, les vuit cançons o *coplas* octosil·làbiques de tall tradicional de Garcilaso de la Vega.

4. (pàg. 208)

És diglòssica perquè els escriptors usaven el valencià en l'àmbit familiar i col·loquial, però s'estimaven més emprar el castellà en contextos cultes com ara la literatura. És populista perquè els escriptors aprofiten elements populars que adapten al gust cortesà. Encara que no ho demana la pregunta, podem dir que és satírica perquè, especialment en poesia, es criticaven benèvolament els costums.

3.2.4 Textos: *Cancionero llamado Flor de enamorados* (pàgs. 208-209)

5. (pàg. 208)

Comprensió i l'anàlisi (pàg. 208)

- a) Es tracta d'estrofes de set versos (sis més el refrany) heptasíl·labs, excepte la primera estrofa, que en té tres. L'últim vers de totes les estrofes és igual: *Bé pot dir que res no té*.
- b) La rima de la cançó és consonant i presenta la combinació següent:

abb
cddccbb
effeebb
ghhgbb

Hi ha rimes fàcils, perquè aconsegueix la rima mitjançant dos participis (*confiat*, *renegat*) i amb el sufix *-ència* per a formar un substantiu abstracte a partir d'un adjectiu (*paciència*, *clemència*, *abstinència*). El poeta empra rimes fàcils perquè *és un recurs mnemotècnic: són més fàcils de recordar i de divulgar-se*.

- c) A més de les anàfores indicades al llibre de text, hi ha les anàfores: *de la*, *de la* (*de la cabra l'abstinència/de la dona la mercé*); també la polisíndeton *i...i...i* inicial de molts versos. Trobem una estructura paral·lela a cada vers inicial d'estrofa: *Qui + verb + complement i... (un altre argument) i... (un altre argument), refrany (conseqüència)* (*Qui té anguila per la cua/ Qui escriu en l'aigua corrent/ Qui pren de l'irós paciència/ Qui s'obliga a lligar fum*). Per tant, a més de contenir un paral·lelisme sintàctic, cada estrofa és paral·lela semànticament a les altres.
- d) El motiu temàtic principal d'aquesta composició es troba en el refrany (i en el vers anterior o anunciador del refrany): «no esperes res bo de les dones». El contingut de les estrofes d'aquesta cançó repeteix la paradoxa entre *qui té...* i *res no té*. És a dir, tot el poema repeteix una sèrie d'oposicions i contrasentits que serveixen d'exemples a la mateixa idea expressada en el refrany; són, doncs, un comentari del tema principal. La primera estrofa diu que, igual d'esmunyedissa que l'anguila, és la confiança que dipositem en les dones. La segona estrofa reafirma que les dones no són de fiar perquè són volubles com l'aigua corrent, la fortuna (l'atzar) i el qui ha renegat d'uns principis, o no són fiables perquè les dones tenen poca consistència com l'aire o el document d'un boig. La tercera estrofa, per a exemplificar una de les qualitats que mai no tindran les dones, la misericòrdia o la benevolència, ressalta les qualitats oposades a determinats subjectes: la paciència no és una qualitat de les persones propenses a la ira; la cabra representa el cas contrari a l'abstinència, perquè és un animal remugant; el lleó no té clemència de les seues preses, etc. L'última estrofa destaca una sèrie de contrasentits per indicar que no es pot esperar que la dona siga benevolent: el fum no es pot lligar; no es pot traure cera del foc perquè, justament en aquest medi, es fon (no es pot esperar un acte creatiu d'un agent que és destructiu); no es poden canviar el color de les coses...
- e) Resposta oberta.
- f) Resposta oberta. L'alumnat pot contrastar la idea que s'havia format de la melodia acompanyant i del ritme de la composició amb la versió de Raimon. També els alumnes poden explicar què els provoca més emoció, la lectura o l'audició de les cançons.

3.3 EL BARROC, L'ARTIFICI DE LA DESIL·LUSIÓ (pàgs. 209-211)

3.3.1 L'època (pàgs. 209-210)

6. (pàg. 209)

Velázquez va ser pintor de cambra de Felip IV. *La rendició de Breda* o "*Quadre de les llances*" (1635) evoca quan el governador de Breda (Països Baixos), Justino de Nassau, lliura les claus de la ciutat a Ambrosio de Spínola, el 2 de juny del 1625. Encara que els espanyols van guanyar aquesta plaça, els Països Baixos van aconseguir independitzar-se poc després.

7. (pàg. 210)

L'expulsió dels moriscos es va produir en el 1609, sota el regnat de Felip III. Per al regne de València aquest fet va suposar un gran trasbals econòmic i social: es perd una gran quantitat de mà d'obra dedicada, sobretot, al cultiu del camp; els senyors feudals queden arruïnats; part del territori queda despoblat i s'ha de repoblar amb gent d'origen castellà... Diversos factors van contribuir a l'expulsió: la intolerància i l'odi popular cap a una massa de gent que era diferent (vestia diferent, menjava diferent, gastava poc, era humil, feia les faenes que els cristians vells no acceptaven, etc.) i que no havia aconseguit integrar-se en la societat cristiana; la desconfiança de l'Església; el temor del govern a una sublevació morisca amb el suport dels berberiscos del nord d'Àfrica i dels turcs.

3.3.2 Característiques generals (pàg. 210)

8. (pàg. 210)

El Barroc es contraposa al Renaixement en l'actitud pessimista davant la vida, i això fa que els resultats, les obres dels dos moviments, siguin diferents en ocasions; però la major part dels trets són una exageració dels renaixentistes. Així i tot, les característiques seleccionades que apareixen al llibre sobre el Barroc s'oposen totes elles a les del Renaixement.

3.3.3 Els escriptors: Francesc Vicenç Garcia, [el Rector de Vallfogona] i Francesc Mulet (pàg. 211)

9. (pàg. 211)

Els dos escriptors coincideixen en un tipus d'escriptura satírica i de caràcter groller. També coincideixen en algun aspecte de la seua biografia, com la formació i dedicació a la vida religiosa.

3.4 EL SEGLE XVIII: SEGLE DE LLUMS... I D'OMBRES (pàgs. 211-212)

3.4.1 L'època: la Guerra de Successió (*Quan el mal ve d'Almansa*) (pàgs. 211-212)

10. (pàg. 212)

- a) Felip V i Carles d'Àustria
- b) Els maulets eren els partidaris de Carles d'Àustria (sobretot el poble i la burgesia); *maulets* vol dir 'esclau' en morisc. Els botiflers eren els partidaris de Felip V, especialment la noblesa; el terme es referia a la flor de la dinastia borbònica.
- c) Carles d'Àustria prometia suspendre tributs i gravàmens i respectar els Furs.
- d) El 25 d'abril del 1707 l'exèrcit borbònic va derrotar els austracistes en la batalla d'Almansa.
- e) Felip V promulgà el Decret de Nova Planta.

- f) Aquest decret va abolir el règim jurídic propi, l'autonomia fiscal i monetària, les institucions d'autogovern i suprimia l'ús del català en institucions i en l'ensenyament.

11. (pàg. 212)

Aquesta cançó imita el romanç, perquè aquesta, igual que la composició tradicional, té un nombre indeterminat de versos heptasíl·labs que rimen en assonant o no rimen. A més té el to que empraven els cecs per divulgar per les places dels pobles els fets i els personatges que havien sigut notícia.

3.4.2 La Il·lustració i el Neoclassicisme (pàg. 212)

12. (pàg. 212)

Aquest segle ha estat anomenat “segle de les llums” per l'interés que els il·lustrats van mostrar per l'acumulació de sabers i el foment del progrés i la ciència. El nom de “Neoclassicisme” respon a la renovació de l'interés dels artistes per l'ordre, la mesura i la raó, principis artístics pròxims al classicisme grecollatí.

13. (pàg. 212)

L'interés per la nostra llengua va portar els escriptors a escriure obres apologetiques, obres de tradició popular, obres gramaticals i diccionaris.

3.5 LA LITERATURA TRADICIONAL (pàgs. 212-217)

3.5.1 La cançó popular: tradició oral de les vivències de la col·lectivitat (pàg. 213)

3.5.2 Textos (pàg. 213)

14. (pàg. 213)

Si fos possible, seria convenient començar l'activitat amb l'audició de composicions populars, per passar després a l'anàlisi dels textos:

El text a) i b) són cobles de treball, compostes per quatre versos d'art menor. Són cançons que canta un grup que treballa en tasques del camp per dur el mateix ritme.

El contingut té referències a la faena del camp expressat amb lèxic castellanitzat (*pantorrilles*) i estructures morfosintàctiques molt col·loquials (*me se*). Es canta en molts pobles diferents, que canvien part de la lletra segons el que es conree en el camp.

El text c) és un romanç perquè es tracta d'una composició de versos heptasíl·labs, els parells dels quals rimen en assonant. Conta la història d'un bandoler o d'un lladre en primera persona.

3.5.3 El teatre de tradició medieval: l'exhibició ritual d'una societat (pàg. 214)

15. (pàg. 214)

Serien precedent de les entrades de Festes de Moros i Cristians actuals. Aquestes i les entrades reials s'assemblen perquè totes dues són espectacles amb unes pautes processonals, amb desfilada de quadres de *balls* i alguns organismes, però es diferencien en les finalitats. El fi de les entrades de les festes actuals és evocar l'entrada triomfal d'un exèrcit en un municipi. A més, les entrades de les Festes de Moros i Cristians són la presentació de les forces (exèrcits) que lluitaran simbòlicament en les *Ambaixades*. En canvi, la finalitat d'una entrada reial era, per part del municipi, impressionar i obsequiar el rei; per altra banda, el rei reafirmava l'acatament als Furs i renovava les aliances amb el municipi.

16. (pàg. 214)

Els eclesiàstics ho van fer per acostar-se als receptors, és a dir, perquè la gent del poble, analfabeta, pogués comprendre i interessar-se pels episodis bíblics i pels dogmes religiosos, difícils de copsar d'una altra manera. Devien tenir més èxit com més complexa fos la posada en escena, perquè l'espectacularitat i les anècdotes arriben amb més facilitat a les mentalitats simples (és la mateixa raó per què Sant Vicent Ferrer usava recursos dramàtics en els seus sermons i actualitzava episodis bíblics).

3.5.4 El *Misteri d'Elx*: pervivència d'un drama religiós medieval espectacular (pàgs. 215-216)

17. (pàg. 215)

L'orde és el següent: f) 2a meitat del xv; b) 1523; d) 1632; c) 1931; e) 1965; a) 18 de maig de 2001

3.5.5 Textos (pàgs. 216-217)

18. (pàg. 216)

Misteri: representació dramàtica de tema religiós, d'origen medieval, en la qual eren escenificats passatges o passos de la vida i passió de Jesucrist, de la Mare de Déu o d'algun sant. *Consueta*: manuscrit que conté una peça dramàtica amb les normes per a representar aquesta adequadament. Per tant, les *consuetes* són els únics textos teatrals conservats, ja que, com hem dit, si es conserven alguns textos teatrals medievals, és perquè els actors posaven per escrit les obres per indicar a altres actors com les havien de representar.

19. (pàg. 216)

- **1r dia:** 8 (andador) i 3 (cadafal); 1b (portes del cel), 2 (recorregut dels aparells aeris), la Verge es troba en el 3 (cadafal); la Mare de Déu en el 3 (cadafal) mentre que l'àngel de la Magrana en el 2 (recorregut dels aparells aeris) fins a l'1b (portes del cel); 3 (cadafal) i 4 (llit de Maria); l'araceli, des de l'1b (portes del cel), passa pel 2 (recorregut dels aparells aeris) fins el 5 (trapa o batiport d'entrada dels ginys) del 3 (cadafal), després fan el recorregut invers.
- **2n dia:** 3 (cadafal); 8 (andador); 3 (cadafal), 4 (llit de Maria) i 5 o 3a (trapa o batiport d'entrada dels ginys); l'Araceli i la Santíssima Trinitat ixen de l'1b (portes del cel) i passen pel 2 (recorregut dels aparells aeris), i a la inversa.

20. (pàg. 217)

L'oripell es relaciona amb el sentit de la vista; l'encens, amb l'olfacte; coets, amb l'oïda i amb l'olfacte; volteig de campanes, l'oïda; els ciris, l'olfacte i la vista; la careta, la vista; cants, l'oïda.

21. (pàg. 217)

Comprensió i anàlisi

- Aquest text pertany a la representació del 1r dia, és a dir, a la de la *Vespra*. Es tracta de l'escena posterior a la primera aparició de la Magrana amb l'àngel, a qui la Mare de Déu demana veure els Apòstols abans de morir i aquest li ho concedeix. Aleshores entra sant Joan. El diàleg entre sant Joan i la Mare de Déu té lloc en el cadafal. Aquesta resposta es basa en el que diu l'acotació inicial: «tanca's lo núvol i entra lo Cel i tanca's la porta [...] i entra Sant Joan apòstol fent admiracions, puja al cadafal». També ho demostra l'alegria que sent Maria per l'arribada de Sant Joan i el que aquesta diu en la segona estrofa de la seua intervenció.
- Les acotacions, les ha escrites l'autor del text i van dirigides al director teatral i als actors perquè aquests sàpien com s'ha de representar l'obra davant d'un públic: com ha de ser l'espai escènic (decorat, utilleria, il·luminació...), com han de representar els actors i les actrius el text (moviments, gestos, tons de veu, etc.), quina música o sons han d'acompanyar la interpretació dels actors...
- La mètrica és de caràcter popular: quartetes de versos heptasíl·labs que rimen aabb amb rima consonant i rimes fàcils.

CONSTRUCCIÓ I DECLIVI DE LA LLENGUA (II)

4.1 NAIXEMENT I CONSTRUCCIÓ DE LA LLENGUA (pàgs. 218-225)

4.1.1 El naixement i l'expansió (pàgs. 218-223)

A. Les primeres manifestacions d'una llengua en bolquers

Es tracta de conèixer els fets més rellevants que caracteritzen l'origen i l'evolució de la nostra llengua.

1r pas: Llegir l'apartat i respondre les qüestions següents:

- Quan van nàixer exactament les llengües romàniques?
- Com va ser aquest procés?
- Com era la llengua que es parlava a la Tarraconense entre els ss. VIII i X?
- Quines paraules romàniques coneixes?
- En quins tipus de textos apareix el català com a llengua romànica pròpiament dita?
- Quins pobles arriben a la península Ibèrica després dels romans?
- Què era la Marca Hispànica?
- Per què a casa nostra hi havia escriptors que feien servir l'occità com a llengua poètica?
- Qui va ser el primer poeta que va trencar aquesta tradició?

2n pas: Activitats de l'apartat.

1. (pàg. 219) Una versió contemporània dels textos podria ser:

- (a) [Regulació de la manera de fer els testaments] La voluntat escrita del difunt siga pública sis mesos després d'haver mort. La voluntat d'aquell o d'aquella que testa en vida siga publicada i testimoniada després de la seua mort abans que passen sis mesos, i per escriptura davant algun capellà o davant testimonis.
(*Forum Iudicum*, segona meitat del s. XII)
En aquests apartats s'incideix en l'estret lligam que hi ha entre poder i llengua. També hi ha la intenció d'aclarir conceptes tals com prestigi i cohesió, model estàndard, codificació i consciència lingüística i cultural.
- (b) [Comentari sobre un passatge de l'Evangeli] Senyors, quan el Nostre Senyor Jesucrist anava per les terres de Jerusalem amb els seus deixebles, Ell els va dir què li havia d'ocórrer, així com ho diu l'Evangeli, d'aquesta manera: «Entraré en la ciutat de Jerusalem i es complirà tot el que de mi han escrit els profetes»
(*Homilies d'Organyà*, darreries del s. XII)

2. (pàg. 220)

SEGLE o ANY	COLUMNA I (Fets històrics)	COLUMNA II (Dades lingüístiques)
s. v	– Esfondrament de l'Imperi romà i invasió posterior dels pobles bàrbars i visigots	
s. viii	– L'arribada dels musulmans i la Marca Hispànica	
s viii - finals del s. x	– Estretes relacions entre els francs i els comtats catalans	
any 881		– Trets fonètics: <i>-nd-</i> a <i>-nn-</i> (i després a <i>-n-</i>); ex. del llatí GERUNDA a Girona.
s. X		
finals del s. x	– Els comtes de Barcelona es van independitzar del francs	
s. xi	– Vincles polítics i culturals amb Occitània	– Els nostres trobadors escriuen en occità (finals al s. xv, amb Ausiàs Marc)
s. xii		– Mots romànics dins textos escrits en llatí: muller, nét, avi, nebot, cunyat, cosí, besavi, besàvia, besnét, tia, frare, llenya, col, formatge, truites salades...
2a meitat del s. xii		– Forum Iudicum
darreries del s. xii		– Les Homilies d'Organyà

Es tracta de fer un esquema que permeti veure amb claredat l'estreta relació que hi ha entre els esdeveniments sociopolítics i culturals i el naixement d'una llengua. També convé incidir en el concepte de pluralitat lingüística ja que en aquest període de temps trobem diverses llengües en contacte: el llatí, el català, l'aragonès, l'àrab i l'occità.

B. L'expansió cap al sud i cap a la Mediterrània: la llengua del poder i la literatura (pàgs. 220 i 223)

Es tracta de fer veure les estretes relacions que hi ha entre els fets sociopolítics i culturals i el procés de construcció de la llengua.

1r pas: Llegir la informació de l'apartat i aprofitar-la per a ampliar l'esquema de l'activitat anterior.

2n pas: Verbalitzarem l'activitat amb preguntes com ara les següents; suggerim repartir les qüestions per parelles i que cadascuna se n'encarregue de trobar la resposta adient. Tot seguit les podran exposar de viva veu.

- A partir de quin segle es fa servir amb freqüència el nostre romànic?
- Quins territoris va conquerir la Corona catalanoaragonesa durant els segles XIII i XIV?
- Quan es va conquerir el Regne de València?

- Què és un consolat? Quins consolats pertanyen a la Corona d'Aragó en aquell temps?
- Quins textos regulaven la jurisdicció de la Corona d'Aragó?
- Quina institució s'encarregava dels afers de l'estat?
- Quina era la llengua oficial d'aquesta institució?
- Amb quines altres llengües convivia el nostre romanç?
- Quin nom rebia aquest romanç al Regne de València?
- En quin segle és València el centre econòmic i cultural de tota la Corona d'Aragó?
- Per què es diu que Ramon Llull va ser el creador de la nostra prosa literària i, fins i tot, científica?
- Quins altres escriptors van continuar desenvolupant les possibilitats expressives del nostre romanç?
- Per què les cròniques són documents que contribueixen al desenvolupament de la consciència nacional i lingüística?

4.1.2 Les bases en la construcció del model de llengua referencial (pàgs. 223-225)

Amb aquesta informació l'alumnat identificarà el s. xv com una època daurada en què la nostra llengua viu una etapa de gran florida literària i coneixerà els primers intents de codificació (*Regles d'esquivar vocables e mots grossers o pagesívols*).

1r pas: Proposem que els alumnes lligin la informació i elaboren un quadre com el de l'activitat 2 de la pàg. 220.

2n pas: Activitats de l'apartat 4.1.2

3. (pàg. 224) De bell nou ens trobem amb una activitat que demana un esforç de síntesi i d'aplicació de la informació.
  - a) Tot al contrari. L'ús d'una llengua en àmbits prestigiosos serveix per a prestigiar aqueixa llengua.
  - b) Sí. Les llengües no naixen ja fetes ni diferents les unes de les altres. Són els processos de construcció de les societats i de constant reestructuració d'aquestes els que provoquen variacions en les llengües. Com hem vist en unitats anteriors, els canvis en les necessitats comunicatives dels parlants determinen els canvis lingüístics. Les llengües romàniques lligades a la dinàmica de cada societat van seguir durant l'Edat Mitjana un procés de diversificació. Recordem que l'elaboració dels models de referència per a cada llengua col·labora a delimitar la personalitat de cada llengua.
  - c) Sí. Durant molt de temps els parlants no tenen consciència de parlar una llengua diferent del llatí; tan sols percebien que s'expressaven en un llatí vulgar o pla. L'augment de la distància entre aqueix parlar vulgar i el llatí, i dels diversos parlars vulgars entre si va afavorir el naixement d'aqueixa consciència. Això va ser paral·lel a la constitució d'estructures polítiques diferenciades.
  - d) Sí. El simple ús escrit d'una llengua ja comporta la selecció d'una determinada pronúncia, d'un lèxic i d'unes formes gramaticals entre totes les possibilitats que ofereix de bon principi una llengua. Aqueixa selecció pot actuar com a model de referència: com a pauta per a concretar el "bon ús" de la llengua.
  - e) Sí. Aquest fenomen es va produir arreu d'Europa i també entre nosaltres. L'escriptura i els àmbits de prestigi anaven lligats a les classes altes i al món urbà. Aquests, doncs, van ser la font per a la generació dels models de referència.
  - f) No. No hi ha cap manipulació ideològica ni política en el fet de reconèixer que el paper de les llengües va més enllà de la pura funcionalitat com a instruments de comunicació. Ja hem vist a bastament el paper de les llengües en l'estratificació social, en la cohesió dels grups humans i en la transmissió de models culturals. Llengua i poder mantenen un vincle molt estret.

4. (pàgs. 224-225)

- a) Definir un model de referència de la llengua catalana, d'una banda, allunyat de les formes dialectals marcades i de l'expressió de les classes populars, i, de l'altra, proper a l'ús de les classes altes, formades

culturalment i a la llengua escrita literària. Els fragments mostren clarament que en el s. XV hi havia una consciència lingüística ben definida; també hi apareix amb nitidesa l'existència de variació territorial associada a la visió unitària de la llengua catalana.

- b) El model de bon ús de la llengua que degueren tenir present fou sens dubte l'escrit i l'urbà.
- c) En tots els fragments –A, B i C– hi ha referències als territoris on es parla la nostra llengua amb una visió unitària de la llengua malgrat la variació territorial.
- d) Hi ha en tots tres papers bàsics: l'estratificador de la societat que singularitza les diverses classes socials, professionals o generacionals; el cohesionador que permet la identificació dels parlants com a membres d'una societat davant altres grups humans, i, finalment, el paper de la llengua com a mitjà de transmissió de la tradició cultural que identifica el grup.
- e) Els exemples de cada nivell són:
  - Fonètic i ortogràfic: *gavinet* per *ganivet*, *unflat* per dir *inflat*, *nosatres* per dir *nosaltres*, *abre* per dir *arbre*, *ginoll* per *genoll*; Ortografia: és menester d'usar de bona orthographia, ço és: [...]yo camine (ab e), *aquell camina* (ab a)
  - Morfologia: *vaig anar e vaig venir per aní e venguí e semblants*
  - Lèxic: *de gom a gom*, parlar és de minyons ['xiquets'], *de bell nou*, parlar és de gent baixa, *de bat en bat*, parlar és de gent baixa, *exequar* [=aïxecar] per dir *alçar*.

5. RECERCA I EXPRESSIÓ (pàg. 225)

Activitat de síntesi i d'aplicació de tota la informació rebuda sobre història de la llengua. Té un plantejament que potser resultarà motivador per a l'alumnat. Convé preparar-la amb temps i fer-ne un seguiment. Integra expressió oral i escrita i habilitats vinculades amb l'obtenció i el processament de la informació. Seguiu les indicacions del llibre de l'aprenent.

PARAULES

(pàgs. 226-237)

FONÈTICA

5.1 PRONÚNCIA. GRAFIES DE LES CONSONANTS ALVEOLARS FRICATIVES [s] I [z] I AFRICADES [ts] I [dz] (pàgs. 226-230)

1. (pàg. 226)

Els sons marcats són [s], [z], [ts] i [dz]. Cal que l'alumne escolte aquest text i se centre en les característiques d'aqueixos sons.

2. (pàg. 227)

[maison (sonora), garçon (sorda), poison (sonora), dizer (sonora), cançao (sorda), praça (sorda), sieben (sonora), unser (sonora), estrasse (sorda), zub (sonora), zakon (sonora), vóssem (sorda), desiat (sorda)]

3. (pàg. 227)

El professor/a ha d'escollir paraules amb [s] o [z]. L'alumnat voltarà per la classe per poder seure a una cadira (n'hi haurà una de menys). El professor/a dirà paraules aleatòriament, com ara: destresa, enzim, posar, assassí, zero, pensar, onze, desembre, València, Universitat, colze, quinze, dissabte, zoo, cosí, passar... Perd l'alumnat que seu quan no toca o el que no és ràpid a seure.

4. (pàg. 228)

L'alumnat sentirà les paraules següents pronunciades una a una. Ha d'indicar amb una creu si reproduïen un so o l'altre.

[dimissió, zero, saben, posar, horrorosa, piscina, professor, insolència, assessorar, esport, Isaac, desembre, casa, resar, videoconsola]

- Sona [s] sorda: dimissió, saben, piscina, professor, insolència, assessorar, esport, videoconsola
- Sona [z] sonora: zero, posar, horrorosa, Isaac, desembre, casa, resar

5. (pàg. 228)

energies sota zero

[s][s] [z]

la meua dimissió definitiva

[s]

aquesta decisió

[s] [s][z]

del centre (que tenia piscina!)

[s]

[z]

ja vàrem començar

[s]

6. (pàg. 229) adrece, dimissió, pensant, saben, piscina, professor, insolència, esport, videoconsola, començar

7. (pàg. 229) zero, posar, horrorosa, casa, Isaac, desembre, resar

8. (pàg. 229) abadessa, saviesa, tristesa, hostessa, comtessa, fermesa, princesa

9. (pàg. 229)

- a) Cal que l'alumnat s'adone de la millora en la discriminació dels sons sords i sonors.
- b) El professor/a escriurà a la pissarra les paraules de la graella indicant si són sonores o sordes. També es pot indicar de quines llengües són o el sentit que tenen, etc. Després l'alumnat les haurà de dictar.
- [paraules del francès: maison (sonora), garçon (sorda), poison (sonora) /paraules del portugués: dizer (sonora), canção (sorda), praça (sorda) /paraules de l'alemany: sieben (sonora), unser (sonora), estrasse (sorda) / paraules del rus: zub (sonora), zakon (sonora), vóssem (sorda), desiat (sorda)]

10. (pàg. 230)

És una activitat de *pronúncia correcta*, en què l'alumnat ha de marcar quina de les dues pronúncies que sent és la correcta.

[1. passa, 2. dimissió, 3. horrorosa, 4. bellesa, 5. tristesa, 6. dosi, 7. onze, 8. destresa, 9. colze, 10. passar, 11. zero, 12. desembre, 13. videoconsola, 14. hostessa, 15. ascensor, 16. sempre, 17. impressió, 18. casa, 19. posar, 20. ací]

	A	B
Parell 1	X	
Parell 2	X	
Parell 3		X
Parell 4	X	
Parell 5		X
Parell 6	X	
Parell 7	X	
Parell 8		X
Parell 9	X	
Parell 10		X

	A	B
Parell 11	X	
Parell 12		X
Parell 13	X	
Parell 14		X
Parell 15	X	
Parell 16	X	
Parell 17	X	
Parell 18		X
Parell 19		X
Parell 20		X

11. (pàg. 230) cosir la sanefa, rabosa rabiosa, anàlis de sang, sembla fals, zona meravellosa

12. (pàg. 230) S'han de dictar entre l'alumnat els fragments A i B del text principal.

MORFOLOGIA

5.2 LES PREPOSICIONS (pàg. 231)

13. (pàg. 231)

Àtones: *a, de, en, amb, per, per a*; tòniques: *des de, contra, fins (a), entre, durant, sota*; simples: *a, de, en, contra, amb, per, entre, durant*; compostes: *des de, per a, fins a* (que se simplifica en *fins*); locucions prepositives: no n'hi ha.

14. (pàg. 231)

No n'hi ha que hagen prescindit del complement. Hi ha un cas de preposició intransitiva: *abans de*. Tenen complement (*abans de deixar, davant la pantalla*).

5.3 ALGUNES PREPOSICIONS (pàgs. 231-232)

15. (pàg. 232)

S'usa la preposició *a* (*a l'hivern, a la primavera, a la tardor, al matí, al migdia, a la vesprada, a la nit, al febrer*).

SINTAXI

5.4 EL SINTAGMA PREPOSICIONAL (pàg. 232)

5.5 EL COMPLEMENT DIRECTE (pàgs. 232-233)

16. (pàg. 233)

- A la meua gossa, no l'han vacunada mai. No és prototípic perquè va davant del verb (de fet és a banda, separat per una coma), és animat (un animal) i du la preposició *a*. Observa que en aquests contextos apareix el pronom feble corresponent
- Per entretenir-se, llegia coses contínuament. És prototípic
- Ha donat una casa a cada fill. És prototípic
- No veig a ningú avui per ací. No és prototípic perquè du la preposició *a* i és animat
- El reconeixen sempre, al teu germà! No és prototípic perquè du la preposició *a* i no va justament darrere del verb (de fet és a banda, separat per una coma). Observa que en aquests contextos apareix el pronom feble corresponent
- Farem l'encàrrec i ens quedarem tranquils. Prototípic.

5.6 EL COMPLEMENT INDIRECTE (pàg. 234)

17. (pàg. 234)

- a) Li arreglaràs l'ordinador. No és prototípic perquè no és exigit pel verb. Apareix en forma de pronom feble
- b) Va fer una ullada a la seua obra d'art. No és prototípic perquè no és animat (persona).
- c) A la teua amiga, no li digues eixes coses! No és prototípic perquè apareix davant de tot, (de fet és a banda, separat per una coma). Observa que en aquests contextos apareix el pronom feble corresponent.
- d) Li agrada molt. No és prototípic perquè no hi ha complement directe. Apareix en forma de pronom feble.
- e) Regalarem un ramell de flors a cada veïna. És prototípic.
- f) Telefona a ta mare. No és prototípic perquè no hi ha complement directe.

5.7 COMBINACIÓ DE PRONOMS FEBLES DE CD I DE CI (pàg. 235)

18. (pàg. 235)

Entre altres possibilitats:

- a) *Me l'arregla.* Arregla a mi el joguet (o la nina).
- b) *Ens els acaba.* Acaba a nosaltres els pots.
- c) *Li ho diu.* Diu a ella (o a ell) això.
- d) *Us en tira.* Tira a vosaltres farina.
- e) *Els els torna.* Torna a ells (o a elles) els gots.
- f) *Te'n du.* Du a tu pa.

LÈXIC, SEMÀNTICA I FRASEOLOGIA

5.8 LES ONOMATOPEIES (pàgs. 235-237)

19. (pàg. 236)

Atxim!: un esternut.

Plaf!: una galtada.

He, he: una rialla irònica.

Grrrr!: el rugit d'un animal ferotge.

20. (pàg. 236)

a) Un esternut: atxim!	k) L'acció de tocar a la porta: toc-toc!
b) Un tambor: pam-pu!	l) Dues galtades: pif-paf!
c) Un violí: nyigo-nyigo!	m) Un toc de silenci: xut!
d) Un rellotge: tic-tac	n) L'aigua que bull lentament al foc: xup-xup!
e) Una galtada: plaf!	o) Un sanglot: hip!
f) Una explosió: bum!	p) La sensació de fred: brrr!
g) Una cosa que es trenca: catacrac!	q) Una rialla: he, he!
h) Una campana: ning-nang!	r) La trompeta: Tararí!
i) Un trabuc: pam-pum!	s) Empassar-se la saliva: glup!
j) La pluja suau: xip-xap!	

21. (pàg. 237)

- 1) BUP-BUP: gos
- 2) ZZZZZ: abella
- 3) MÈU: gat o moix
- 4) NYIIC-NYIIC: porc
- 5) QUAC-QUAC: ànec
- 6) PIU-PIU: pollet
- 7) CROAC-CROAC: granota
- 8) BÉEEE: corder o xai
- 9) COCOROCOC: gallina
- 10) HIIIII: cavall
- 11) MUUU: vaca
- 12) SSSSS: serp
- 13) GRRRR: lleó

22. (pàg 237)

- a) rauc: raucar
- b) miol: maular o miolar
- c) cloqueig: cloquejar
- d) rugit: rugir
- e) renill: renillar
- f) bel: belar
- g) refilet: refilar
- h) mugit: mugir
- i) bramul: bramular
- j) xiulit: xiular
- k) bonior: bronzir
- l) lladruc: bubar
- m) udol: udolar
- n) piulet: piular
- o) parrup: parrupejar

23. (pàg. 237)

Activitat de resposta oberta que permetrà avaluar la creativitat per part de l'alumnat alhora d'inventar històries amb les onomatopeies treballades i algunes altres de la seua collita. Caldrà tenir en compte les habilitats interpretatives dels sons que hi utilitzen.

1. (pàg. 238)

Un text coherent ha d'estar ben estructurat en paràgrafs; en aquests paràgrafs hi haurà una selecció d'idees ben relacionades amb el tema que s'hi exposa i aquestes idees han d'estar enunciades amb claredat, sense ambigüitats ni foscors.

2. (pàg. 238)

Activitat de resposta oberta.

3. (pàg. 238)

Per acabar, per concloure, finalment, en resum.

4. (pàg. 238)

La literatura valenciana cortesana del segle ^{xvi} és diglòssica perquè majoritàriament s'escriu en castellà o en bilingüe. És populista perquè, seguint la moda renaixentista, adapta elements populars o tradicionals al gust cortesà. Per últim, és satírica perquè, sobretot en el gènere teatral, retrata els costums de la societat benestant de l'època.

5. (pàg. 238)

Es tracta d'una cançó composta per una estrofa inicial de dos versos heptasíl·labs apariats, que conté el refrany o tornada que es repetirà al llarg de la composició: *Só qui só, que no só io, puix d'amor mudat me só*. Aquesta cobla inicial va seguida de tres cobles de cinc versos, també heptasíl·labs. Els tres versos primers de cada cobla rimen entre si de forma consonant, mentre que el penúltim vers rima amb l'últim, la tornada, perquè és el vers que servia d'avís al públic o cor perquè aquest cantés el refrany o tornada. Perquè la cançó fos més fàcil de recordar o de divulgar-se, l'autor emprà recursos mnemotècnics, com ara les rimes fàcils entre idèntiques formes verbals (els imperfets *sia* i *somia*; els participis *transfigurat* i *cativat*; les primeres persones del present *vixc*, *avorrixc*, *discernixc*), les anàfores (*o, o; so, so; i, i*).

El tema de la composició es troba en el refrany o tornada: la torbació que produeix l'enamorament. La resta de les estrofes glossen, amb matisos, el refrany. La primera estrofa canta que l'amor ha trasbalsat tant el poeta que no es reconeix ni ell mateix. En la segona estrofa el poeta diu que, a causa de l'enamorament, no viu la realitat, és com si no existís. En l'estrofa següent expressa que s'ha enamorat i això fa que haja canviat i que no raone. L'última estrofa respon i s'oposa a les estrofes anteriors, sobretot a l'estrofa segona: el poeta sap que sí que existeix i viu en aquest món real perquè arriba a discernir la causa del seu mal, la dona que l'ha enamorat. Li desplaia trobar-se en aquest estat.

6. (pàg.238)

El *Misteri d'Elx* és important per tres elements essencials: la conservació i representació al llarg dels segles, la bellesa musical de la peça i l'espectacularitat escènica.

En la tramoia escènica destaquen dos ambients, amb els recursos dramàtics següents:

- a) En l'escenari inferior es troba l'**andador**, que és el corredor que comunica el cadafal amb la porta principal de la basílica. Simbòlicament representa el camí que comunica la vida terrenal amb la celestial. Un altre espai escènic inferior és el **cadafal**, que és una plataforma on té lloc gran part de la representació dramàtica. En el cadafal se situa el **llit** on mor Maria i la trapa o forat, que representa el **sepulcre**, d'on ix l'**ànima** de la Mare de Déu, representada per una imatge, per pujar al Cel.
- b) L'escenari i aparells aeris representen el Cel i els personatges divins. Situat al sostre hi ha un batiport per on entren i ixen els aparells mòbils amb personatges. Representa les **portes del Cel**. Un d'aquests aparells és la **magrana**, que és un giny amb forma de la fruita de la qual pren el nom i que baixa des del sostre

amb un àngel anunciador a dins. Un altre aparell és **l'araceli** o cor de dos àngels que canten i toquen la guitarra i una arpa. L'araceli entra en escena en dues ocasions. En la primera hi baixen uns àngels per emportar-se **l'ànima** de la Mare de Déu al Cel i ordenar als apòstols que soterrin el cos d'aquesta. En la segona aparició davalla per ressuscitar Maria, a la qual corona la **Santíssima Trinitat** en meitat de l'ascensió. Aquest és un artifici més petit i superposat a l'anterior amb tres actors.

També són recursos escènics els cants i la música que, en ocasions, els acompanya, el volteig de campanes i els coets per destacar els moments més solemnes, l'oripell que cau del Cel o sostre, l'encens, els ciris i el vestuari dels actors que representen els apòstols, els jueus, la Trinitat, els àngels i la Mare de Déu.

7. (pàg. 238)

Activitat de síntesi i d'aplicació de la informació tractada en aquesta unitat sobre història de la llengua.

8. (pàg. 238) zebra veloç, princesa amb peresa, hostessa assassina, cosa sarnosa, massa pressa, pensa i resa

9. (pàg. 239) a) *duquessa*: sorda; b) *zinc*: sonora; c) *cinc*: sorda; d) *pensar*: sorda; e) *posar*: sonora; f) *destresa*: sonora; g) *ascensor*: sorda; h) *preocupació*: sorda

10. (pàg. 239) Sí que n'hi ha. a) *confiar en* + SN (*la seua facilitat de paraula*) / *confiar* Ø + conjunció *que* (*que li done temps*) / *confiar a* + infinitiu (*fer*); b) *Conformar-se amb* + SN (seria, p. ex.: *això*) / *conformar-se* Ø + conjunció *que* (*que els espectadors somriguen*) / *conformar-se a* + infinitiu (*fer*).

11. (pàg. 239)

- a) *Els el furten*. P. ex.: Les hienes vénen, s'apropen als lleons i els furten el menjar. Sí, els el furten amb molta facilitat! (el menjar als lleons)
- b) *Li ho retrau*. P. ex.: Ella sempre parla amb Lluís d'allò que va passar i li ho retrau (a Lluís allò que va passar)
- c) *Me'n dona*. P. ex.: Vosté té molta llet i a mi m'agrada la llet. Me'n dona? (a mi llet)
- d) *Els la torna*. P. ex.: Mira, els gossos donen la pilota al gat i el gat els la torna (la pilota als gossos)
- e) *Li l'amaga*. P. ex.: El meu fill més gran amaga el joguet del seu germà. Sempre li l'amaga! (al seu germà el joguet)

12. (pàg. 239)

Maular, bubar i raucar.

Com ja mostra el **CONTACTE**, en aquesta unitat **COMPRENSIÓ** i **EXPRESSIÓ** presenta la informació teòrica i pràctica dels mecanismes de referència, la connexió, la modalització, la impersonalització i la condensació d'informació com a elements que configuren la **cohesió textual**.

En **LITERATURA**, ens ocupem del Romanticisme, que va ser una conseqüència dels canvis socioeconòmics i culturals que es van produir amb la Revolució Industrial i, també, amb la Revolució Francesa. El Romanticisme postulava una sèrie de principis que s'oposaven totalment al classicisme que havia dominat el món cultural durant el segle XVIII i, a començaments del XIX, encara es deixava sentir a Europa. Aquest sentiment es va desenvolupar també a les nostres terres a mitjan segle XIX en un moviment literari i, també, polític conegut com la Renaixença.

En **LES PERSONES** i **LES LLENGÜES** continuem i enllestim el viatge per la història de la llengua amb el període en què es posen les bases per a l'inici del procés de **minorització** (ss. XVI-XVIII).

En **PARAULES**, estudiem les característiques articulatòries de les **consonants laterals** o **líquides**: [l], [l:] i [λ]. Ens centrarem, sobretot, en el so palatal [λ], a partir d'activitats de discriminació, de pronúncia correcta i, finalment, activitats de producció o articulació. L'objectiu és identificar les diferències de pronúncia entre el so [λ] i altres sons, com ara [dʒ] o [j]. Així mateix, repassarem l'ortografia de la **l·l geminada**.

Ací mateix, es recorda la morfologia de la **conjugació regular dels verbs** i hi ha les pautes per a realitzar una anàlisi morfològica d'una forma verbal. Pel que fa a la sintaxi es presenta els trets fonamentals de l'**adverbi** i del **sintagma adverbial**, es caracteritza les funcions de **complement de règim**, de **complement circumstancial** (o adjunt) i de **complement predicatiu** i, finalment, s'insisteix en els usos dels **pronoms febles adverbials**. Finalment, reservem el darrer apartat a l'estudi del **lèxic de la imatge personal**.

CONTACTE

(pàgs. 240-241)

SARGIR ELS TEXTOS

- (pàg. 240)** Es tracta de completar un text mutilat sobre la Renaixença, concretament un fragment de la introducció de Joan Fuster a *Antologia de la poesia valenciana*. La lectura del text ens serveix per connectar amb els continguts literaris de la tercera part de la unitat. Convé, però, que en una activitat de presentació tinguem uns objectius limitats a la creació d'expectativa, com poden ser la compleció del text mutilat o *cloze* amb les paraules que tenen més avall. El resultat pot ser diferent, perquè en alguns casos hi ha possibilitats de respostes diverses. Convé que en contrastem a classe els resultats.
L'orde de les paraules que falten al text és el següent: *Quan, si fa no fa, tanmateix, més encara, Durant, Si, també, Potser, Malgrat tot, Millor o pitjor*.
- (pàg. 241)** Tots els mots anteriors són connectors, si bé pertanyen a categories gramaticals diferents.
  - *Quan*: adverbi de temps.
  - *Si fa no fa*: és una locució adverbial equivalent a *aproximadament*.
  - *Tanmateix*: adverbi que té un significat equivalent a *de tota manera* o *no obstant això*.
  - *Més encara*: *més* és un adverbi de quantitat i *encara* també és un adverbi, si bé pot fer la funció d'una conjunció.
  - *Durant*: preposició.

- *Si*: conjunció condicional.
  - *També*: adverbí afirmatiu.
  - *Potser*: adverbí de probabilitat.
  - *Malgrat tot*: *malgrat* és una preposició.
  - *Millor o pitjor*: *millor* i *pitjor* són adverbis, però també poden ser adjectius.
3. (pàg. 241) Activitat d'interacció oral al voltant del significat de la paraula *Renaixença* que té una segona part en què han de redactar un text sobre el tema. La intenció és que els alumnes verbalitzen la informació que n'hauran adquirit en cursos anteriors i que en redacten un text breu.

LA CONSTRUCCIÓ DEL DISCURS: UNIR, ENLLAÇAR, CONNECTAR, REPRENDRE, CONDENSAR

2.1 LA COHESIÓ TEXTUAL (pàg. 242)

Tractem en aquest tema el concepte de cohesió textual com a conjunt de recursos que ajuden a organitzar les idees d'un text i que fan que la informació progressi adequadament.

2.2 LA DIXI I L'ANÀFORA (pàgs. 242-244)

2.2.1 Mecanismes de cohesió gramatical (mecanismes de referència) (pàgs. 242-243)

1. (pàg. 243) Identificació dels mecanismes de cohesió gramatical: dixi, anàfora i el·lipsi. Identifiquem els mecanismes més significatius.
- a) El meu cosí: dixi personal (possessiu); pensa: dixi personal (morfema verbal); tu: dixi personal (pronomen personal); li: anàfora (pronomen CI de 3a persona); deixaràs: dixi personal (morfema verbal); el teu mp3: dixi personal (possessiu); cap de setmana: dixi temporal.
  - b) Hi ha el·lipsi en la resposta (que de forma completa podria ser *I tant que sí, que estic d'acord*).
  - c) He aprovat: dixi personal (morfologia verbal); el·lipsi: la coma que va a continuació de *Carme, una* equival a *Carme n'ha provat només una*.
  - d) L'any passat: dixi temporal; nosaltres: dixi personal (pronomen personal); vam fer: dixi personal (morfologia verbal); Suècia: dixi espacial; L'estiu que ve: dixi temporal; hi: anàfora (pronomen adverbial); tornarem: dixi personal (morfologia verbal).
  - e) La senyora diputada Mònica Oltra: dixi social; «com vaig dir ahir...»: dixi discursiva; li: anàfora (pronomen CI de 3a persona); va demanar que s'afanyés: dixi personal (morfologia verbal).
  - f) Les vostres amigues: dixi personal (possessiu); les ha bonegades: anàfora (tant el pronomen CD *les* com la concordança del participi passat en femení plural); Això: dixi espacial (demostratiu neutre); és una cosa: anàfora (mot genèric *cosa*); una cosa que no agrada: anàfora (pronomen relatiu *que*).
  - g) Veniu: dixi personal (morfologia verbal); ací: dixi espacial (adverbí de lloc); haureu: dixi personal (morfologia verbal); açò: dixi espacial (demostratiu neutre).

2.2.2 Mecanismes de cohesió lèxica (també coneguts amb el nom d'anàfora semàntica) (pàgs. 243-244)

2. (pàg. 244) Identificació dels recursos anafòrics.

Anàfora	Recurs	Element al qual fa referència
<i>la novel·la filosòfica i de terror</i>	sinonímia	<i>Frankestein o el modern Prometeu</i>
<i>En aquest relat</i>	sintàctic: demostratiu i sinònim	<i>Frankestein o el modern Prometeu</i>
<i>seua</i>	sintàctic: possessiu	el monstre artificial i sense nom
<i>Aquest</i>	sintàctic: demostratiu	el monstre artificial i sense nom
<i>seu</i>	sintàctic: possessiu	el monstre artificial i sense nom
<i>Aquest personatge</i>	sintàctic: demostratiu	prototipus d'heroi popularitzat per la vida de Lord Byron
<i>que</i>	sintàctic: relatiu	prototipus d'heroi popularitzat per la vida de Lord Byron
<i>que</i>	sintàctic: relatiu	prototipus d'heroi popularitzat per la vida de Lord Byron
<i>al qual</i>	sintàctic: relatiu	prototipus d'heroi popularitzat per la vida de Lord Byron
<i>seu</i>	sintàctic: possessiu	prototipus d'heroi popularitzat per la vida de Lord Byron
<i>un home</i>	semàntic	prototipus d'heroi popularitzat per la vida de Lord Byron
<i>Aquesta tendresa oculta</i>	sinonímia	que somnia amb un amor
<i>el fan irresistible</i>	sintàctic: pronom feble	<i>Frankestein o el modern Prometeu</i>

2.3 LA CONNEXIÓ (pàgs. 244-245)

3. (pàg. 245) Identificació i anàlisi dels connectors d'un text audiovisual. Activitat de resposta oberta. El text aporta exemples de connectors de tot tipus. N'ofereix a continuació una mostra: sense cap mena de dubte; a la Xina, per exemple; així; segons alguns... segons altres; el 2008, en canvi; també té molta força; el criquet, en canvi; les enumeracions i la disjunció (l'Índia, el Pakistan, Austràlia o el Regne Unit); per exemple, s'ha arribat a dir; doncs; en primer lloc; però.

4. (pàg. 245) Transcripció de la primera part del text audiovisual. Convé que treballen per parelles. Les transcripcions es llegiran a classe o s'exposaran perquè puguin contrastar si se n'han fet versions diferents i determinar quina és la més fidel a l'original. Els silencis del locutor són pauses que donen pas a una seqüència narrativa diferent, allò que en un text escrit seria un paràgraf diferent; també hi ha silencis que donen pas a una exemplificació d'allò que diu mitjançant el suport de la imatge. Els gestos més habituals del locutor són les mirades a la càmera, els moviments de les mans, la inclinació del cap i els moviments dels ulls. El suport de la imatge apareix sempre com a exemple d'allò que diu el locutor.

2.4 LA MODALITZACIÓ I LA IMPERSONALITZACIÓ (pàgs. 246-247)

5. (pàg. 247) Activitat de resposta oberta. L'activitat consisteix a fer un treball per parelles que permeti als alumnes reconèixer i utilitzar les marques de modalització i d'impersonalització. En acabar l'activitat, es pot fer un recull de les aportacions de tota la classe i comentar-ne el resultat.
6. (pàg. 247) Activitat de recapitulació sobre els mecanismes de cohesió anteriors. Es tracta d'analitzar en un text la presència dels mecanismes estudiats, de manera que ací l'ús apareix contextualitzat. Remarquem a continuació una selecció dels mecanismes més significatius.

- **Recursos díctics:**

- a) Dixi personal: *tinc; estem; tenim; oferim; recordem-ho; em mira a mi*
- b) Dixi social: *I no piulis; ¿Heu llegit...?; ¿Heu tingut la sensibilitat...?*
- c) Dixi espacial: *a Europa; aquí; allà*
- d) Dixi temporal: *i ara què fem?; el segle XIX*

- **Recursos anafòrics**

- a) Pronominalització: *ho; hi*
- b) Repetició de pronoms i adjectius interrogatius en preguntes retòriques.

- **El·lipsi:** *I ara què fem?*

- **Cohesió lèxica**

- a) Substitució hiponímica: *mirada/ulls; immigrants/homes/persones*
- b) Cohesió lèxica general: ús de vocabulari pertanyent al món sociolaboral (*els obrers, els sindicats, els productors, els empresaris, etc.*)

- **Connexió:** *i; perquè; però; tot i això; ara i adés; i aleshores; els signes de puntuació*

- **Modalització**

- a) Díctics de primera persona de plural: *no tenim dret*
- b) Substantius i adjectius valoratius: *esperança; claror; generositat; ulls desorbitats; immigrants clandestins; persones frívols; valentia immensa*
- c) Expressions quantificadores: *set homes joves; centenars de persones; moltes vides*
- d) Verbs valoratius, verbs de dicció i estructures verbals amb sentit irònic: *no tenir dret a; i han dit: i ara què fem?; posar-se les mans al cap; jugar-se la vida*
- e) Adverbis de manera: *precisament*

2.5 PROCEDIMENTS DE CONDENSACIÓ I D'AMPLIACIÓ D'INFORMACIÓ (pàgs. 247-248)

7. (pàg. 248) Identificació de les nominalitzacions, com a procediment més habitual de condensació d'informació. El text té un grau de nominalització elevat, amb substantius com ara *fonamentació, aplicacions, amplitud, diversitat o heterogeneïtat*. El text sense nominalitzar podria quedar així: «La lingüística aplicada es fonamenta en els variats i complexos aspectes de la comunicació humana. S'ha aplicat de moltes maneres i ha tingut

múltiples interseccions que l'han concretada. Una cosa i l'altra justifiquen que les seves àrees temàtiques siguin tan àmplies, diverses i heterogènies». El text sense nominalitzar és més llarg però la informació no està tan concentrada. El segon text costa menys d'entendre perquè si la condensació de la informació és menor, el receptor rep la informació més lentament i té més temps a comprendre-la».

8. (pàg. 248) Nominalització de verbs en infinitiu a partir de l'ús de terminacions nominals. Hi subratllem les terminacions.

• batejar: bateig	• créixer: creixement; creixença
• trobar: trobada; trobament	• modificar: modificació
• reaccionar: reacció	• estudiar: estudi
• representar: representació	• poder: potència
• coincidir: coincidència	• ser: essència
• configurar: configuració	• atribuir: atribució
• oposar: oposició	• viure: vivència
• considerar: consideració	• constatar: constatació
• produir: producció	• fer: fet

9. (pàg. 248) Aplicació de mecanismes de condensació.

- L'ús abundant de l'ordinador provoca l'augment del mercat informàtic.
- La traïció d'aquell home era el motiu de la seua venjança.
- El pagament dels deutes a crèdit per part de Maria possibilitava l'augment de les seues despeses.

EL ROMANTICISME

En aquesta unitat ens ocupem del Romanticisme, que va ser una conseqüència dels canvis socioeconòmics i culturals que es van produir amb la Revolució Industrial i, també, amb la Revolució Francesa. La cultura deixà de ser patrimoni exclusiu dels grups socials privilegiats. L'activitat editorial augmentà amb rapidesa. La premsa assolí una gran difusió, i l'escriptor passà a ser més independent, més professionalitzat. Canvià la concepció de les universitats, dels ateneus i dels liceus. El Romanticisme postulava una sèrie de principis que s'oposaven totalment al classicisme que havia dominat el món cultural durant el segle XVIII i, que a començaments del XIX, encara es deixava sentir a Europa. Aquest sentiment es va desenvolupar també a les nostres terres a mitjan segle XIX en un moviment literari i, també, polític conegut com la Renaixença. Podem considerar que té punts de coincidència amb l'esperit que animava d'altres moviments que llavors també es produïen a la resta d'Europa i, sobretot, amb *il Risorgimento* italià, que va determinar la unificació política d'Itàlia i que també pretenia crear i enfortir una consciència nacional interclassista, fortament arrelada en la defensa del territori.

1. (Pàg. 249)

Resposta oberta. L'alumnat és possible que responga que ser romàntic és estar enamorat i fer presents a la persona estimada i tindre amb aquesta un sopar a la llum de ciris (una imatge que respon al que veuen en la televisió). Però l'activitat pretén desfer els tòpics sobre el Romanticisme i que n'amplien la seua visió. De les preguntes que hi ha al llibre responen al Romanticisme del segle XIX: paisatges inhòspits o melangiosos, castells tenebrosos medievals, boirina d'un gèlid crepuscle, les golfes dismantellades pobres i brutes d'una ciutat com ara París, pirates que viuen en llibertat i al marge de la llei...

3.1. L'ÈPOCA (pàgs. 249-250)

2. (pàg. 250)

- La imatge de Goya, *Els afusellaments del 2 de maig*, té a veure amb la informació sobre la Guerra d'Independència o Guerra del Francès contra les tropes napoleòniques. En realitat, el quadre es diu *Els afusellaments del 3 de maig* i representa, com diu el seu nom, els afusellaments per part de l'exèrcit de Napoleó de patriotes de Madrid, com a represàlia a l'aixecament del 2 de maig de 1808 contra l'ocupació francesa. Els soldats francesos, d'esquena i a la dreta de la composició, apunten els madrilenys que han de morir. El dramatisme i la tensió de l'escena queden subratllats per l'ús de la llum, que il·lumina fortament els herois i permet diferenciar els seus caràcters i les seves actituds en un detallat estudi psicològic dels personatges.
- La imatge dels representants del Congrés de Viena està relacionada, és clar, amb la informació sobre la reunió que va tenir lloc a Viena per part de les potències europees després de la derrota definitiva de Napoleó.
- El quadre de Delacroix està relacionat amb la informació del desenvolupament dels nacionalismes que es va produir arreu d'Europa (i fins i tot a Amèrica) en el segle XIX.

3. (pàg. 250)

Algunes de les nominalitzacions que es poden trobar en text expositiu de la pàg. 249 són: canvis, revolucions, expressió, associació, invasió, desenvolupament, ascensió, exaltació, defensa, mort, successió, esclat, manifestacions, industrialització, progrés...

3.2. CARACTERÍSTIQUES GENERALS (pàgs. 250-251)

4. (pàgs. 250-251) L'activitat pretén que l'alumnat no sols llegisca i memoritze les característiques, sinó que les compregui i les assimili. Per això ha de trobar similituds i relacions entre les imatges i els enunciats exposats en la informació i els ha de justificar.

- La primera pintura, *Viatger vora un mar de boira*, representa, com totes les obres de Friedrich, l'esperit melangios, individual, solitari, ple d'anhels del Romanticisme. Per tant, té relació amb les característiques a), b) i c). També té a veure amb el tret g), perquè mostra un paisatge grandios, immens, ple de força i misteri. Igualment té a veure amb la característica f) perquè Friedrich era molt religiós i planteja la dualitat individu en la roca ferma de la fe davant l'Infinit, l'Absolut, Déu.
- La segona imatge és del mateix autor: és un paisatge que ens mostra la mort, la caducitat del temps, la soledat, el crepuscle, hi ha tombes (per tant, deu ser un cementeri). La relació és amb els trets d) i g).
- El castell escocès és molt propi de les novel·les romàntiques històriques, p. ex. de Walter Scott. Per tant, la relació és amb d), pel gust dels romàntics pels mites i la bellesa medieval.
- George Gordon, Lord Byron, és el màxim exponent britànic, amb Shelley i Keats del moviment romàntic. Representa l'heroi romàntic per excel·lència, ja que fa dels ideals d'aquest moviment tota una filosofia de vida. La seua personalitat rebel i l'afany per evadir-se de la monotonia quotidiana el van portar a escapar-se'n i a viatjar per diversos països europeus. La seua vida llicenciosa, rebel i sense prejudicis i la seua mort als 36 anys en defensa de la llibertat (en la guerra independentista grega contra els turcs) el van convertir en un prototipus romàntic: el d'un ésser orgullós, audaç i solitari, que no se sotmet a les lleis de les persones ni de Déu, que amaga algun secret del passat i al qual arrossega un destí fatal; però per davall el seu individualisme, hi ha un esperit generós, que somnia amb un amor ideal. → caract. a), b), c) i sobretot e). L'alumnat ha tingut un primer contacte amb aquest representant del Romanticisme a l'exercici 2 de la pàg. 244.
- El quadre de Delacroix és una pintura al·legòrica de la llibertat, que era el que demanaven, entre altres coses, el revolucionaris francesos al 1830; per tant, té relació amb els trets a) i b).
- El següent quadre de Delacroix, *Les dones d'Alger*, també és una pintura romàntica representativa del tret e), ja que mostra el gust romàntic per les aventures a països considerats en l'època exòtics.

- Frankenstein és el personatge creat per Mary Shelley, dona del poeta britànic Shelley. Aquesta criatura adquireix categoria de mite en rebel·lar-se contra el seu creador, el doctor Frankenstein. El monstre, que en la novel·la de terror i filosòfica de l'autora és innominat i no té l'aspecte que després li ha donat el cinema, s'avergonyeix de la seu lletjor, se sent sol i rebutjat pels altres. En el Romanticisme el mal i els éssers marginals són vistos com a nobles, així que té a veure amb les característiques *g*) (terror), la *a*) i la *f*) (perquè el doctor Frankenstein usurpa el paper de Déu).
- Dràcula és una obra romàntica de Bram Stoker. Però la figura del vampir procedeix del folklore oriental i els romàntics l'arreglen pel gust que sentien pels personatges voluptuosos i proscrius. Com el corsari, com l'infidel, com el lladregot, el vampir planteja la seua rebel·lia irreductible i byroniana contra la nova societat burgesa. El vampir transgredeix l'ordenació cristiana del món amb la superació de la mort i es troba condemnat a vagar eternament i viure en una nocturnitat que metaforitza l'espai infernal. A més a més, l'amor vampíric representa molt bé el concepte que els romàntics tenien de l'amor, ja que implica la magnificació de l'amor, una hiperbolització del desig: en xuclar la sang es posseeix l'estimat o l'estimada. També el relat vampíric se situa en un ambient medieval, on el noble vampir feudal xucla la sang metafòricament dels seus camperols. Les relacions són clares: sobretot *f*), *g*) (la nit, les tenebres...), *e*) (personatge marginal), i *a*) i *b*).
- El crepuscle respon a la característica *g*).
- El pirata solitari, indòmit, al marge de les lleis i de les convencions, que estima la llibertat respon als trets *a*), *b*) i *e*).

3.3 LA RENAISEXÇA (pàgs. 251-253)

5. (pàgs. 252-253)

"Oda a la Pàtria" de Bonaventura Carles Aribau és considerada l'obra que inicia la Renaixença al nostre àmbit cultural. El record melangiós de la pàtria des de la distància física gràcies al poder evocador de la llengua obri un període cultural en què la recuperació del passat històric i de l'empenta de la llengua és l'essencial.

Comprensió i anàlisi

- a) S'acomiada de la pàtria.
- b) Equipara els arrels patriòtics als forts arrels sentimentals familiars, maternofilials, és a dir, són arguments íntims i personals.
- c) En la nova contrada ha perdut el millor d'ell, la seua identitat.
- d) Parlar encara la llengua "d'aquells savis / que ompliren l'univers de llurs costums e lleis" (argument històric)
- e) Vol dir que la pròpia llengua és un dels elements identitaris més forts que hi pot haver.
- f) Opció 2)
- g) La reivindicació de la nostra llengua com a tret identitari per excel·lència.
- h) És representatiu de la Renaixença la defensa de la llengua com a element d'identitat, la defensa de la pàtria, i molt lligat a aquest tema, l'exaltació del paisatge. Igualment són temes propis del Romanticisme la poesia patriòtica i nacionalista, l'enyorança que sent de viure en una terra estranya, el paisatge superb i la identificació de cada punt geogràfic o cada element de la naturalesa (arbre, fruits, flors...) amb la seua problemàtica personal; també els recursos retòrics són romàntics: inici popular (remet a les cançons de comiat), poema de retòric plena d'èmfasi i de moviment, amb interrogacions, imprecacions, hipèrbats.
- i) Ús de la primera persona (*jo, mia...*), dels adjectius qualificatius valoratius (*desiguals, etern...*), verbs valoratius (*val...*), verbs que expressen sentiments de l'emissor (*plau-me*), verbs de dicció (*ix, expressar, cantar, parlar...*), adverbis i complements circumstancials de manera, expressions quantitatives (*més, millors...*), exclamacions, crides al receptor (*ix, doncs...*), figures retòriques, etc.

3.4 LA RENAIXENÇA A CATALUNYA, VALÈNCIA I LES ILLES BALEARS (pàg. 254)

6. (pàg. 254)

Lectura atenta dels quadres.

7. (pàg. 254)

- a) Mentre a Catalunya la Renaixença es recolza sobre el fenomen de la Revolució Industrial i és un fenomen que s'estén a tots els àmbits de la cultura, a Balears i València fou més tardana, no hi hagué Revolució Industrial i fou un fenomen més superestructural.
- b) A Catalunya fou molt més que un fenomen literari: va calar també a nivell polític.
- c) La burgesia catalana procedia de la revolució Industrial, mentre que a València i Mallorca era d'origen agrari.
- d) A Catalunya va quallar en un moviment polític de tons nacionalistes. Efectivament té una clara relació amb la consciència identitària que els catalans tenen en l'actualitat.

3.5 TEXTOS I AUTORS (pàgs. 255-257)

En aquesta activitat tenim una comparació de tres autors i tres exemples literaris que exemplifiquen tres formes de entendre el fenomen de la Renaixença, associats a cadascun dels tres territoris de l'antiga corona d'Aragó. És, per tant, imprescindible conèixer, abans de fer les lectures dels tres textos, les dades biogràfiques dels tres poetes més representatius de la nostra Renaixença. Podem demanar-los que busquen semblances entre els tres personatges: Mossén Cinto i Costa i Llobera eren clergues; els tres pertanyien a la burgesia; Llorente i Verdaguer van estar vinculats al moviment jocfloralisc...

Hem triat tres textos que permeten estudiar les diferències que presenten en el tractament del paisatge, com a tòpic literari. Aquestes diferències en el tractament del paisatge palesen les diferències existents entre les tres Renaixences: a Catalunya, Mallorca i València. Mentre el text de Verdaguer és un fragment d'un poema èpic, els altres dos textos són exemples de lírica, la qual cosa fa que hi haja un to, un lèxic i uns recursos poètics ben diferents.

8. (pàgs. 256-257)

Comprensió i anàlisi

- a) Les opcions correctes són: 2 i 3

- b) DE GRANDIOSITAT:

"resclosa fóra un temps d'estany amplíssim" (Verdaguer)

"feta, si cal, a mida d'un gegant" (Verdaguer)

"en ells, milers de teuladins" (Llorente)

"com un gegant" guerrer (Costa i Llobera)

DE FORÇA I PODER:

"amunt ànima forta! Traspassa la boirada" (Costa i Llobera)

"ciclòpic mur en forma de muntanya" (Verdaguer)

"a on, en llur fogosa juvenesa" (Verdaguer)

"són ses quatre ciclòpiques torrelles" (Verdaguer)

DE BELLESA:

"hi ha uns tarongers de tan dolç flaire" (Llorente)

"no té lo món millors jardins" (Llorente)

“fan un soroll que el cor enxissa” (Llorente)

“l'aigua corrent los camps anega” (Llorente)

“més verd que el taronger” (Costa i Llobera)

- c) CULTISMES
sublim (Costa i Llobera)	LÈXIC QUE FA REFERÈNCIA A L'ESPERIT
geni (Costa i Llobera)	ànima (Llorente)
flaire (Llorente)	eterna (Costa i Llobera)
silvestres (Llorente)	infinit (Costa i Llobera)
	cor (Costa i Llobera, Llorente)
- d) Els de Costa i Llobera i Verdaguer. Deu tenir prou a veure la seua respectiva formació religiosa amb un profund coneixement de les llengües llatina i grega i dels seus clàssics.
- e) L'opció correcta és la 1), per la grandiositat, pel poder i per la bellesa que presenten tots tres; cadascun intensifica uns aspectes més que altres.
- f) Tot i que els paisatges de Verdaguer i de Costa i Llobera remarquen el poder i la força del paisatge, els tres són paisatges que presenten una natura controlada per l'ésser humà o en defensa de les persones. En el cas de Verdaguer les serralades són les defenses de la terra catalana. El de Costa i Llobera és una olivera, l'arbre cultivat per l'home, tot i que és imponent. En el de Teodor Llorente és on millor es pot veure que el paisatge és present com si hagués estat fet per al gaudi dels humans. <Hi trobem també una natura amena, amable, sense gaire feresa ni garrigues ni feres feréstegues. Es tracta d'una natura de conreu, l'horta. La fauna és avícola: teuladins i ànecs.
- g) tarongers (Llorente)
barranc (Llorente)
jardins (Llorente)
palmeres (Llorente)
espills (Llorente)
molins (Llorente)
- h) Resposta oberta
- i) Resposta oberta

3.6 ROMANTICISME, TRADICIÓ ORAL I LITERATURA ORAL (pàg. 258)

9. (pàg. 258) Resposta oberta. Pot servir com a suggeriment aquesta llista:

OFICI	l'abeller (apicultor)
ACTIVITAT	treballa amb uns insectes que s'apleguen per milers en comunitats molt organitzades, regides per una reina...
PRIMERES MATÈRIES I AÏNES	les abelles, les plantes, el pol·len, el nèctar i els bucs
PRODUCTES	mel, cera
ÈPOCA DE L'ANY	primavera i estiu
ACTUALMENT	encara artesanal
OFICI	el campaner
ACTIVITAT	fa els tocs de missa, processons...
PRIMERES MATÈRIES I AÏNES	les campanes, el picot, les cordes, els agafadors, la toruja i el cossi
PRODUCTES	tocs
ÈPOCA DE L'ANY	indeterminada, tot l'any

ACTUALMENT	pràcticament desaparegut
OFICI	l'almasserer
ACTIVITAT	mol els fruits de l'olivera per traure'n un líquid...
PRIMERES MATÈRIES I AÏNES	l'oliva, la mola, la premsa, les bassetes, els esportins, les gerres
PRODUCTES	oli, morca
ÈPOCA DE L'ANY	hivern
ACTUALMENT	molt tecnificat
OFICI	l'esquilador
ACTIVITAT	talla arran el pèl, la llana, etc. dels animals.
PRIMERES MATÈRIES I AÏNES	l'ovella, la llana, els cavalls i els matxos, les tisores, la pedra d'esmolar
PRODUCTES	llana, pèl
ÈPOCA DE L'ANY	l'estiu
ACTUALMENT	pràcticament desaparegut
OFICI	el xambiter
ACTIVITAT	bat i congela una barreja homogeneïtzada de llet o derivats lactis i altres aliments amb additius.
PRIMERES MATÈRIES I AÏNES	sucre, llet, crema, gel, fruita
PRODUCTES	xàmbits
ÈPOCA DE L'ANY	primavera i sobretot l'estiu
ACTUALMENT	encara artesanal
OFICI	el canterer (terrisser)
ACTIVITAT	treballa per fer objectes de terrissa, normalment per a ús domèstic
PRIMERES MATÈRIES I AÏNES	l'argila, el forn, la sal, l'aigua, la llenya, l'aixada
PRODUCTES	cànters i altres productes d'argila
ÈPOCA DE L'ANY	indeterminada, tot l'any
ACTUALMENT	encara artesanal
OFICI	l'espardenyer
ACTIVITAT	trena brins de cànem o d'espart per fer les soles de les espardenyes, també les clou amb les caretes, els talons i les vetes que pertoqueu
PRIMERES MATÈRIES I AÏNES	el cànem, l'espart, el banc, el cavallet de cloure, el fil, les agulles, la tela
PRODUCTES	espardenyes
ÈPOCA DE L'ANY	indeterminada, tot l'any
ACTUALMENT	pràcticament desaparegut
OFICI	el picapedrer
ACTIVITAT	extrau, talla i treballa la pedra que ha de ser emprada en la construcció
PRIMERES MATÈRIES I AÏNES	pedra, estaqueta, barrina, perpal, pic, metxa, maça, maceta, escarpa
PRODUCTES	pedra treballada per a obres i construccions en generals
ÈPOCA DE L'ANY	indeterminada, tot l'any
ACTUALMENT	pràcticament desaparegut

- Molts oficis tenen dites i literatura oral relacionada amb ells. Potser canvien molt d'un poble a un altre. Per això, també convindria preguntar o buscar quins elements de literatura oral (dites, refranys, rondalles, faules, creences, etc.) hi ha relacionades amb aquests oficis.

Aquesta activitat pot significar una magnífica ocasió perquè l'alumnat pregunte als pares, als avis i, en general, als grans de la família (o coneguts) i perquè aquests els conten "coses d'abans". A banda de donar a conèixer elements de cultura popular o tradicional, els serà gratificant.

3.7 ELS JOCS FLORALS (pàg. 258)

10. (pàg. 258) Resposta oberta. Seguiu les indicacions del llibre de l'alumne.

IV

LES PERSONES I LES LLENGÜES

(pàgs. 259-263)

CONSTRUCCIÓ I DECLIVI DE LA LLENGUA (i III)

4.1 UN PROCÉS INTERROMPUT: L'ARRANCADA DEL CONFLICTE LINGÜÍSTIC

(pàgs. 259-263)

4.1.1 Segle xv: Una llengua normal (pàg. 259)

4.1.2 El camí cap a la minorització lingüística (pàgs. 259-263)

Amb aquests apartats completeu el viatge pel procés de construcció de la nostra llengua. S'analitzen tota una sèrie de factors històrics que incideixen positivament i negativament en el desenvolupament d'aquest procés. Els alumnes hauran d'identificar els dos apartats com una antítesi on hi ha d'una banda un període d'esplendor i d'altra una etapa de declivi i de conflicte lingüístic.

1r pas: Llegir la informació i completar l'esquema que treballem des de l'activitat 2 de la pàg. 206.

2n pas: Verbalitzar l'esquema amb preguntes com ara; per a dinamitzar l'activitat convé que repartim les qüestions entre l'alumnat.

- Com podem descriure l'ús de la nostra llengua en el s. xv?
- Per què es diu que va arribar a constituir-se en una koiné apta per a la llengua escrita que superava la diversitat dialectal i social?
- En quin moment comença a patir una reculada en l'ús social?
- Quins factors de tipus sociopolític i cultural hi incideixen?
- Per què es diu que a finals del s. xv viurà una etapa de declivi?
- Què vol dir interferència lingüística?
- Que suposarà per a la nostra llengua el Decret de Nova Planta?
- Etc.

3r pas: Activitats dels apartats 4.1.1 i 4.1.2 (pàgs. 262-263):

1. (pàgs. 262-263) Fem una explicació del contingut de cada text.

TEXT A És Cristòfol Despuig qui en els *Col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa* de l'any 1557 fa palès els inicis del conflicte lingüístic ja que retrata ben bé l'afebliment de la consciència d'unitat lingüística des del moment que les classes dirigents de Catalunya opten per canviar de llengua en els seus usos socials.

- TEXT B Josep Esteve, bisbe d'Oriola (1595), exposa la identificació d'una llengua amb un estat des del moment que hi ha una llengua vinculada a un projecte nacional i cultural associat a una estructura política i de poder: el de la monarquia hispànica dels Trastàmara i més avant, el del centralisme polític dels Àustries.
- TEXT C Marc Antoni Ortí en el s. XVII reflecteix la castellanització de l'administració pública i de la documentació que aquesta generava, així com l'ús del castellà com a model social de parlar.
- TEXT D Gregori Mayans i Siscar en el s. XVIII ens deixa clar el procés de dialectalització que atenuarà la consciència d'unitat lingüística i ho mostra fent servir denominacions particularistes de la nostra llengua.
- TEXT E Carles Ros en 1771 pretén corregir la interferència lingüística, un dels fenòmens que afecten les llengües minoritzades; fa un llistat dels barbarismes lèxics, fònics i gramaticals que s'havien difós en el valencià col·loquial de l'època i que, a hores d'ara, encara continuen vigents.
- TEXT F Amb el Decret de Nova Planta comença una etapa de declivi sociopolític i cultural a les nostres terres. Francesc Ferrer i Gironés exemplifica la castellanització forçada per decret de l'administració pública i de la documentació que aquesta generava.
- TEXT G És una mostra de les disposicions legals, lligades al Decret de Nova Planta, que van imposar l'ús del castellà en l'administració.
- TEXT H Hi ha la imposició del castellà com a única llengua en l'ensenyament.

2. (pàg. 263)

Activitat de síntesi que pretén fer reflexionar l'alumne sobre les idees exposades en l'apartat II d'aquesta unitat. L'activitat pretén de lligar els coneixements que els alumnes ja deuen tenir de cursos anteriors amb l'estudi de l'ús social de la llengua que hem desplegat en aquesta unitat.

Recomanem la realització de murals i quadres cronològics que servisquen per a sintetitzar la informació. Convé que treballen en equips i que arrepleguen materials gràfics i il·lustracions que ajuden a situar els fets històrics.

3. (pàg. 263) RECERCA I EXPRESSIÓ

Activitat de síntesi que pretén fer reflexionar l'alumne sobre les idees exposades. Cal remarcar que suposa una combinació de les habilitats escrites i les orals. Seguiu les indicacions del llibre de l'alumne.

V

PARAULES

(pàgs. 264-275)

FONÈTICA

5.1 PRONÚNCIA. LES CONSONANTS ALVEOLARS LATERALS O ÚQUIDES [l], [l:] i [λ]

(pàgs. 264-267)

1. (pàg. 264) Els sons marcats són [l], [l:] i [λ]. Cal que l'alumne escolte aquest text i se centre en les característiques d'aqueixos sons.

2. (pàg. 265) La diferència entre el grup A i B és que les paraules del grup B es pronuncien amb [l] fosca. Cal que l'alumne procure imitar-ne la pronúncia.
3. (pàg. 265)
a) [λ] (llit) és una consonant lateral palatal
b) [ella, allà, llit, vell, metall]
4. (pàg. 265) L'alumnat sentirà les paraules següents pronunciades una a una. Ha d'indicar amb una creu si reproduïen un so o l'altre.
[milho, Yellowstone, olho, agulha, aglio, ieti, famiglia, muoco, Iacobo, Iowa]
Sona [λ]: milho, olho, agulha, aglio, famiglia, Iacobo, Iowa
Un altre so: Yellowstone, ieti, muoco
5. (pàg. 266) L'alumnat sentirà les paraules següents pronunciades una a una. Ha d'indicar amb una creu si reproduïen un so o l'altre.
[traient, allà, llit, metall, deia, aixella, llàstima, xemeneia, ella, enjorn, gitava, soroll]
Sona [λ]: ella, allà, llit, soroll, metall, aixella, llàstima
Un altre so: traient, xemeneia, enjorn, deia, gitava
6. (pàg. 266) [fallat, jove lluentor, cabells, filla, monges, gall, llata, llevat, llegir, navalla, avall, rulls, aixella, vellet]
7. (pàg. 266) En aquest joc hi ha paraules que són del text i altres que no.
Paraula que cal definir: ull / Paraules tabú: cara, part, veure, gran, pestanyes, dos
Paraula que cal definir: orella / Paraules tabú: cara, part, escoltar, sentir, costats, dos
Paraula que cal definir: genolls / Paraules tabú: part, cos, peus, doblegar, dos, cama
Paraula que cal definir: coll / Paraules tabú: part, cos, cap, llarg, bufanda, mocador
Paraula que cal definir: cabells / Paraules tabú: cap, llargs, curts, tallar, perruqueria, cua
Paraula que cal definir: llengua / Paraules tabú: boca, humida, llarga, roja o vermella, parlar, mossegar
Paraula que cal definir: lloc / Paraules tabú: espai, fer, quedar, reunir-se, amics o amigues
Paraula que cal definir: raspall / Paraules tabú: netejar, dents, cabells, mànec, pasta de dents
8. (pàg. 267) Les paraules del grup d) no duen l·l, però cal indicar-les perquè són excepcions. a) al·lèrgia, síl·laba, col·locava, col·legi, col·legues, il·lés, gal·lés, Gal·les, gal·lesa, mil·lèsima; b) cavil·lant, repel·lir, tranquil·leta, mortadel·la; c) idil·lis; d) galant
9. (pàg. 267) metàl·lic, cerebel·lós, axil·la, capil·lar

MORFOLOGIA

5.2 MORFOLOGIA VERBAL: LES CONJUGACIONS REGULARS (pàg. 268)

5.3 MORFOLOGIA VERBAL: L'ANÀLISI MORFOLÒGICA DELS VERBS (pàgs. 268-270)

10. (pàg. 270)

- a) $\text{esprem}_{\text{arrel}} \text{u}_{\text{vocal temàtica}} \text{t}_{\text{temps}} / \text{eix}_{\text{arrel}} \text{i}_{\text{vocal temàtica}} \text{t}_{\text{temps}}$;

- b) $\text{ocorr}_{\text{arrel}} \text{e}_{\text{vocal temàtica}} \text{gu}_{\text{increment velar}} \text{ere}_{\text{temps}} \text{n}_{\text{persona/nombre}} /$
 $\text{vol}_{\text{arrel}} \text{i}_{\text{vocal temàtica}} \text{a}_{\text{temps}} \text{Ø}_{\text{persona/nombre}};$
- c) $\text{pat}_{\text{arrel}} \text{eix}_{\text{increment}} \text{e}_{\text{temps}} \text{n}_{\text{persona/nombre}} / \text{an}_{\text{arrel}} \text{a}_{\text{vocal temàtica}} \text{r}_{\text{temps}};$
- d) $\text{apleg}_{\text{arrel}} \text{à}_{\text{vocal temàtica}} \text{ve}_{\text{temps}} \text{m}_{\text{persona/nombre}} / \text{esper}_{\text{arrel}} \text{a}_{\text{vocal temàtica}} \text{ve}_{\text{temps}} \text{n}_{\text{persona/nombre}};$
- e) $\text{sent}_{\text{arrel}} \text{í}_{\text{vocal temàtica}} \text{sse}_{\text{temps}} \text{u}_{\text{persona/nombre}} / \text{cant}_{\text{arrel}} \text{a}_{\text{vocal temàtica}} \text{ríe}_{\text{temps}} \text{u}_{\text{persona/nombre}};$
- f) $\text{don}_{\text{arrel}} \text{e}_{\text{temps}} \text{Ø}_{\text{persona/nombre}} / \text{necessit}_{\text{arrel}} \text{e}_{\text{temps}} \text{n}_{\text{persona/nombre}}.$

11. (pàg. 270)

- a) no n'hi ha. Recorda que els verbs *patir*, *repel·lir*, *repetir* tenen l'increment en les persones corresponents: *patisc*, *repel·leixen*, *repetisca*, etc.
- b) sigut, hagués, dic
- c) primera conjugació: col·locava, acostant, sopava, torrada, quedava, cavil·lant, gitava, entrés, conta, desvetlava, anar, impregnar, agafar, matar, fallat, esclatar, capolar, tornar, matricular, tapava, semblava, adoptada, portar, portava, passava, furgant, buscant, dissimular; segona conjugació: sabeu, volia, fer, perdre, ser, aprendre, escriure, havien, vivia, traure; tercera conjugació: patia, tenia, venir, dormia, repel·lir, repetia, adormir-se, s'adormia, eixir, llegir.

SINTAXI

5.4 L'ADVERBI I EL SINTAGMA ADVERBIAL (pàg. 270)

12. (pàg. 270) Adverbis de manera: tranquil·lament, amorosament, ben, rebé, malament; adverbis de lloc: allà, amunt, avall; adverbis de temps: enjorn, després, prompte, sempre, tard; adverbi de negació: no.
13. (pàg. 270) *Bé* i *malament* es fan servir amb funció de complement d'un verb, mentre que *ben* i *mal* funcionen com a especificadors d'un adjectiu, d'un participi o d'un altre adverbi.
14. (pàg. 270) Sí, són *tranquil·lament* i *amorosament*. «Se dormía tranquila y amorosamente». No, en castellà el primer adverbi perd el sufix *-ment*.

5.5 EL COMPLEMENT DE RÈGIM VERBAL (pàg. 271)

5.6 EL COMPLEMENT CIRCUMSTANCIAL (O ADJUNT VERBAL) (pàgs. 271-272)

15. (pàg. 272)

- a) $[\text{cada dia}]_{\text{adjunt}}, [\text{en la seua experiència}]_{\text{CRèg}}.$ Hi confiava cada dia
- b) $[\text{de retruc}]_{\text{adjunt}};$ no es pot substituir per un pronom feble
- c) $[\text{tot el matí}]_{\text{adjunt}};$ no es pot substituir per un pronom feble
- d) $[\text{amb mantega}]_{\text{CRèg}}, [\text{ràpidament}]_{\text{adjunt}};$ Hi va untar el pa ràpidament
- e) $[\text{d'aquesta persona}]_{\text{CRèg}}, [\text{amb tanta facilitat}]_{\text{adjunt}};$ No en prescindisques amb tanta facilitat
- f) $[\text{a les tres del migdia}]_{\text{adjunt}}, [\text{a la plaça}]_{\text{CRèg}}, [\text{a tota velocitat}]_{\text{adjunt}};$ A les tres del migdia, hi aniré a tota velocitat.

16. (pàg. 272) No és complement circumstancial (o adjunt) perquè no se'n pot prescindir: **Es porta*. Tampoc és complement de règim perquè és un sintagma adverbial i no preposicional. No hi ha, doncs, cap funció de les que coneixes que s'hi adiga.

5.7 EL COMPLEMENT PREDICATIU (pàgs. 272-273)**17. (pàg. 273)**

- a) complement circumstancial
- b) predicatiu del subjecte ("la xica")
- c) predicatiu del complement directe ("el bistec")
- d) predicatiu del subjecte ("son pare")
- e) complement circumstancial
- f) predicatiu del complement directe ("el pis").

5.8 PRONOMS FEBLES ADVERBIALS (pàg. 273)**18. (pàg. 273)**

- a) Vinga, anem-nos-en ja. Mai et recordes del que has de fer després
- b) Vigila que el gos s'hi torna
- c) Confies en la teua força o no hi confies?
- d) Hi havia una casa preciosa en aquell carrer
- e) No m'hi veia amb aquella foscor. Volia tornar-me'n
- f) Sempre entra d'aquesta manera? No, no hi entra mai.

19. (pàg. 273) a) s'hi veu; b) se'n; c) se'n veu; d) se'n; e) s'hi veu; f) se'n.**LÈXIC, SEMÀNTICA I FRASEOLOGIA****5.9 LA IMATGE PERSONAL** (pàgs. 274-275)

20. (pàg. 274) calb, cabell, feix de cabells rulls, calvície, mata de caragols, tisoires, navalla, perruquí, cabells naturals, trena, pólvores, pintallavis, flascons de perfum, raspalls, pastetes, potes de gall, pinces del bigot.

21. (pàg. 274) a) perruqueria; b) tisoires; c) pólvores; d) eixugador de cabells; e) tovalloles; f) trena; g) serrell; h) esmalt d'ungles; i) ulleres; j) raspall; k) ombra d'ulls; l) ganxets; m) clenxa; n) fulleta d'afaitar; o) esprai.

22. (pàg. 274)

a) ser un pollós	3. que és brut, que no es llava
b) net com una patena	5. es refereix als objectes molt nets, lluent
c) pintat com una mona	2. anar massa maquillat/da
d) anar fet un eccehome	4. persona molt nafrada o copejada, d'aspecte deplorable
e) anar de vint-i-un botó	1. anar vestit molt elegantment
f) vestir de carrer	8. no anar gaire mudat
g) vestir de llarg	6. vestit per a una celebració
h) ser més brut que les aranyes	10. ser molt brut
i) anar mudat	7. anar ben vestit
j) fer bona planta	9. resultar atractiu, estar de bon veure

23. (pàg. 275)

- a) 1) gòtic; 2) emo; 3) heavy; 4) hippy; 5) punk; 6) cap rapat; 7) rocker; 8) raper; 9) candi; 10) friki
b) L'alumnat els dirà en veu alta i explicarà com vesteixen i quins pentinats porten.

24. (pàg. 275) Treball de debat a classe.

VI COMPROVACIÓ

(pàgs. 276-277)

1. (pàg. 276) Activitat de resposta oberta que demana la comprensió de la teoria i la pràctica treballada en l'apartat COMPRESIÓ I EXPRESSIÓ.
2. (pàg. 276) Identificació dels recursos anafòrics.
  - *al* catxarro: cohesió lèxica (sinònim)
  - *el molt* fantasma: cohesió lèxica (sinònim)
  - em... va dir: el·lipsi
  - l'insti: cohesió lèxica (sinònim)
  - això: díctic espacial
  - ...És un imbècil: el·lipsi
  - ...No pense: el·lipsi
  - fer-li: cohesió gramatical (anàfora pronominal)
  - ma vida: díctic personal
3. (pàg. 276) Activitat de conceptualització que s'ha de respondre a partir de la informació que apareix a la pàgina 246, on també podem trobar els exemples més adequats per a cada cas.
4. (pàg. 276) Anàlisi de la connexió i de marques de modalització i d'impersonalització. Esmentem a continuació els exemples més significatius.
  - a) Connectors:
    - *Com hem dit*: de represa
    - *Sobretot*: per a insistir
    - *Amb tot*: per a insistir
    - *En tot cas*: per a aclarir, explicar o reformular
    - *Els més generals i freqüents*: connector oracional additiu
    - *D'altra banda*: per a distingir o reforçar
    - *Fet i fet*: per a aclarir, explicar o reformular
    - *No obstant això*: connector oracional de contrast
  - b) Marques de modalització i d'impersonalització:
    - *Com hem dit*: modalització (marca de primera persona)
    - *Es podrien distingir*: impersonalització (frase impersonal)
    - *Sobretot més matisos pragmàtics*: modalització (adverbis *sobretot* i *més*)
    - *Molts es poden considerar variacions*: modalització (adverbi *molts*) i impersonalització (frase impersonal)
    - *Hem indicat*: modalització (marca de primera persona)
    - *En tot cas, són el més generals*: modalització (adverbi de quantitat)
    - *No és estrany*: modalització (adverbi de negació *no* i adjectiu valoratiu *estrany*)

- *És difícil*: modalització (adjectiu valoratiu)
- *Més o menys precis*: modalització (adverbis quantitatius *més* i *menys*; de fet l'expressió *més* o *menys* també és una forma de modalitzar el discurs, ja que focalitza l'atenció en la imprecisió).
- *Creiem*: modalització (marca de primera persona)
- *Pot ser aclaridor i útil*: modalització (ús de la forma verbal *pot ser* i ús dels adjectius valoratius *aclaridor* i *útil*)

5. (pàg. 276) Nominalització.

- a) Batejar: bateig (-ig)
- b) Ensenyar: ensenyament (-ment), ensenyança (-ança)
- c) Aprendre: aprenentatge (-tatge)
- d) Nàixer: naixement (-ment), naixença (-ença)
- e) Traducció (-ció)

6. (pàg. 276) Vegeu quadre de característiques de les pàgines 250 i 251.

7. (pàg. 276)

- *Jacint Verdaguer i Mossén Costa i Llobera manifesten un sentiment d'admiració pels paisatges que descriuen. Són paisatges èpics.*
- *Aquests paisatges simbolitzen la grandiositat, la força i el poder.* (del seu poble, de les seues terres)
- *En canvi, Teodor Llorente no canta un paisatge èpic, sinó que és més proper, quotidià, més sentimental. No té una clara voluntat de transcendència nacional ni col·lectiva.*

8. (pàg.276)

- Recuperar el prestigi i la vitalitat social i cultural de la nostra llengua.
- Crear una literatura en tots els gèneres, un model de llengua modern i apte per a expressar també les noves necessitats expressives, una premsa i unes editorials.
- Reprendre la producció literària culta i divulgar els clàssics medievals.
- Reconèixer la pròpia identitat com a poble amb el consegüent naixement del nacionalisme.
- Interessar les capes burgeses per la llengua i la cultura que els eren pròpies.
- Potenciar les institucions ja existents (Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona) i crear-ne de noves (Jocs Florals).

Ho podríem resumir amb les primeres paraules de cada objectiu: recuperar, crear, reprendre, reconèixer, interessar i potenciar. És a dir, amb el lema LLENGUA I PÀTRIA.

9. (pàg. 276)

Activitat de síntesi de l'apartat de LES PERSONES I LES LENGÜES d'aquesta unitat.

10. (pàg.276)

La solució es troba en la pregunta 4. El docent ha d'explicar les errades que hagen pogut tenir els alumnes a la graella.

11. (pàg.277)

La Renaixença valenciana no té un compromís tan ferm en la represa o reviscolament de la consciència nacional.

12. (pàg.277)

Les rondalles, les faules, les llegendes, les dites populars, el costumari i, en definitiva, tot el que conforma el

patrimoni cultural tradicional dels pobles va ser un objectiu preferent durant el Romanticisme i la Renaixença. Es considerava que estudiar la cultura tradicional era una de les millors formes de conèixer i d'estimar el propi poble, la pròpia nació.

13. (pàg. 277) Cal dictar els fragments A i B del text de PARAULES.

14. (pàg. 277)

- a) entrist_{arrel}is_{increment incoatiu}C_{increment velar}
- b) cant_{arrel}e_{vocal temàtica}ssi_{temps}s_{persona/nombre}
- c) observ_{arrel}o_{temps}Ø_{persona/nombre}
- d) promet_{arrel}e_{vocal temàtica}u_{persona/nombre}
- e) permet_{arrel}e_{vocal temàtica}m_{persona/nombre}
- f) apareix_{arrel}e_{vocal temàtica}re_{temps}m_{persona/nombre}

15. (pàg. 277)

- a) [més tranquils] és un complement predicatiu del subjecte sobretot perquè concorda amb el subjecte en nombre i gènere; [al restaurant del cantó] és un complement circumstancial (o adjunt verbal) perquè se'n pot prescindir
- b) [de Barcelona] és un complement de règim perquè és un SPrep del qual no es pot prescindir; [dissabte] és un complement circumstancial perquè se'n pot prescindir
- c) [de seguida] i [per culpa de l'arquitecte] són dos complements circumstancials per la mateixa raó
- d) [molt tendrament] és un complement circumstancial perquè se'n pot prescindir; observa que no pot ser un predicatiu perquè és un SAdv que no pot concordar
- e) [al teatre] és un complement de règim perquè no se'n pot prescindir; [amb tu] és un complement circumstancial perquè és prescindible
- f) [commogut] és un complement predicatiu del subjecte perquè hi concorda tot i que és prescindible; [per la plaça] és un complement circumstancial.

16. (pàg. 277) a) Hi dinarem més tranquils / Hi dinarem al restaurant del cantó. Observa que tots dos complements han de ser substituïts pel pronom feble *hi* i, doncs, no és possible la substitució simultània. Passa el mateix en e): Hi aniré al teatre / Hi aniré amb tu; i en f) Hi plorava commogut / Hi plorava per la plaça.

17. (pàg. 277) Exposició oral a classe.

En aquesta unitat, a l'apartat de **COMPRENSIÓ I EXPRESSIÓ** plantegem una **revisió lúdica i pràctica** de tot allò que s'ha vist al llarg del curs. Així, des del mateix contacte demanem al nostre alumnat que faça una mirada enrere per repassar els conceptes i coneixements adquirits des de la primera unitat.

En **LITERATURA**, hem volgut reflectir l'esperit d'un temps marcat pel desenvolupament industrial, científic i tecnològic: un temps de contradiccions i dificultats provocades pel xoc entre la fi d'una època i el naixement d'una nova etapa, la de la **Revolució Industrial**. La progressiva desaparició de formes de vida tradicionals associades a una economia agrícola provoca l'aparició d'un tipus de literatura nostàlgica, com ara la costumista, que pretén fixar per al record les peculiaritats d'un món en clara decadència. D'altra banda, les situacions creades pel nou orde econòmic, nascut de la Revolució Industrial i els nous sistemes de producció tindrà com a conseqüència l'aparició a tota Europa d'una literatura crítica, compromesa amb la realitat i, fins i tot, en alguns casos, una literatura de denúncia de les injustícies provocades pel capitalisme econòmic. I és una classe social, la **burguesia**, la que hi troba el protagonisme que fins aleshores l'Antic Règim li havia negat, una burgesia que controla i domina el poder econòmic i, com a conseqüència, la societat i la literatura d'aquesta etapa.

En **LES PERSONES I LES LLENGÜES** veurem com la planificació lingüística és una necessitat social, cultural, econòmica, i fins i tot, política que afecta la major part de les llengües del planeta. L'objectiu de preservar la diversitat lingüística i cultural davant l'amenaça de la uniformització ha fet que força països amb llengües fins ara considerades «fortes» hagen començat a dissenyar estratègies de proporció de l'ús d'aqueixes llengües en àmbits com ara l'audiovisual, la informàtica i la tecnologia en general, la ciència i la investigació, etc. La planificació lingüística és encara més necessària en casos de llengües sotmeses a processos de minorització com la nostra.

En aquest apartat reflexionem sobre la realitat social i sobre el futur de la llengua arreu dels territoris on es parla. Veurem quin **estatus legal** té en cada lloc, quin nombre de parlants, quina presència té en l'ensenyament, etc. Pararem atenció especial sobre **el present i el demà del valencià**, i, sobretot, convidem l'aprenent a estudiar amb serenitat el medi sociolingüístic més immediat.

En **PARAULES**, ens centrem en els **sons fricatius** [ʃ] i [ʒ] i **africats** [tʃ] i [dʒ]. S'hi apleguen activitats de discriminació, de pronúncia correcta i, finalment, activitats de producció o articulació. L'objectiu és doble: millorar la pronúncia d'aquests sons i vincular l'estudi de la fonètica a l'**ortografia de la x, ix, tx, ig, j i tj**. En el segon apartat repassem la **flexió verbal regular**. En el tercer apartat, ens centrem en dos aspectes sintàctics. D'una banda, el **sintagma adjectival**, relacionat amb la funció d'**atribut**. De l'altra, aprofundirem sobre les **oracions passives i impersonals**. Finalment, reservem el darrer apartat a l'estudi del **lèxic de la música**.

CONTACTE

(pàgs. 278-281)

QUI XARRA JA NO ERRA!

1. (pàgs. 278-281) Proposem ací una mena de "joc de l'oca" amb què repassar de manera divertida conceptes i coneixements vistos en les unitats anteriors. Amb l'ajuda d'un dau els alumnes avançaran o retrocediran segons la sort i les respostes encertades a les preguntes que trobaran en les pàgines que hi ha a continuació del tauler de joc. Les preguntes es troben agrupades en colors que corresponen a les propietats textuais, als tipus de textos o al lèxic. Els membres de cada grup en joc hauran de decidir si donen per bona la resposta de cada jugador. En cas de dubte o disputa el professor farà d'àrbitre.

«CALAIX DE SASTRE»: REVISIÓ GENERAL DE LA COMUNICACIÓ I L'EXPRESSIÓ

2.1 ÉSSERS COMUNICADORS (pàgs. 282-283)

1. (pàg. 282) Activitat de resposta oberta que pretén la reflexió conjunta sobre els sistemes de comunicació. En les propostes dels alumnes haurien d'haver-hi alguns sistemes de comunicació com el llenguatge musical, el llenguatge dels senyals de trànsit, el llenguatge de les abelles o dels dofins, el llenguatge matemàtic, el llenguatge del programari informàtic, el llenguatge dels sords, dels cecs...
2. (pàg. 282) Activitat que repassa els elements de la comunicació i les funcions comunicatives del llenguatge.
  - a) Una professora de llengua i la seua alumna.
  - b) Conversa telefònica.
  - c) Canal oral.
  - d) Podem trobar-hi les funcions següents.
    1. Funció referencial. Per exemple, en la informació que dona la professora a l'alumna, *Hem vist les funcions del llenguatge... Són els tipus de discursos en què podem...*
    2. Funció expressiva. Per exemple, en la manifestació de sorpresa de la professora o el sentiment de vergonya de l'alumna: *Quina sorpresa! Ehem! Ui, quina vergonya!*
    3. Funció apel·lativa. La podem observar en els requeriments de la professora a l'alumna a actuar de una manera determinada: *Agafa el llibre i llig-te el tema 2. Subratlla'l, fes-te'n un bon esquema...*
    4. Funció fàtica. S'hi observa en el manteniment del contacte i l'atenció amb enunciats del tipus: *sí, hemm...mnnn, o aha...* etc.
    5. Funció poètica. En la frase feta *qui molt abasta poc apreta* i en el joc amb la rima, *ànima esparsa amb farsa*.
    6. Funció metalingüística. En la seua intervenció, la professora parla amb el llenguatge sobre el llenguatge: *funcions del llenguatge, tipus de discursos...*
    7. Funció identificativa. S'hi poden veure expressions lingüístiques pròpies dels estudiants com *insti i conserva*; així com expressions identificatives del professorat de llengua quan diu, *funcions del llenguatge, expressiva, apel·lativa, discursos, comunicació, emissor, receptor, subratlla, completa, esquema...*
3. (pàg. 283) Activitat de resposta oberta. Podem suggerir-los grups socials ben marcats per un ús característic del llenguatge com els estudiants, els policies i els delinqüents, els drogoaddictes, els polítics, els economistes, els informàtics, etc.
4. (pàg. 283) Activitat de resposta oberta. Pràctica d'expressió en què intervenen com a coordenades del context els elements de la comunicació.

2.2 ORALITAT I ESCRIPTURA (pàg. 283)

5. (pàg. 283) Activitat de resposta oberta. En la resposta hauran de ser-hi, segur, alguns trets del llenguatge oral com una certa informalitat, el temps i l'espai compartit, la interactuació i cooperació en la comunicació dels emissors, certs canvis en el to de veu, l'ús de mots *jòquer*, algunes repeticions, etc.
6. (pàg. 283) Activitat de resposta oberta.

7. (pàg. 283) Activitat de resposta oberta. Cal posar els resultats en comú en gran grup. Hauran d'aparèixer recursos com: les bafarades, les admiracions, els diferents tipus de lletra, les onomatopeies, etc.
8. (pàg. 283) En aquesta anàlisi, si més no, hauran d'aparèixer els aspectes següents:
- a) Text instructiu, escrit, de temàtica quotidiana, àmbit d'ús interpersonal, presentat possiblement en un *post-it*, amb la finalitat d'orientar la conducta, amb predomini de les funcions referencial i apel·lativa, i amb presència de l'emissor i el receptor. Molt modalitzat.
  - b) Text escrit expositivoinstructiu, de temàtica farmacològica, àmbit d'ús mèdic, presentat en forma de prospecte, amb la finalitat d'informar i orientar la conducta del receptor, amb predomini de les funcions referencial i apel·lativa. Poc modalitzat i sense presència de l'emissor ni del receptor.
  - c) Text escrit (potser en versos), de temàtica amorosa, àmbit d'ús interpersonal i literari, amb presència de la finalitat estètica, i predomini de la funció expressiva i apel·lativa. Text preparat molt modalitzat.
  - d) Text oral de temàtica social, àmbit d'ús interpersonal, amb estructura narrativa, de finalitat lúdica, amb predomini de les funcions referencial i possiblement indentificativa. Molt modalitzat.

2.3 REPERTORI D'OPCIONS, REPERTORI DE MANIFESTACIONS (pàgs. 284-285)

9. (pàg. 284) Activitat de revisió de la variació lingüística. Els enunciats no són adequats perquè:
- a) Un examen requereix expressar-se en la varietat estàndard i en un registre formal o formal neutre.
  - b) En aquest context no cal utilitzar un llenguatge d'especialitat, n'hi ha prou amb l'ús del registre col·loquial.
  - c) Molts dels termes que s'utilitzaven aleshores han deixat d'usar-se. Si els fem en l'actualitat dificultem la comunicació.
  - d) L'ús d'una variant tant dialectalitzada i col·loquial pot dificultar la comprensió i comunicació amb el receptor.
  - e) El context de comunicació exigeix una variant més formal de la llengua.
  - f) La utilització de la variant diacrònica fora del seu temps i en aquest context impedeix la comprensió i expressió del missatge.
10. (pàg. 285) Ací teniu la lletra completa de la cançó dels Antònia Font, *Wa Yeah!*
- Jo cant sa lluna i s'estrella, **sa jungla** i es bosc animat,
 es tren, es **vaixell**, s'avioneta i es teu submarí aquí aparcats.
 Jo cant es cafè i sa **galleta** quan dius "tu podries ser meu".
 Que sexi, que dolça i que freda, wa yeah!
 Sa **zebra** que passa un semàfor i com se desmunta un bidet,
 Cosmètics i Margaret Astor, ja sé com s'escriu Juliette!!!
 Jo cant sa rosa i es **cactus** i moltes més coses també,
 Un llaç d'Ikea, un **pistatxo**, wa yeah!
 Que divertit lo que escric quan estic avorrit,
 Per exemple es teu cos, es jersei destenyit,
 Es carrer blanc de sol,
 Es meu cos a damunt (per exemple) es teu llit,
 De penombra i **llençols** amb es termo espenyat,
 Per exemple, adormits.
 Jo cant sa lluna i s'estrella, sa jungla i es bosc animat,
 Es tren, es vaixell, s'avioneta i es teu submarí aquí aparcats.
 Jo cant sa **fruita vermella** i quan acabi riuré.
 Calàpets, nenúfars, princeses, wa yeah!

Els trets més significatius que ens permeten adscriure el text a la variant mallorquina són els següents.

- a) Trets fonològics: idiotització de la palatal [λ] en [i], [f*ru*ita *verme*ia]
- b) Lèxics: *espenyat* per *espatlat* o *desbaratat*.
- c) Morfosintàctics: 1a persona del present d'indicatiu dels verbs de la primera conjugació (com *cantar*) sense desinència, *cant*, ús dels articles salats, *es* i *sa*.

2.4 «AIXÒ DEPÉN»: ELS REGISTRES (pàgs. 285-286)

11. (pàg. 285)

- a) En una festa de disfresses per carnaval. (*col·loquial*)
- b) En una intervenció davant del consell escolar. (*estàndard*)
- c) En el *tuenti* amb els amics. (*col·loquial*)
- d) Escrivint un poema a una persona estimada. (*Segurament un alt grau de formalitat*)
- e) En un examen de filosofia. (*varietat estàndard amb expressions i lèxic d'especialitat*)
- f) En una carta al director d'un periòdic. (*estàndard*)

12. (pàg. 286)

- a) Expressions del llenguatge administratiu: *resolució, per la qual es concedeixen, projectes, caràcter singular, àmbit territorial, estable, anual...*
- b) Resposta oberta que requereix l'ús de del registre col·loquial i, potser, l'argot del món musical.

2.5 «ÉS SIGNIFICATIU AIXÒ QUE DIU»: LA COHERÈNCIA (pàgs. 286-287)

13. (pàg. 286) Per determinar bé el tema són vàlides totes les accions excepte els ítems *a*), *d*), *g*), i *i*).

14. (pàg. 287) Activitat de resposta oberta.

2.6 SARGIR TEXTOS (pàg. 288)

15. (pàg. 288)

- a) *però, que, en què, Ningú, que tant, No obstant, en el que no, I no per, encara que això també, amb què, sinó per, i per tant, que ja.*
- b) Per exemple: *Dimecres, 29 de desembre del 2010* (dixi temporal); *El periodico de Catalunya* (dixi espacial).

16. (pàg. 288)

- a) És tracta d'un text molt subjectiu per la presència constant de l'emissor i del receptor a través dels noms, pronoms i les desinències verbals: *Ei, Carme, Què et passa, estic, em vas tornar, vaig anar, no vas aparéixer...*

També és abundant el lèxic valoratiu: *tia, empenyada, penjada, la pobra, ensurt, em menge les ungles, castigar...*

I la ironia en el canvis de llengua (*flowers*), o de veu (*"està apagat o fora de cobertura"*) o de registre com en la tria de *"quelcom"*.

- b) *Carme, et, estic, tu, em vas, penjada, vaig anar, no vas aparéixer, no sé res de tu, em vaig recórrer, vaig tocar, ta mare, li vaig pegar, me'n vaig anar, dóna, si no vols, amb mi, dis-me, t'he fet, deixa, castigar-me, estic, menge, dis-me, reina.*

UN MÓN EN TRANSFORMACIÓ. LA LITERATURA DEL REALISME I DEL NATURALISME

3.1 L'ÈPOCA (pàgs. 289-290)

1. (pàg. 289) Molts dels fets ací consignats són de difícil classificació perquè s'originen en un país però s'estenen a la resta del món. A més, excepte la publicació d'una obra literària, la resta de fets tenen repercussions socials, econòmiques o polítiques. L'important de l'activitat és que els alumnes es familiaritzen amb la informació.
  - Fets ocorreguts a les nostres terres de caràcter polític i econòmic:
    - * 1848: S'inaugura la primera línia de ferrocarril de tot l'estat, entre Barcelona i Mataró, de 28'5 Km de longitud
    - * 1865: S'enderroquen les muralles de la ciutat de València i s'aprova la construcció de l'Eixample; el 1858 ja havien començat a enderrocar-se les d'Alacant
  - Fets ocorreguts a la península Ibèrica de caràcter polític i econòmic:
    - * 1868: El general Prim en el 1868, amb una important mobilització popular, va enderrocar la monarquia d'Isabel II i va instaurar a Espanya la Primera República.
    - * 1874: Restauració de la monarquia borbònica
  - Fets ocorreguts a la resta del món de caràcter polític i econòmic:
    - * 1848: Marx i Engels publiquen el manifest comunista (encara que siga un fet cultural, és important per les seues repercussions econòmiques, polítiques i socials)
    - * 1885: Karl Benz fabrica el primer automòbil de gasolina
  - Fets ocorreguts a les nostres terres de caràcter cultural:
 (No n'hi ha cap a la llista)
  - Fets ocorreguts a la península Ibèrica de caràcter cultural:
    - * 1889: Ramón y Cajal descriu la fisiologia de les neurones
  - Fets ocorreguts a la resta del món de caràcter cultural:
    - * 1857: El novel·lista Gustave Flaubert publica *Madame Bovary*
    - * 1858: Teoria de l'evolució de Charles Darwin
    - * 1876: Primer telèfon (amb repercussions econòmiques)
    - * 1879: Edison inventa una làmpada elèctrica que suposa l'inici de la il·luminació elèctrica (amb repercussions econòmiques)
    - * 1885: Émile Zola publica *Germinal*
    - * 1895: Els germans Lumière patenten el cinematògraf/ Roentgen, els raigs X
    - * 1895-98: Marconi inventa la telegrafia sense fils
2. (pàg. 290) Resposta oberta.
3. (pag. 290) Resposta oberta.

3.2 LA NOVEL·LA MODERNA, EL CAMÍ CAP AL REALISME (pàg. 290)

4. (pàg. 290)
  - a) Resposta oberta, però podrien servir de guia les definicions següents:
La **novel·la històrica** és d'acció: recrea un esdeveniment important de la història d'un poble. Va aconseguir una gran difusió gràcies al fulletó, que permetia la publicació de l'obra de forma fragmentada, bé

en fullets solts, bé en la premsa. Hi van destacar escriptors com ara Walter Scott, Victor Hugo, Stendhal, Manzoni, Alexandre Dumas, pare, i Eugène Sué.

La **novel·la sentimental** té com a temàtica la narració de sentiments contrariats com ara amors, desengany, desgràcies, fills naturals, orfes... Adoptava freqüentment l'estructura epistolar i es difonia amb el fulletó.

El quadre de costums és una narrativa que pren com a matèria primera els costums d'una societat en un temps històric determinat, amb intenció descriptiva i on els elements de ficció són secundaris. No té argument o el fil argumental és molt feble.

- b) La novel·la sentimental decimonònica és l'origen dels actuals serials televisius, que s'emeten per capítols i tracten històries de to melodramàtic.
- c) Un altre dels subgèneres narratius que desperta en l'actualitat gran interès és la novel·la històrica. Aquest interès coincideix amb la vitalitat del gènere al segle XIX. Aquest interès comença amb el Romanticisme i es manté al llarg del segle. En l'actualitat, podem trobar molts exemples: des de les obres de l'escriptor nord-americà Gore Vidal a *bestsellers* com *Els pilars de la terra*, que recreen els avatars d'uns personatges a l'Edat Mitjana i on l'època i les seues peculiaritats cobren gran importància.
- d) La novel·la costumista d'aquesta època podria tenir el seu correlat pictòric en l'interès per reproduir les escenes de la vida quotidiana, dels pobles i de la gent i que a finals de segle podem trobar en la pintura de valencians com ara Sorolla o Segrelles, Llorenç Casanova... Qualsevol de les seues pintures n'és representativa.

3.3 EL REALISME-NATURALISME (pàg. 290-293)

- 5. (pàg. 291) En aquestes pàgines es podrà trobar informació sobre Émile Zola i el Naturalisme, i sobre el representant català que s'estudia a continuació, Narcís Oller.
- 6. (pàg. 291) L'interès del Naturalisme pels ambients degradats respon a la voluntat de reflectir la realitat més crua i descarnada: és el realisme dut a l'extrem. On es pot veure millor la realitat en tota la seua duresa que allà on la vida no és fàcil i està condicionada per l'ambient, les circumstàncies físiques i per suposat l'herència genètica?

3.3.1 L'escriptor: Narcís Oller (pàg. 291)

No hi ha cap activitat programada per a estudiar la informació sobre Narcís Oller. Sempre podem demanar als alumnes que comparen la informació buscada anteriorment amb la que hi ha al llibre de text; o podem demanar-los que investiguen sobre la polèmica que va mantenir amb escriptors castellans com Benito Pérez Galdós, que no entenia que Oller escrigués en català.

3.3.2 Textos (pàgs. 292-293)

- 7. (pàg. 292) El fragment posa de manifest la bogeria en què ha entrat el personatge i representa l'esperit crític i moralitzant del narrador amb el seu personatge.

Comprensió i anàlisi (pàg. 293)

- a) El soterrament de la sogra d'en Foix és ostentós i no es correspon gens ni mica amb la procedència social de la morta, que és més aïna d'origen humil i treballador. En canvi, respon a la nova posició social aconseguida pel seu gendre, en Foix.
- b) En Foix sent agraïment en rebre el condol de les personalitats que han acudit al soterrament. Sent vergonya de la humilitat de l'habitatge de la morta, que és, simplement, ni menys, vergonya de l'origen humil d'ell mateix i del de la seua família. I sent triomf i apoteosi quan la comitiva del dol baixa al carrer i veu

la placeta plena d'invitats. És el triomf personal d'en Foix, que ha arribat al capdamunt de la societat i és objecte de respecte i de consideració, tant pel veïnat com per les personalitats més importants i influents del moment.

- c) Els individus que han acudit al soterrar de la sogra d'en Foix pertanyen a la burgesia. Són la classe social més influent de la vida econòmica, social i política del moment. Són responsables i protagonistes de la Revolució Industrial a Europa i, en aquest cas concret, a Catalunya. Representen el canvi, la transformació d'una Barcelona, quasi medieval, en una ciutat moderna, industrial, en expansió demogràfica i en plena remodelació urbana (enderrocament de les muralles, creixement urbà a l'Eixample...).
- d) És un narrador omniscient extern (que se situa fora de les situacions que narra). Explica els esdeveniments en 3a persona singular i té un coneixement total sobre el que ocorre.
- e) El narrador focalitza els fets narrats a través d'en Foix perquè aquest és el protagonista de la novel·la. Així ens ofereix una visió sobre la realitat matisada i filtrada per la subjectivitat d'aquest personatge. És la visió de l'individu que prospera gràcies als negocis i a l'auge de l'activitat econòmica i borsària de la Barcelona de finals de segle. És la visió de l'ambició, de la febre d'or que inunda la vida de la ciutat.
- f) El final de la novel·la, amb la ruïna econòmica del protagonista, té una clara intencionalitat moralitzadora. El narrador no es posiciona en contra del desenvolupament econòmic, però sí que vol fer una crida d'atenció sobre els efectes més negatius d'aquest: l'ambició desmesurada, l'oblit dels orígens individuals, les víctimes de la Revolució Industrial...
- g) Darwin postula en les seues teories evolucionistes que sols els individus més forts i més preparats de cada espècie sobreviuen; açò fa que es produïska una selecció natural. En aquest cas, en Foix ha estat un dels individus que ha col·laborat en el desenvolupament de la ciutat i que ha propiciat la construcció del ferrocarril, però no ha sobreviscut a la gesta: sols els més preparats sobreviuen.
- h) Aquesta lluita simbòlica per l'existència es desenvolupa en el marc d'una ciutat en ple procés de desenvolupament econòmic i especulatiu, on trobem una classe emergent, amb molta iniciativa per als negocis i moltes ganes d'enriquir-se.
- i) El pes del progrés, el paga el protagonista, en Foix: un nouvingut que s'ha vist superat per les circumstàncies, un ídol amb peus de fang. Un home arriscat i ambiciós, que en una conjuntura de recessió ho perd tot. El gran beneficiat és el mateix sistema econòmic, que es desfà dels instruments més febles i s'enforteix. També guanya la ciutat, la societat en general que s'ha beneficiat de l'afany i del treball d'hòmens com en Foix.
- j)
  - La novel·la és un estudi seriós de la realitat històrica del moment perquè reflecteix un episodi de la vida d'una ciutat com ara Barcelona. La febre borsària que envaï la ciutat en el 1880-1881 es troba en l'origen dels fets narrats.
  - El marc espacial on es desenvolupa aquesta lluita per l'existència és competitiu i ferotge: podem estar d'acord amb aquesta afirmació en la mesura que l'entenem no de forma estrictament geogràfica sinó com a marc social. Una classe, la burgesa, que veu créixer la seua autoritat econòmica i social, lluita per mantenir-se agafada al poder.
  - No podem parlar estrictament de determinisme ambiental. Aquesta característica, pròpia del naturalisme francès, no apareix en aquesta obra d'Oller, ja que els personatges no estan abocats a un destí inapel·lable, a causa de l'espai físic o de la naturalesa que els envolta.
  - Sí, hi ha intenció crítica i moralitzadora, perquè l'obra castiga el protagonista i arruïna el seu èxit, el retorna als orígens humils d'on havia eixit. D'altra banda, veu de forma positiva els personatges no vinculats al món especulatiu de la borsa, on s'ha enriquit en Foix.
  - Sí, hi ha un narrador omniscient, en 3a persona singular, que controla la vida i el pensament dels personatges, que ho sap tot i ho demostra.
  - Sí, hi ha anàlisi psicològica del protagonista, ja que sabem el que pensa i el que sent. Aleshores ens podem fer una imatge clara de la personalitat d'aquest personatge: ambició, vanitós...
- k) També la literatura actual denuncia les injustícies provocades pel capitalisme, però hui en dia la premsa escrita i audiovisual, juntament amb el treball de les ONGs i d'associacions ciutadanes diverses, són les principals vies de denúncia social.

3.4 EL TEATRE: EL CAMÍ CAP AL REALISME (pàgs. 294-299)

El panorama del teatre en la segona meitat del segle XIX era el següent: la literatura castellana patia també un endarreriment semblant al que patia la nostra literatura, a pesar de la situació de normalitat cultural que vivia la literatura castellana, en comparació amb la nostra. Les causes d'aquest endarreriment davant dels corrents artístics europeus s'han de buscar en el conjunt de la vida econòmica, política i social de la situació del país. Hi va destacar el dramaturg José Echegaray y Eizaguirre (1832-1916). Va escriure més de setanta obres, de les quals destaquen els drames romàntics. Va ser premi Nobel de literatura l'any 1906, compartit amb Frederic Mistral. En el panorama internacional va destacar Enric Ibsen, poeta i dramaturg noruec (1828-1906). Va començar la seua activitat teatral escrivint drames històrics. Va evolucionar cap a obres d'exaltació de la personalitat i la voluntat, on criticava la covardia i el conformisme (*Casa de nines*). El compromís amb l'individu i la societat van fer de la seua obra un model i paradigma de les tendències més realistes en el teatre europeu de finals del XIX i primeries del xx.

* Seria convenient que l'alumnat diferenciés entre comèdia de costums o drama burgès i sàinet i entre aquests i el drama romàntic.

3.4.1 L'escriptor: Àngel Guimerà (pàg. 294)

8. (pàg. 294) Els aspectes més importants a subratllar han d'estar relacionats amb l'evolució literària patida per Guimerà: les tres etapes. La de poeta i dramaturg vinculat al Romanticisme històric, la de dramaturg creador de drames realistes en prosa i l'etapa de creador influït pel Modernisme.

3.4.2 Textos (pàgs. 294-296)

9. (pàgs. 295-296) Lectura del text.

Comprensió i anàlisi (pàgs. 295-296)

- a) Marta: penediment, autocompassió i culpabilitat, submissió i també ràbia («sanglotant rabiosa»).
Manelic: ràbia, ira, enamorament, possessió.
- b) Manelic simbolitza la força, l'acció, l'energia, el desig de posseir, de lluitar...
- c) El pastor- Manelic; l'ovella- Marta; el llop- l'amo; el ramat- la gent del poble; terra alta/ baixa- les muntanyes/ la vall.
- d) Terra alta: *allà dalt, grapat de neu, pujar, aigua dels cims, llamps, mestralades, fèra*. Terra baixa: *aigua del mar, ací baix*.
- e) Manelic valora Marta com a «aigua amarganta» perquè l'associa amb aquest sabor: l'estima, però ella no l'ha fet feliç fins aleshores.
- f) Terra baixa (el mal): mentida i engany, perversió, debilitat, hipocresia, maldat, submissió.
- g) Manelic i Marta haurien de viure en la terra alta, és a dir, a la muntanya, on sempre ha viscut Manelic. Allí podran allunyar-se dels perills de la vida a la terra baixa; a més a més, la metàfora sobre la mort del llop, és a dir l'amo, els obliga a allunyar-se i aïllar-se de la societat que els ha contaminat i no els deixava ser feliços. El final deixa entendre que la parella protagonista viurà feliç, al marge de la societat, envoltada de naturalesa. Hi ha, per tant, una associació entre natura, felicitat i bonhomia front a 'societat', que simbolitza la mentida, la falsedat, l'esclavitud... i, en conseqüència, la infelicitat.
- h) Resposta oberta.
- i) Resposta oberta.
- j) Resposta oberta.

3.4.3 La situació del teatre en la literatura valenciana: el sainet (pàg. 296)

3.4.4 L'escriptor: Eduard Escalante (pàg. 297)

3.4.5 Textos (pàgs. 297-299)

10. (pàg. 297) Resposta oberta.

Comprensió i anàlisi (pàg. 299)

- a) • Borratxins: Mariano i Llorenç
• Pretendent faener: Salvaor
• Pretendent jugador: (no apareix en aquestes escenes)
• Una jove enamorada: Sebastiana
• Una comare envejosa i xarraire: Jerònima
• Un amo exigent: Casimiro
- b) Tots els personatges que apareixen en l'obra es guanyen la vida fent faena: pertanyen a una classe treballadora i urbana. Són fusters, porters, espartenyers... L'únic que no hi pertany és Casimiro, l'amo de la finca on viuen els personatges, que forma part d'una classe social més adinerada. Podríem dir que és un petit burgès.
- c) Casimiro utilitza el castellà en unes quantes ocasions, però es dirigeix als altres personatges bàsicament en valencià. Aquest ús esporàdic del castellà reflecteix la tendència huitcentista de la burgesia valenciana del s. XIX a abandonar progressivament l'ús de la seua llengua, el valencià, i a adoptar el castellà com a llengua pròpia. Aquesta tendència responia a una voluntat d'allunyar-se socialment dels grups socials més humils. La llengua es va convertir en un instrument per a diferenciar-se socialment. Aquesta tendència ha marcat la situació de la nostra llengua en els darrers temps i ha estat un dels problemes més importants des d'un punt de vista sociolingüístic.
- d) Ja al segle XVI, l'aristocràcia valenciana va protagonitzar un episodi semblant. La cort de Germana de Foix va ser l'instrument de poder origen de la castellanització dels nobles que hi havia al seu voltant. També els intel·lectuals de l'època, enlluernats per la puixança de la literatura castellana, van canviar de llengua.
- e) Sí, continua produint-se. No es troba limitada a cap grup social. Les causes són múltiples, però la més important i que les resumeix totes és la falta de consciència lingüística i la ignorància de la necessitat de conservar la nostra llengua. La llengua segueix en molts sectors socials desprestigiada i, per tant, consideren més important aprendre o parlar altres llengües de més projecció econòmica. A més a més, els criteris i valors imperants en la societat actual prioritzen aspectes com la utilitat, la rendibilitat... per damunt de valors com ara la tradició, la cultura, la història, la identitat o la conservació d'allò propi... Les conseqüències poden ser greus: si la llengua no recupera els àmbits lingüístics que ha perdut (i per a aconseguir açò és imprescindible la intervenció de les institucions públiques), seguirà relegada a l'àmbit domèstic i familiar i no aconseguirà una situació de normalització. Les llengües minoritzades tendeixen a perdre parlants i a rebre influències de les llengües més poderoses, amb què entren en contacte. Tant la glotofàgia com la pèrdua de parlants poden dur a la desaparició de la llengua, o que esdevinga una llengua morta.
- f) La posició crítica és mínima, però almenys en la qüestió lingüística, Escalante sembla prendre posició, ja que els tipus que canvien de llengua en les seues obres cauen en el ridícul més descarat.
- g) Resposta oberta.
- h) El producte actual televisiu que més s'assembla als sainets són les telenovel·les.
- i) Activitat de creació. Resposta oberta.

IV LES PERSONES I LES LLENGÜES

(pàgs. 300-311)

PRESENT I FUTUR DE LA LLENGUA: LA PLANIFICACIÓ LINGÜÍSTICA

4.1 PRESENT I FUTUR: DIVERSITAT O HOMOGENEÏTZACIÓ? (pàg. 300)

Plantegem ací un acostament al tema de l'homogeneïtzació i la substitució lingüística a través d'una selecció de textos que reflecteix la dimensió global (mundial) del tema. Els textos demostren com l'amenaça de la uniformització, no solament afecta les llengües minoritàries i minoritzades sinó, fins i tot, les llengües que disposen del suport dels estats. Pretenem que l'alumnat veja com salten les alarmes, fins i tot, en llengües, en altres èpoques, minoritzadores i que perceba la necessitat de la planificació lingüística, especialment, en casos com el nostre.

1. **(pàgs. 300-301)** Es tracta d'una activitat de resposta oberta oral, que pot incitar ja el debat, cosa que plantejem obertament en l'apartat següent (pàg. 302)

4.2 LES LLENGÜES EN CONTACTE (pàg. 302)

4.2.1 El veïnatge de llengües com a fet universal (pàg. 302)

Abans d'endinsar-nos en la realitat sociolingüística del valencià, pretenem fer un balanç dels temes estudiats fins ara. Tot enllaçant amb el **CONTACTE** plantegem una activitat oberta amb aquest objectiu.

2. **(pàg. 302)** Organització del DEBAT. Seguiu les indicacions del llibre de l'alumne.

4.2.2 La minorització lingüística (pàgs. 302-306)

Descrivim ací els mecanismes que intervenen en qualsevol procés de substitució o de minorització lingüística i les conseqüències que se'n deriven. Tot i que orientem el tractament vers la nostra llengua, ens interessa de mostrar aquest procés com a fenomen universal de reducció de la diversitat cultural i lingüística lligada a processos de canvi cultural, és a dir, de transculturació o aculturació.

3. **(pàg. 305)** Activitat d'arregla i fixació dels conceptes sociolingüístics que interaccionen en el procés de substitució lingüística.
  - a) Bilingüisme: capacitat individual –molt freqüent– d'expressar-se en dues (o més) llengües.
  - b) Bilingüisme social: ús –gens habitual– de dues (o més) llengües dins una societat amb plena igualtat d'estatus i de funcions. En canvi, és habitual el bilingüisme social substitutiu, situació en la qual una llengua substitueix progressivament l'altra amb la qual està en contacte.
  - c) Bilingüisme territorial: repartiment territorial de les llengües d'un país.
  - d) Diglòssia: especialització en l'ús de les llengües dins una mateixa societat. Mentre una llengua es destina a funcions prestigioses, l'altra es veu reduïda a àmbits d'escàs prestigi.
  - e) Minorització lingüística: procés dinàmic, segons el qual, una llengua guanya àmbits d'ús, nombre de parlants i extensió territorial al llarg del temps i a mesura que l'altra en perd.
  - f) Prejudici lingüístic: creences negatives o positives i poc fonamentades sobre l'ús de les llengües.
  - g) Substitució lingüística quantitativa i qualitativa: la substitució quantitativa fa referència a la pèrdua del nombre de parlants i d'àmbits d'ús o a la reducció de l'extensió territorial de la llengua minoritzada. La substitució qualitativa s'aplica a l'augment de la interferència del sistema gramatical de la llengua A sobre el de la llengua B.

- h) Normes d'ús social: normes generalment no escrites, que reflecteixen els prejudicis lingüístics derivats de l'ús social desigual de les llengües actuant en un procés de minorització lingüística.
  - i) Transculturació o aculturació: procés de canvi cultural. La cultura d'un grup humà, s'imposa, per mitjans i per causes diverses, sobre la cultura d'un altre grup humà.
4. (pàg. 305) Activitat d'anàlisi de gran interès. L'elaboració de mapes (esquemes, xarxes o arbres) conceptuals és un instrument de molta utilitat per a organitzar l'aprenentatge. Us suggerim que els alumnes treballen en petit equip i que plasmen aquests mapes en forma de murals, de transparències o de power-point (a casa o a classe). El treball col·lectiu augmentarà la riquesa de l'anàlisi. Convé que finalment els diversos grups avaluen els mapes produïts i justifiquen aqueixa avaluació.
5. (pàg. 305) Activitat de síntesi. La podem plantejar com a treball final de trimestre, ja que arreu el gruix del temari.
6. (pàg. 305-306) Activitat pràctica d'anàlisi de situacions sociolingüístiques. Preferiblement oral. L'activitat, com sempre que es parla d'aquests temes, sol desencadenar en un reguitzell de casos particulars, que cal aprofitar també. L'habilitat del professorat per a reconduir la casuística és, doncs, una peça clau en l'èxit d'aquesta activitat.
- a) El comportament lingüístic és un comportament típicament diglòssic, amb diversos graus de prejudicis lingüístics.
  - b) La conseqüència més immediata és l'aprofundiment del procés de minorització lingüística.

4.3 LA PLANIFICACIÓ LINGÜÍSTICA (pàgs. 306-311)

Parem atenció sobre la necessitat, la definició i els objectius de les polítiques lingüístiques: la planificació lingüística com a aïna de normalització.

4.3.1 Instruments lingüístics: la lingüística aplicada (pàgs. 306-307)

El desplegament de les disciplines que conformen la lingüística aplicada.

4.3.2 Instruments legals. Els drets lingüístics (pàg. 307)

Exposició teòrica o lectura en grup i esquema-resum.

4.3.3 Instruments socials i culturals: la dinamització lingüística (pàgs. 308)

Exposició teòrica o lectura en grup i esquema-resum.

4.3.4 La llengua i les tecnologies de la informació i la comunicació (pàgs. 309-311)

Repàs de les eines més importants que podem trobar a través de la xarxa d'Internet.

7. (pàg. 310)
Activitat que pretén familiaritzar l'alumnat amb les eines lingüístiques disponibles a Internet.

8. **RECERCA I EXPRESSIÓ. (pàg. 311).** Activitat d'aplicació de coneixements adquirits. Verbalització dels conceptes a casos concrets amb l'objectiu que l'alumne s'adone de la magnitud del fenomen de la pèrdua de diversitat cultural.
- a) Demanem indirectament que apliquen l'esquema del procés de substitució lingüística.
  - b) Us suggerim que treballem en petit grup i, en acabant, que feu una pluja d'idees. Proposem als alumnes que apliquen mesures de planificació lingüística.

PARAULES

(pàgs. 312-323)

FONÈTICA

5.1 PRONÚNCIA. LES CONSONANTS FRICATIVES [ʃ], [ʒ] I AFRICADES [tʃ], [dʒ]

(pàgs. 312-315)

1. **(pàg. 312)** Els sons marcats són [ʃ], [ʒ], [tʃ] i [dʒ]. Cal que l'alumne escolte aquest text i se centre en les característiques d'aqueixos sons.
2. **(pàg. 313)** L'alumnat sentirà les paraules següents pronunciades una a una. Ha d'indicar amb una creu si reproduïen un so o l'altre.
[jeien, perxa, Jeroni, jove, xiquet, lletja, enutjà]
  - Sona [tʃ]: perxa, xiquet
  - Sona [dʒ]: jeien, Jeroni, jove, lletja, enutjà
3. **(pàg. 313)** S'escriuen amb *x*: perxa, xiquet, xafaven; s'escriuen amb *tx*: capritx, cotxe, Txaiovski; s'escriuen amb *-ig*: assaig. Cal que l'alumnat expliqui les regles d'escriptura del so africatat palatal sord.
4. **(pàg. 314)** g~~er~~mà, men~~j~~ar, J~~er~~oni, format~~g~~e, j~~u~~st, g~~er~~ani, rellot~~g~~es, g~~ir~~afa, plu~~j~~a, exting~~ir~~, aprenentat~~g~~e, raj~~a~~r, projecció, pit~~j~~or, maj~~or~~
5. **(pàg. 314)** Grup A: jaqueta, gel, menjar (o menjador), paisatge (o platja), panxa, metgessa; grup B: joc, xofer, despatx, xinés, jutge, gerra, jersei
6. **(pàg. 315)** L'alumnat sentirà les paraules següents pronunciades una a una. Ha d'indicar amb una creu si reproduïen un so o l'altre.
[peix, ací, serveix, així, mateix, pes, eixida, açò, calaix, això, massa, aqueixa, vaixell, teixir, caixa, faç]
  - Sona [ʃ]: peix, serveix, així, mateix, eixida, calaix, això, aqueixa, vaixell, teixir, caixa
  - Sona [ʒ]: ací, açò, massa, faç, pes
7. **(pàg. 315)** [pateix, bruixa, xauxa, fluix, Xàbia, Xúquer, pixar, mateix, xarxa, disbauxa]
8. **(pàg. 315)**
  - a) coix i fel~~i~~ç
[ʃ]
  - b) mateix arb~~r~~e
[ʒ]
  - c) mateix problema
[ʃ]
  - d) coix simpàtic
[ʃ]

MORFOLOGIA

5.2 MORFOLOGIA VERBAL: INFINITIUS, GERUNDIS I PARTICIPIS (pàg. 316)

5.3 MORFOLOGIA VERBAL: PRESENT D'INDICATIU I DE SUBJUNTIU (pàgs. 316-317)

9. (pàg. 317)

- a) deixat / temuda
- b) imprimisc / descoloreixen (o descolorixen)
- c) s'adorma / es queixe / interromput
- d) corromp / garanteix (o garantix) / conserve
- e) patim / decidisca
- f) torne / reba / sent

5.4 MORFOLOGIA VERBAL: IMPERFET D'INDICATIU I DE SUBJUNTIU (pàg. 317)

5.5 MORFOLOGIA VERBAL: FUTUR I CONDICIONAL (pàg. 318)

5.6 MORFOLOGIA VERBAL: PASSAT SIMPLE I PASSAT PERIFRÀSTIC (pàg. 318)

5.7 MORFOLOGIA VERBAL: TEMPS COMPOSTOS DE PERFET (pàgs. 318-319)

10. (pàg. 319) Tu afirmaves que nosaltres sempre prometiém moltes coses però que no en complíem cap. Però si hagueres revisat (o haguesses revisat) tot el que realment emetien (o emeteren, havien emés) els mitjans de comunicació, t'hauries adonat que no estaves encertat. Aquell dia nosaltres et vam transmetre (o et transmetérem) solemnement que et permetíem consultar tots els documents que trobares (o trobesses) necessaris. Llavors et vam assegurar (o t'asseguràrem) que, si hagueres aconseguit arribar a la veritat, que n'hauríem estat contents!

5.8 MORFOLOGIA VERBAL: L'IMPERATIU (pàg. 319)

11. (pàg. 319)

a) segueix (o segueix)	d) permetem-ho
b) no traïsquen	e) no bates
c) dormiu	f) promet-me

12. (pàg. 319) infinitius: *fer, ingressar, equivocar, llegir*; gerundis: *referint, disposant*; participis: *fet*; present d'indicatiu: no n'hi ha; present de subjuntiu: no n'hi ha; imperfet d'indicatiu: *xafaven, havia, miraven, comentaven, tocava, venien, estava, escalfaven, assajaven, anaven, guardava, tenia, canviava*; imperfet de subjuntiu: no n'hi ha; futur: no n'hi ha; condicional: *arribaria, portaria*; passat simple: *sentí, trobaren, enutjà, agafà, llevà, arrencà, aturà, contestà, col·locà, practicà, sonà*; passat perifràstic: *va tenir, va fer, va riure, va mirar, va girar, va voler, va alçar*; temps compostos: *havia dit, havia redactat*; imperatiu: no n'hi ha.

SINTAXI

5.9 EL SINTAGMA ADJECTIVAL (pàgs. 320-321)

13. (pàg. 320)

- a) complement de nom
- b) atribut
- c) atribut (d'un verb semiatributiu)
- d) predicatiu del subjecte
- e) complement de nom
- f) atribut (d'un verb semiatributiu)

14. (pàg. 321)

- b) El cotxe ho està
- c) M'hi trobe
- d) La veïna hi pujava l'escala
- f) L'habitació s'hi va quedar

- 15. (pàg. 321)** “Jeroni és jove” / “(L’orquestra) estava pitjor” / “El clell era petit” / “Jeroni Foix és irrecuperable”: atributs prototípics, perquè tenen forma de SAdj. També hi ha “(La trompeta) era la (trompeta) nova” / “Era Lluís” on l’atribut és un SN.

5.10 ORACIONS IMPERSONALS (pàg. 321)

5.11 ORACIONS PASSIVES (pàg. 321)

- 16. (pàg. 321)** Es va saber que hom havia iniciat una relació empresarial amb l’associació cultural. Després que es tancaren les portes del local, hom exigí que es calcularen les despeses i que es prenguera una decisió. Però no es féu. S’havia de consultar amb els assessors.

LÈXIC, SEMÀNTICA I FRASEOLOGIA

5.12 LA MÚSICA (pàgs. 322-323)

17. (pàg. 322)

- a) balada, escala, corda, instruments, saxofon, música, tocar, instruments de vent, flauta dolça, orquestra, postisses, muntatge folklòric, arquet, violí, clavilla, mànec, assaig, notes, do sostingut, simfonies, trompeta, sordina, joc de dits, pistons, bugle, embocadura, solo, batuta, director.
- b) embocadura, llengüeta de canya, claus, tub, tudell, cos

- 18. (pàg. 322)** 1. director; 2. violí; 3. viola; 4. violoncel; 5. contrabaix; 6. piano; 7. arpa; 8. flauta travessera; 9. flautí; 10. oboè; 11. clarinet; 12. clarinet baix; 13. fagot; 14. contrafagot; 15. tuba; 16. triangle; 17. postisses; 18. trompa; 19. trompeta; 20. trombó; 21. pandrera; 22. xilòfon; 23. bombo; 24. timbal; 25. platerets; 26. campana tubular; 27. tambor

19. (pàg. 323)

- a) 1. clau; 2. compàs; 3. negra; 4. blanca; 5. corxera; 6. punt, 7. redona o rodona, 8. lletra de la cançó, 9. pentagrama
b) És la banda sonora de la pel·lícula *Gost*.

20. (pàg. 323) 1) els pares i mares s'assemblen als fills i a les filles; 2) no li afecta res, no li importa res; 3) no has de pagar per avançat; 4) fa moltes coses, moltes activitats; 5) molts diners.

VI COMPROVACIÓ

(pàgs. 324-325)

1. (pàg. 324)

- a) Resposta oberta.
b) Àmbit d'ús periodístic, carta al director, expositivaargumentativa, no existeix una relació directa.
c) Tot i que el text presenta un alt grau d'estandardització, podem adscriure el text a la variant oriental de la llengua per la presència dels subjuntius en *-i*, en les formes verbals *deixi, faci*.
d) Podem trobar-hi fàcilment alguns mecanismes de referència cap a fora del text com la dixi espacial (p.ex: *d'aquest país*), o personal (*Els tinc vistos, te'ls tornes a trobar...*) També són abundosos els mecanismes de referència cap a dins del text com són les substitucions sinonímiques (p.ex: *delinqüents, carteristes, aquesta gent...*). Pel que fa als connectors, n'hi trobem diversos com els additius o disjuntius (*i, o*) o els espaciotemporals (*de moment, des de...*).

2. (pàg. 324)

La novel·la és un estudi seriós de la realitat històrica del moment.

- El marc espacial és competitiu i ferotge.
- Determinisme ambiental.
- Intenció crítica i moralitzadora.
- Narrador omniscient.
- Anàlisi psicològica dels protagonistes.

La *febre d'or* reflecteix una societat competitiva, la del món dels negocis i les finances a la Barcelona de finals de segle XIX. És la Revolució industrial al nostre país, però sense la càrrega proletària de les obres franceses (Balzac o Zola), ja que és la lluita per la supervivència del protagonista en una classe social a la qual no pertany. La relació amb les teories darwinianes sobre l'evolució i la lluita per la supervivència, la veiem en el personatge protagonista: ell contribueix a l'evolució de la societat en què viu (la construcció del ferrocarril) però paga un preu, el de la seua pròpia supervivència. Sols sobreviuen els més forts o aquells que saben adaptar-se.

3. (pàg. 324)

Àngel Guimerà va evolucionar des del conreu del drama romàntic al teatre realista i va fracassar posteriorment amb el teatre modernista. Es va iniciar literàriament en el moviment romàntic amb obres com *Mar i cel*. Va evolucionar a formes teatrals més realistes, influït per les tendències europees de finals del segle XIX i va escriure obres com *Terra baixa*. Ja més endavant, coincidint amb el Modernisme, va intentar fer un teatre nou, en consonància amb les noves tendències del moment, però no va reeixir.

4. (pàg. 324)

Sainet: peça teatral breu de caire còmic que representa els costums, formes de vida, defectes i vicis de la societat de l'època, amb personatges tipus, caracteritzats per trets desmesurats, representants de les capes populars. La trama és mínima i la llengua és dialectal, viva i expressiva.

L'autor valencià més representatiu d'aquest gènere va ser Eduard Escalante, que va descriure i reflectir la societat valenciana de finals del XIX. El fenomen sociològic i lingüístic de la coentor forma part de la galeria de fenòmens, vicis i costums retratats per Escalante.

5. (pàg. 325)

Activitat d'arreplega i fixació dels conceptes sociolingüístics que interaccionen en el procés de substitució lingüística.

- a) Llengües en contacte: en principi, situació de relació o de convivència de llengües diferents en un mateix espai geogràfic; aqueixa situació afavoreix els bescanvis lingüístics (préstecs) i culturals entre les comunitats de parlants. Sol ocórrer que l'estatus social de les llengües en contacte siga desigual: una llengua ocupa una situació de prestigi (vinculada al poder polític, econòmic, cultural...) i l'altra es reserva a àmbits d'ús informals. Aqueixa situació de llengües en contacte es coneix com a minorització lingüística, conflicte lingüístic o procés de substitució lingüística.
- b) Minorització lingüística: procés dinàmic en una situació de llengües en contacte segons el qual, una llengua guanya àmbits d'ús, nombre de parlants i extensió territorial al llarg del temps i a mesura que l'altra en perd.
- c) Bilingüisme territorial: repartiment territorial de les llengües d'un país.
- d) Autoodi: actitud de rebuig de la pròpia modalitat lingüística i dels referents culturals que s'hi associen.
- e) Diglòssia: especialització en l'ús de les llengües dins una mateixa societat. Mentre una llengua es destina a funcions prestigioses, l'altra es veu reduïda a àmbits d'escàs prestigi.

6. (pàg. 325) Vegeu la informació de l'epígraf 4.2.2 i ss. del llibre de l'aprenent.

7. (pàg. 325) Vegeu la informació de l'epígraf 4.3 i ss. del llibre de l'aprenent.

8. (pàg. 325) Activitat de valoració i elaboració de bona part de la informació rebuda sobre les llengües i el seu paper social i cultural arreu d'aquest curs. Us recomanem que plantegeu aquesta activitat, fins i tot, fora de la situació d'examen; convé que els aprenents l'aprofiten com a mitjà per a formalitzar la seua opinió sobre el paper de tota llengua més enllà de l'estricta instrument de comunicació. Cal que hi aprofiten totes les dades contextuais i d'altres realitats lingüístiques que han rebut i que situen la reflexió dins l'actual procés de mundialització.

9. (pàg. 325) Cal dictar el primer paràgraf del text «Balada miop per a escala i corda».

10. (pàg. 325)

- a) rebré / permetré
- b) conceba / s'adonará / percep
- c) s'entristisquen
- d) saberes / produeix (o produïx) / menjaries
- e) conreàvem / batíem / convertíem
- f) recicleu / patirà

11. (pàg. 325) Entre altres possibilitats:

- a) Un ordinador portàtil
- b) Passeja sempre molt contenta
- c) L'antena està torta
- d) Es torna vermell

12. (pàg. 325)

- a) passiva
- b) impersonal
- c) impersonal
- d) impersonal
- e) atributiva
- f) activa
- g) passiva

13. (pàg. 325) Activitat de creació. Han de cercar al diccionari el sentit d'aquestes frases fetes.